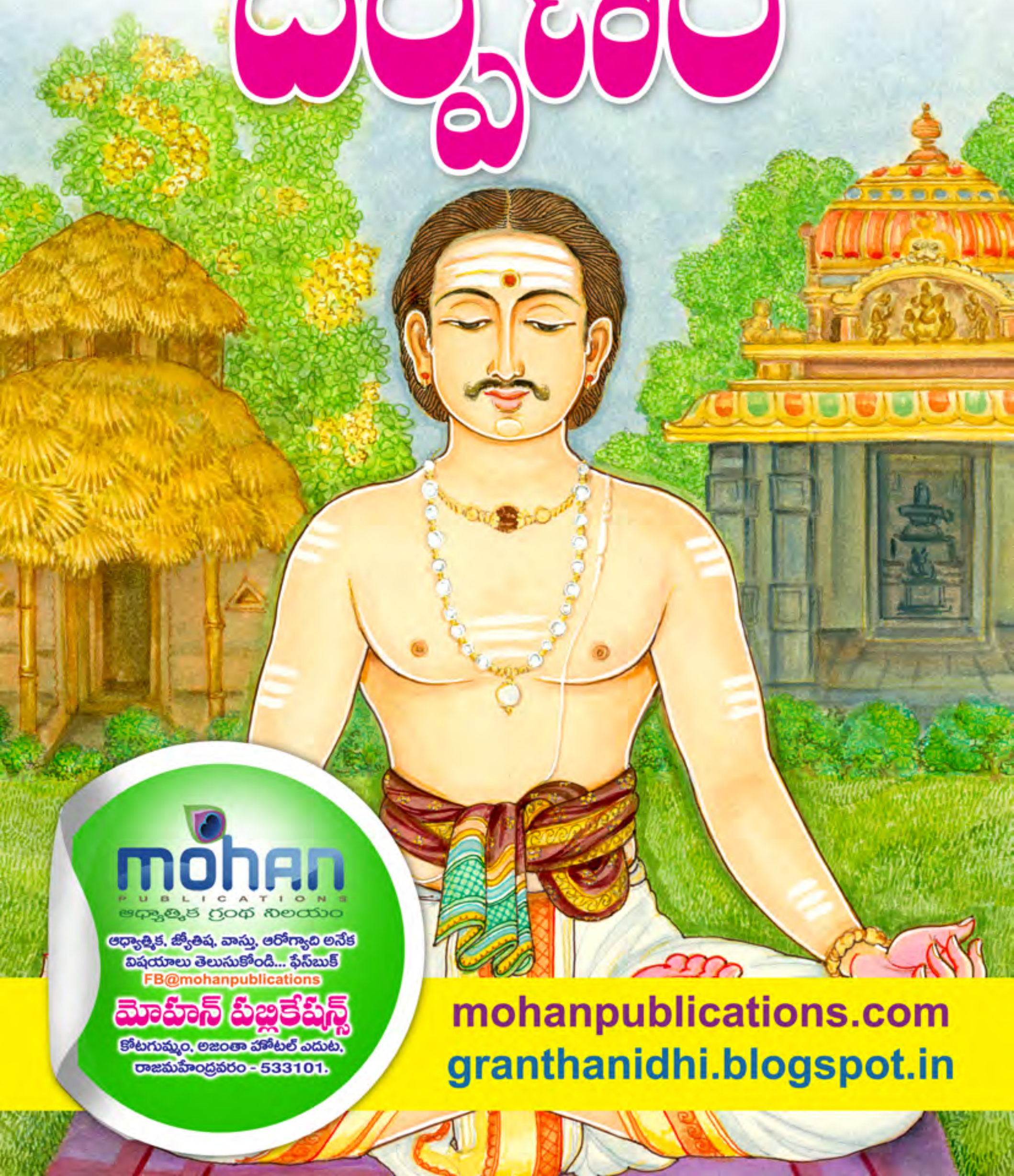
స్వరూప జ్ఞాన దర్పణం

స్వరూప జ్ఞాన దర్పణము

తాత్పర్య సహితము

గ్రంథకర్త

శ్రీ సింహంభట్ల రామమూర్తి శాస్త్రి

సూచీపత్రము

(స్వరూపజ్ఞానము)

—:o:—

గ్రంథారంభము.

ప్రథమపాదపూర్తి

తృతీయ నాద ప్రాప్తి

తురీయపాదం సంపూర్ణం.

శ్రీ

శుభమస్తు.

శ్రీ గణేశాయనమః॥

స్వరూపజ్ఞానదర్పణము

దేవతా ప్రార్థన.

శ్లో॥ గౌరీపుత్ర గణాధ్యక్ష గజరాజముఖాంబుజ।
నతప్రీత నమస్తేస్తు నతభక్తార్తిభంజన॥౧॥

బ్రహ్మవిద్యా గురుపరంపర

శ్లో॥ చిదంశవిద్యా గురుమండలాభం
త్రయీమయజ్ఞాన సమృద్ధికామం।
ప్రకాశరూపం శివమాదినాథం
పరాంబికాం శంకర మాదిదేవం॥౨॥

శ్లో॥ నారాయణం పద్మభువం వసిష్ఠం
శక్తించ తత్పుత్రపరాశరంచ।
వ్యాసంశుకం గౌడపదం మహాంతం
గోవింద యోగీంద్ర మథాస్యశిష్యం॥౩॥

శ్లో॥ శ్రీశంకరాచార్య మథాస్య పద్మ
పాదంచ హస్తామలకంచ శిష్యం।
తంతోటకం వార్తిక కారమన్యా
నస్మద్గురూన్ సంతత మానతోస్మి॥౪॥

శ్లో॥ శ్రీమత్సత్యానందనాథ మంత్రదీక్షాభిధాధరం।
అస్మద్గురువరం సర్వపురుషార్థదమాశ్రయే॥౫॥

శ్లో॥ శ్రీ చంద్రమౌళీశ్వర పాదపంకజం
స్మరామి మచ్చిత్త తమోపశాంతయే।
భజామి శక్రాదిభి రర్చితం శివం
కరోమిపూజాం నిఖిలార్థసిద్ధయే॥ ॥౬॥

శ్లో॥ స్మితముఖచంద్రద్యుతి సంతతి కలధౌత బ్రహ్మాండం।
కరధృత పుస్తకమాలా మృతకలశ జ్ఞానముద్రం।
హరహరి విధిశక్రాదిభి రారాధిత పాదయుగం।
వటమూలనివాసినంనమామిచిన్మయమాదిగురుం ॥౭॥

శ్లో॥ మందస్మిత ముఖాంభోజం కరుణారస మానసం।
గురురూపధరం సాంబం నమామి వినయాన్వితః ॥౮॥

—శ్రీ దేవీ ప్రార్థనా—

శ్లో॥ శ్రీచక్ర రాజరాజిత శ్రీపీఠవాసినీం నిత్యాం॥ కామేశ్వ
రాంక నిలయాం కరుణారస పూర్ణలోచనత్రితయాం।
స్మితముఖచంద్ర ద్యుతి జితచంద్రాం దర్పణ కపోలాం।
పుండ్రేక్షుపుష్ప బాణాన్పాశాం కుశధారిణీంవందే ॥౯॥

శ్లో॥ కంబుగ్రీవారాజిత నవరత్నగ్రథిత హారాం తాం।
కనకకలశాభశోభిత కుచభార సమన్మధ్యాం।
కింకిణికల నాదాచ్ఛిత్సువర్ణ కటిసూత్రాంశాంతాం॥
కౌసుంభ దుకూలాంచిత్తను లతికాజితవిద్యుల్లతాం॥౧౦

శ్లో॥ సింజన్మణి మంజీరధ్వని జనితాఖిల శ్రుతిజాలాం।
సితశోణారు చాలంకృత పదపల్లవ కిసలయాం।

సువ్యక్త మయూఖాళిచ్ఛశి రవిశుచిమండలాభాం।
సురపురవాసి పురంధ్రీ పరివారిత భారతీం నౌమి॥ ౧౧

శ్లో॥ శ్రీమత్ జ్ఞానానందనాథ దీక్షానామవిరాజినా।
సింహంభట్ల సువంశ్యేన రామమూర్తి మనీషిణా॥ ౧౨

శ్లో॥ సర్వోపనిషదాం సారంసారం సద్గ్రంథసంచయాత్।
ఉద్ధృత్యరచితం శుద్ధం స్వరూపజ్ఞానదర్పణం॥ ౧౩

శ్లో॥ అస్యావలోకనాత్సర్వే బ్రహ్మసాయుజ్యతాంగతాః।
శివశక్తిసమాయోగచారిత్రం పావనం పరం॥ ౧౪

వి జ్ఞా ప న ం.

అవధారయాంబ విజ్ఞప్తి మాదరేణదయానిధే।
అర్పితం శ్రీ పదాంభోజసన్నిధౌ కుసుమోపమం॥ ౧౫
త్వచ్చారిత్రయుతం స్తోత్రం స్వరూపజ్ఞానదర్పణం
త్వత్ప్రీత్యైరచితం మాత స్త్వయాప్రేరితచేతసా॥ ౧౬

శ్లో॥ సుధాసింధౌమణి ద్వీపేచింతామణి గృహాంగణే।
త్రిమూర్తీశానమంచస్తే సదాశివవినిర్మితే॥ ౧౭
కామేశ్వరాంకపర్యంక స్థాయినేగతమాయినే।
శ్రీపూర్ణగిరిపీఠస్థే శ్రీదేవత్వాం నమామ్యహం॥ ౧౮
శివేశివ పరేమాత పరావాగ్దేవ తేశృణు!
శరణాగత దీనార్త జనరక్షాపరాయణే॥ ౧౯
త్వదీయ్యవైఖరీ శబ్దైర్నిర్మితం భావగర్భితం।
వినిర్మితమిదందేవి స్వరూపజ్ఞానదర్పణం॥ ౨౦
త్వన్నామాంకితపూతంచ స్వరూపజ్ఞానదాయకం।
అస్యార్థగ్రహణాదేవ కైవల్యంప్రాప్య తేనరైః॥ ౨౧

శ్లో॥ కైవల్యప్రాప్తయే చేదం కల్పితం భావగర్భితం।
సుకృతైః కేవలభతే సులభం మోక్షసాధనం॥ ౨౨
సర్వే తే వైఖరీశబ్దాః భవన్నామాని భాంతి।
లోకే యే మూర్తయస్సర్వాః రూపాణి తవ చాంబికే॥ ౨౩
త్వన్నామసుధయా ధౌతం మాతః స్వీకురు నిర్మలం।
బ్రహ్మజ్ఞానప్రదం నృణాం స్వరూపజ్ఞానదర్పణం॥ ౨౪
త్వన్ముఖచంద్రాచ్చ్యుత సుధయా చ కలధౌతం।
అత్యధికనిర్మలత్వం యాచే త్వాం పూర్ణదాత్రిత్వం॥ ౨౫
శ్లో॥ లోకే ముకురా బహవస్సంతి బహిర్జగత్కలనాః।
స్వాంతర్జగత్కలనతా అంతర్ముఖవృత్తితా స్యాం॥ ౨౬
ప్రతిబింబితశైలాదికరూపం విహాయ మాయేతి।
కేవలదర్పణతాయా యద్గ్రహణం స కేవలీభావః॥ ౨౭
మాతస్త్వత్పదపద్మ సంస్మృతివశాత్సం జాతవాఙ్నిర్మితం।
త్వచ్చారిత్రయుతం విచిత్రరచనాయుక్తం పవిత్రం
నృణాం।
అంబ త్వత్పదయోస్సమర్పిత మభూద్విజ్ఞప్తిపూర్వం శివే।
స్వాకారస్మృతిదానదర్పణమిదం సేవావిధా స్వీకురు॥ ౨౮

ఇతి విజ్ఞప్తిః॥

శ్రీ జ్ఞానానంద తీర్థావధూత స్వాములవారు.

శ్రు॥ సర్వం ఖల్విదం బ్రహ్మ నేహ నానాస్తి కించన।
బ్రహ్మవి ద్బ్రహ్మైవ భవతి, బ్రహ్మవి దాప్నోతి పరం॥

శ్లో॥ తావత్ గర్జంతి శాస్త్రాణి, విపినే జంబుకా యథా।
నగర్జతి మహాశక్తో యావద్వేదాంత కేసరీ॥

శుభమస్తు॥

బ్రహ్మానుచింతనాష్టకము

జ్ఞానానంద తీర్థ అవధూత స్వాములవారిచే రచింపబడినది.

శ్లో॥ అహంబ్రహ్మ సదాముక్తో బ్రహ్మణోఽన్యంనకించన।
విస్మృతం స్మృతిమాపన్నం శ్రీ గురోఃకృపయాధునా॥౧॥

శ్లో॥ ఆనందోఽహమసంగోఽహం సర్వసాక్షీహ్యహంశివః।
ప్రపంచజాగరావస్థా స్వప్నతుల్యా తురీయ్యగే॥౨॥

శ్లో॥ చిత్యాసంకల్పజం చైత్యం సా స్వతంత్రాహి సర్వదా।
చైత్యంత్యాజ్యం చితింజ్ఞాత్వా దర్పణప్రతిబింబవత్॥౩॥

శ్లో॥ స్వస్వరూపంతు చిన్మాత్రం చైత్యంమాయాప్రకల్పితం।
చిదహంచిదిదం సర్వం చిత్యాసర్వంప్రకాశతే॥౪॥

శ్లో॥ మిథ్యాభావాత్సత్యతాస్యా జ్జడాభావాచ్చిదీరితా।
దుఃఖాభావాత్తదానందం సచ్చిదానందతా తతః॥౫॥

శ్లో॥ సర్వవేదాంతసిద్ధాంత స్సర్వంబ్రహ్మేతి నిశ్చయః।
తస్మాత్సర్వం పరిత్యజ్య స్వస్వరూపే వసేన్నరః॥౬॥

శ్లో॥ తత్కైవల్య మితిప్రోక్తం సజీవన్ముక్త ఈరితః।
ఇతఃపరంతు వక్తవ్యం శ్రోతవ్యం వా నకించన॥౭॥

శ్లో॥ చిదాకాశే విరాజంతే యస్మాద్బ్రహ్మాండకోటయః।
చిదాకాశస్వరూపోఽహంతస్మాన్మానం పరంసుఖం॥౮॥

శుభమస్తు.

శ్రీ గణేశాయనమః

శ్రీ దక్షిణామూర్త్యష్టకము

శంకరాచార్య కృతం

ధ్యానం

శ్లో॥ మౌనవ్యాఖ్యా ప్రకటిత పరబ్రహ్మ తత్త్వం యువానం
వర్షిష్ఠాంతే వసదృషి గణైరా వృతంబ్రహ్మ నిష్ఠైః।
ఆచార్యేంద్రం కరకలిత చిన్ముద్రమానందమూర్తిం।
స్వాత్మారామం ముదితవదనం దక్షిణామూర్తిమీడే॥

ఉపోద్ఘాతము॥

అవతారిక:- వెనక- సనకసనందనాది మహాఋషులు- ఆత్మనిశ్చయమునుకోరి పరమేశ్వరునిగూర్చి తపస్సుచేయగా వారికి బ్రహ్మతత్వనిశ్చయము నుపదేశించడమునకు పరమేశ్వరుడు భాండీరమనె వటవృక్షమూలమందు- మౌనము చిన్ముద్రనూ ధరించి దక్షిణాభి ముఖముగా నవతరించినారు.

వారికె దక్షిణామూర్తి అనినామప్రసిద్ధి కలిగినది. వారి దరిశనమాత్రమున సనకాదిమహాఋషులకు- సకలసంశయము లుపోయి బ్రహ్మవేత్తలైనారు- వారుఅద్వైతమతముకున్ను-

బ్రహ్మాది దేవతలకు- సనకాది సిద్ధులకు- వ్యాసాదిమానవబుద్ధు
లకు- బ్రహ్మవిద్య నుపదేశించుటకు ఆదిగురువుగానున్నారు.

కొంతకాలమునకు- లోకమందు వేదవిరుద్ధమైన అనేక
దుర్మతములుకలిగి ప్రబలమై అద్వైతమతము- బ్రహ్మజ్ఞానము
లుప్తమైనందున- పరమేశ్వరుడు- శంకరాచార్య రూపముతో
కేరళదేశమందవతరించి- సకలదుర్మతములను ఖండించి- దిగ్వి
జయమును పొంది- అద్వైతమతమును సర్వత్రా స్థాపన చేసి
నారు. ఇంతేగాక- బ్రహ్మజ్ఞానసాధనములుగా ననేకగ్రంథములను
లోకసంగ్రహార్థముగా వ్రాసిరి. ప్రస్థానత్రయ భాష్యత్రయ
ములను రచించినారు.

వారు బ్రహ్మజ్ఞానాపేక్షగల జిజ్ఞాసులకు సులభముగా
బ్రహ్మజ్ఞాన బోధ కలగడమునకు వేదాంతశాస్త్రమందు గల
ముఖ్యాభిప్రాయాంశములనుచేర్చి ఆదిగురువులగు దక్షిణామూర్తి
కృతితో గురువందనాష్టకముగా నీశ్లోకములను రచించినారు.

వేదాంతగ్రంథములందు- నామరూపములుకలిగి ప్రత్య
క్షముగానున్న జగత్తు అసత్యమనియు, నామరూపరహితమైన
నిర్గుణబ్రహ్మ- పరమాత్మ నిజమని బోధించుటకు- కార్యకార
ణధర్మము, మృద్ఘట దృష్టాంతము, తంతుపటన్యాయము, దధి
క్షీరన్యాయము, రజ్జుసర్ప దృష్టాంతము మొదలగునవి నిరూ
పించబడినను అవన్నియు దార్ష్టాంతికమందు సరిపడక దోష
యుక్తములైనందున- నిరాక్షేపణగాను దార్ష్టాంతికమందు
సరిగా వర్తించే దర్పణప్రతిబింబన్యాయము- స్వప్నజాగ్రతల

దృష్టాంతమునున్నూ వీరుగ్రహించి మరికొన్ని సులభసాధనలను చేర్చి బ్రహ్మజ్ఞానముకొరకు ఈ అష్టకమును రచించినారు.

లోకమందు ప్రపంచ సుఖములనిచ్చె అనేక విద్యలున్నవి. సకలజనులకు- జననమరణ ప్రవాహముగల సంసార సముద్రమును తరించడముకు, శాశ్వతసుఖమును పొందుటకు, బ్రహ్మవిద్యతప్ప వేరుసాధనములు లేవు. అన్నివిద్యలకన్న బ్రహ్మవిద్య అసాధ్యమైనది- అట్టిదానిని సులభముగా గ్రహించడముకు ఈగ్రంథము నావ [పడవ] గా నున్నది.

బ్రహ్మజ్ఞానముకు ఫలము- సర్వాత్మత్వము, ఈశ్వరత్వము సిద్ధించడమున్ను; జీవన్ముక్తి, మోక్షములు, లభించడము ఫలముగానున్నది. అవి ఈఅష్టకమందున్న అర్థానుసంధానమువలన- సులభమై అప్రయత్నముగా సిద్ధించును॥

మూలశ్లోకముందు అర్థము గంభీరముగా నిమిడియున్నందున- దానిని వెల్లడించి- మందాధికారులు తరించుటకై ఆంధ్రభాషలో తాత్పర్యము వ్రాయడమైనది.

శ్లో॥ విశ్వందర్పణదృశ్యమాననగరీ
తుల్యం నిజాంతర్గతం
పశ్యన్నాత్మని మాయయా బహిరివో
ద్భూతం యథానిద్రయా।
యస్సాక్షాత్కురుతే ప్రబోధసమయే
స్వాత్మానమేవాద్వయం
తస్మై శ్రీ గురుమూర్తయే నమ ఇదం
శ్రీ దక్షిణామూర్తయే ॥౧॥

తా॥ లోకమందున్న సకలజనులున్ను- ఈశ్వరసంబంధమైన- ఇచ్ఛాశక్తిస్వరూప మాయాశక్తివలన- మోహమును పొందినవారై అనేకవిధములుగ భేదముగల ప్రపంచజ్ఞానము కలవారై నామరూపములుగల ప్రపంచము సత్యమనినమ్ముచున్నారు.

దీని నిజస్థితిని విచారించగా సృష్ట్యాదిని- బ్రహ్మతేజస్సు అఖండాకారముగా ఈప్రపంచము లోపలను పైని వ్యాపించి చిదాకాశమున్నది. దానియందుమాయాశక్తి క్రమక్రమముగా కార్యకారణ భావముతో యీప్రపంచమును సృజించి- అందున్నజనులకు- తన మోహశక్తిని కలుగజేసినది. అందువలన- ఈప్రపంచము తమశరీరాదులు నిజమని నమ్ముచున్నారు॥

దీనివాస్తవము- గొప్పఅద్దమందు ప్రతిబింబించిన పట్టణమువంటిది. అద్దమువంటి చిదాకాశమందుగల ప్రతిబింబపట్టణమువంటిది అనిగ్రహించవలెను. అయితే అద్దమందు ప్రతిబింబమునకు బింబాపేక్ష కలదుగదా- ప్రకృతమందున్న జగత్ప్రతిబింబమునకు కారణము బింబమేదని ఆక్షేపణ కలుగును.

యీ మాయాశక్తి జడము. విచారించగా లేనిది. దీనికి మూలప్రకృతి అని నామాంతరము కలదు. అది ఈశ్వరసంకల్పమే అట్లు పరిణమించినది. ఈశ్వరుడు- సకలశక్తులుగలవాడు గనుక వారి సాన్నిధ్యమువల్ల జడమైన దీనికిన్ని సకలశక్తులు కలిగినవి. ఘటనాఘటన సమర్థత కలదిగాన దీనికి బింబాపేక్ష లేకనే ప్రతిబింబమును ఉన్నట్లు చూపించగలదు.

అద్దమందున్న ప్రతిబింబము అజ్ఞానులకు నిజమువలెను విచారించినవారికి- అద్దముయొక్క నునుపువల్ల కలిగినదని అద్దముకన్న వాస్తవము రెండవది లేదనేజ్ఞానముకలుగును॥

అదేరీతిని- ప్రపంచజీవాదులు నిజమనేనమ్మిక యున్న అజ్ఞానులకు- ఈశ్వరుడు గురురూపముగా వచ్చి ప్రపంచము యొక్క నిజమును తననిజమును బ్రహ్మజ్ఞానమును- బొందిన పైని- చిదాకాశమందు ప్రపంచము కల్పితమనియు అందరికీ చిదాకాశము నిజరూపమని దానియందు కల్పితము అసత్యమనినిస్సంశయముగా తెలియును. అందువల్ల అట్టిబ్రహ్మజ్ఞానము స్వరూపజ్ఞానమువల్ల- సంశయములు పోవును- అట్టిగురుస్వరూపులగు దక్షిణామూర్తికి ఈ నమస్కారము అని భావము॥

శ్లో॥ బీజస్యాంతరివాంకురో జగదిదం
ప్రాఙ్నిర్వికల్పంపున
ర్మాయాకల్పితదేశకాలకలనా
వైచిత్ర్యచిత్రీకృతం।
మాయావీవ విజృంభయత్యపి మహా
యోగీవయస్స్వేచ్ఛయా
తస్మై శ్రీ గురుమూర్తయే నమఇదం
శ్రీ దక్షిణామూర్తయే॥ ౨॥

తా॥ ఈజగత్తు సృష్టికి పూర్వమందు- బీజమందంకురము వృక్షము ఇమిడియున్నట్లు- బ్రహ్మయందు (చిదాకాశమందు) ఇమిడియున్నది. ప్రపంచాకారము కావలెనని పరమేశ్వర సంకల్పము కలిగినపుడు వారిఇచ్ఛాశక్తియే మాయా

శక్తిగా నావిర్భవించి- దేశకాలవస్తు భేదముకలిగి- అతివిచిత్రముగా- కార్యకారణ భావముతో గోడమీద చిత్రములవలెను- చిదాకాశమునం దీ ప్రపంచము కల్పించబడినది.

ఈసృష్టియన్ని జడమైనందున బ్రహ్మశక్తివల్లనే చేతనత్వము కలిగి ప్రకాశించుచున్నది. ఈప్రపంచ సృష్టి, స్థితి, లయమును పరమేశ్వరుడు ఒక ఇంద్రజాలకునివలెను తానే చేయుచున్ననూ తనకు సంబంధములేక అసంగ చిద్రూపుడై యోగీశ్వరుని వలెను- చిదానందముతో స్వరూపస్థితితో నుండును. ఇట్టిమహిమగల సర్వగురువులగు దక్షిణామూర్తికి ఈనమస్కారము॥

ఇందువల్ల పరమాత్మ సృష్టియొక్క- ఆదిమధ్యావసానములందు చిదాకాశ స్వరూపముతో ఏవికారములులేక ఏకాకారముగాయున్నాడనియు, జగత్తు-శరీరజీవాదులు- మాయాశక్తిచే కల్పితములు- జడములు- అని తెలుసుకొని- వాటియందున్న- సత్తా పరమాత్మకల అని తెలుసుకుని- సృష్టి ఇంద్రజాలము వంటిది (లేనిది) అని తెలుసుకుని- దీనియందు సత్యమనేబుద్ధిని విడచి- సదానిత్యమైన తననిజరూపము చిదాకాశ సంబంధమైన కలయని నమ్మవలెనని భావము॥

శ్లో॥ యస్యైవస్ఫురణం సదాత్మక
మసత్కల్పార్థగంభాసతే
సాక్షాత్తత్త్వమసీతి వేదవచసా
యోబోధయత్యాశ్రితాన్ ।

యత్సాక్షాత్కరణాద్భవే న్నపునరా
వృత్తిర్భ వాంభోనిధౌ
తస్మై శ్రీగురుమూర్తయే నమ ఇదం
శ్రీదక్షిణామూర్తయే॥3॥

తా॥ ఎవరిసంబంధమైన స్ఫురణశక్తి- చిచ్ఛక్తి అయి ననూ- అజ్ఞాన స్వరూపముగా ప్రకాశించుచున్నదో; అనగా సకలజనులకు తమలోనున్న సాక్షిజ్ఞానము నిత్యము- అదిబ్రహ్మకల, అదేతన నిజరూపము- శరీరజీవాదులు నేననేది మోహము గనుక తమలోనున్న జ్ఞానము ఈశ్వరసంబంధమైననూ- మాయచే మోహితులయి- ప్రపంచము సత్యమని శరీరజీవాదులు తానని భ్రమను పొందినారనిభావము॥

అట్టి అజ్ఞానులు- ఈశ్వరోపాసనను చేసినపుడు- ఏపరమేశ్వరుడు గురుస్వరూపముగా వచ్చి- తత్వమస్యాది మహావాక్యోప దేశముచేసి- ఆత్మసాక్షాత్కారమును కలుగజేయుచునారో; ఏపరమాత్మ తనకు ఆత్మసాక్షాత్కారము చేయడమువలన- అనగా- ఈశ్వరప్రార్థన వలన- ఈశ్వరుడే గురురూపముగావచ్చి మహావాక్యార్థ బోధచేసి- శరీర జీవాదులు నీవు కావు; సర్వపరిపూర్ణముగా నున్న చిదాకాశము నీనిజరూపమని బోధించగా వాడు ముక్తుడగును- సంసారమందు పునర్జన్మ వానికి కలుగదు. గనుక- ఎవరిఅనుగ్రహమువల్ల ఇట్టి లాభమో అట్టి దక్షిణామూర్తిస్వరూప పరమేశ్వరునకు ఈ నమస్కారము.

శ్లో॥ నానాచ్ఛిద్రఘటోదరస్థితమహా
దీపప్రభాభాస్వరం
జ్ఞానం యస్యతు చక్షురాది కరణ
ద్వారా బహిస్స్పందతే।
జానామీతి తమేవ భాంతమను భా
త్యేతత్సమస్తం జగత్
తస్మై శ్రీగురుమూర్తయే నమ ఇదం
శ్రీ దక్షిణామూర్తయే॥ ౪॥

తా॥ చుట్టునూ అనేకరంధ్రములుగల ఘటమందుంచిన గొప్ప దీపకాంతి రంధ్రములద్వారా పైకివచ్చి ఆయాయింగులతో ప్రకాసించినట్లు సకల జనుల హృదయకమలమందు చిత్కళ ప్రకాశించుచు నేత్రశ్రోత్రాది ద్వారములనుండి పైకివచ్చి ఆయాపనులను చేయుచున్నది.

అన్నిటిని గ్రహించేది ప్రపంచాకారముగా ప్రకాశించేదే చిదాకాశము. దానిని తెలుసుకొనక భేదజ్ఞానము కలుగడమే అజ్ఞానము. ఇదిగాక తనలోనున్న జ్ఞానము నేత్రద్వారా వచ్చి ఎదటను ప్రకాసిస్తున్న వస్తువును చూచినాను విన్నాను అని తెలుసుకొనుచున్నాడు.

ఇదంతయు చిదాకాశమందే యున్నది. ఎట్లనగా- ప్రపంచమందుగల సూర్యచంద్రాగ్నులుకూడ బ్రహ్మతేజస్సువల్లనె ప్రకాశించుచున్నారు. అదిలేనిది జడము పనికిరాదు. గనుక ఆ చిత్కళయొక్క ప్రకాశతయే జ్ఞానము, అందరి నిజరూపమున్ను, అయియున్నందున ఒక జ్ఞానమే ప్రపంచమును

ప్రకాశింపజేయుచున్నది. అదే చూచేవానియందుండి చూచి నాను-ఉన్నది- లేదు అని ఒక్క జ్ఞానమే తెలుసుకునేది తెలియబడేది అని భావము. అట్టి జ్ఞానస్వరూపమైన గురువులగు దక్షిణామూర్తికి నమస్కారము.

శ్లో॥ దేహం ప్రాణ మపీంద్రియాణ్యపి చలాం
బుద్ధించ శూన్యం విదుః
స్త్రీబాలాంధజడోపమా స్త్వహమితి
భ్రాంతా భృశంవాదినః।
మాయాశక్తి విలాసకల్పిత మహా
వ్యామోహా సంహారిణే
తస్మై శ్రీ గురుమూర్తయేనమఇదం
శ్రీదక్షిణామూర్తయే॥౫॥

తా॥ సకలసాధనములుగల సకలపురుషులున్ను శరీరము, ప్రాణము, జ్ఞానేంద్రియము లైదు, కర్మేంద్రియము లైదు, చలనస్వభావముగల బుద్ధి, ఇవన్నియు తనలోనుండి వేరు వేరు ధర్మములు కలిగి సాక్షిస్వరూపమై జ్ఞానశక్తిచేత తాము జడములైననూ ప్రకాశించుచు తమతమ పనులను చేయుచున్నవి. ఇట్లుండగా వీరు మాయాశక్తివశులై మోహమునుపొంది అవివేకులై శరీరప్రాణాదులను శూన్యముగా తెలుస్తున్నారు. ఇంతేగాక స్త్రీలవలెను చంచలత్వము, బాలులవలెను అజ్ఞానము, గుడ్డివానివలెను ఎదురుగా ప్రకాశించుచున్న బ్రహ్మతేజస్సును ఏమీలేదని చూడలేకనూ, (తెలుసుకొనలేకనూ) శరీరజీవులు నేననే దురహంకారము, స్వపరభేద

ముకలిగి దేముడులేడు అగుపడడు అనే శూన్యవాదులగుచు న్నారు. అట్టి అజ్ఞానులను వారి పూర్వపుణ్యముచేతను ఈశ్వర భక్తిపూజా ఉపాసనాదులు చేసినపుడు ఏ పరమేశ్వరుడు గొప్పదైన మాయాశక్తియొక్క విలాసరూపమైన మహా మోహమును పోగొట్టి వారికి జ్ఞానము కలుగజేసి ఇహపర సౌఖ్యములిచ్చి తమ నిజరూపజ్ఞానము, బ్రహ్మజ్ఞానమును, కలి గేలాగు ననుగ్రహిస్తున్నారో అట్టి గురుస్వరూపులగు దక్షి ణామూర్తికి నా నమస్కారము.

శ్లో॥ రాహుగ్రస్త దివాకరేందు సదృశో
మాయా సమాచ్ఛాదనా
త్సన్మాత్రః కరణోప సంహృతరతో
యోభూత్సుషుప్తః పుమాన్।
ప్రాగస్వాప్స మితిప్రబోధసమయే
యః ప్రత్యభిజ్ఞాయతే।
తస్మై శ్రీ గురుమూర్తయేనమ ఇదం
శ్రీదక్షిణామూర్తయే॥౬॥

తా॥ సకలజనులందును జీవస్వరూపముగా చిత్కళ ఉన్నది. శరీరత్రయము పురములని వాటియందున్నందున పురుషుడనియు దేహేంద్రియాదులను తన కాంతిచే ప్రకా శింపజేయుచు వాటికన్న వేరుగానున్నందున ప్రత్యగాత్మ అని నామములుకలిగి జాగ్రదావస్థలో ప్రకాశించుచున్నాడు.

అట్టివానిని మాయాశక్తి నిద్రారూపముగా నావ రించగనే రాహువుచేత కప్పబడిన సూర్యచంద్రులవలెను

ప్రకాశత లేనివాడగును. అందువల్ల సకలేంద్రియములు శక్తి లేక సన్నగిలును. అందువల్ల ఆపురుషునకు అది నిద్రావస్థ అగుచున్నది. అందులో ఏ దుఃఖములు లేనందున సంప్రసాదావస్థ అనిపించుకొనును.

తరువాత తెలివిరాగానే ఆ మాయాశక్తి తొలగినపుడు మామూలుగా జాగ్రదవస్థ కలిగి ప్రకాశించుచు వెనకటి అవస్థలో సుఖముగా నిద్రించితినని తలచును. ఇందువల్ల సాక్షిస్వరూపుడైన పురుషుడు జాగ్రత్స్వప్న సుషుప్తులనే మూడవస్థలయందునూ ఒకడే యున్నాడనియు అతనికి దేని సంబంధము అపేక్ష లేనందున అసంగుడని ప్రకాశతకలవాడు గనక చిత్కళ అని పేర్లుకలిగి యున్నాడు. నిత్యుడని తెలియుచున్నది.

ఏ పరమాత్మ ప్రతి శరీరమందునూ చిద్రూపముగా పురుషస్వరూపముగా నున్నాడో అట్టి ఆదిగురువగు దక్షిణామూర్తికి నమస్కారము.

శ్లో॥ బాల్యాదిష్వపిజాగ్రదాదిషు తథా
సర్వాస్వవస్థాస్వపి
వ్యావృత్తాదను వర్తమాన మహమి
త్యంత స్ఫురంతం సదా।
స్వాత్మానం ప్రకటీకరోతి భజతాం.
యోముద్రయా భద్రయా।
తస్మై శ్రీగురుమూర్తయేనమఇదం
శ్రీ దక్షిమూర్తయే ॥౭॥

తా॥ వెనుక శ్లోకమందుచెప్పిన నిత్యత్వమునే ఇందు విరివిగా చెప్పుచున్నారు. బాల్య యౌవ్వన కౌమార వార్ధక్యములనే అవస్థలయందును జాగ్రిత్స్వప్న సుషుప్తి తురీయ్యాములనే అవస్థలయందును; జనుల లోపలనున్న సాక్షి అనే పురుషుడు అన్ని అవస్థలయందు తాను ఏకాకారముగానున్నాడు. ఈ అవస్థలు వకదానిలోనొకటి లేవు. సాక్షి అన్నిటినీ తెలుసుకొనుచున్నాడు. గనుక నిత్యుడని తెలియుచున్నది. అందరికీ ఆసాక్షియే తమతమ నిజరూపము.

అది పరమాత్మలోకల ఒక అంశము. శరీరమనే ఉపాధిలో నున్నందున ప్రిత్యగాత్మ అనియు, సర్వవ్యాపకమై అఖండాకారముగా నున్నది పరమాత్మ అని సంజ్ఞకలిగినది.

ఆ ఈశ్వరుడు దక్షిణామూర్తిగా చిన్ముద్రియు మౌనమూకలిగి అవతరించినారు. వారి చిన్ముద్రివలన తమ శిష్యులకు పరమాత్మస్వరూపమును తమతమ నిజరూపముగా సూచనచేయుచున్నారు. అది ఎట్లనగా అంగుష్ఠ, తర్జనీల చివరలుకలిపి తక్కిన మూడంగుళములు నిడువుగానుంచినపుడు చిన్ముద్రిఅగును. అపుడు అంగుష్ఠతర్జనీల మధ్యను వర్తులాకారము ఏర్పడును. అది అఖండాకారముగా నున్న చిదాకాశమును చూపించుచున్నదిగనుక ఈశ్వరుని ఆకారము ఇది ఇట్టిది అని ఈ చిన్ముద్రివల్ల సూచనచేయుచున్నది అని గ్రిహించవలెను. అట్టి గురువులకు ఈ నమస్కారమని భావము.

శ్లో॥ విశ్వంపశ్యతి కార్యకారణత యా
స్వస్వామి సంబంధత
శ్శిష్యాచార్య తయా తథైవ పితృ
పుత్రాద్యాత్మనా భేదతః।
స్వప్నేజాగ్రతివా యఏషపురుషో
మాయాపరిభ్రామిత
స్తస్మైశ్రీగురుమూర్తయేనమఇదం
శ్రీదక్షిణామూర్తయే॥౮॥

తా॥ సకలజనులు సృష్టి స్థితి సంహారకర్తయగు మాయాశక్తికి వశులై భ్రమనుపొంది నిజరూపమును మరచి భేదజ్ఞానముకలిగి మాయాకల్పితమైన స్వప్నావస్థలోను ప్రత్యక్షముగా నున్న జాగ్రదవస్థలోనూ గూడ ప్రపంచమును భేదముగా చూస్తున్నారు. ఆ భేదదృష్టి ఎట్టిదనిన కార్యమని కారణమని తాను తమ ప్రభువు తండ్రి కుమారుడు గురువు శిష్యుడు అని భేదదృష్టి కలవారై యున్నారు. ఈ నామరూపములను విడిచినపుడు జ్ఞానదృష్టిచేత చూచినపుడు వీటియందు ఉన్న పురుషుడు ఒకడే. ఉపాధుల భేదమువల్ల ఇన్నివిధములుగా జలచంద్రుడువలె నగుపడుచున్నాడని తెలియును.

స్వప్నజాగ్రతలు సమానమని చెప్పినందున విశేషమేమనగా స్వప్నావస్థ మాయాకల్పిత ప్రపంచము (లేనిదని) జాగ్రతలో వాసనయు నిద్రావస్థలో కొంతయు కలసి స్వప్నము వాస్తవములు. జాగ్రన్నిద్రలు రెండవస్థలు. స్వప్నావస్థలో నున్నపుడు అది అసత్యమని స్వప్నమని ఎవరికిని తెలియదు.

అది నిజమనె భ్రమతో సుఖదుఃఖము లనుభవించును. జాగ్రతకలుగగానే వెనకజరిగిన చర్య స్వప్నముగనుక అసత్యము (లేనిది మాయవల్ల భ్రమకలిగినది) అని తెలుస్తున్నాడు. తెలుసుకొనుచున్నాడు. ఇందుకు నిజమా అబద్ధమా అని ఎవరినీ అడుగనక్కరలేదు. ఏ ప్రమాణమునూ కోరదు గనుక జాగ్రదవస్థయు దానిలో చర్య ప్రపంచముకూడ తుర్యావస్థ కలిగినపుడు నిజమైన బ్రహ్మజ్ఞానము కలిగినపుడు స్వప్నావస్థతో సమానమే యగును. ఇదియు మాయగానే తోచునుగనుక అట్టిజ్ఞానమునిచ్చే గురువులగువారికి ఈ నమస్కారమని భావము.

శ్లో॥ భూరంభాస్య నిలోనలోం బరమహా
ర్నాథోహిమాంశుః పుమా
నిత్యాభాతి చరాచరాత్మక మిదం
యస్యైవ మూర్త్యష్టకం।
నాన్యత్కించన విద్యతే విమృశతాం
యస్మాత్పరస్మాద్విభో
స్తస్మై శ్రీగురుమూర్తయేనమఇదం
శ్రీ దక్షిణామూర్తయే॥౯॥

తా॥ ఇంతవరకు ఎనిమిది శ్లోకములచేతను సృష్ట్యాది నున్న నిర్గుణ బ్రహ్మస్వరూపము వర్ణించబడినది. ఇందు ప్రపంచముకున్ను బ్రహ్మకు భేదములేదని తెలియుటకై సగుణ బ్రహ్మస్వరూపమును ఇందు వర్ణించుచున్నారు.

తా॥ సృష్టి క్రమముగా ఆకాశము, వాయువు, అగ్ని, జలము, పృథివి, సూర్యుడు, చంద్రుడు, జీవస్వరూప పురుషుడు, ఈ ఎనిమిదింటిచేతనూ చరాచరాత్మకమైన ఈ జగత్తు ప్రకాశించుచున్నది. ప్రపంచాకారమును పొందడమందు ఈశ్వరేచ్ఛకలిగినపుడు తానే ఈ ఎనిమిదివిధములుగా కారణ కార్యక్రమముగా అయినాడు.

ఈ జగత్తులో ఇంతకన్న వేరు కించిత్తైనా లేదు, ఇవి స్వతహా జడములు. వీటియందు బ్రహ్మశక్తి కలసినందున ప్రకాశించుచున్నవి. గనుక ఇది సగుణబ్రహ్మ స్వరూపము. ఈ రహస్యము విమర్శశక్తి కలవారికె తెలుసును. సామాన్యులకు తెలియదు. గనుక ఈ ఎనిమిదిన్ని ఈశ్వరుని భవాద్యష్ట మూర్తులని వేదమందు చెప్పబడినది. ఎవరు ఈ ఎనిమిది విధములుగా నున్నారో అట్టి గురుస్వరూపులైన దక్షిణా మూర్తికి నమస్కారము.

శ్లో॥ సర్వాత్మత్వమితిస్ఫుటీకృతమిదం
యస్మాదముష్మింస్తవే
తేనాస్యశ్రవణా త్తదర్థమననా
ద్ధ్యానాచ్చసంకీర్తనాత్॥
సర్వాత్మత్వ మహా విభూతిసహితం
స్యాదీశ్వరత్వంస్వత
స్సిద్ధ్యేత్తత్పునరష్టధా పరిణతం
చైశ్వర్యమవ్యాహతం॥౧౦॥

ఫ ల స్తు తి.

తా॥ ఈ స్తోత్రమందు పర్యవసానము [సారాంశము] సర్వాత్మత్వము అనగా జగత్తంతయు చిదాకాశరూపముతో పరమాత్మ పూర్ణముగా నిండియున్నదనియు, ఆత్మలేనిది కించిత్తైనా లేదని స్పష్టమగుచున్నదో అందువల్ల ఇది వినడము దీని అర్థానుసంధానము ఈశ్వరధ్యానము స్తోత్రము (పఠన) వీటివలన భక్తునకు సర్వాత్మత్వము ఈశ్వరత్వము జీవన్ముక్తి బ్రహ్మజ్ఞానము అప్రయత్నముగా వాటంతటవే సిద్ధించును.

తరువాత పైనిచెప్పిన అష్టమూర్తులు తానే అయినందున ఏ ప్రతిబంధకములు లేని జగదాకారమైన మహదైశ్వర్యము సిద్ధించును.

లోకమందుగల సకలకర్మలు తపస్సులు దానములు పుణ్యకర్మలు నిజమైన ఆత్మజ్ఞానము కలగడము ఫలముగా నున్నవి. ఈ స్తోత్రమువల్ల ఏశ్రమయు అక్కరలేకనే ఈశ్వరత్వమే సిద్ధించుచున్నందున అన్నిటికన్ననూ ఇది మోక్షేచ్ఛ గల పుణ్యపురుషులకు ముఖ్యసాధనముగా నున్నది.

ఇతి శ్రీమత్పరమహంస పరివ్రాజ కాచార్యవర్య శ్రీ
శంకరాచార్య భగవత్పాద విరచితం గురువంద
నాష్టకంనామ దక్షిణామూర్త్యష్టకంసంపూర్ణం
శ్రీ మత్పరమహంస పరివ్రాజకాచార్య జ్ఞానానంద
తీర్థావధూత స్వాములవారిచే రచించబడిన దక్షిణా
మూర్త్యష్టకమునకు ఆంధ్రభాషా వ్యాఖ్యానం
(తాత్పర్యం) సంపూర్ణం

శుభమస్తు.

స్వరూపజ్ఞాన దర్పణము

ఉపోద్ఘాతము

సచ్చిదానంద స్వరూపమైన పరబ్రహ్మ వస్తువు విచారించగా చతుర్దశ భువనములందునూ చిదాకాశ రూపములో వ్యాపించి జడములగు నామరూపములనే ఉపాధియందు సత్తాస్వరూపమై సర్వత్రా ప్రత్యక్షప్రమాణ సిద్ధముగా నున్నది.

ఈ పరమాత్మ ప్రపంచమునకు సర్వకారణ వస్తువు. సర్వశక్తి సంపన్నుడు. లోకత్రయముయొక్క సృష్టిస్థితిలయములనే క్రీడయందుద్యుక్తుడై తనయందున్న మాయాశక్తి చేత ఈ ప్రపంచమనే ఇంద్రజాలమును కల్పించి తాను అసంగ చిద్రూపుడై సాక్షిగా తటస్థుడైయున్నాడు.

వీరి సంకల్పమే మాయా స్వరూపమైన ప్రకృతిగా నున్నందున సృష్టిఅంతయు ప్రకృతి పురుష మేళనగాయున్నది. పురుషుడు సర్వజ్ఞుడైననూ మాయా సంబంధముచేత ప్రపంచ

మునందు తన స్వరూపమును మరచి వ్యష్టిభావము భేదజ్ఞానముకలవాడై స్వపరభేదముగల జీవత్వమును పొంది ప్రకృతిచేత ఆవరించబడి మాయావశుడై కర్తృత్వభోక్తృత్వములను పొంది సుఖదుఃఖములు కలవాడై జన్మ పరంపరల ననుభవించు చున్నాడు. ఈ ప్రపంచమునందు పురుషప్రకృతుల మేళనము రెండు విధములుగా నున్నది. ఎట్లన పురుష భాగాధికము, శక్తిభాగాధికము అని.ఇందులో ఒకటి అధికమైనపుడు రెండవది తగ్గి దానియందు లీనమైయుండును. అధికభాగ ధర్మము కలదగును.

ఈ రెండును శివశక్తులని, పురుష ప్రకృతులని, స్త్రీ పురుషులని, జ్ఞానాజ్ఞానములని, పుణ్యాపాపములని, సుఖదుఃఖములని ద్వంద్వములుగా నున్నవి.

ఇచట జ్ఞానమనగా ప్రపంచజ్ఞానము, అజ్ఞానమనగా జడము మూఢత్వము అని గ్రహించవలెను. ఈప్రపంచజ్ఞానము బ్రహ్మజ్ఞానముకు అంధత్వము వంటిది. ప్రపంచజ్ఞానమందు పండితులు బ్రహ్మజ్ఞానముగురించి అంధులుగా నున్నారు.

ప్రపంచమునందు జనులు పామరులని పండితులని బ్రహ్మవేత్తలని మూడు తరగతులుగా నున్నారు. అది ఎట్లనగా ప్రపంచము, తమ శరీరము మాత్రము నిత్యమని ఇంతకన్న వేరు ఏమియు లేదనే నమ్మకముగలిగి ప్రపంచజ్ఞానము గలవారు పామరులని;జీవేశ్వరులు పుణ్యాపాపములు స్వర్గ నర

కములు వేదశాస్త్రములు విధినిషేధములు సుఖ దుఃఖములు కలవనే భేదజ్ఞానముకలవారుపండితులనియు (వీరు బ్రహ్మ అనే వస్తువు కలదనే పరోక్షజ్ఞానము కలవారు ద్వైతులనియు) సకల ప్రపంచమున్ను తానును కాలత్రయమందునూ చిన్మయమనియు నామరూప భేదములు మాయా కల్పితములనియు తన నిజరూపము సాక్షిగానున్న చిద్రూపమని తెలుసుకుని సకలమును చిన్మయముగా భావించువారు బ్రహ్మవేత్తలనియు తెలుసుకొనవలెను. తమ నిజరూపమును తెలుసుకున్నవారు అపరోక్షజ్ఞానముకలవారని ప్రత్యక్షప్రమాణ సిద్ధమని సర్వోత్తములని తెలుసుకోవలెను. వీరిలో తక్కువ తరగతి వారు ఎక్కువతరగతిని కోరడము సహజము. మరిన్ని ఉత్తమమైన బ్రహ్మజ్ఞానమును తెలుసుకోవడముకు సాధారణముగా వేదశాస్త్రములు ఉపనిషత్తులు అనుభవ వేత్తలగు పూర్వాచార్యులచే రచింపబడిన గ్రంథములు అనేకము లున్నవి.

అది పండితజనసాధ్యముగా నున్నందున వాటి యందుతత్వము నానాజాతి పుష్పములందు మకరందము వలెను విరళముగా నిమిడియున్నది.

దానిని మధుమక్షికమువలెను సంగ్రహించి మధుకరండము (తేనెపట్టు)వలెను స్వరూపజ్ఞానదర్పణ మనే ఈ గ్రంధము రచింపబడినది.

ఇందు స్వరూప విచారణ ముఖ్యాంశము. ఇది యే బ్రహ్మజ్ఞానమగును. ఇందువలన బ్రహ్మాపరోక్షవృత్తి సులభ

ముగా లభించును. ఇదియే బ్రహ్మవస్తువుగా నున్నది. ప్రత్యక్షముగా నున్న ప్రపంచము మాత్రము నిజమనే నమ్మికగల పామరజనులకు మనోవాక్కుల కగోచరమైన బ్రహ్మవస్తువును బోధించి సాక్షాత్కారమును చేయుటకు సులభ సాధనములు ఇందనేకములున్నవి. వాటిలో తురీయ్యావస్థ ముఖ్యాంశము. దానిపైది తురీయాతీతము కైవల్యము. ఆపైని పదవి లేదు. అదియే స్వస్వరూపస్థితి గాను బ్రహ్మావస్థగాను ఉన్నది.

ప్రపంచక సుఖములను పూర్తిగా మరిగిన జనులు తమకు ఇదియేచాలుననియు అసాధ్యమైన బ్రహ్మజ్ఞానము మాకు అక్కర లేదనియు చెప్పడమేగాక ఆవిచారణ వ్యర్థమని వృథా కాలముపోవుననియు దలతురు. వీరు ప్రపంచ జ్ఞానము పూర్తిగా కలవారైననూ వీరే అజ్ఞానులు మూఢ జనులుగా నున్నారు.

ఎట్లనిన పాలరుచి ఎన్నడూ తెలియక గంజిదాగువాడు తనకు పాలుఅక్కర లేదని ఇదియే పాలు అని (తలచును) నమ్మును. ప్రపంచసుఖములు నిత్యములనే వారి నమ్మిక. ప్రపంచమందు సమస్తజనులు ప్రపంచ సుఖములను కోరి అన్నివిధములనూ ప్రయత్నిస్తున్నారు. ఈసుఖములు వ్యయప్రయాసలుగలవి. క్షణికములు. అంతమందు ఉత్తర క్షణమందే దుఃఖ ప్రదములుగా నున్నవి. జన్మ పరంపరలను గలుగజేయుచున్నవి.

ఇక బ్రహ్మానందసుఖము ఎట్టి కష్టమూలేనిది. నిత్యమైనది. ఇంతటనుంచి జననమరణప్రవాహమునుండి తప్పించేది. సంపూర్ణము అభయము తృప్తియు కలది. ప్రతిజీవియూ సృష్ట్యాదినుంచి ఇంతవరకూ అనేక హీనజన్మలను పొంది పుణ్యావశముచేత ఈ మానవజన్మను పొందినారు. దీనియందు లాభనష్టములు గ్రహించే శక్తికలిగినందున ఇది ఉత్తమమైనది. ఇపుడు ప్రపంచమందు తమకన్న హీనజాతుల కష్టములను ఇదివరకు తమరనుభవించిన గర్భనరకములను తలచుకోక ఈ జన్మయే ఉత్తమమని తలచుచున్నారు. అన్నిజంతువులుకన్నను సూకరము హీనజాతి. అదియు తన పాపముచేత ఇట్టి హీనజన్మ కలిగినదని విచారించక తనకు ఈ జన్మయే సుఖముగా నున్నదని తలచును. ఈ జన్మతో చిరకాలము వుండతలచును. జీవులకు మానవజన్మ కలిగినందుకు ఫలమేమనగా తన వెనకటిజన్మలను ఆయాగర్భనరక బాధలను స్మరించుట లోకమందు జనులు అనుభవించుచున్న దుఃఖములను జూచి చర్వితచర్వణములుగా నున్న ఈ ప్రపంచకసుఖములందు విరక్తుడై శాశ్వతసుఖములను కోరడము అందునుగురించి విచారణచేయడము ఇది ఆవశ్యకమై యున్నది.

మనకు పూర్వులగు మాంధాతాదిచక్రవర్తులుగూడా సంసారమందున్న సుఖము లనిత్యములని తలచి మరలినవారై నిత్యమైన బ్రహ్మానందసుఖమునుపొంది స్వస్వరూపజ్ఞానము కలవారైరి. రామకృష్ణాద్యవతార పురుషులుగూడా ప్రకృతిసంబంధమైన మానవజన్మ కలిగినందున గురుజనుల వలన తత్వబోధను పొందిరి. మనకుగల సుఖము లెంతలోవో, ఎంత శాశ్వతమైనవో ఆలోచించవలెను. ఇట్టి ఉత్త

మపదవి మనకు లభించునా? అని ఉపేక్షా అశ్రద్ధ ప్రథమ విఘ్నములు ప్రయత్నించినయెడల ముక్తాపేక్ష (కోరిక) గల వారికి ఈశ్వరానుగ్రహము తప్పక కలుగును.

ఇందుకు దైవభక్తి పరోక్షజ్ఞానము బ్రహ్మవస్తువనేది కలదనే నమ్మిక ప్రథమసాధనము. తన నిజారూపమెట్టిదని దనకు ఈసంసారబంధమెట్లుకలిగినదని విచారణ రెండవసాధనము. మూడవది తురీయ్యావస్తువు అనగా తురీయ్యావస్తను తెలుసుకొనుట. ఈతురీయ్యావస్తనుగురించి॥

శ్లో॥ వక్తా శ్రోతా చదుర్లభః॥

అనగా చెప్పేవారు వినేవారుకూడా దుర్లభముగానే యున్నారు. అట్టి తురీయ్యావస్తను సులభముగా తెలుసుకుని సకలజనులు శాశ్వతసుఖమును పొందవలెననే కోరికతో ఈ గ్రంథమును రచించడమైనది. అట్టితురీయావస్తకు (తురీయ్యాజ్ఞానముకు పూర్వమందున్న జాగ్రత్స్వప్న సుషుప్తులనే అవస్తాత్రయము ప్రతిబంధకముగా నున్నది గాన వాటి నిజస్థితిని ముందుగా విచారించి అటుపైని తుర్యావస్తను విచారించవలెను. తురీయజ్ఞానముకలిగినపైని తుర్యాతతము కైవల్యము అనేపదవులు కరతలామలకములై సులభముగా నుండును. ఈతుర్యావస్థబ్రహ్మవేత్తల అనుభవములోనున్నది. సర్వజనానుభవములోనున్న జాగ్రదాద్యవస్థాత్రయములో జాగ్రతావస్థయే ఉత్తమమని లోకులనమ్మిక. ఇది నిజమైన బ్రహ్మజ్ఞానమును చూచుటకు గాఢమైన అంధత్వమువంటిది. జాత్యంధుడు సూర్యుడు లేనేలేడని చెప్పును. వానికిమరియొకఅం

ధుడుసాక్షియైనట్టు జాగ్రదవస్థలోపండితుడు ఇంతకన్న వేరు లేదని చెప్పెను. అట్టివారుతురీయ్యమునుగురించి అంధులుగానున్నారు. ఈజాగ్రదవస్థనవ్యానర్థములకు మూలమైనదిగా చెప్పతగినది గానబుద్ధిమంతులు జాగ్రత్స్వప్నసుషుప్తతురీయ తురీయ్యాతీతములు అనేపంచావస్థలను తెలుసుకునినపుడు ముక్తులుకాగలరు. అందువలన తురీయ్యతుర్యాతీతములు విరివిగా ఇందుచూపించబడినవి. దీనినిపూర్తిగాచదివిగ్రహించినవారు ఈగ్రంథముకన్న ఉత్తమముకాని సమానముగాని మరియొకగ్రంథములేదని ఎంచగలరు.

—♦ ఈ గ్రంథమందు వివరించినముఖ్యాంశములు ♦—

గురుశిష్యసంవాదము, సృష్ట్యాదినున్న బ్రహ్మవస్తునిర్దేశము, పరశివపరాశక్తులురాజదంపతులుగాసాక్షాత్కారము, మూలప్రకృతిఉత్పత్తి, మాయాజగన్నిర్మాణము అసంగ చిద్రూపునియందుజీవత్వారోపణము, స్వరూపజ్ఞానవిస్మృతికల్గుట,చిద్రూపుడు ప్రాకృతుడై సుఖదుఃఖానుభవము వైరాగ్యోత్పత్తి ఈశ్వరానుగ్రహముచేత మోక్షాపేక్షకలుగుట, పరాశక్తిగురురూపముతో తత్వోపదేశము బ్రహ్మజ్ఞానసాధనములనేకములుఉపదేశము, జాగ్రదాద్యవస్థలవివరము, తురీయ తురీయ్యాతీత కైవల్యపద సంప్రాప్తి, జీవన్ముక్తి విదేహముక్తుల వివరము.

ఈమొదలగు మోక్షసాధనములను ఒకరాజదంపతుల చరిత్రలో రహస్యార్థములుగా నిమిడ్చి ఈగ్రంథమును ము

క్త్రాపేక్షగలసర్వజనోప యోగమునుకోరి గద్యపద్యాత్మకము గా రచిన్చబడి ఆన్ధ్రభాషతో తాత్పర్యముకూడ యీగ్రన్ధకర్త చేతనే వ్రాయబడినది. కాబట్టి సత్పురుషులైనవారు శ్రద్ధగా పరిశీలించి సార్థకమునకు తేగలందులకు వేడుచున్నాడను. సజ్జనులు ఇందుగలలోపములను సవరించ కర్తలు.

ఉపోద్ఘాతము సంపూర్ణము.

ఇట్లు విద్వజ్జనవిధేయుడు,

సింహాంభట్ల రామమూర్తిశాస్త్రి.

శ్రీ ర స్తు॥

శ్రీగణేశాయనమః॥

స్వరూపజ్ఞాన దర్పణము

ప్రథమ పాదః॥

శ్లో॥ అన్త ర్బహి ర్వ్యాప్య విరాజమానం । శ్రీసచ్చిదానంద
సులక్షణాస్పదం । అసత్యరూపాంధతమోపహారిణం
స్వరూపవిజ్ఞాన ఘనం స్మరామి॥ ౧॥

తా॥ బ్రహ్మాండములోపలను పైనిపిండాండములోపలనూ పైని వ్యాపించిప్రకాశించుచున్నట్టియు అజ్ఞానమనే దట్టమైన చీకటినిపోగొట్టేదియు నిర్మలమైనజ్ఞానమేఆకారము (శరీరము) గాగలదియు త్రికాలాబాధ్యమైన సత్తున్ను ప్రకాశమైన చిత్తున్ను పూర్ణస్వరూపమైనఆనందము ఈమూడులక్షణములుగల జగద్గురువగు పరబ్రహ్మను గ్రంథకర్తస్మరించుచున్నాడు॥

శ్లో॥ సింహాంభట్ల సువంశ్యేన రామమూర్తిమనీషిణా
సర్వోపనిషదాం సారం సారః సద్గ్రంథసంచయాత్ ॥ ౨॥

శ్లో॥ ఉద్ధృత్య రచితంశుద్ధం స్వరూప జ్ఞానదర్పణం
అస్యావలోకనా త్సర్వే బ్రహ్మసాయుజ్యతాంగతాః॥ 3॥

శ్లో॥ చతుష్పాద సమాయుక్తం కలా షోడశసంయుతం
శివశక్తి సమాయోగ చారిత్రం పావనం పరం॥ ౪॥

తా॥ సింహాంభట్ల రామమూర్తిశాస్త్రులవారు జ్ఞాన సాధనములుగా నున్న పూర్వాచార్యులచే రచింపబడిన గ్రన్థ సముదాయము వల్లనున్ను సకలోపనిషత్తుల యొక్కయు సారభూతమైన ముఖ్యాంశములను సంగ్రహించి నాలుగుపాదములుగాను పదియారుకళలుగాను ఏర్పరచి శివ శక్తిసామరస్యమును స్వరూపజ్ఞానదర్పణమనే ఈగ్రంథమును రచించిరి. ఈగ్రన్థావలోకన చేసిన సకలజనులు పరబ్రహ్మ సాయుజ్యపదవిని పొందినవారే అని భావము.

శ్లో॥ సర్వేషా మితిహాసానా మయం సార ఉదాహృతం
శ్రుతేస్మిన్నిర్మలే యస్మా జ్జీవన్ముక్తత్వ మవ్యయం॥ ౫॥
శ్లో॥ ఉదేతి స్వయమేవాన్తరిద మేవ విచారయ
స్థితమేవాస్తమాయాతి జగద్దృశ్యం విచారణాత్॥ ౬॥

తా॥ అగుపడుచున్న యీజగత్తు ఈగ్రన్థవిచారణవల్ల మాయగా తెలిసి ఉండగానే లేనిదగుచున్నది. నాశరహితమైన జీవన్ముక్తి కలుగుచున్నది. కనుక సకల గ్రంథములకన్నను ఈగ్రంథము శ్రేష్టమైనది. స్వరూపజ్ఞానమును కలుగ చేశేది అని భావము.

ఈగ్రంథ విచారణచేసిన మోక్షేచ్ఛగల సకల జనులకు ఇతర గ్రంథాపేక్ష అక్కరలేకనే మోక్షసాధనములగు ఇతర ప్రయాసలు లేకనే ప్రపంచముయొక్కయు తనయొక్కయు పరమాత్మయొక్కయు నిజము తెలిసి నిర్మలమైన జ్ఞానము కలవారై బ్రహ్మసాక్షాత్కారమునుపొందుదురు. నిజమైన తమపూర్వరూపమును గ్రహించగలరని భావము॥

కథాప్రారంభః

ఘనప్రజ్ఞుడనే ఋషికుమారుడు తపోవనప్రవేశము

శ్లో॥ అస్తి కశ్చి ద్దృషివరస్థిత ప్రజ్ఞేతి విశ్రుతః॥
తస్య పుత్రోఽతికుశలో నిగమాగమ పారగః ॥ ౭॥

శ్లో॥ ఘనప్రజ్ఞేతివిఖ్యాత శ్చిన్తాక్రాన్తో నిరుత్సుకః
ఏవం విచారయామాస చిత్తతాపోపశాన్తయే॥ ౮॥

తా॥ పూర్వకాలమందు ప్రసిద్ధుడైన స్థితప్రజ్ఞుడనే ఒక మహాఋషిశ్రేష్ఠుడు గలడు. ఆఋషికి వేదవేదాంగముల నభ్యసించిన ఘనప్రజ్ఞుడనే పేరుగల ఒకకుమారుడుండెను. అతను ఈప్రపంచమందు అనేకక్లేశములను పొందుచున్న జనులనుచూచి విషాదము వైరాగ్యము గలవాడై తనచిత్తమందు కలిగిన తాపము పోగొట్టుకునేఇచ్ఛగలవాడై ఈరీతిగావిచారించెను.

శ్లో॥ కోఽహంకథమిదంజాతం సంసారాడంబరం మహత్
కుతోఽబద్ధః కథం ముక్తో, భవిష్యామి నిరాకులః ॥౯॥

తా॥ నేను ఎవరు? ఈగొప్పదైన సంసారము (ఉద్రేకము) ఎందువల్లకలిగినది? ఎందువల్లబద్ధుడనైనాను? నిర్వ్యాకారమైన ముక్తినిఎట్లు నొందగలను? అని విచారించినవాడాయెను.

త్రికాలవేది అనేఋషి దరిశనము.

శ్లో॥ వైరాగ్య సత్య సంపన్నో గృహం త్యక్త్వా వనంయయౌ
తత్రా పశ్య ద్దృషివరం త్రికాల జ్ఞాన వేదినం॥ ॥౧౦॥

తా॥ వైరాగ్యము సత్వగుణముకలవాడై గృహమును విడచి తపోవనములోనికి వెళ్లెను. కొంతదూరము వెళ్లగా త్రికాలజ్ఞానవేదిఅనే మహాఋషి అగుపడెను.

శ్లో॥ దృష్ట్వా ప్రదక్షిణీకృత్య దణ్డవత్ప్రణతో భువి
సనామాగ్రేస్థితస్తూష్ణీం స్వోదన్తం వక్తుముత్సుకః॥ ౧౧॥

తా॥ ఆమహాఋషినిచూచి ఆయనకు ప్రదక్షిణంచేసి సాష్టాంగ నమస్కారముచేసి తనచర్యను చెప్పకోరికగలవాడై వారికెదురుగా కూర్చుండెను॥

శ్లో॥ స్వాగ్రేస్థితం ఋషిర్దృష్ట్వా పరిమ్లాన ముఖాంబుజం
మోక్షాభిలాషిణంబాలం తమువాచముదాన్వితః॥ ౧౨॥

తా॥ గురువగుఆమహాఋషి విచారముచే వాడినముఖమున్ను మోక్షమందుకోరికయు గలతమఎదురుగానున్న ఆబాలునిచూచిసంతోషముకలవారై పలుకుచున్నారు.

—♦ గురువు శిష్యుని ఓదార్చుట ♦—

శ్లో॥ వత్స మాభీర్భజస్వాస్థ్యం కృతకృత్యో భవిష్యసి
తవాభిలషితం జ్ఞాతం జీవన్ముక్తోభవిష్యసి ॥౧౩॥

తా॥ ఓ చిన్నవాడా భయపడకుము. భయము విడవతగినది. నీవువచ్చినపని తెలిసినది. నీవు కృతకృత్యుడవు కాగలవు. జీవన్ముక్తి కొద్దికాలములోనే నీకు సిద్ధించగలదు.

శ్లో॥ పురాతనం చేతిహాసం వక్ష్యామి శ్రుణు పుత్రక
స్వరూపజ్ఞాన విజ్ఞాన భోగ మోక్ష ప్రదం నృణాం॥౧౪॥

తా॥ ఓ శిష్యుడా తన నిజరూపమును తెలిపేదిన్ని బ్రహ్మజ్ఞానమును ఇచ్చేదిన్ని మనుష్యులకు ఏకకాలమందు

ఈజన్మమందే భోగమును మోక్షమును ఇచ్చేదిన్ని ఒక పూర్వకాలపు చరిత్రను చెప్పుచున్నాను వినుము. సృష్ట్యాది వృత్తాంతమని సూచన.

—♦ స్వయంప్రకాశుడనే రాజుచరిత్ర ♦—

శ్లో॥ స్వయంప్రకాశ నామేతి విఖ్యాతో భువిభూసురః ।
అస్తికశ్చిన్మహాసత్వో రాజాభూద్రాజ్య ధారణాత్ ॥౧౩॥

తా॥ లోకమందు బలపరాక్రమములుగల స్వయంప్రకాశుడనే ఒకబ్రాహ్మణుడు గలడు. అతను రాజ్యమును పాలించుటచేత రాజనివాడుకకలదు. అందువల్ల రాజైనాడు.

—♦ విమర్శశక్తి అనేరాజుభార్యా చరిత్ర ♦—

శ్లో॥ విమర్శశక్తినామ్నైకా కన్యాతస్యానురూపిణి
సర్వలక్షణసంపన్నా జ్ఞానవిజ్ఞానపారగా ॥౧౬॥

శ్లో॥ తా ముద్వాహ్య గృహస్థోభూద్రాజావిఖ్యాత కీర్తిమాన్।
తయోర్జీవిత చారిత్రం శృణు వక్ష్యామిపావనం ॥౧౭॥

తా॥ ఆరాజుతో సమానమైనదిన్ని సకల సులక్షణములు గలదిన్ని ప్రపంచజ్ఞానము బ్రహ్మజ్ఞానము గలదిన్ని విమర్శశక్తి అనే పేరుగల ఒక స్త్రీ గలదు. దానిని ఆ రాజు వివాహము చేసుకుని గృహస్థు అయినాడు. ఆరాజ దంపతుల జీవితకాలచర్యను వినుము. అది వినినందున అజ్ఞానము పోయి నిత్యసుఖమును స్వరూపజ్ఞానము మోక్షమున్ను లభించును.

—◆ గురుశిష్యుల ప్రశ్నోత్తరములు ◆—

గద్య॥ ఋషికుమారః భగవన్ మమాభిలషితం శ్రవణం వినా భవద్భిః జ్ఞాతమివభాతి తస్మాన్మమ మనోరథం సఫల మితిమన్యే భవంతః త్రికాలవేదినః తథాపిబాలభావేనకించి త్ప్రష్టుకామోస్మి ॥౧౮॥

తా॥ ఋషికుమారు డడుగుచున్నాడు. ఓ గురువర్యా నేను నాకోరికను చెప్పకమునుపే తమరు నాయభిప్రాయమును తెలుసుకున్నారు. గాన నాకోరికసఫలమగును అని తలుస్తాను. అయినను తెలియనివాడను గాన కొంచెము అడగవలసినది గలదు.

గ॥ గురుః వత్స యస్సంశయస్సోవశ్యం ప్రష్టవ్యఏవకుమారః భగవన్‌చిత్తశాంత్యర్థం వనమాగతోస్మి రాజకథా శ్రవణేన మనుమనశ్శమనం కథంవినోదాయ వనం నాగతః తయోస్సంబంధః కథం తయోః వివాహానం తరం వృత్తాంతం శ్రోతుమిచ్ఛామి. ॥౧౯॥

తా॥ గురువు శిష్యునిచూచి నీకుగల సంశయము తీరే లాగు నవశ్యము అడగవలసినదేను. సంశయమువిడువతగినది.

శి॥ గురువర్యా నామనస్సు స్థిరపడక జ్ఞానముకోరి వనమునకు వచ్చితినిగాని వినోదముకోరకు రాలేదు. రాజ కథా శ్రవణమాత్రమున నామనశ్శాంతి ఎట్లగును? అయినను ఆరాజు ఎవరు? ఆ స్త్రీ ఎవరు? వారికి సంబంధమెట్లుకుదిరినది? వారి వివాహానంతర వృత్తాంత మేమిజరిగినది? అంతయువిన గోరుచున్నాను.

—◆ చిత్త చాంచల్య కారణం ◆—

శ్లో॥ గురుః॥ శ్రుతి తాత్పర్య మఖిల మబుధ్వాభ్రామ్యతేజడః
వివేకీత్వఖిలంబుధ్వా తిష్టత్యానంద వారిధౌ ॥౨౦॥

తా॥ గురువు చెప్పుచున్నారు. ఓశిష్యుడా మన్దబుద్ధిగల వాడుశ్రుతులతాత్పర్యమునుసరిగా తెలుసుకోనక ధైర్యము లేని వాడై తిరుగును. శ్రుతులు అధికారిభేదమునుద్దేశించి బహువిధములుగానుత్పన్నమైనందున అనేక భేదములుగా అగుపడుచున్నవి. వివేకముగలవాడు సకలమును తెలుసుకుని సమన్వయము చేసుకుని ఆనందసముద్రమందుండగలడు॥

—◆ వివేకలక్షణము విచారణ ◆—

శ్లో॥ స్వవిచారణయైవాశు శామ్యత్యన్తర్మనోమలం
కోహంకథ మిదంకింవాకథంమరణజన్మనీ
విచారయాన్తరేనత్వం మనోనిర్మలతాంవ్రజేత్ ॥౨౧॥

తా॥ హేవత్స నీలోనీవు ఆలోచించుము. ఎట్లనగా నేనెవరు ఈజగత్తుఎట్టిది జననమరణములు ఎట్లువచ్చినవి అని నీస్వరూపముయొక్క నిజమును తెలుసుకునేకొరకు విచారించుము. ఈవిచారణవలన నిజము తెలిసి మనస్సుతనంతటతానే నిర్మలమగును॥

శ్లో॥ విచారేణపరిజ్ఞాత స్వభావస్యసతస్తవ
మనస్వరూప ముత్సృజ్యశమమేష్యతవిజ్వరం
తిష్ఠదేవమనోరూపంపరిత్యక్ష్యతి తేనఘ ॥౨౨॥

తా॥ అట్టివిచారణచేత నీనిజరూపమును తెలుసుకుని నీవుసద్వస్తువే అగుచున్నావు. అపుడునీమనస్సు తనరూపమునువిడచి సంతాపరహితమైన శాంతిని పొందుచున్నది. నీవునిజమును తెలుసుకోగానే నీమనస్సుండగానే తనరూపమును విడచుచున్నది నీవుచూడగలవు.

శ్లో॥ అహంబద్ధోవిముక్తస్స్యా దితికస్యాస్తి నిశ్చయః
నాత్యన్త మజ్ఞోనోతజ్ఞః సోస్మిఞ్ఛాస్త్రేధికారవాన్ ॥౨౩॥

తా॥ ఆత్మ విచారణకు అధికార్లనుచెప్పుచున్నాను వినుము. నేనుబద్ధుడను. సజ్జన సహవాసముచేతను శాస్త్రజ్ఞానముచేతను ముక్తుడనుకాగలను అనికోరికగలవారును కేవలమూర్ఖుడుకానివాడును పూర్ణమైన బ్రహ్మవేత్తకానివాడును ఈగ్రన్థవిచారణకు అధికార్లుగానున్నారు॥

శ్లో॥ కోహంకథమిదందోష స్సంసారాఖ్యఉపాగతః
న్యాయే నేతి పరామర్శోవిచారఇతికథ్యతే ॥౨౪॥

తా॥విచారణఅనగా నేనుఎవరు? ఈసంసారమనేదోషమెట్లు కలిగినది అనివిచారణ, మరిన్నితనబుద్ధిచేత పశ్చాత్తాపముగలవాడై యథార్థమును తెలియకోరుటయే విచారణ అనబడును.

శ్లో॥ శాస్త్రావబోధా మలయాధియా పరమపూతయా
కర్తవ్యఃకారణజ్ఞేన విచారోవిశదాత్మనః॥ ౨౫॥

తా॥ శాస్త్రజ్ఞానమువల్లనిర్మలమైనట్టిన్ని స్వచ్ఛమైనట్టిన్ని సర్వకారణ వస్తువును తెలిసినట్టి గురువుల సన్నిధిని ఈవిచారణ చేయతగినది. అట్టివిచారణ నిర్మలాంతఃకరణ గలవారికి లభించును.

శ్లో॥ రాజన్ స్వాత్మవిచారోఽయం కోఽహంస్యాదతిరూపకః
చిత్తదుర్ద్రుమబీజస్య దహనేదహనస్మృతః॥౨౫॥

తా॥ ఓశిష్యుడా నేనుఎవరుఅనేదియే ఆత్మవిచారణ. ఈవిచారణ చిత్తమనే దుర్వృక్షముయొక్క బీజమునుదహించుటకు అగ్నివంటిది॥

గ॥ శ్రీగురో స్వవిచారణేన కథమాత్మలాభః కిమాయాతమితి?లోకః,అజ్ఞః,వివేకీ,పండితః,బ్రహ్మవేత్తా,ఇతిచాతుర్విధ్యం స్థూలశరీరాభిమానీవిశ్వోఽజ్ఞః(పామరః) జీవభావాపన్నస్సూక్ష్మశరీరాభిమానీవివేకీజీవః,కారణశరీరాభిమానీపండితః(ప్రాజ్ఞః)మహాకారణంనామతురీయ్యంతదభిమానీబ్రహ్మవేత్తా అహంసాక్షీతియోహి (తమాత్మానంవేత్తి) సముక్తః ॥౨౬॥

తా॥ గురువును శిష్యుడడుగుచున్నాడు. ఈవిచారణ వల్లఫలమేమి?గురువు.ఓయీశిష్యుడావినుము. లోకము నాలుగువిధములుగానున్నది. ఎట్లనగా స్థూలదేహమే నేననేవాడు పామరుడు. సూక్ష్మశరీరమనే జీవుడను నేననేవాడు మధ్యముడు. కారణశరీరము నేననేవాడు ప్రాజ్ఞుడు. తుర్యాధిపతి అనేసాక్షిని నేననేవాడు ముక్తుడు. వాడుబ్రహత్వమును పొందినవాడని తెలుసుకోవలెను॥

—మనస్వరూపము—

యోగవాసిష్ఠే.

శ్లో॥ ప్రబుద్ధానాం మనోరామ బ్రహ్మైవేదం హి నేతరత్
సర్వశక్తి పరంబ్రహ్మ నిత్యమాపూర్ణమద్వయం॥ ౨౭॥

తా॥ హే శ్రీరామచన్ద్రా బ్రహ్మ సకల శక్తులుగలవాడు. నిత్యుడు. సర్వపరిపూర్ణుడు. అన్యత్రకన్న అధికమైన మరియొకవస్తువు లేదు. ప్రాజ్ఞులయొక్క మనస్సు బ్రహ్మమే కాని వేరుకాదు. అనివసిష్ఠు రాములవారి కుపదేశించెను॥

శ్లో॥ నతదస్తినతస్మిన్యద్విద్యతే వితతాత్మని। యయోల్లసతిశక్త్యాసౌ ప్రకాశం సోధిగచ్ఛతి॥ ౨౭॥

తా॥ ఆత్మ సర్వవ్యాపకము గలిగినదని తెలియబడు చున్నది. అట్టి ఆత్మయన్దుమనస్సనే వేరువస్తువు లేదు. ఆత్మ తనయందుగల ఏవస్తుశక్తితో కలసి ఉల్లాసమును పొందునో ఆశక్తియే ప్రత్యక్షమగును.

శ్లో॥ చిచ్ఛక్తిః బ్రహ్మణోరామ శరీరేషూపలభ్యతేస్పందశక్తిశ్చ వాతేషు దార్ఢ్యశక్తిస్తథోపలే॥ ౨౮॥

తా॥ వాయువందుస్పందనశక్తియు, శిలలయందుకాఠిన్యము, సకలశరీరములయందు నామభేదములుగల్గి బ్రహ్మశక్తియగుచిచ్ఛక్తియు ఈలాగున అంతటనూ వ్యాపించిఉన్నది. బ్రహ్మకన్న మనస్సనివేరువస్తువు లేదు. మనస్సనెడిదియు బ్రహ్మకలగానే ఉన్నదని భావము॥

శ్లో॥ యథాన్డాన్తర్జలే బర్హి స్సర్వోప్యస్తీదం తథాత్మని
ఫలపత్రలతా పుష్ప శాఖావిటపమూలవాన్
వృక్షబీజే యథావృక్షస్తథేదం బ్రహ్మణిస్థితం॥ ౩౦॥

తా॥ నెమలిగుడ్డులోనున్న జలమందు నానారంగులుగల నెమలి ఏలాగు యిమిడియున్నదో, వృక్షబీజమందు ఫలపుష్ప లతా శాఖలుగల వృక్షమూలము ఏలాగు యిమిడియున్నదో, ఆలాగననే బ్రహ్మయందు ఈ జగత్తును, జగత్తు

యందు బ్రహ్మయు యిమిడియుండిరని తెలుసుకోవలెను.

శ్లో॥ సఆత్మా సర్వగో రామ నిత్యోదితమహావపుః
యన్మనాఙ్మననీం శక్తిం ధత్తేతన్మన ఉచ్యతే॥ ౩౦॥

తా॥ ఓరామచంద్రా పరమాత్మ సర్వదా సర్వవ్యాపకమైయున్నది. ఒకప్పుడు మనశ్శక్తితోకలసినపుడుమనస్సనేపేరుకలిగినదిగాన మనస్సుపరమాత్మయెగాని వేరుకాదు. పరమాత్మసంకల్పమెమనస్సని తెలుసుకొనుమనివసిష్ఠుచెప్పెను.

శ్లో॥ రామాస్యమనసోరూపంనకించదపిదృశ్యతే।
నామమాత్రాదృతేవ్యోమ్నోయథాశూన్యజడాకృతేః॥ ౩౨॥

తా॥ ఓరామా! యీమనస్సుకు కించిత్తైననూ రూపము లేదు. శూన్యమైనఆకాశమును నైల్యముమాత్రమువలె శూన్యమేఅని తెలుసుకోవలెను.

శ్లో॥ సాధోయద్దేతదర్థంసం ప్రతిభాసం ప్రధాంగతం
సతోవాప్య సతోవాపి తన్మనోవిద్ధినేత్తరత్॥ ౩౩॥

తా॥ ఓరామా ఈమనస్సనే(ప్రసిద్ధి (వాడుక)పరంపరాగతము. పరోక్షమందుగాని అపరోక్షమందుగాని వస్తుజ్ఞానమేదికలదో దానినే మనస్సని వాడుచున్నారు. కాని అంతకన్న వేరులేదు॥

శ్లో॥ యదర్థప్రతిభానంత న్మన ఇత్యభిధీయ్యతే
అన్యన్నకించిదప్యస్తి మనోనామకదాచన ॥౩౪॥

తా॥ పదార్థములను స్మరించుటయే మనస్సు. అంతకన్న మనస్సనే వస్తువు కించిత్తైనా వేరుగా మరియొకటి లేదు. నామమాత్రము మనస్సని వాడుకగలదు॥

శ్లో॥ సంకల్పనం మనోవిద్ధి సంకల్పాత్తన్నభిద్యతే
యత్రసంకల్పనం తత్ర మనో౽స్తీత్యవగమ్యతాం॥ ౩౫॥

తా॥ సంకల్పమేమనస్సని తెలుసుకోవలెను. మనస్సు సంకల్పము కన్నవేరు కాదు. ఎచట సంకల్పమున్నదో అచట మనస్సువున్నదని తెలుసుకోవలెను.

—◆ మనస్సు పేర్లు ◆—

శ్లో॥ సంకల్ప మనసీభిన్నే నకదాచన కేచన
అవిద్యాసంస్మృతిశ్చిత్తం మనోబన్ధోమలంతమః
ఇతి సంకల్పజాలస్య నామాన్యేతానిరాఘవ
సంకల్పజాలేగళితే స్వరూపమవశిష్యతే॥ ౩౬॥

తా॥ సంకల్పముకు మనస్సుకును భేదములేదు. అవిద్య సంసారము, చిత్తము, మనస్సు, బంధము, మలము, తమస్సు, ఇవన్నియు మనస్సుపేర్లు. సంకల్ప సమూహము పోగా స్వరూపముమాత్రము మిగులును.

ఇతి శ్రీమత్పద వాక్యప్రమాణ పారవార పారీణధురీణ - సత్యానన్ద నాథ గురు కరకమల సంజాత శ్రీజ్ఞానానన్ద నాధాపరపర్యాయ శ్రీదక్షిణామూర్తిచరణ సేవాలబ్ధ ప్రతీభాభాసుర సింహాంభట్ల రామమూర్తి విద్వద్విరచిత. బ్రహ్మజ్ఞానసాధనోపాయభూత - స్వరూపజ్ఞానదర్పణే ప్రథమః పాదః

సంపూర్ణం

ద్వితీయ్యా పాద ప్రారమ్భః

—♦ రాజకథా ప్రారంభః ♦—

గద్య॥గురుః॥ వత్స! రాజదంపతీచారిత్రేణైవ తే సర్వం సంపాదితంభవిష్యతి. కృతకృత్యోభవిష్యసి. సరాజాఆదావే కఏవ ॥శ్రు॥ ఏకమేవాద్వితీయంబ్రహ్మ సర్వం ఖల్విదంబ్రహ్మ నద్వితీయోస్తి॥3౭॥

తా॥గురువు ఓ ఋషికుమారా వెనుకటి రాజదంపతుల యొక్క వృత్తాంతమును చెప్పుచున్నాను వినుము. అందువల్ల నీవు సమస్తమును తెలుసుకుందువు. కృతకృత్యుడగుదువు. సృష్ట్యాదిని ఒకరాజు ఏకాకిగా అవతరించెను. మొదట అతను ఒక్కడేకాని రెండవ పదార్థములేదు. అతను సర్వపరిపూర్ణుడు. సచ్చిదానంద స్వరూపుడు. ఇట్లుండగా ఇతనిని శృతులుగూడ చెప్పుచున్నవి॥

శ్రు॥ సోబిభేత తస్మాదేకాకీబిభేత ద్వితీయ్యాద్వైభయంభవతి యస్మాన్మదన్యంనాస్తి కుతోభయం ॥3౮॥

తా॥ ఆరాజు నలుదిక్కులనూ చూచి భయమును పొందినాడు. ఎక్కడనైననూ రెండవవస్తువ యున్నచోట భయము కలుగుట సహజము. ప్రస్తుతము నాకన్న వేరు వస్తువులేదు. నాకు భయము ఎందుకు కలుగవలెనని మనస్సు దృఢపర్చుకొని వివేకము కలవాడాయెను. అందువల్ల ఆ భయము పోయెను॥

శ్రు॥ తస్మాదేకాకీనరమతే ఆత్మానంద్వేధావిభజ్య పతిశ్చ పత్నీచాఽభవత్ ॥౩౯॥

తా॥ తరువాతఆరాజకుమారుడు ఏకాకినిగాన ఉత్సాహముకలుగనేరదని ఆలోచించి క్రీడార్థము సంకల్పము గలవాడై తనఆత్మను రెండుభాగములుచేసి వామభాగముస్త్రీరూపముగాను,దక్షిణభాగము పురుషరూపముగాను, తేజోమయాకారముగలవా రాయెను. వారిరువురును భార్యాభర్తలైరి. ఆపురుషుడు స్వయంప్రకాశుడు అనేరాజు.ఆస్త్రీ విమర్శశక్తి అనిభావము.

—:రాజుకు క్రీడాసంకల్పము.:—

శ్రు॥సోకామయత బహుశ్యాం ప్రజాయేయేతి సఈక్షత॥౪౦॥

తా॥ అప్పటికిభావి జగదావిర్భావకాలము సమీపించినందున ఆరాజుకు నిస్తరంగ సముద్రమందు తరంగములు పుట్టినట్లు నిర్వికార బ్రహ్మస్వరూపమందు అనేక రూపములుగల బ్రహ్మాండాకారమును పొందుదామనే తనలో నిమిడి ఉన్న ఇచ్ఛాశక్తి ఉద్రేకించినది. అపుడు భార్యనుచూచెను.

గ॥విమర్శశ్శక్తి; రాజన్?సర్వసంపూర్ణోసి,అసంగచిద్రూపః॥ ఆవయోరానందఏవ స్వరూపం స్వసంకల్పమేవ బంధహేతురితి ప్రసిద్ధం,భవదంశవన విమర్శరూపాహ మస్మి.ఆవయోరంతరంనాస్తి, ఆత్మారామోయదిపరమసుఖమితిమన్యే

శ్రు॥ ప్రకాశస్యాత్మనో జ్ఞానే విమర్శం సమపేక్షతే।

తస్మాద్విమర్శే విస్ఫూర్తౌ ప్రకాశం సమపేక్షతేతి॥

తా॥ రాజాభిప్రాయమును భార్య అయిన విమర్శశక్తి తెలుసుకుని ఓ రాజా! నీవు సర్వపరిపూర్ణుడవు, అసంగుడవు, చిద్రూపుడవు, ఆనన్దమే స్వరూపముగాగలవాడవు. నీకుయిటువంటిసంకల్పము పుట్టకూడదు. నీకు నేనును నాకు నీవును సహాయులము. అంతర్ముఖుడవై ఆత్మక్రీడ గలిగియుందుము. సంకల్పము బంధహేతువుఅని ప్రసిద్ధికలదు గాన మనము అన్యోన్య సహాయము గలవారము. ఆత్మయన్దుజ్ఞానము కలగ గానే విమర్శను అపేక్షిస్తున్నది॥ విమర్శస్ఫురించినప్పుడు జ్ఞానము నపేక్షిస్తున్నదిగాన వీటికి ద్వంద్వము సహజము, అని భార్యమందలించిననూ రాజు చిత్తము మారలేదు॥

గద్య॥ ఇతిభార్యయా విమర్శశక్త్యా విజ్ఞాపితోపి భావికాల ప్రేరితో న విరరామ॥౨౧॥

తా॥ ఈరీతిన రాజుకు తనభార్యయగు విమర్శశక్తి బోధించిననూ భావిజగదుత్పత్తి కాలము తటస్థించినందున తన సంకల్పమును మళ్ళించుకొనలేదు.

గ॥ విమర్శశక్తిః, (స్వగతం;) భావికార్యానుసారేణ ప్రభూణాం మహతాంచిత్తవృత్తిః భవితవ్యంభవత్యేవ. ఏతావదేవ మమోచితం. భావిజగన్నిర్మాణం సర్వం మిథ్యారూపేణ రాజసంకల్పానుసారేణ భవితవ్యం. మమ ఛాయాశక్త్యా సర్వం సాధయామీత్య చింతయత్ ॥౨౨॥

తా॥ విమర్శశక్తి అయిన భార్య రాజు అభిప్రాయమును చక్కగా తెలుసుకుని, సత్పురుషులకు భావికార్యానుసారముగా సంకల్పము గలుగును, కాగల కార్యము కాక మానదు. కాన రాజ సంకల్పానుసారముగా మిథ్యా

మునుచూపించవలెను గాన నాచ్ఛాయను ఈపనిమీద నియమించి భర్తతోనేను తటస్థముగా నుండెదను. రాజుమాయా గ్రస్తుడైనపుడు తిరిగి స్వరూపమును బోధించవలెనని తనలో తాను ఆలోచించుకొనెను॥

—ఐంద్రజాలికా స్త్రీ ప్రవేశము.—

గ॥ తతో రాజదంపతీ సన్నిధౌ ఐంద్రజాలికా స్త్రీ ప్రాదురభూత్. రాజా తామాకారేణైవ జాలికేతి మత్వా, విస్మితో దేవీం నిరీక్ష్య ప్రియే మమసంకల్పానురూపా జాలికా ప్రవిష్టా, మమ వినోదాయభవతు॥ ౪౩

తా॥అంతట రాజదంపతులు ఎదురుగా ఒక ఐంద్రజాలిక, స్త్రీ ప్రత్యక్షమైనది. దానిని రాజుజూచి ఇది ఇంద్రజాలమును చూపించేదని గ్రహించి ఆశ్చర్యముతో భార్యను చూచి ఓప్రియురాలా! నాకోరికప్రకారము వినోదార్థము ఈస్త్రీ వచ్చినది గాన దీనివిద్యనుచూచి వినోదింతమనెను.

గ॥ దేవీ,రాజానం రహస్యస్థలం నీత్వా; రాజన్? సా మాయికా,బహువిధమాయాభిర్వంచయిత్వా భవన్తం స్వవశంనయతి.వ్యసనాసక్త స్సర్వాపదామాలయో భవతి.తస్మాత్కౌతుకం బంధహేతుర్భవతి. కించిత్పారితోషికం దత్వా తాంనయస్వే త్యవోచత్॥౪౪॥

తా॥ రాజభార్య రాజును రహస్యస్థలమునకు పిలచి ఈస్త్రీ మాయావి, అనేకమాయలు చూపించి మనుష్యులను స్వవశము చేసుకొనును. దానిమాయకు లోబడినపుడు అనేక

ఆపదలు సంభవించును గాన వ్యసనాసక్తి కూడదు. కొం
చెము బహుమానమిచ్చి దానిని పంపమని బోధించెను.

గ॥ రాజా, ప్రియే? అహం ధైర్యవా న్నానయా వంచిత
వ్యః జాలికే? కుతఆగతాసీత్యవ్రోచత్. జాలికా, స్వామిన్?
ప్రభూణాం సంకల్పఏవాఽవాసస్థానమస్మాకం. జన్మ కల్పే
కల్పే రాజ్ఞాం వినోదాయభవతిహి॥౪౫॥

తా॥ రాజు భార్యనుచూచి నీవు పిరికిదానవు, స్త్రీవి,
అందువల్ల అధైర్యమును పొందుచున్నావు. మేము పురుషుల
ము ధైర్యశాలులము. దీని మాయలకు లోబడేవారముకాము.
అని భార్యను సమాధానపరచి ఇంద్రజాల స్త్రీనిచూచి, ఓజా
లికే? నీవు ఎచటనుండివచ్చితివని అడిగెను. మాయావి చెప్పు
చున్నది. హేరాజన్? ప్రభువుల సంకల్పమే మాకు వాసస్థా
నము. ప్రతికల్పమందును రాజులవినోదార్థము మా ఉత్పత్తి
అని చెప్పెను॥

గ॥ రాజా, జాలికే? కిమాశ్చర్యకరం త్వయాక్రియతే.
జాలికా, రాజన్? మాయా జగన్నిర్మాణం తత్రబహూని విచి
త్రాణి ప్రదర్శయామి. సర్వమోహాసీతి మమనామ, సార్థకం
కర్తుం సమర్థాస్మీతి. "బహూని నామరూపాణి సృజామి
విసృజామిచ॥"

తా॥ రాజు, మాయావినిచూచి నీవు ఏమేమిచిత్రము
లు చూపించగలవని అడిగెను. స్వామీ! మాయాప్రపంచ
నిర్మాణము, అందు అనేకచిత్రములు, ప్రభువుల సంకల్పాను
సారము సర్వము ప్రత్యక్షము చేయగలను. సర్వమోహిని
అనినాపేరు. సార్థకముగా నాశక్తిని చూపించగలను. అనేక

నామరూపములను సృష్టిలయమును చేయగలను, అని పలికెను.

గ॥ తతోజాలికా రాజాజ్ఞాం గృహీత్వా ప్రణమ్య రాజన్భవంతౌ దంపతీ ద్వంద్వమేకమేవ. భవదన్యత్ కిమపినాస్తిఖలు భవత్సంకల్పాదేవ మమాగమనం. అహంద్వితీయా మాయావినీ స్థానమాపన్నా మద్విద్యాబలేన భవత్సంకల్పసహాయేన । బహూనిరూపాణిసృజామి. విసృజామి చ ఇత్యుక్త్వా రిక్తహస్తద్వయం ప్రదర్శ్యవస్త్రేణాఛాద్య అభిమన్త్ర్యఆచ్ఛాదితవస్త్రంవిసృజ్య రాజపురోభాగే ఏకంచిత్రపటం । కరాటత్రయం।-కందుకద్వయం।- తాళద్వయం । పురోభాగే -ప్రత్యక్షీకృతా॥ ౨౭॥

తా॥ ఆఇంద్రజాలికాస్త్రీ రాజాజ్ఞనుపొంది నమస్కరించి ఓరాజా! మీదంపతులుఇద్దరుభేదము లేనివారు. ఏక శరీరముగలవారు. మీకన్న రెండవవస్తువ లేదు. మాయానిర్మాణకర్తనైన నేను రెండవస్థానమందున్నాను. ఇన్ని కన్న వేరు లేదు. నేను సర్వమోహినీని. నాపేరు సార్థకముగా చేయగలను. నావిద్యాబలముచే మీసంకల్పమును ప్రత్యక్షముచేయుటయే నాశక్తిచూడండి. నావద్ద శూన్యహస్తములుతప్ప వేరు ఏపదార్థమున్నులేదు. చూడుడు అనిహస్తద్వందమును విప్పిచూపించెను. పిమ్మట వస్త్రమాచ్ఛాదించి మంత్రాక్షతలుజల్లి వస్త్రమును విసర్జించగా ఒక చిత్రపటము -మూడుభరిణలు రెండుకందుకములు (బంతులు) రెనుతాళపు చిప్పలు ప్రత్యక్షమైనవి॥

—♦ ఇంద్రజాల ప్రారంభము ♦—

గ॥ మోహినీ, రాజన్? జాగరూకోభవేత్యుక్త్వా కరాటత్రయ ముఖం నిరస్యతత్రస్థ చూర్ణత్రయం, శ్వేత, రక్త,నీల వర్ణం దర్శయా మాస.తచ్చూర్ణత్రయాత్కించిద్గృహీత్వా రాజపురోభాగేఽన్తరాళే। అవాకిరత్।తచ్చూర్ణప్రభావేన రాజదంపతీ। హంసదమ్పతీ అభూతాం॥ చిత్రపటంప్రసారయామాస। త్రైలోక్యంమిథ్యాజగన్నిర్మాణమభవత్।కందుకద్వయ। మాకాశేక్షిపత్ సూర్యచంద్రౌ భూత్వాకాశే భ్రామితౌ. తాళద్వయ మప్యాకాశేవ్యసృజత్ సర్వేషాం మానవానాం పక్షద్వయంభూత్వా కాలంనయతః॥౭౮॥

తా॥ మోహినిస్త్రీ ఓ రాజా! జాగరూకత గలిగి చూడుము అని-చెప్పి-తనవద్దనున్న భరిణలమూతలుతీసి అందున్న తెలుపు నలుపు ఎరుపు రంగులుగల చూర్ణమును కొంత హస్తమందుంచుకొని రాజు ఎదురుగా ఆకాశమందు చల్లినది . ఆచూర్ణప్రభావముచేత - రాజదంపతులు హంసద్వంద్వమాయెను. చిత్రపటము, ప్రసరింపగా త్రైలోక్యములతోగూడిన - ప్రపంచము ప్రత్యక్షమాయెను - ఆ బంతులు రెండు పైకి విసరగా। సూర్యచంద్రులు ప్రత్యక్షమై ఆకాశమందు తిరుగుచున్నారు. తాళపుచిప్పలు రెండును పైకివిసరగా సకలజనులకును కనురెప్పలై కాలమును గడుపుచున్నవి॥

—◆ ౭. మాయాజగన్నిర్మాణము॥ ◆—

గ॥ తదా, రాజసభాయాం మూర్తిత్రయం ఇంద్రాద్యష్ట దిక్పాలాః, సర్వే దేవగణాః సప్తర్షయో రంభోర్వశ్యాది దేవ కన్యకాస్సర్వాః రాజానుగ్రహకాంక్షిణ్యః ప్రత్యక్షా బభూవుః రాజసభా సకలసామంతమన్వితా ప్రకాశమానా బభూవ॥ ౪౯॥

తా॥ ఆకాలమందు చూర్ణప్రభావముచేత, చిత్రపటప్రసారణముచేత, రాజసభలో త్రిమూర్తు లున్న, ఇన్ద్రాద్యష్ట దిక్పాలురున్న, ఇతర దేవగణములును, దేవకన్యకలు, రాజానుగ్రహమునుకోరి ఉన్నట్లు ప్రత్యక్షమైనది. రాజసభ సకలసామంతులతోఁగూడి రాజానుగ్రహమును కోరుచు ప్రకాశించుచున్నది॥

—◆ హంసరూపమును పొన్దిన ఆరాజదంపతులు మాయవలన హంసద్వంద్వమగుట ◆—

గ॥ తతః, రాజదంపతీ అన్యోన్యావలోకనంచక్రతుః, విస్మృత ఇవ పరిజ్ఞానం ప్రాప్య. రాజా పత్నీం వీక్ష్య ప్రియే? మోహిన్యా స్వరూపమన్యథాభవత్. పత్నీ రాజన్? పూర్వమేవ మయా ఉక్తం సర్వం భవతునామ భవంతః అసంగచిద్రూపా, భవతః వికారానస్పృశంతీతి ఆవయోః. ఏతద్రూపం సంకేతరూపేణ జ్ఞానకాంక్షిణా ముపాసనాయోగ్యం శివశక్తిద్వంద్వం భూయాత్॥ ఇతిపతి మాశ్వాసయామాస॥

శ్లో॥ శాన్తాన్తం శక్తిగస్యోక్తా తదంతం. బీజముచ్యతే
అనయోస్సామరస్యంహి హంసఇత్యభిధీయ్యతే॥ ౫౦॥

తా॥ పిమ్మట రాజదంపతులు అన్యోన్యముఖావలోకనచేసుకుని నిద్రనుంచి మేల్కొనినట్లు తెలివి తెచ్చుకుని రాజు భార్యనుచూచి ప్రియురాలా! మోహిని శక్తిచేత మనమిద్దరము హంసలమైనాము యిటుపైని యేమి చేయవలెనని అడిగెను. స్వామీ! ఆదిని నేను చెప్పినపుడు మీరు వినలేదు. అయినను మరి యేమియు తొందర లేదు. మీరు అసంగచిద్రూపులు మీకు యీ మాయలు యేమియు అంటవు. ఈరూపము, బ్రహ్మవేత్తలకును, జ్ఞానమును కోరువారికిని, సంకేతరూపముగా శివశక్తిద్వందమును బోధించును. అని రాజుతో భార్య పలికెను. శవర్ణముపైది షకారము దానిపైది సకారము [శక్తిస్వరూపము] దానిపైనున్న హకారము శివస్వరూపము గానుండి ఈ హంసద్వంద్వము యోగులకు ఉపాసన మన్త్రమగునని బోధించెను. అహమనేది హంసమన్త్రమేను. ఆత్మమంత్రముగా నుండునని భావము॥

గ॥ తతః రాజపత్నీ, రహసి మోహినీంవీక్ష్య, సఖే! తవవిద్యాబలం ప్రదర్శితం ఉచితమేవ. లోకేసామాన్యస్త్రియః పతిం సంపూర్ణంవంచయన్తి, అస్మాదృశానాంతథా భర్తృవంచనం నోచితమిత్యుక్త్వా. మోహినీ, స్వామినీ! తదపరాధ ఏవ క్షంతవ్యం తదపిరాజ్ఞః స్వసంకల్ప ఏవ తథాపరిణతః. తథాపి భవదాజ్ఞానుసారేణ కరోమీత్యుక్త్వా పున శ్చూర్ణం కించిద్గృహీత్వా రాజద్వంద్వే అవాకిరత. ద్వే తచ్చూర్ణప్రభావేన విస్మృత్య స్వస్వరూపం సామాన్యపురుష ఇవ మాయాగ్రస్తః సంసారీవ త్రైలోక్యం సరాజా భార్యయా సహ రాజ్యకార్యాణికుర్వన్ పాలయద్రాజ్యం॥

తా॥ తరువాత రాజపత్ని రహస్యమందు మోహినిని చూచి, ప్రియే! నీ విద్యాబలమును చూపించితివి సంతసించి నాను. కాని, లోకమందు సామాన్యస్త్రీలవలెను మనము పతి వంచన పూర్తిగా చేయకూడదు.

మమ్ములను హంసలుగా చేస్తివి యిది బాగులేదని అడిగెను. మోహిని,విని ఓ తల్లీ! నా అపరాధము క్షమింపుము. వారి సంకల్పమే అటుల పరిణమించెను. అయినను మీ అభిప్రాయముచొప్పున చేయుగలను అని తిరిగి చూర్ణము కొంచెము తీసి రాజదంపతులపై చల్లగా వారు హంసరూపములను విడచి మనుష్యరూపము గలవారైరి. పామరులువలె సంసారమగ్నులై రాజ్యమును పాలించుచుండిరి. అందు రాజు స్వరూపవిస్మృతికలవాడై ఉండెను. విమర్శ శక్తిస్వరూప జ్ఞానము కలదైనను భర్తననుసరించి ఉండెను.

గ॥ ఋషికుమారః, శ్రీగురో! రాజదంపతీచారిత్రం చిత్రతరం భాతి. ఆదావేక ఏవ,తతో,దంపతి,తతఃజాలికాస్త్రీ తయాఇంద్రజాలం ప్రదర్శితం. కౌ, రాజదంపతీ! కుతః కా ఇంద్రజాలికా! తత్వంబ్రూహీతి॥ ౨౩॥

తా॥ ఋషికుమారుడు గురువునుచూచి స్వామీ! రాజ దంపతులచరిత్ర వింతగానున్నది. మొదట ఒకరాజుమాత్ర ముండుట, తరువాత దంపతులగుట, తరువాత మోహినీస్త్రీ పుట్టి ఇంద్రజాలము జూపుట, ఇదంతయూ జూడ వింతగా యున్నది. ఆ రాజ దంపతులెవరు? ఐంద్రజాలినియెవర్తె? నిజము జెప్పుము; అని అడిగెను.

♦ గురువు రాజదంపతులు శివశక్తులని బోధించుట ♦

గ॥ గురుః,కుమార! శృణు తత్ప్రాజచారిత్రం.అద్భుత మేవ స్వయ మేకఏవ తత్సర్వం,స్వసంకల్పఏవ తథాపరిణతః, తదేవలోకత్రియ సృష్టిక్రమః, సరాజాపరమపురుషః, కార్యార్థం స్వసంకల్పః॥ సోనిత్యః, స్వప్రకాశః, విమర్శరూపిణీతస్యేచ్ఛాశక్తిః, ప్రాదుర్బభూవ. శక్తి, శక్తిమతోర్భేదోనాస్తి. జాలికామూల ప్రకృతిఃసామాయా విమర్శశక్తేః ఛాయా రూపా॥ ౫౦॥

శ్రు॥ ద్వే విద్యే వేదితవ్యే, విద్యాచాఽవిద్యాచ, అవిద్యయా మృత్యుంతీర్త్వా, విద్యయా మృతమశ్నుత ఇతి, తే,విద్యాఽవిద్యారూపిణావితి । ౫౫॥

తా॥గురువు ఋషికుమారునికి చెప్పుచున్నాడు.ఓచిన్నవాడా వినుము. ఆరాజదంపతులకథ చిత్రమైనదే? అదంతయు రాజసంకల్పమే అట్లు పరిణమించినది. అదియేప్రపంచముయొక్క సృష్టిక్రమము. ఆరాజపురుషుడు పరమాత్మస్వరూపుడు నిత్యుడు, స్వయంప్రకాశమానుడు, పూర్ణుడు.అతని ఇచ్ఛాశక్తియే విమర్శశక్తిగా విభాగమైనట్లు ప్రత్యక్షమైనది. శక్తికి శక్తిగలవానికి భేదములేదుగాన వారిరువురు ఏకరూపమేను. వారికన్న ద్వైతము,రెండవవస్తువులేదు. మాయాశక్తి, విమర్శశక్తియొక్కఛాయ. అదియే మూలప్రకృతిగా,అదియే ద్వైత వస్తువుగా నగుపడుచున్నది. ద్వైతమంతయు దానివికారముగాన ద్వైతము (భేదకల్పన)మాయామయము. అద్వైతమే వాస్తవము. ఆమోహినిచే రచించబడిన ఇంద్రజాలమే

మాయయొక్క ప్రభావము, ప్రపంచాకారముగా అగుపడు చున్నది. కాని వాస్తవము (నిజమైనది) అంతయూ చిన్మయమే. అని తెలుసుకొనుము॥

గ॥ ఋషికుమారః భగవన్ మాయాస్వరూపం బ్రూహీతి.

తా॥ శిష్యుడు మాయా స్వరూపమును చెప్పుమని అడిగెను

—*మహామాయాస్వరూపము*—

గురుః॥ శ్లో॥ జ్ఞానినామపి చేతాంసి దేవీ భగవతీ హిసా
బలాదాకృష్య మోహాయ మహామాయా ప్రయచ్ఛతి॥

తా॥ పరాశక్తి, సంకల్ప సహాయము గలదియు, ప్రపంచసృష్టిస్థితి సంహారకారణమైన మోహినీ స్వరూపమైన మాయాశక్తి, జితేంద్రియులగు జ్ఞానులమనస్సును కూడ బలాత్కారముగహరించి (స్వాధీనపరచుకుని) వారికిగూడ మోహమును కలుగజేయుచున్నది॥

పరమేశ్వరః॥ "ఇయంసాపరమాశక్తిః
మన్మయీ బ్రహ్మరూపిణీ।
మాయా మమప్రియానంతా
యయేదం మోహితం జగత్॥"

తా॥ పరమేశ్వరుడు ఋషుల కుపదేశించుచున్నాడు. ఓమహా ఋషులారా! సకలప్రపంచము దేనిచే మోహమును పొందుచున్నదో ఆ యీమాయాశక్తి మాకు ప్రియురాలైన పరాశక్తి చ్ఛాయా స్వరూపముగనుక బ్రహ్మశక్తిగానే ఉన్నది. గనుక నాకు ప్రియురాలు। దీనికినీ ఆద్యంతములు లేవు. పరమేశ్వర సంకల్పమే మాయకు స్వరూపమని భావము.

సృష్ట్యావిర్భావ కాలమందు పరమాత్మ స్వరూపు డగు పురుషునకు జగద్రూపమును పొంద సంకల్పము కలుగగానే పరాశక్తి గ్రహించి సృష్టి స్త్రీ వ్యక్తియందున్నందున తన ఛాయను (వెనకచెప్పిన మోహినీని) మూలప్రకృతిని; సృజించింది. దాని స్వరూప మెట్టిదనిన జనన మరణరహిత మైనది. ఏకాకినీ. గుణత్రియ సంకలిత స్వరూపము. చరాచర జగత్తును పుట్టించేది. ప్రతివస్తువందునూ గుణభేదముకలది. సకల జగన్మోహనమైన ఆకారముగలది. ఇదియే ప్రథమ సృష్టి; మూలప్రకృతి అని భావము.

బ్రహ్మయన్దు సకల శక్తులు ఉన్నందున మాయాశక్తి ఉద్రేకమును పొందినదని, ముందుకలిగే సృష్టిఅంతయు దీనివల్ల పుట్టినందున, మాయాస్వరూపమని భావము.

శ్లో॥ మాయాంతు ప్రకృతిం వింద్యా న్మాయినంతుమహేశ్వరం
అస్యా వయవభూతాంతు వ్యాప్తం సర్వమిదం జగత్॥

తా॥ సకల వేదశాస్త్రములందు ప్రసిద్ధమైన మాయ అనేదే మూలప్రకృతి. పరమాత్మయందే కలిగినందున, సగుణ స్వరూపుడగు ఈశ్వరుడు దీనికి ప్రభువు. వీరి ఇద్దరివలన గుణత్రియము, పంచభూతములు, ౨౪ తత్వములు, పుట్టి లోకమంతయు వ్యాపి చియున్నవి. లోకమందు గల నామరూపములు ప్రకృతిభాగములు, జడములు. వాటియందున్న సత్తా, అస్తి భాతి ప్రియములు, ఈశ్వరునివి. ఇట్లు వీరిరువురిచే వ్యాప్తమై జగత్తు ఉన్నదని భావము.

శ్రు॥ ద్వే విద్యే వేదితవ్యే ఇతి హస్మయద్బ్రహ్మ విదోవదంతి।
పరాచైవా పరాచ। తత్ర పరాబ్రహ్మ విద్యారూపా।
అపరా ప్రపంచాకారా॥ సా మాయా॥

తా॥ విద్యా, అవిద్యా, అని విద్యయు, మాయాశక్తియు రెండురూపములుగలదని బ్రహ్మవేత్తలు చెప్పుచున్నారు. అవి పరాఅని అపరాఅని నామములుకలవి. అందులో పరాశక్తి నిర్గుణము. బ్రహ్మాకారముగలది. బ్రహ్మవిద్యఅని నామము. రెండవది అపరా; జగదాకారముగా నున్నది. అదియే, మాయాశక్తి, మూలప్రకృతి, మోహినీ, నామములుగలది. పరాశక్తి మోక్షము నిచ్చేదిగా, మోహినీత్రివర్గము నిచ్చేదిగా నున్నారని బంధకారణమని భావము.

గ॥ ఋషికుమారః॥ భగవన్-మాయాయాః పరిహారో స్తివానవా॥ అస్తిచే ద్బ్రూహీతి॥

తా॥ ఋషికుమారుడడుగుచున్నాడు॥ గురువర్యా ఇట్టి మహామాయకు పరిహారము కలదా లేదా? ఉన్నయడల శల, వియ్యవలెను.

మ హా మా యా ప రి హా రః

వేదాన్తపంచదస్యాం॥ శ్లో॥ తుచ్ఛానిర్వాచ నియ్యాచ। వాస్తవీ చేత్యసౌత్రిధా॥ జ్ఞేయామాయా త్రిభిర్బోధై శ్శ్రౌతయౌక్తికలౌకికైః॥

తా॥ ప్రపంచమందు జనులు, పామరులు; పండితులు; బ్రహ్మవేత్తలు, అని మూడువిధములుగా నున్నారు. మాయ అనేది వీరికి మూడువిధములుగా బోధఅగుచున్నది. శృతిని

నమ్మిన బ్రహ్మవేత్తలకు, స్త్రీవేషధారిఅయిన పురుషుడు వలెను తుచ్ఛముగానున్నది. పండితులకు అనిర్వచనియ్యముగా నున్నది. పామరులకు వాస్తవముగానున్నది. ఇట్లు బోధ అగుచున్నది.

శ్లో॥ సతిదీప ఇవాలోకః సత్యర్క ఇవ వాసరః।
సతిపుష్ప ఇవామోద శ్చితిసత్యాంజగత్తథా॥

తా॥ మాయకు ప్రపంచమే ఆకారము. నిజమని తోచుటయే మాయాకార్యము. ప్రపంచచరిత్రను సత్యములతో కలసిఉన్నది. నామరూపములు మాయలు వాటికి చైతన్యమునిచ్చె సత్తా బ్రహ్మభాగము. అది లేనపుడు నామరూపములు పనికిరావు. ఈ అర్థమునే పై శ్లోకము తెలుపుచున్నది. దీపమువల్లనే పదార్థజ్ఞానము; సూర్యునివల్లనే పగలని రాత్రిఅని వ్యవహారము; పుష్పమువల్లనె పరిమళము; ఎట్లు కలుగుచున్నదో అటులనే బ్రహ్మభాగమైన చిత్కలవల్లనే, జగత్తు ఉనికి, అని గ్రహించవలెను.

శ్లో॥ ప్రతిభానత ఏ వేదం నజగత్పరమార్థతః॥
జ్ఞానదృష్టౌ ప్రసన్నాయాం ప్రబోధ వితతోదయే॥

తా॥ ఈజగత్తు జలఘటములందు సూర్యచంద్ర ప్రతిబింబములువలెను, అద్దమందుగల పర్వతాదికమువలెను, అగుపడుచున్నది; గాని వాస్తవముకాదు. నిర్మలమయిన జ్ఞానముకలిగి ఆత్మానాత్మల విచారణవల్ల బ్రహ్మ తత్వము బోధ కలవారికి ప్రపంచము మాయ అని తెలియును. మాయాస్వరూపము పామరులకు నిజమని తోచును.

శ్లో॥ సర్వం బ్రహ్మేతియస్యాంతర్భావనాసాహిముక్తిదా।
భేదదృష్టి రవిద్యేయం సర్వథా తాం విసర్జయేత్॥

తా॥ ప్రపంచజ్ఞానము [భేదబుద్ధి] అజ్ఞానమును మా
యయుబంధకారణము, గనుక నామరూపములందున్న సత్తా
బ్రహ్మ కలగనుక సర్వము బ్రహ్మాకారముగా, చిన్మయముగా
...ంచుట, ముక్తిని కలుగజేయును. అన్నివిధముల భేదబు
శక్తి నిర్గు...ము.
వాడుక. రెండవది
మాయాశక్తి, ...ద్యతే తద్ధి పదముచ్యముచ్యతే।
పరాశక్తి ...జ్ఞాతేయమితి తేద్విజ మాస్తువిచారణా।
నునా... మాంకథ మహం హాస్మి త్యేవం తేస్తు విచారణా॥

తా॥ జ్ఞానవంతుడగువాడు భేదభావనను విడచి
సకలము బ్రహ్మాకారముగా జ్ఞానదృష్టిచేత భావించిన బ్రహ్మ
త్వము సిద్ధించును. ఓయీ! ఈ మాయ ఏరీతిని పుట్టినదనే
విచారణచు వానుము. దీనిని ఎట్లు నసింపజేయుడమనివిచా
రించుము.

శ్రు॥ భిద్యతే హృదయగ్రంధి శ్ఛిద్యంతే సర్వసంశయాః।
క్షీయ్యంతే చాస్యకర్మాణి తస్మిన్దృష్టే పరావరే॥

తా॥ భూలోకమందున్న మనుష్యులకన్న దేవతలు
శ్రేష్ఠులు. దేవతలందరికన్నను, బ్రహ్మ, విష్ణు, రుద్రులు,
అధికులు. చిద్రూపుడగు పరబ్రహ్మ వద్ద, ఆత్రిమూర్తులుఅల్పు
లు. అట్టిబ్రహ్మకల తనయందు సాక్షిస్వరూపముగా నున్నదని
యు, అదియే తననిజరూపమనియు, శరీర జీవాదులు మాయా
కల్పితములనియు, తెలుసుకున్నప్పుడు జీవత్వముఃనిజమనే గ్రంధి

విడిపోవును. సకలసంశయములు వదలును. పునర్జన్మకు కారణము లగు, ఆగామి;సంచితము; ప్రారబ్ధము;లనే కర్మత్రయమూనసిం చును. అందువలన బ్రహ్మత్వముసిద్ధించునని భావము. ఇదియం తయుశిష్యుడు విని రాజవృత్తాంతము -అటుపైని యేమిజరిగిన దని అడిగెను.

రాజు పుత్రకాముడగుట.

గ॥ శిష్యః- భగవన్? తదనంతరం- రాజ కథాం బ్రూహీతి॥

తా॥ శిష్యుడు- స్వామీ! తరువాత రాజచరిత్రను చెప్పవలెనని ప్రార్థించెను.

గురుః॥ తతోరాజా ప్రాకృతఇవ రాజ్యం పాలయన్ పుత్రహీనః, తద్విచారేణ విరక్తః, రాజ్యకార్యేషు, గృహ కృత్యేష్వపి విరక్తోభూత్. తదారాజ్ఞీ రాజానం వ్యసనినం జ్ఞాత్వా, రాజన్? కిము. విరక్తిఇవభాసి? రాజా, ప్రియే?సంసార వృక్షస్య పుత్రప్రాప్తిరేవ ఫలం. తద్భాగ్యం మయానప్రాప్తం. సర్వం వ్యర్థమివ దృశ్యతే ఇతి॥౫౯॥

తా॥తరువాత రాజు ప్రాకృత జనునివలెను, మాయా మోహితుడై, రాజ్యము నేలుచు పుత్రహీనుడైనందున, విర క్తుడై యుండగా, భార్యచూచి ఓరాజా! విరక్తి హేతువేమి యనిఅడిగెను. రాజు, సంసారమందు పుత్రోత్పత్తియేఫలము "శ్రు॥ అపుత్రస్య గతిర్నాస్తి"అని యున్నది కాబట్టిసంతానము లేనందున విచారముగా నున్నది, అని రాజుచెప్పెను.

గ॥ భార్యా; రాజన్! పౌరుషేణసర్వం సాధ్యం భవతి.

"శ్లో॥ యద్దుష్కరం యద్దురాపం యద్దుర్గం యచ్చదుస్తరం
తత్సర్వం తపసా ప్రాప్యం తపోహి దురతి క్రమః"
తపసా సర్వం సాధితం భవతి. పరమేశ్వరం
తపసా తోషయ. తేవాం ఛ్ఛాసిద్ధిర్భవతీత్యుక్త్వా॥౬౧॥

తా॥ రాజుభార్య, రాజునుచూచి ఓ స్వామీ పురుష కారముచేత సర్వము సాధ్యమగును. పౌరుషములేనిది ఫలము లభించదు. తపస్సుచేత సర్వము లభించునుగానపరమేశ్వరునిగురించితపస్సుచేసితి రేని మీకోరిక సఫలమగును అనిచెప్పెను.

గ॥ రాజా పుత్రికామీ సన్నీశ్వరముద్దిశ్య తపః కర్తుం దీక్షాంప్రాప్య షాణ్మాసం హవిష్యాశీ షణ్మాసం ఫలాహారీ తప్యతే॥౬౧॥

తా॥ రాజు,పుత్రకాముడై ఈశ్వరునుద్దేసించి తపస్సునారంభించెను ఆరుమాసములుహవిస్సుభక్షణయు ఆరుమాసములు ఫలహారమును చేసి తపస్సుచేయగా॥

రాజు శివునిగూర్చి తపస్సు చేయుట.

గ॥ వర్షాంతే పరమేశ్వరః ప్రసన్నోభూత్వా, రాజన్? భవదాశయం జ్ఞాతవానస్మి. తవ తపసా తుష్టోస్మి. తవ పుత్రలాభోభవతి. మద్దర్శనేన అస్మిన్నేవజన్మని తత్త్వోపదేశం ప్రాప్య, జీవన్ముక్తోభవిష్య సీత్యుక్త్వాంతర్దధాన॥ రాజా॥ దీక్షాంతే ఈశ్వరదర్శనాదికం పత్న్యైప్రోవాచ. సాశ్రుత్వా మనసి మోహినీ పరిభావం సంస్మృత్య విస్మితా. పూర్ణకామస్యాపి ఈదృశ మోహపాశః! ఇతరేషాం కాగణనా ఇతిమత్వా; రాజన్? తపసాశాంతోసి కృతకృత్యః. స్వస్థోభవేత్యాశ్వాసయామాస॥౬౨॥

తా॥ వర్షాంతమందు రాజుకు పరమేశ్వరుడు ప్రసన్నుడై ఓరాజా! నీమనోభీష్టము నాకు తెలిసినది. కొద్దిరోజులలో నీకు పుత్రలాభమగును. నీతపస్సునకు చాలా సంతోషించితిని. నాదర్శనమువలన కొద్దికాలములోనే నీవు తత్వబోధను పొంది జీవన్ముక్తుడవు కాగలవని ఈశ్వరుడు అంతర్ధానమాయెను. తరువాత రాజు భార్యకు ఈశ్వర వరదానము మొదలగు సంగతులు చెప్పెను. రాజుభార్య తన మనస్సులో: పూర్ణకాముడు, సచ్చిదానందపురుషుడు, అయిన ఇట్టిరాజుకున్ను మోహినీప్రభావము ఇన్నిపాట్లు పెడుతున్నది యితరపురుషులకు లెఖ్ఖయేమి! అని ఆలోచించి మాయామోహామహిమకు విస్మయమంది హేరాజా! తపస్సుచేత శాంతులైతిరి వరమును పొందితిరి యిటుపైని స్వస్థతను పొందుదురుగాక అని ఊరడించెను.

రాజుకు పుత్రోత్పత్తి.

గ॥ గురుః॥ కుమార! శృణు. ప్రకృతిమహిమానం, వర్షమధ్యే ఈశ్వర వరప్రభావేన రాజమహిషీ గర్భవతీబభూవ. దశమేమాసి సుపుత్రో జాయత. రాజా పుత్రోత్పత్తింశ్రుత్వా స్నాత్వా, పుత్రోత్సవాదికం నిర్వర్త్య, ఆనందమగ్నోభూత్. ఏకాదశేహని జాతకర్మాదికం కృత్వా కులదీపఇతినామకరణం కృత్వా, పూర్ణకామః రాజ్యమపాలయత్ ॥౬౩॥

తా॥ కుమారా! మాయాప్రభావము వినుము. రాజుకు ఈశ్వరవరప్రాప్తి అయిన సంవత్సరములోగా రాజుభార్య గర్భముధరించెను. పదియవమాసమందు సుపుత్రుడు జన్మిం

చెను. రాజు పుత్రజన్మమువిని ఆనందభరితుడై స్నానముచేసి పుత్రోత్సవాదికములు జర్పి ఆనందముగా నుండెను. పదకొండవరోజున, జాతకర్మ, నామకరణములు, జరిపెను. కులదీపుడని పేరుపెట్టి సంతోషయుక్తుడై రాజ్యపరిపాలనాసక్తితో కాలముగడుపుచుండెను.

రాజకుమారుని చోరులపహరించుట.

గ॥ తత ఏకదా సూతికాగృహాచ్చోరైః రాజపుత్రో పహృతః. అరణ్యవాసీ నిషాదకులజో కశ్చిత్ పంచమః అపుత్రోభూత్. తస్మైవిక్రీతస్సశిశుః పంచమైః పుత్రవాత్సల్యేన పాలిత స్తస్థౌ. రాజాచోరవృత్తాంతం శ్రుత్వా చిన్తాక్రాంతః విరక్తోభూత్.

తా॥ తరువాత ఒకసమయమందు రాజగృహములో చోరులు ప్రవేసించి సూతికాగృహమందున్న బాలునపహరించి అరణ్యమందున్న ఛండాలులగు బోయవాండ్లలో ఒకడు సంతానముకొరకు విచారించుచుండగా వానికి నాశిశువును విక్రయించిరి. ఆరాజకుమారుడు ఆ బోయవానిచేత పుత్రవాత్సల్యతతో సంరక్షించబడుచుండెను. రాజు చోరులవలన జర్గినపనికి చింతాక్రాంతుడై విరక్తుడై యుండెను.

ఇంద్రజాలమహిమ

గ॥ ఋషికుమారః భగవన్ స రాజా పరమపురుష ఇతి తస్యభార్యాజ్ఞానస్వరూపిణీ, విమర్శ శక్తిరిత్యాదాభవద్భిః ప్రతిపాదితంతస్య తద్దైవసుఖం తద్దైవదుఃఖం కథమాయాతం ఈశ్వర వరలబ్ధః పుత్రః కథంచోరై రపహృతః ఇంద్ర

జాలమోహః యాసత్ప్రసరతి తస్య పరిమాణో నాస్తివా మాయయా పరిభావం శ్రోతుమిచ్ఛామి॥ అనుగృహ్య వక్తవ్య మితి ప్రార్థయామాస॥౬౫॥

తా॥ ఋషికుమారుడు గురువుని అడుగుచున్నాడు.

ఓ గురువర్యా! ఈరాజు పరమపురుషుడని, రాజు భార్య జ్ఞానస్వరూపమైన విమర్శశక్తిఅని, ముందుశెలవిచ్చితిరి. అట్టిరాజునకు అపుడేసంతోషము అపుడేదుఃఖము కలుగుటకు కారణమేమి? ఇంద్రజాలమువల్ల కలిగిన మోహమునకు రాజు ఎందుకు వశుడైనాడు? ఈసంశయము నాకు నివారణ చేయు మని శిష్యుడు ప్రార్థించెను.

౫॥ గురుః॥ సాధవో వస్తుపావాదినః. రాజవృత్తాంతం పూర్వోక్తం సర్వంసత్యమేవ. సపురుషఃపురాణఏవ. సావిమర్శ రూపిణ్యేవ. సరాజా ఇంద్రజాలపరిభావేణా క్రాంతః. స్వరూప విస్మృతింప్రాప్తః. సరాజా పరమాత్మస్వరూపః ఏకఏవ. మాయా ప్రభావేణజలచంద్రవదుపాధివశాద్బహుధాదృశ్యతేతన్మాయా దృష్టిః జ్ఞానదృష్ట్యా వాస్తవత్వా దద్వయ్యేకఏవాఖండాకారః విభాతి. అజ్ఞానదృష్ట్యా జగత్సత్య మివభాతి. తదేవ మాయా బలం జ్ఞానదృష్ట్యా మృగతృష్ణవత్ జగన్మిథ్యైవ. యావత్ స్వస్వరూపం యథార్థం సర్వశరీరేషు సాక్షిరూపేణస్థితం తురీయ్యం నజానంతి తావన్మాయయా బద్ధాఏవ. యదాస్వాంత స్థం తురీయ్యం సాక్షిణం స్వస్వరూపమితిజ్ఞాస్యతి తదైవముక్తః తదేవ మాయాయా అవధిః. మాయాపరిభావేణ కంఠస్థస్వ మణింవిస్మృత్య తదర్థంపర్యటనమితి తదైవ జన్మపరాంపరం

ప్రావిశ్య నరో భ్రమతి. శ్రు॥ "మనఏవమనుష్యాణాం కారణం బన్ధమోక్షయోః" తస్మాద్రాజా స్వసంకల్పేనైవ ఇంద్రజాలకౌతుకః సంసారరూప మాయాకాన్తః వనగఃఇవ బద్ధః. స్వరూపవిస్మృతో భూత్ ॥౬౬॥

తా॥ గురువు శిష్యునకు ఉపదేశిస్తున్నాడు. ఓయీ సాధువులుఅబద్ధమాడరు. ఆ రాజు పురాణపురుషుడు. చిత్కళా స్వరూపుడు. అతని భార్య విమర్శశక్తి అగును. జలచంద్రుడు వలెను మాయాప్రభావముచేత ఒకడే అనేకజీవులుగా ప్రకాసిస్తున్నాడు. ఈ అగుపడు జగత్తు మాయాదృష్టిగల వారికి సత్యముగా అగుపడును. జ్ఞానదృష్టికి మిథ్యగానున్నది. మీద చెప్పిన చిత్రపటమె జగత్తు. దానిప్రసారము సృష్టి నిరసనము ప్రళయము. స్వరూపజ్ఞానమే మాయకు అవధి. ప్రతిశరీరమందునూ సాక్షిస్వరూపముగానున్న తురీయుడే తననిజరూపము. దానిని మరచుటయు, స్థూల సూక్ష్మ కారణములనే శరీరములే నేననే అజ్ఞానము బంధహేతువు. ఆ అజ్ఞానమున్నంత కాలము జనన మరణ ప్రవాహమందు మునుగుచు తేలుచు వుండవలెను. తననిజరూపమును తెలియుటయే మాయకు అంతము గాన, ఈరాజు తన సంకల్పముచేతనే బద్ధుడైనాడు. స్వరూపజ్ఞానము కలిగే వరకునూ సుఖదుఃఖములు వదలవు. ఎపుడు ఉచితమైన గురువువలనను శాస్త్రప్రమాణమువలననూ తన నిజరూపమును జ్ఞానమునూ తెలునుకొనునో అపుడు ముక్తుడగును. స్వరూపజ్ఞానమే బ్రహ్మజ్ఞానము. అదికలుగుటయే నిజమైన సుఖముగాని ఈ సంసారమందుగల సుఖములు నిజమైన సుఖములుగావు.

రాజకుమారునికి చండాలత్వముకలుగుట

గ॥ ఋషికుమారః॥ శ్రీగురో తద్రాజపుత్ర చరితం బ్రూహీతి. గురుః॥ సబాలకః చండాలైః పోషితః, క్రమేణ దశవర్షికః నవయోభిర్బాలకైః క్రీడాసక్తః. అహంచండాల ఇతి జ్ఞానయుక్తః సహవాసదోషేణ స్వకులాగత చోరపానాది దుర్వృత్తిం ప్రాప్తః షోడశవార్షికః దుర్మార్గప్రవృత్తిః పోషకైః పితృమాతృభిస్త్యక్తః క్రమేణ సహచరైరపి త్యక్తః ఏకాకీ అలబ్ధ జీవనాధారః వనేపర్యటన్ పథిక మేక మాశ్రిత్య స్వజన్మపట్టణం ప్రాప్తః ॥౬౭॥

తా॥ ఋషికుమారునికి గురువు చెప్పుచున్నారు. ఆ చిన్నవాడు కిరాతులైన మాలలచే పోషింపబడి పది సంవత్సరములు వయస్సుగలవాడై తన సమానవయస్సుగల చండాల బాలురతోగూడి క్రీడాసక్తుడై క్రమముగా చండాలవృత్తి గలవాడై చోర సురాపానాదులు మొదలైన దుర్వృత్తుల యందాసక్తి గలిగినందున పదియారుసంవత్సరముల ప్రాయము వచ్చినతరువాత వీని పరివర్తనను జూచి పోషకులైన మాతాపితరులు (ఆబోయులు) విడిచిపెట్టిరి. తరువాత స్నేహితులతోగూడి కొంతకాలము గడపెను. అంతట వారు విడిచినందున వనమందు ఏకాకిగా ఆహారములేక తిరుగుచూ కొంతకాలమునకు ఒకమార్గస్థునితోకలసి తానుజన్మించిన పట్టణము చేరెను.

గ॥ సః విపణ్యాం ప్రవిష్టః దీనవదనః స్వం చండాలం మత్వా జనస్పర్శనభీత్యా దూరస్థః భిక్షాటనేన జీవ

నస్థా. తదాదినక్రమేణ పురజనైః పరిచితః స్వవృత్తాంతం చండాలత్వం దైన్యంచ విజ్ఞాపితః. కశ్చిద్దయాళునా ఏవం చోదితః. రేరే వృధాపర్యటనం మాకురు. రాజసభా ప్రవిశ్య రాజాజ్ఞయా అశ్వశాలాయాం స్వకులజాః బహవస్సంతి తేషు త్వమపి అశ్వపాలకోభూత్వా జీవితకాలం నయేతి హితోపదేశం ప్రాప్తః॥౬౧॥

తా॥ ఆచండాలుడు పట్టణమందు బాజారున ప్రవేశించి దీనముఖముగలవాడై చండాలుడననే నమ్మికతో జనులదగ్గిరకు పో వెరచుచు, భిక్షాటనముచేసి జీవించుచుండగా, క్రమముగా పురజనులు పరిచితులైరి. అందు దయాళు డొకడు వీనినిచూచి వృధా కాలయాపన యెందుకు చేసెదవు. ఈరాజుగారి అశ్వశాలయందు నీకులస్థులగు అశ్వపాలకులు అనేకులు గలరు. నీవును రాజుగారి దర్శనమును చేసినయెడల ఆ స్థానమను సంపాదించి జీవించగలవని హితోపదేశము చేసెను.

౫॥ తత స్స త దుపదేశం మనసినిధాయ రాజదర్శన కాలం జనైః జ్ఞాత్వా భీతభీతః రాజగృహం ప్రవిశ్య సభా సమీప భూమౌ స్థితః॥ కాలక్రమేణ. స రాజా సభాంప్రవిశ్య అవశ్యకకార్యజాలంనిర్వర్త్య నవీనజనా నాలోకయన్ ఏనం సభాద్దూరస్థందృష్ట్వా చండాలఇతిజ్ఞాత్వా, అస్యాకారంతు స్వకులవిరుద్ధం దృశ్యతే। అవస్థావశేన ఆకారేణ చండాలః అన్యకులజ ఇవభాతి. క్రమేణ జ్ఞాతవ్యమితి మత్వాతూష్ణీం బభూవ॥౬౨॥

తా॥ ఆమాలడు సజ్జనోపదేశమును స్మరించి రాజదర్శనకాలమును తెలుసుకుని భయయుక్తుడై రాజగృహమందుప్రవేశించి రాజ సభాసమీప భూమియందుండగా కొంతకాలమునకు ఆరాజు సభలో ప్రవేశించి అవసరకృత్యముల నెరవేర్చి నూతనజనులను పరీక్షించుచుండగా రాజు ఈచిన్నవానినిజూచి సభకు దూరస్థుడై యున్నందున చండాలునిగాపోల్చి నిదానించి వీనిఆకారము చండాలునివలె లేదు. హీనస్థితివలన కళాహీనుడుగానున్నాడు. ఏ డితరకుల మందుపుట్టి వ్యక్తిచేత చండాలుడు కావచ్చునని ఊహించి క్రమముగా విచారింతమని ఊరుకొనెను.

రాజు మాలవానిని తనకుమారుడని పోల్చుట.

గ॥ సచండాలః పరదినేపూర్వవత్సభాంప్రవిష్టః. సరాజా చండాలం దృష్ట్వా స్వమనసి అయమాకారేణ మత్సమానలక్షణః। మమబాలకః పూర్వేచోరైరపహృతః। దైవవశేన జీవితోయది యీదృశవయోయుక్తః తత్ప్రభృతి తద్వృత్తాంతం సమగ్రం। విచారయామీతిమత్వా దౌవారికమాజ్ఞాపయతి। అయం నవీనః కిమర్థమాగతః, అస్యపూర్వవృత్తాంతః కథం, కీదృశశ్చేతి, సచండాలః రాజభృత్యేనపృష్టః। స్వవృత్తాంతమాగమనకారణం చోక్తవాన్. రాజా శ్రుత్వా సంశయగ్రస్తః ప్రత్యహమాగంతవ్యం కాలక్రమేణ కార్యం భవిష్యతి జీవనార్థం ప్రత్యహం తండులాదికం గ్రాహ్యం ఇత్యవోచత్ ॥౭౦॥

తా॥ ఆచిన్నవాడు మరునాడు మామూలుగా రాజ సభాసమీపమునకు వెళ్లుచుండగా రాజు వీనినిచూచి వీను

వచ్చి పదిదినములు కావచ్చెనని, వీడి ఆకారముచూడగా నాతో సమానముగా నగుపడుచున్నాడు. జన్మచేత చండాలుడుగా నగపడడు. అవస్తవలన దీనదశలోనున్నాడు. చోరులచే దొంగిలించబడిన తనబాలుడు దైవసహాయముచే సజీవుడయినయెడల వీని వయస్సుగలవాడగును. అని తనలోనూహించి క్రమముగా విచారించదలచి తనభృత్యునివలన సకల వృత్తాంతమును విని వానిని ప్రతిదినమును రావలెనని నియమించి వాని జీవనమునకు కావలసిన తండులాదికములను ప్రతిదినమునూ యిచ్చుటకు రాజు ఆజ్ఞయొసంగెను.

చండాలునికి బ్రాహ్మణత్వము సిద్ధించుట

గ॥ ఏకదా కశ్చిద్వృద్ధ బ్రాహ్మణః బాలకందృష్ట్వా అస్యవృత్తాంతం సర్వం జ్ఞాత్వా హేబాలక ప్రత్యహం రాజసభాంప్రవిష్టః కిమర్థమితి పృష్టః। బాలకః స్వవృత్తాంతం కథయామాస। శ్రుత్వా బాలక తవ జన్మప్రభృత్యేతావత్పర్యంతం చరితం మయాజ్ఞాతం త్వం విప్రకులజః నచండాలః॥ అజ్ఞానాత్త్వం విస్మృతోఽసి। త్వం రాజపుత్రః బాల్యేచోరైరపహృతః మమ తపఃప్రభావేణ తవ ఆగంతుకచండాలత్వం నివార్య విప్రం,త్వాం కరిష్యామి. త్వం యువరాజో భవిష్యసీత్యుక్తః॥ సబాలో విస్మితః, బ్రహ్మన్ భవంతః సర్వసమర్థాః॥ అహంబాలకః. దీనావస్థాయాం స్థితోఽస్మి, ఇత్యుక్తే పరస్మిన్దినే సవిప్రః బాలకంనదీం నీత్వా, సబ్రాహ్మణ స్వపరికరః క్షౌరకర్మాదికం కారయిత్వా విధివత్ప్రాయశ్చిత్తంకృత్వా పునః జాతకర్మాది ఉపనయనాంత సంస్కారాన్ విధాయ

బ్రాహ్మణా కర్మణా చకార। తస్మిన్ దినే స్వగృహం నీత్వా రరక్ష. బాలక శ్చ రాజసభాం నీత్వా రాజానమహం విజ్ఞాపయామీత్యుక్తః॥౮౧॥

తా॥ ఒకనాడు ఒక వృద్ధబ్రాహ్మణుడు ఆబాలుని చూచి వీనివృత్తాంతమంతయు జ్ఞానదృష్టిచేత తెలుసుకొని ఓయీ నీవు ప్రతిరోజు నారాజసభకు వచ్చుచుంటివి. నీ వృత్తాంత మేమి యని అడిగెను. బాలునివల్ల అంతయువిని వాని జన్మప్రభృతి సర్వమునుజెప్పి నీవు బ్రాహ్మణకులమందు జన్మకలవాడవు. నీకుఆగంతుకమైన చండాలత్వమును నేను పోగొట్టి బ్రాహ్మణునిగా చేసెదను. నీవు యువరాజువు కాగలవు. అని ఆవృద్ధబ్రాహ్మడు చెప్పగా ఆబాలుడువిని ఆశ్చర్యమగ్నుడై స్వామీ మీరు సర్వసమర్థులు, దయాళులు. తమ ఆజ్ఞాప్రకారము బద్ధుడను. అని చెప్పగా వానిని మరుసటిదినము ఉదయకాలమందు సపరికరముతో నాబ్రాహ్మణుడు నదీతీరమునకు తీసుకొనిపోయి క్షౌరాదికమును జరిపించి స్నానాదికార్యమును విధియుక్త ప్రాయశ్చిత్తాదికమును నివర్తించి జాతకర్మాది ఉపనయనాంత సంస్కారములు గావించి పరిశుద్ధునిగాజేసెను. పిమ్మట తనగృహమునందు ఆదినమునుంచి మరుసటిదినము రాజ దర్శనమునకు తీసుకు వెళ్ళెను.

చండాలుడు యువరాజగుట.

గ॥ పరదినే స బాలః స్నానసంధ్యాదికం విధాయ. బ్రాహ్మణతపశ్శక్త్యా సర్వజ్ఞః, పూర్ణచంద్ర ఇవ విరాజమానముఖః,

గురుణాసహ రాజసభాంప్రాప్య నిస్సంశయః రాజసింహాసన
సమీపంగత్వా రాజానం ప్రణమ్య తూష్ణీంస్థితః. సర్వేసభా
జనాః విస్మితాః. రాజాస్వగతం ఏతావత్పర్యంతం మమహృద
యగతం సంశయం నిశ్చిత మభవత్ అయం మమపుత్రః
కేనాపి మహాత్మనా సహ్యనస్య జ్ఞాతపూర్వ్యమభవత్। తథాపి
భవితవ్యం భవిష్యతీతుక్త్వా కఃస్త్వమిత్యుక్తః బాలః శివోహ
మిత్యవోచత్ కుతఆగతః కస్యపుత్రః బాల. అహంనజానే
పంచభూతాని ప్రష్టవ్యానీత్యవోచత్ తదా సభాయాం వృద్ధ
బ్రాహ్మణ ఉత్థాయ రాజన్నయంబాలః చోరైరరపహృతః
తవపుత్రః దిష్ట్యాజీవిత ఆగతః। అస్య ఆగన్తుక చండాలత్వం
మయాపనీతం శుద్ధోభవత్। అయంసర్వేషాం యువరాజాభ
వితు మర్హతీత్యుక్త్వా విరరామ। సర్వేసభికాః సమ్మతాః
రాజాపుత్రమాలింగ్య అంతఃపురంనీత్వా భార్యాయైదద్వా
సర్వేమిళిత్వా ఆనందమగ్నాస్థితాః॥

తా॥ మరచటిదినమున ఆ బాలుడు స్నానసంధ్యాదులను ఆచరించి గురువుగారియొక్క తపశ్శక్తిచేత సకలవేద వేదాంగములను గ్రహించినవాడై పూర్ణచంద్రునితో సమానమైన ముఖకాంతియు ధైర్యస్థైర్యములు గలవాడై గురువుతోకూడా రాజసభకు వెళ్లి రాజసింహాసన సమీపమునకు వెళ్ళి రాజుకు నమస్కరించి నమ్రుడై యుండగా సభాసదులందరు చూచి ఆశ్చర్యయుక్తులై యుండగా రాజు తన మనసులో తాను ఆలోచించెను. ఇంతవరకు వీనిని గురించి నాకు గల సంశయము పోయి నిశ్చయమైనది. వీడు నాబా

లుడు ఇంతెవరకు స్వస్వరూపమును మరచినందున దీనుడై సకలదుఃఖముల కాస్పదమైనాడు. ఎవరో బ్రహ్మవేత్తలచే బోధితుడైనాడు. ఇపుడు స్వారాజ్యాస్థుడైనాడు. అని నిశ్చయించుకొని అయినను సభవారి విశ్వాసముకొరకు నమ్మకముకొరకు రాజు అడుగుచున్నాడు. ఓ చిన్నవాడా నీవు ఎవరు? ఎచటనుంచి వచ్చితివి? బాలుడు చెప్పుచున్నాడు. నేను సర్వసాక్షియగు శివస్వరూపుడను. యిదివరకు పోనూలేదు ఇపుడు రానూలేదు నాభ్రాంతియే వచ్చినదీ పోయినదీ; రాజు. నీవు ఎవనికుమారుడవు. బాలుడు నాకు తెలియదు. పంచభూతములను అడుగుము. అని బాలుడు రాజుకు ప్రత్యుత్తరువు చెప్పెను. రాజు నిశ్చేష్టుడైయుండగా సభామధ్యనుండి బ్రహ్మవేత్తయగు వృద్ధబ్రాహ్మణుడులేచి; రాజా? ఈబాలుడు పూర్వము చోరులచే నపహరింపబడిన నీకుమారుడు. విధివశముచేత చండాలత్వమునుపొంది నాచే విముక్తుడై బ్రహ్మవేత్తఅయినాడు. సర్వజ్ఞుడైనాడు. గాన యితను మాకందరకు యువరాజుగానున్నాడు. నీవు సంశయ రహితుడవై ఇతనితో సుఖింపుము. అని ఆవృద్ధబ్రాహ్మణుడు చెప్పెను. సభికులందరునూ రాజా వీరు బ్రహ్మవేత్తలు సర్వజ్ఞులు వీరు చెప్పినట్లు యీబాలుని చరిత్రిఅంతయు సత్యము ఇందుకు సంశయములేదు. అని చెప్పగా రాజు సంతసించి పుత్రుని కౌగలించుకొని అంతఃపురమునకు తోడ్కొనిపోయిరి. సభికులందరు తమస్థానములను పొందిరి.

చన్డాలచరిత్రకు రహస్యము

గ॥ ఋషికుమారః; భగవన్? రాజకుమారచారిత్రేణ మాం ప్రతి భవదుదిత తత్వబోధే కిమాయాత మిత్యాపృచత్. గురుః విద్వన్? అనేనైవ స్వరూపజ్ఞానం సర్వజీవానాం సంసారప్రాప్తిః, బంధమోక్షస్వరూపం, ఏవంవేత్తి సుబోధ్యంభవతి. కథమితిచేచ్ఛృణు॥

తా॥ ఋషికుమారుడు గురువును అడుగుచున్నాడు. స్వామీ? యీరాజకుమారచరిత్ర, నాకొరకు మీరు వుపదేశించుచున్న తత్వబోధంలో ఇది నాకు ఏమి ఉపయోగమని అడిగెను. గురువు సమాధానము చెప్పుచున్నాడు. ఈ చరిత్ర వలన సకలజీవులకు సంసారమనే బంధవిముక్తిస్వరూపజ్ఞానము బంధమోక్షముల స్వరూపమున్ను సులభముగా తెలియుచున్నది. వినుము.

సృష్టిక్రమము కారణము.

గ॥ గురుః సృష్ట్యాదౌ వర్తమాన రాజద్వంద్వం బ్రహ్మస్వరూపం. ఆదిదంపతీ ద్వంద్వం- రాజసంకల్పా దేవమాయారూప ఐంద్రజాలికాగమనం. సామూలప్రకృతిః॥ తదారభ్య సర్వం మోహితీకృత్యం జాలవిద్యామహిమ్నా మిథ్యైవ. సత్యవద్భాతి సర్వసృష్టిః. సరాజకుమారః! చిదంశప్రాయః చిదంశఏవ గర్భస్థజంతుః, మాసత్రయపర్యంతం. జడః తతః తస్మిన్ చిత్కలాప్రవేశః. జడసంబంధాచ్చిత్కలాయాః జీవసంజ్ఞాప్రాప్తిః. రాజపుత్రశ్చోరరైరపహృతః వనమధ్యస్థ చండాలాయుక్రీతః చండాలో భూత్వైవ సంసారమవనం జీవ

త్వప్రాప్తిరేవ చండాలత్వం, ఇంద్రియసమూహం ప్రకృతిశ్చ చోరాః, విషయవాసనాః సహవాసాః, దైన్యాధికమజ్ఞానం, పథికో సజనః, ప్రాకృతభోగో మద్యపానం, పురప్రవేశో విచారాభిముఖత్వం, వృద్ధబ్రాహ్మణోగురుః, అహం నచండాలః రాజపుత్రోఽహమితి జ్ఞానమేవ స్వరూపజ్ఞానం, చండాలత్వ నివృత్తిరేవ జీవత్వభ్రమనిరాసః తస్యబ్రహ్మత్వప్రాప్తిరేవమోక్షః, రాజపుత్రస్య చండాలత్వవత్ చిద్రూపస్య జీవత్వప్రాప్తి విముక్తౌ కాలత్రయేపి స్వరూపం చిద్రూపమేవ ఆగంతుక జీవత్వభ్రమ నిరసనమేవ స్వరూపజ్ఞానం కాలత్రయేపి రాజ పుత్రో యథా బ్రాహ్మణపుత్రః ఏవమేవ సర్వమూహ్యం అనేనరాజపుత్రః స్వరూపజ్ఞానేనతద్వ్యాన్యాయావిముక్తో భవతీత్యుక్తః॥ ౨౮

తా॥ గురువు చెప్పుచున్నాడు. ఓ ఋషికుమారా వినుము ఆ రాజదంపతుల ద్వంద్వము సృష్ట్యాదినిర్గుణ బ్రహ్మస్వరూపము. రాజసంకల్పమే. ఐంద్రజాలికాస్త్రీ పత్యాజ్ఞయు ఆ జాలికాస్త్రీయే మూలప్రకృతి. అంతటనుంచి జరిగిన కృత్యమంతయు మాయాబలముచేత సత్యముగాతోచే మిథాప్రపంచము. గాన మోహినీకృత్యమేను ఆ రాజకుమారుకు చిదంశ అని గ్రహించవలెను. గర్భస్థమైన జంతువు మూడుమాసముల పర్యంతము జడస్వరూపము. తరువాత అదు చిత్కలాప్రవేశము. అదియే జీవసంజ్ఞను పొందినది మాయావశముచేత జడమందు చిత్కలాప్రవేశమైనందున జీవత్వమని వాడుకగలదు. అదిని ఈరాజపుత్రునివలె స్వచ్ఛ

మైన చిత్కళలకు మాయవశముచేత జీవత్వమనే చండాలత్వము సిద్ధించినది. పైని చెప్పినవనమే ప్రపంచము సంసారమున్ను ప్రకృతియే మాలత్వము. ఇంద్రియములే స్నేహితులు కోరికయే చోరవృత్తి విషయాభిలాషయే మద్యపానము. మార్గస్థుడే సజ్జనసాంగత్యము పురప్రవేశమే స్వరూపవిచారణాభిముఖము వృద్ధబ్రాహ్మణుడే గురువు. రాజకుమారుని ఉపన్యాసనాదికమే తత్వోపదేశము. చండాలనివృత్తియే జీవత్వ నిరసనము. రాజకుమారుడను అనేజ్ఞానమే స్వస్వరూపజ్ఞానము. తన నిజ రూపము చిత్కళఅనియు స్థూలదేహము నేనుకాననియు జీవుడు నేనుకాననియు తనబుద్ధిచేత తాను తెలుసుకుని నేను చిద్రూపుడను అనేధైర్యము పలుకుయే రాజసభాప్రవేశము రాజుకుమారుడని గ్రహించి స్వీకరించుటయే మోక్షప్రాప్తి ఇట్లు రాజపుత్రచరిత్రవలన రహస్యార్థమును గ్రహించవలెను.

లోకమందు జనులకు అజ్ఞానబలముచేతను చిరకాల వాసనచేతను తత్వబోధను యెంతసులభముగా బోధించి ననూ నమ్మకము కుదరక నాకు ఇంతవేగము బ్రహ్మజ్ఞానము దొరుకునా నాకు బ్రహ్మత్వము సిద్ధించునా అనే సంశయము వదలదు. అందుకు దృష్టాంతముకొరకు రాజపుత్రునికి చండాలప్రాప్తి విముక్తి రెండును చూపించబడినవిగాన సంశయములను విడచి శాస్త్రమందును గురూపదేశమందును నమ్మకముంచి విచారణచేసినవారికి సులభముగనే స్వస్వరూపజ్ఞానము జీవన్ముక్తియు దొరుకును. శ్రుతి యుక్తి అనుభవములచేత పరమాత్మప్రత్యక్షముగా నున్నది.

ఓయీ ఆ రాజదంపతుల యెదుట మోహినిచేసినగారడీవిద్య సృష్ట్యాదిని జరిగిన ఇంద్రజాలమేను. అదియే ఇప్పటికిని నడచుచున్నది. గాని స్వవిచారణచేసినవారు ఈ ప్రకృతిని మాయగాను అనిత్యంగాను తెలుసుకుందురు. అందువల్ల యీ ప్రకృతి సంబంధమైన మాయ వారిని భాధించనేరదు. ఆదిని స్వచ్ఛమైన చిత్కళలకు జడస్వభావమైన స్థూలదేహమున్ను ప్రవేశనిర్గమ జననమరణములు కలిగినవని తెలుసుకుని నిజమైన తనస్వరూపము చిత్కళ అని తెలియుటయే పునర్జన్మకారణమైన బీజము నశించుట. అంతనుంచి జీవన్ముక్తుడగునని తాత్పర్యము?

రాజు విరక్తుడగుట.

గ॥ ఋషికుమారః శ్రీగురో తతో రాజచారిత్రం బ్రూహితి॥ పుత్రప్రాప్త్యనంతరం రాజ్యంపాలయన్ కళత్రపుత్రమిత్రబంధుసహితః సర్వభోగానను భూయ సర్వంభుక్తపూర్వమితి మత్వా ప్రపంచికవ్యవహారం స్వప్నచక్రభ్రమణవత్ చరిత్ర చర్వణం పిష్టపేషణం మాయామయంజ్ఞాత్వా హ్యైహి భోగేషువిరక్తో రహసిభార్యాం సునీలాంద్రుష్ట్వా ప్రియే?మయాసర్వమనుభూతం ప్రత్యహం పూర్వదినచరితమేవనవీనవద్భాతి శ్రాంతోస్మి. ప్రపంచభోగేషువిరక్తోస్మిసంసారసముద్రసారంనజ్ఞాతం సంసారబంధవిముక్తిసాధనం నజానామి వనంగత్వా తపసాకాలం నయామీత్యుక్తః॥

తా॥ ఋషికుమారుడు గురువునుచూచి స్వామీ రాజుచరిత్ర తరువాత యేమిజరిగినది తెలపియ్యమని అడిగెను.

గురువు చెప్పుచున్నాడు ఓయీ శిష్యుడా వినుము రాజు పుత్రినితోను భార్యతోను బంధువులు మిత్రులతోనుకలిసి కొంత కాలము సకల భోగములను అనుభవించి ఈ సంసారమందును భోగములందును విరక్తుడై భార్యనుచూచి ఓ ప్రియురాలా? సకల భోగములను అనుభవించితిమిగాని ఈభోగములు అనుభవించినవే తిరిగి నవీనములుగా దోచుచున్నవి. యీ సంసారమందును ప్రపంచమందును నిజమేదియో తెలియదు. కాబట్టి నాకు ప్రపంచమందు సంసారమందూ విరక్తికలిగినది. వనమునకువెళ్లి తపస్సువల్ల కాలము గడిపెదనని చెప్పెను.

గ॥ భార్యా రాజన్? భవద్భిః ప్రతిపాదితంసర్వం సత్యమేవ. తథాపివనవాసం కష్టతరం స్వవిచారాభిముఖస్సన్ ఆత్మానాత్మవిచారేణైవ జ్ఞానోదయః ప్రాజ్ఞానాంగృహమపి వనప్రాయం వనమాగమిష్యా మిత్యుక్తావానన్॥

తా॥ రాజుకు భార్య చెప్పుచున్నది స్వామీ మీరు చెప్పినదంతయూ సత్యమేను గాని పరమార్థమును కోరితివేని స్వవిచారణచేయవలె. ఆత్మానాత్మవిచారణవలన జ్ఞానము కలుగును. వనవాసముకష్టము. ప్రాజ్ఞులకు గృహామే వనము అప్రాజ్ఞులకు వనము గృహతుల్యమేను అని చెప్పెను తమకు వనమే ఇష్టమైతే నేనూ వచ్చెదను నాకు మాత్రము గృహామెందుకు అని చెప్పెను.

రాజు తపోవనప్రవేశము.

గ॥ రాజా భార్యాయా అభిప్రాయంజ్ఞాత్వా విరక్తో కస్మిన్ దినే అర్ధరాత్రౌ భార్యాంనిద్రావిమోహితాం విసృజ్య

గృహంత్యక్త్వా వనంయయౌ ప్రాతః దేవీ రాజానమదృష్ట్వా జ్ఞానదృష్ట్యా రాజచేష్టితం సర్వం జ్ఞాత్వా మోహినీకృత మాయాబలం స్మృత్వా మాయయాపరమపురుషోప్యేనం వంచితః పామరోభవత్ తథాపివిరక్తః క్రమేణ బోధయామీతిమత్వా సచివానాహూయ బ్రూతే. భో! భో! సచివా అస్మద్వ్యాఖ్యానం శృణుధ్వం. రాజా కార్యాన్తరే ప్రవిష్టః రాజ్యకార్యాణి జాగరూకతయా నిర్వర్త్య ప్రత్యహంమాం నివేదితవ్య మిత్యాజ్ఞాపయామాస॥

తా॥ రాజుభార్య అభిప్రాయమును తెలుసుకుని విరక్తి గలిగిన వాడై అర్థరాత్రియందు లేచి భార్యనిద్రావస్థలో వున్నదని గ్రహించి గృహమువిడిచి వనమునకేగెను. ప్రాతఃకాలమందు రాజుభార్య రాజుచర్యను గ్రహించి॥ పరమపురుషుడైననూ మాయామహిమచేత పామరునివలెను మోహితుడైనాడు అయిననూ విరక్తికలిగినది గాన క్రమముగా బోధించితీసుకురావచ్చునని తలచి మంత్రులను పిలిపించి రాజుగారు కార్యాంతరమందు ప్రవేశించినారు. వచ్చేవరకు రాజ్యకార్యములు జాగరూకతగా జరుపుచు ప్రత్యహమూ మాకు నివేదించవలెనని వారికి నియమించెను. వారు మహాప్రసాదమని వారి ఆజ్ఞను శిరసావహించుకుని వ్యవహరించుచూ యుండిరి.

గ॥ రాజా వనంప్రవిశ్య తపోయోగ్యస్థలంవిచారయన్ ఫలపుష్పసంపన్నం సాన్ద్రవిశాల వటవృక్షకదంబం నిర్మలనదీతీరంనిరీక్ష్య తత్రపర్ణశాలాంనిర్మమాయ కన్దమూలఫలాశీతత్ర కుశ చిత్రాసన కృష్ణాజినాదిసుఖాసనే ఉపవిష్టో నిశ్చిన్తః తాపసా వ్రత్యాతిష్ఠత్॥

తా॥ రాజువనమందు ప్రవేసించి తపోయోగ్యమైన స్థలమును విచారించి సాంద్రమై విశాలమైన మర్రిచెట్టుగలిగి కందమూల ఫలపుష్పభరితమైన ఒకనదీతీరమందు పర్ణశాల నునిర్మించుకుని కుశ చిత్రాసన కృష్ణాజినములయందు కూర్చుని నిశ్చింతగా తపముచేయుచూ ఉండెను.

కృత్రిమ ఋషివేషముతో — విమర్శశక్తి రాజువద్దకు వచ్చుట,

శ్లో॥ దేవీస్వగతం రాజాసచ్చిదానందస్వరూపః ఇన్ద్రజాలికయావంచితః సంసారేవభ్రమన్ దుష్కరం వనవాసంకరిష్యతి ఏకవర్షమభవత్ పశ్చాత్తప్తః రూపాన్తరంప్రాప్య రాజానంస్వరూపంబోధయిత్వా సత్యముపదిశ్య గృహంనయామీతిమత్వా స్వశరీరమన్తఃపురే నిక్షిప్య స్వసంకల్పమాత్రేణ కశ్చిదృషికుమారస్య రూపంధృత్వా ఖేచరీభూత్వా మనోవేగేన తపోవనంప్రవిశ్య తాపసం రాజానం దదర్శ॥

తా॥ రాజభార్యయగు విమర్శశక్తి తనలోతాను ఇటుల చింతించెను. రాజు తపస్సునకువెళ్లి వకసంవత్సరమైనది. ఇతను సచ్చిదానంద స్వరూపుడు ఇంద్రజాలశక్తిమహిమచేత మోహితుడై పామరునివలె భ్రమనుపొంది అతికష్టమైన వనవాసమును చేయుచున్నారు. పశ్చాత్తాపమును పొందినారు గాన రూపాన్తరమును పొంది వారికి స్వస్వరూపమును తత్వమును బోధించి ఇంద్రజాలరూపమైన మాయవలన తప్పించి వనమునుంచి గృహమును పొందించవలెనని నిశ్చయించుకొని తనశరీరమును అంతఃపురమందుంచి ఒకఋషికుమారుని స్వరూపమునుసంకల్పమాత్రముచేత ధరించి మనోవేగమున ఖేచరగమనముగలదై రాజుయుండే తపోవనమున ప్రవేశించెను.

ఎందుకు నేను సర్వత్యాగినికానని అడిగెను. ముని రాజును చూచి, అంతమాత్రమున నీవు సర్వత్యాగివికానని; చెప్పెను. రాజు; ఓఋషివర్యా? తెలిసినది ఏనము ఆశ్రమము విడువవలయునుగాబోలు; విడిచెదను;అనగా రుషికుమారుడు విని అందు వల్లనూ కానేరవనెను. ఇంతట రాజు ఆలోచించి; స్వామీ? తెలిసినది; దర్భాసనము, కృష్ణాజినము, ధరించిన వస్త్రములు విడువవలెను గాబోలు విడిచెదనని అగ్నియందు పారవై చెను. మునిచూచి ఈనటనవలన నీవు సర్వత్యాగివి కానేరవనెను. రాజు బాగాయోజించి దేహముమాత్రము మిగిలినది ఇది ఎప్పుడైననూ పోయేదే అని తలచి; స్వామీ? దేహము మిగిలినది. దీనిని అగ్నియందు త్యజించెదనని తనయెదురుగాఅగ్నిని ప్రజ్వలింపచాయుగా రాజు చర్యనుచూచి; ఓరాజా? నీవు కేవలమూ అజ్ఞానివి శరీరము నిరపరాధి; జ్ఞానసాధనము;దానిని దహించిన నీకేమిలాభమున్నది? అంతమాత్రమున సర్వత్యాగివికానేరవు. అనిన రాజువిని స్వామీ సర్వత్యాగ మెట్టిదో మీరే శలవియ్యవలెనని కోరెను.

సర్వత్యాగలక్షణము

శ్లో॥ సాధోసర్వగతాకారం జీవప్రాణాదినామకం
నజడం నాజడం భ్రాంత్తం చిత్తం సర్వమవస్థితం. ౧

అవ॥ సత్యవాది రాజును సర్వత్యాగలక్షణమును చెప్పుచున్నారు.

తా॥ ఓరాజా వినుము ఈ అగుపడే ప్రపంచమందుగల సకల వస్తుస్వరూపమున్నూ, జీవను, ప్రాణము, మొదలగు

పేర్లుగలదిన్ని, జడముకానిది, అజడమున్నుకానిదిగా ప్రకాశిం
చుచున్నది. అంతటనూ వ్యాపించియున్నది. చిత్తమని గ్రహిం
చుము.

శ్లో॥ చిత్తం సిద్ధిజగజ్జాలం బంధశ్చిత్త ముదీర్యతే
తస్మిన్‌సాధోపరిత్యక్తే సర్వత్యాగోభవేదితి॥ ౨॥

తా॥ చిత్తమే అగుపడుచున్న జగత్తుగా నున్నది. చిత్త
మేబంధమని చెప్పబడుచున్నది. గనుక ఓసాధో? అట్టిచిత్తమును
విడిచితివేని సర్వత్యాగివి అగుదువు.

శ్లో॥ జన్మనాం కర్మణాంవాపి చిత్తం బీజ ముదాహృతం
పాదపఃపవనేనైవ దేహశ్చిత్తేన చాల్యతే ॥3॥

తా॥ జన్మలకు కర్మలకు చిత్తము బీజమని చెప్పబడు
చున్నది. వాయువుచేత వృక్షము ఎట్లు కదలుచున్నదో అటు
లనే దేహము చిత్తముచేతనే చలింపబడుచున్నది.

శ్లో॥ చిత్తత్యాగం విదుస్సర్వత్యాగం త్యాగవిదోజనాః।
చిత్తేత్యక్తే లయం ద్వైత మైక్యం పశ్యేచ్చసర్వతః॥ ౪

తా॥ త్యాగశబ్దార్థమును తెలిసినవారు చిత్తత్యాగమే
సర్వత్యాగమని తెలిసికొనిరి. చిత్తమును విడవగానే అంతటనూ
ద్వైతబుద్ధిపోయి అద్వైతముమిగిలి అగుపడుచున్నది.

శ్లో॥ శిష్యతే పరమంశాంత మేకమచ్ఛమనామయం
సర్వత్యాగః పరానందో దుఃఖమన్యత్సుదారుణం. ౫.
ఇత్యోమిత్యురరీకృత్య యదిచ్ఛసితదాచర.॥

తా॥ అద్వైతము నిర్మలము శాంతము అఖండాకారము
బాధారహితముగా నున్నది. గనుక ఈ చిత్తత్యాగము ముఖ్య

మైన బ్రహ్మానందస్వరూపము. ఇతరమైన చిత్తవృత్తియే దారుణమైన దుఃఖమునకు కారణమగుచున్నది. ఇట్లు చెప్పి ఓం; అని విరమించెను.

శ్లో॥ కృత్వా సర్వపరిత్యాగం శాంతస్వస్థో వియత్సమః
సౌమ్యో భవసియద్రూప స్తద్రూపో భవభూపతే॥ ౬॥

తా॥ ఓరాజా! సర్వత్యాగలక్షణమును చెప్పితిని. నీకు ఏదిఇష్టమో దాని నాచరింపుము. సర్వత్యాగ స్వరూపమైన చిత్తత్యాగమును చేసితివా శాంతిసుఖముగల వాడవగుదువు. ఆకాశమువలె నిర్మలముగా నుందువు. ఎట్టి రూపము సౌమ్యమైనదో అట్టిరూపము కలవాడవగుము.

శ్లో॥ యేనాయం క్షోభ్యతే దేహో యద్బీజం జన్మకర్మణాం।
తత్వం త్యజసిచేత్త్యాజ్యం తన్మహాత్యాగవాన్భవేత్ ॥౭॥

తా॥ చిత్తమే యీదేహమును క్షోభింపజేయుచున్నది. కాన అట్టిచిత్తమును త్యజించితివా నీవు మహాత్యాగివని పించుకొనియెదవు.

రాజోవాచ.

శ్లో॥ చిత్తస్యాదౌ స్వరూపం మే యథావద్భగవన్వద
తతశ్చిత్త పరిత్యాగం వదమే వదతాంవర ॥౮॥

తా॥ రాజు అడుగుచున్నాడు॥ ఓస్వామీ! చిత్తమనగా నేమో, ముందు చిత్తస్వరూపమును జెప్పి తరువాత చిత్తత్యాగోపాయమును తెలియవలెనని ప్రార్థించెను.

చిత్తస్వరూపము

శ్లో॥ వాసనైవ సదా రాజన్ స్వరూపం విద్ధిచేతసః
చిత్తశబ్ద స్యపర్యాయో వాసనాయా ఉదాహృతః ॥౯॥

తా॥ ఓరాజా ఎప్పుడును చిత్తమునకు వాసనయే [జ్ఞాపకశక్తియె] స్వరూపము. చిత్తమనేశబ్దము వాసనకే మరియొక నామముగా నున్నది. చిత్తమన్నా వాసనఅన్నా ఒకేవస్తువుగా యేది చెప్పబడుచున్నదో అది జ్ఞాపకశక్తిగా నున్నది. దానికే స్మరణ అనికూడ వాడుక.

శ్లో॥ అహమర్థోదయో యోయం సర్వానర్థైకభాజనం
ఏతచ్చిత్త ద్రుమస్యాస్య విద్ధిబీజం మహామతే ॥౧౦॥

తా॥ నేను నాది అనే అహంకారము[భేదజ్ఞానము]కలుగుటయే సకల ఆపదలకూ మూలము. ఈ అభిమానము చిత్తమనే వృక్షమునకుబీజముగానున్నది. అని తెలుసుకోనుము.

శ్లో॥ ఏతస్మాత్ప్రథమోద్భిన్నా దంకురోను భవాకృతిః॥
నిశ్చయాత్మా నిరాకారో బుద్ధిరిత్యేవ సోచ్యతే ॥౧౧॥

తా॥ ఈచిత్తవృత్తిమునకు అనుభవము అహంకార బీజముయొక్క అంకురమువంటిది. అనుభవరూపాంకురమే నిశ్చయమనే స్వరూపముగలది. అంతకన్న వేరురూపములేనిది బుద్ధి అని చెప్పబడుచున్నది.

శ్లో॥ అస్యబుధ్యభిధానస్య యాంకురస్య ప్రపీనతా
సంకల్పరూపిణీ తస్మాశ్చిత్తం చేతోమనోభిధాః ॥౧౨॥

తా॥ ఈ బుద్ధిఅనే అంకురము ముదిరినకొలది సంకల్పమనిపించుకొనును. దానికే చిత్తమని, మనస్సని పేర్లుకలిగినవి.

శ్లో॥ ఈదృశస్యాస్య చిత్తస్య వృక్షస్యాస్య ప్రతిక్షణం।
శాఖావిలపనంకుర్వన్మూలకో క్షేపణం కురు. ॥౧౩॥

తా॥ ఈ రీతిని ఉత్పన్నమైన చిత్తమనే విషవృక్షముయొక్క శాఖలు వృద్ధికాకుండ ప్రతిక్షణమందు చ్ఛేదిస్తూ చిత్తమనే వృక్షమునకు బీజరూపమైన అహంకారమును మూలచ్ఛేదము చేయుము.

శ్లో॥ వాసనావివిధాశ్శాఖాః ఫలంత్యో వివిధంఫలం
అభావితాభవత్యంతర్జ్ఞానా స్సంవిద్బలేనవై ॥౧౪॥

తా॥ వాసనారూపమైన అనేకవిధములగు సంకల్పములనే శాఖలు అనేకవిధఫలముల నిచ్చుచున్నవని వాటిని స్మరించకుండా ఉన్నపుడు శుద్ధమైనజ్ఞానబలముచేతను (ఆత్మానుసంధానముచేత) లోలోపలనే ఛేదించబడినవగుచున్నవి. స్మరించకుండాఉన్నయెడల వాసనలు నశిస్తున్నవని భావము.

శ్లో॥ అసంసక్తమనామానీ శాన్తవాదవిచక్షణః
సంప్రాప్తకారీయస్సోన్తర్జ్ఞాన చిత్తలతో భవేత్ ॥౧౫॥

తా॥ లయించిన మనసుకలవాడై మౌనముగలవాడై వాదములను మానినవాడై తటస్థమైనదాని నాచరించువాడు లోపలనసించిన చిత్తమనే లతగలవాడగును.

శ్లో॥ రాజన్స్వాత్మ విచారోయం కోహంస్యామితిరూపకః
చిత్తదుర్ద్రుమ బీజస్య దహనేదహన స్మృతః ॥౧౬॥

తా॥ ఓరాజా! నేను ఎవరు? నా నిజమైనరూపమెట్టిది? అని ఆత్మవిచారణ చేయుటయే చిత్తమనే విషవృక్షబీజమును దహించుటకు అగ్నితోసమానమని చెప్పిరి.

వాసనా త్యాగలక్షణము.

శ్లో॥ భ్రమస్యభావితస్యాస్య జాతస్యా కాశవర్ణవత్।
అపునస్మరణం సాధోమన్యే విస్మరణంవరం ।౧౭॥

తా॥ ఏమిలేని ఆకాశమందు నీలిమఅనే వర్ణముతోచు నట్లు భావనవల్ల కలిగినభ్రమకు భావనమానుటకన్న స్మరించకుండ ఉనికి శ్రేష్ఠమని చెప్పిరి

శ్లో॥ దృశ్యంనాస్తీతి బోధేనమనసోదృశ్యమార్జనం
సంపన్నం చేత్తదుత్పన్నా పరానిర్వాణ నిర్వృతిః॥ ౧౮

తా॥ జాగ్రదావస్థయందు కలిగిన జగద్రూపమైన భ్రమ [అగుపడు ప్రపంచము] అసత్యమని మనస్సుచేత దృశ్యము త్రోసివేసినట్లయితే శ్రేష్ఠమైన మోక్షము సిద్ధించును. అనగా అగుపడుచున్న ప్రపంచము సత్తాలేనిజడము. బ్రహ్మ సత్తావలన ప్రకాసించుచున్నది. బ్రహ్మవస్తువు లేదనియు అబద్ధమైన తానే నిజమనియు, భ్రమను కలుగజేయుచున్నది. కాన అగుపడని సత్తాను మనసుచేత గ్రహించి జడమైనదృశ్యము [ప్రపంచము] త్రోసివేయవలెనని భావము. ఇదియే మోక్షమనిపించుకొనును.

శ్లో॥ అన్యథా శాస్త్రగర్తేషు లుఠతాం భవతామిహ
భవంత్యకృతి మాజ్ఞానాం కల్పైరపినిర్వృతిః ॥౧౯॥

తా॥ బ్రహ్మవస్తువు అగుపడలేదు గనుక జగత్తే నిజమనే అజ్ఞానులు శాస్త్రములనే భావులలో నీవలెనే మునుగుతూ తేలుతూ ఉండుటయేగాని నూరుకోట్ల కల్పములకైనా వారు ముక్తులు కానేరరు.

శ్లో॥ అశేషేణ పరిత్యాగో వాసనానాం య ఉత్తమః
మోక్ష ఇత్యుచ్యతే సద్భి స్సఏవ విమలః క్రమః॥ ౨౦

తా॥ నిశ్శేషముగా వాసనాత్యాగమే మోక్షమనియు ఉత్తమమనియు బ్రహ్మవేత్తలచేత చెప్పబడినది. అదే ఉత్తమమార్గముగా నున్నది.

శ్లో॥ వాసనాద్వివిధాప్రోక్తా శుద్ధాచ మలినాతథా
మలినా జన్మనోహేతు శ్శుద్ధా జన్మవినాశినీ ॥౨౧॥

తా॥ వాసనలు మలినవాసనలని శుద్ధవాసనలని రెండు విధములుగా నున్నవి. అందు మలినవాసనలు పునర్జన్మ కారణములుగాను, శుద్ధవాసనలు జన్మరాహిత్యములుగాను ఉన్నవి. శుద్ధవాసనలు మోక్షకారణములని భావము.

శ్లో॥ అజ్ఞాన సుఘనాకార ఘనాహంకార శాలినీ
పునర్జన్మ కరీప్రోక్తా మలినావాసనా బుధైః॥౨౨

తా॥ అజ్ఞానమే ఆకారముగా గలదియు విస్తారమైన అహంకారము (భేదజ్ఞానము) కలదియు మలినవాసన అని, ఇది పునర్జన్మ కారణమైనదని పెద్దలచే చెప్పబడినది.

శ్లో॥ పునర్జన్మాంకురాం త్యక్త్వా స్థితా సంభ్రష్ట బీజవత్
దేహార్థం ధ్రియతే జ్ఞాతజ్ఞేయా శ్శుద్ధేతి సోచ్యతే ॥౨౩॥

తా॥ ఆత్మను (బ్రహ్మస్వరూపమును) తెలుసుకున్నవారి వాసనలు (సంకల్పములు) శుద్ధవాసనలు. పునర్జన్మ కారణమైన అంకురము నసించినవారు శుద్ధవాసనగలవారు. అంకురము నసించిన బీజమువంటివారు జీవన్ముక్తులు. దేహయాత్రమాత్రమునకు సంసారాత్మస్వరూపము. ఆత్మకన్న

శ్లో॥ యేశుద్ధవాసనాభూయో నజన్మానర్థభాజినః
జ్ఞాతజ్ఞే యాస్తఉచ్యంతే జీవన్ముక్తా మహాధియః ॥౨౪॥

తా॥ ఎవరు శుద్ధవాసనలు కలవారో వారు తెలుసుకొన తగిన బ్రహ్మను తెలుసుకున్నవారు. వారికి తిరిగి జన్మలేదు. బ్రహ్మత్వమును పొందినవారు. జీవన్ముక్తులుగానున్నారు.

—• చిత్తవ్యాధి చికిత్స •—

శ్లో॥ అస్యచిత్తమహావ్యాధే శ్చికిత్సాయాం వనౌషధం।
స్వాయత్తం శృణువక్ష్యామి సుసాధ్యం స్వాదునిశ్చితం॥

తా॥ ఓ రాజా వినుము. ఈ చిత్తమనే మహావ్యాధి నివారణకు సాధనమును చెప్పెదను. ఈ సాధనము గొప్ప వనౌషధివంటిది సులభముగా సాధ్యమైనది. ఇష్టమైనది (రుచికలది.) సిద్ధముగానున్నది. అనేక గ్రంథముల వల్లనూ, అనుభవముచేతనూ నిదర్శనముగా నున్నందున పెద్దలచే నిశ్చయించబడినది.

శ్లో॥ త్యజన్నభిమతం వస్తు యస్తిష్ఠతి నిరామయః
జితమేవ మనస్తేన బాహ్యప్రసర ముజ్ఝితా ॥౨౬॥

తా॥ వెనక చెప్పిన సాధనమేమనగా, తనకు యిష్టమై తాను కోరుచున్న వస్తువును విడిచి నిశ్చింతగా నుండి, బాహ్య ప్రవృత్తిని విడిచి [illegible]ఖుడగునేని వానిచేత మనస్సు ముక్తులు కానేరరు. [illegible]లెను.

శ్లో॥ స్వపౌరుషైక సాధ్యేన స్వేప్సిత త్యాగరూపిణా॥
మనః ప్రశమమాత్రేణ వినా నాస్తిశుభాగతిః॥ ౨౭॥

తా॥ ప్రయత్నముచేత తన కోరికను విడచినచో మనస్సు శాంతిని పొందును. అందువలన మిక్కిలి శ్రేయస్కరమైన మార్గమగును. మోక్షమును పొందుటకు మనశ్శాంతికన్న వేరు మంచిమార్గము లేదని భావము.

శ్లో॥ సర్వం సర్వగతం శాంతం బ్రహ్మ సంపద్యతే తదా।
అసంకల్ప నశస్త్రేణ భిన్నం చిత్తగతం యదా॥ ౨౮ హ్మ

తా॥ తనకోరికను విడిచి అంతర్ముఖుడైనపుడు మందు
శాంతించును. అపుడు సర్వప్రపంచము శాంతించి
జ్ఞానముపోయి] సకలము చిన్మయముగా (బ్రహ్మ
అగుపడును. ఎపుడు సంకల్పరహితమను (శస్త్ర తాః॥౩౦॥
ధముచేత చిత్తము ఛేదించబడునో, అపుడు అ
భావించనపుడు
మగునని భావము.
గానుండును. ఇట్టి
శ్లో॥ తాం మహాపదవీ మేకాం కామప్య ధి
న రహితమైనది.
చిత్తం చిద్భక్షితం కృత్వా చిత్తాదపి
తములు. కాన అవి
తా॥ సర్వదా సంకల్పమును విడ
బ్రహ్మస్వరూపమని
ర్గము నవలంబించి దానియందు స్థిరముగా
మును చిత్కళలలో లీనమైనదానినిగా జేసి
తాను సాక్షిగా ఉండవలెను. సకలవశతశక్త్యయః
చపలౌనని భావము. మ్యగీక్షణం॥౩౬॥

శ్లో॥ భవ భావనయా యుక్తో య అపరిమితమైన ఘటపటా
ధార యాత్మాన మన్యగ్రాత్మస్వరూపము. ఆత్మకన్న

తా॥ ఆత్మానుసంధానముచేసి సాక్షిచేత చిత్తము భక్షించబడినదానిగా భావించిన; అట్టిభావన కలిగినపుడు చిత్తము లయించినదగును.

శ్లో॥ పరం పౌరుషమాశ్రిత్య నీత్వాచిత్తమచిత్తతాం
తాం మహాపదవీమేహి తత్రనాశో నవిద్యతే॥౩౧॥

తా॥ ప్రయత్నపూర్వకముగా మనస్సును వృత్తిశూన్యముగా జేయుము. అపుడు బుద్ధిమాత్రముసాక్షిగానుండును. శీఘ్రోప్పస్థితి. దానినిపొందితివా దానికి నాశములేదు, అదే శ్రేష్ఠావస్థ. జీవన్ముక్తావస్థ అనిభావము.

సంసోహమిదం తన్మే ఏతావన్మాత్రకంమనః
నివారణకు సా మాత్రేణదా త్రేణేవవిధూయతే॥౩౨॥

[illegible]షధివంటిచిత్తమనగా నేను ఇది నాకు కావలెను అనుభేద
ది (రుచికలది.)ని. దానిని భావించక ఊరకొనుటచే గొడ్డలి
వల్లనూ, ఆనుభవకబడినదగును.

పెద్దలచే నిశ్చయింగ్మతి సంకల్పాత్సుదృఢాద్బధ్యతేమనః
తి సంకల్పాత్సుదృఢాన్ముచ్యతేమనః॥౩౩॥

శ్లో॥ త్యజన్నభిమతం
జితమేవ మనస్తేన

మనుష్యుడను అనె నిశ్చయజ్ఞానమే బం
ధముగా నిశ్చయభావనయే మోక్షమని

తా॥ వెనకచెప్పిన
తాను కోరుచున్న వస్తువుచ్స్మస్వరూపం
[illegible]ష్టిని విడిచి [illegible] మేతా వద్భవనత్రయే
ముక్తులు కానేరరు.
ఇతి నిశ్చిత్యపూర్ణతా॥౩౪॥

అవ॥ మునిపుంగవా! బ్రహ్మస్వరూపము ఎట్టిదో నాకు ఉపదేశము చేయుమని రాజు అడుగుచున్నాడు. ముని చెప్పు చున్నాడు.

తా॥ అగుపడుచున్న ఈమూడు లోకములు బ్రహ్మ మందు కల్పించ బడినవి. స్వతహాగా శక్తిలేని జడములు బ్రహ్మశక్తిచేతనే వృద్ధిక్షయములు కలవిగా నున్నవి. కాన బ్రహ్మవస్తువుకన్న వేరుకానేరవని తెలుసుకోవలెను. కనుక సకలము పరబ్రహ్మ స్వరూపము. ఆత్మయందుగలవి. బ్రహ్మ మందున్నవి గనుక సకలమూ బ్రహ్మస్వరూపము. అందు వలన బ్రహ్మకు సర్వోపరి పూర్ణత్వము సిద్ధించినది.

శ్లో॥ వికల్పరహితాజ్జంతోః పదంత దవశిష్యతే
యతోవాచో నివర్తంతే సమగ్రకలనాస్వతాః॥౩౫॥

తా॥ నామరూపములనే వికారములను భావించనపుడు పరబ్రహ్మమాత్రము అంతటనూ పూర్ణముగానుండును. ఇట్టి దని చెప్పుటకు ఊహించుటకును ఉపమాన రహితమైనది. మనస్సున్ను వాక్కున్ను మాయా కల్పితములు. కాన అవి ఆత్మను తెలుపలేవు. వాటికిగలసత్తా బ్రహ్మస్వరూపమని తెలియవలెను.

శ్లో॥ ఇమాఃఘటపటాకారా పదార్థ శతశక్తయః
ఆత్మైవనాన్యదస్తీతి నిశ్చయస్సమ్యగీక్షణం॥౩౬॥

తా॥ మనకు అగుపడుచున్న అపరిమితమైన ఘటపటా దుల యందుగల శక్తిఅంతయు ఆత్మస్వరూపము. ఆత్మకన్న

వేరులేదు. ఆత్మను సర్వపూర్ణముగా భావించుటయె బ్రహ్మ
ను తెలుసుకోవడమని చెప్పబడుచున్నది.

శ్లో॥ అనాద్యనంతాభాసాత్మా పరమాత్మైవ విద్యతే
ఇత్యేవ నిశ్చయస్సార స్సమ్యజ్ఞానం విదుర్బుధాః ॥32॥

తా॥ పరమాత్మ ఆది అంతము లేనిది. అనేకస్వరూప
ములుగా ప్రకాశించుచున్నది. కాన పరమాత్మమాత్రమే
సకలము అని సంశయ విపర్యయ రహితమైన జ్ఞానము (నిశ్చ
యము) కలుగుటయే బ్రహ్మజ్ఞానము కలుగుట అని భావము.
ఇదియే ఉత్తమమైన జ్ఞానమని బ్రహ్మవేత్తలు చెప్పు
చున్నారు.

శ్లో॥ సర్వమాత్మైన నిర్దిష్టో భావాభావౌక్వవా స్థితౌ
క్వబంధమోక్షకలనే కిమన్యదారాజ శోచ్యసి ॥35॥

తా॥ సకలము పరమాత్మస్వరూపముగా నుండగా
ఉన్నదని లేదని చెప్పుటకు అవకాశములేదు. బంధమని
మోక్షమని భ్రమయెందుకు? ఓరాజా! ఎందుకువిచారించెదవు?
నీవు బ్రహ్మస్వరూపుడవు.

శ్లో॥ నచైత్య మన్యనోచిత్తం బ్రహ్మైవేదం విజృంభతే
సర్వమేకం పరంబ్రహ్మ కో మోక్షః కాచబంధతా॥36॥

తా॥ చిత్తున్నలేదు. చిత్తువల్ల కలిగిన మాయయు
లేదు. సకలమును వ్యాపించి బ్రహ్మమే ప్రకాశించుచున్నది.
కనుక సకలమూ బ్రహ్మస్వరూపమేను. బంధమోక్షము
లనునవికూడా భ్రమయేకాని నిజముకాదు.

శ్లో॥ బ్రహ్మేదం ప్రహితాకారం బృహద్బ్రంహ్యాదవస్థితం।
దూరాదస్తమితద్విత్వం భవాత్మైవ త్వమాత్మనా॥౭౦॥

తా॥ ప్రసిద్ధముగా మనకు అగుపడుచున్నది, అగుపడనిది కూడా బ్రహ్మస్వరూపముగా నున్నది, గొప్పది వ్యాపక స్వభావముగలది గాన బ్రహ్మ అని సంజ్ఞకలిగినది. ఓ రాజా నీ మనస్సుచేతను నీవు బ్రహ్మస్వరూపుడవని తెలుసుకొనుము. భేదజ్ఞానము సుతరామూవిడచి లోపలను పైని ఉన్న సకలము బ్రహ్మస్వరూపమే అని భావింపుము.

శ్లో॥ ఋతమాత్మా పరబ్రహ్మ సత్యమిత్యాధికా బుధైః
కల్పితా వ్యవహారార్థం యస్యసంజ్ఞామహాత్మనః॥౭౧॥

తా॥ ఋతమని, ఆత్మఅని, పరబ్రహ్మమని, సత్యమని యీ పేర్లు అన్నియు పరమాత్మకే వర్తిస్తున్నవి. ఆత్మను బోధకొరకు వ్యవహారం నిమిత్తము కల్పించబడినవి గాన బ్రహ్మ వస్తువు ఒకటిగానే ఉన్నది. అంతకన్న వేరు కించిత్తైనా లేదు.

శ్లో॥ ఉపదేశాదయం వాదః జ్ఞాతేద్వైతంన విద్యతే॥౭౨॥

తా॥ పామరులకు బోధించుటకు పరమాత్మయందు ఈ నామరూపభేదములు కల్పించబడినవి. ఆత్మ సర్వపరిపూర్ణుడు అని తెలిసినపైని నామరూపములను విడచి సత్తారూపముగానున్న చిత్కళలను సర్వవ్యాపకముగా భావించినప్పుడు ద్వైతము నసించును. ద్వైతమున్నట్టు తోచదు. అప్పటనూ అద్వైతము సిద్ధమగును,

పరమాత్మ స్వరూపము.

శ్లో॥ మహాప్రళయ సంపత్తౌ సర్వకారణ కారణం
శిష్యతేతత్పరబ్రహ్మ తదిదం వర్ణ్యతే శృణు॥ ౭౫॥

తా॥ సకలజగత్తులు ప్రళయకాలమందు నశించగా సృష్టికి సర్వమునకు కారణముగానున్న వస్తువుమాత్రము నాశములేనిదై ఉండును. అట్టికాలమందు మిగిలినదే పరమాత్మ అనియు పరబ్రహ్మమనియు చెప్పబడుచున్నది. దానిని వివిరిగా చెప్పుచున్నాను వినుము.

శ్లో॥ నాశయిత్వా స్వమాత్మానం మనసోవృత్తిసంక్షయే।
యద్రూపం యదనాఖ్యేయం తద్రూపం తస్యవస్తునః॥౭౬॥

తా॥ సర్వకారణమగు పరమాత్మ ఎప్పుడును వున్నది. అది ఎట్లు తెలుసుకోవలె నంటివేని వినుము. నేను, నాది, అనే భేదజ్ఞానమును విడచి మనస్సు వృత్తిరాహిత్యము కాగా నశించినదని, ఆరీతిని మనస్సు నసింపజేసినదైనిని బుద్ధిమాత్రము నశించకుండా ఉండవలెను. ఆకాలమందు ఎట్టిస్వరూపముండునో అదియే పరమాత్మ స్వరూపమని తెలుసుకోవలెను. అదియే చిద్రూపమని సర్వపరిపూర్ణమని అద్వైతమని చెప్పబడుచున్నది. అదియేతురీయావస్థ; భూమాస్వరూపము. ఆత్మస్వరూపము. మాండూక్యమందు చెప్పిన తురీయవస్తువు.

శ్లో॥ చితేర్జీవ స్వభావాయ యదచేత్యముఖోవపుః
చిన్మాత్రం విపులంశాంతం తద్రూపంపరమాత్మనః॥ ౭౭॥

తా॥ జీవస్వరూపమగు చిత్తుయొక్క విషయముల కభిముఖము కానట్టియు, చిత్తుమాత్రము మిగిలియున్నట్టియు,

అనాది ఆగంతుకము అనే మలములు లేనట్టియు, నిర్వికార మగు యేరూపముగలదో అదియే పరమాత్మయగును.

శ్లో॥ మహాప్రళయసంపత్తౌ వసత్త్వాంస ముపాగతే।
అశేషదృశ్యే సర్గాదౌ శాంతమేవావ శిష్యతే ॥౭౬॥

తా॥ ప్రళయమందు సకలదృశ్యమూ నసించినప్పుడున్ను, సృష్ట్యాదిని ప్రకాశమానమైన బ్రహ్మమే ఉన్నదని భావము.

శ్లో॥ ఆస్తే నస్తమితోభా స్వానజో దేవో నిరామయః
సర్వదా సర్వకృత్సర్వః పరమాత్మా మహేశ్వరః॥౭౭॥

తా॥ సర్వమూ నశించగా పరమాత్మ మాత్రము ఉండుననీ, ఆపరమాత్మ ఎప్పుడును సర్వాంతర్యామి గా కలడని అతను నాశనరహితుడని అతడే సకలమునకు ఈశ్వరుడని ఆపరమాత్మస్వరూపము ఒకటేఅని తెలియుటయే కైవల్య ప్రాప్తి అని భావము.

శ్లో॥ యతోవాచో నివర్తంతే యోముక్తై రవగమ్యతే
యస్యచాత్మాదికాస్సం జ్ఞాః కల్పితా నస్వభావతః॥౭౮॥

తా॥ బ్రహ్మమందు సకలమూ కల్పితముగాన ఈ జగత్తుయందు ఆపరబ్రహ్మకు సాటిఅయిన మరియొకవస్తువు సామ్యముగా లేదనియు బ్రహ్మ ఏవికారములు లేనివాడుగాన నిర్వికారుడనియు అట్టిబ్రహ్మను తెలుసుకున్నవాడు ముక్తుడనియుభావము. మనోబుద్ధులు బ్రహ్మయందు కల్పితములుగాన బ్రహ్మను తెలుసుకోజాలవు.

శ్లో॥ సన్నప్యసన్ జగతియో యో దేహస్థోపిదూరగాః
చిత్ప్రకాశస్వయం యస్మాదాలోకఇవ భాస్వతః॥౪౯॥

తా॥ సూర్యునివలన ప్రపంచమెట్లు ప్రకాసించుచున్నదో ఏ పరమాత్మయుండియు లేనట్లు అగపడుచున్నదో ఏ పరమాత్మ దేహమందుండియు దూరమందున్నట్లు తోచుచున్నదో అట్టి పరమాత్మకలడు.

శ్లో॥ ఆత్మానంచే ద్విజానీయా దయమస్మీతిపూరుషః
కిమిచ్ఛన్కస్యకామాయ శరీరమను సంజ్వరేత్॥౫౦॥

తా॥ సాధకుని సిరోమధ్యమున్న చిత్కళ సాక్షిగాను ప్రజ్ఞాన ఘనరూపముగాను ఉండి నఖశిఖపర్యంతమును సకలేంద్రియములకు చేతనత్వమును కలుగజేయుచున్నది. అదియే సాక్షిఅనియు ఆత్మఅనియు బ్రహ్మఅనియు వర్ణింపబడుచున్నది. అది నిత్యము; స్వప్రకాశము; ఆనందస్వరూపము; ఆవస్తువుతాననియు; దేహేంద్రియచిత్త జీవాదులు కల్పితములనియు తెలిసినట్లయితే తాను ఆత్మస్వరూపుడు, సర్వపరిపూర్ణుడుగాన ఇంక తాను కోరవలసినదేమియు లేదు. ఎందుకు శరీరమును తపింపజేయును? జ్ఞానికోరవలసినది, పొందవలసినది యేమియు లేదని భావము.

శ్లో॥ భిద్యతే హృదయగ్రంధి శ్ఛిద్యంతేసర్వసంశయాః
క్షీయన్తే చాస్య కర్మాణి తస్మిన్ దృష్టేపరావరే॥౫౧॥

తా॥ త్రిమూర్తులకన్న అధికుడైన తన శరీరమందున్న సాక్షిస్వరూప పరమాత్మయే తన నిజరూపమని జ్ఞానదృష్టిచేత నిశ్చయముగా తెలుసుకున్నపుడు శరీరత్రయము నేననే గ్రంధి

త్రియము విడిపోవును. సకల సంశయములు భ్రమలు పను లును. ఆగామి, సంచిత, ప్రారబ్ధములనే కర్మత్రియము జనన మరణములకు కారణము. అది నశించినందున తిరిగి జన్మకు బీజమునశించి నందున పునర్జన్మలేదు. జీవన్ముక్తుడగును. అదియే ముక్తి అని మోక్షము అని భావము.

శ్లో॥ శుద్ధసంవిన్మయత్వాద్యః ఖంభవే ద్వ్యోమ చింతయా
పదార్థచింత యార్థత్వ మివ గచ్ఛ త్యధిష్ఠితః॥ ౫౨॥

తా॥ పరమాత్మ కేవలజ్ఞానమే స్వరూపముగా గలది- ఆకాశమువలె ధ్యానించినపుడు ఆకాశస్వరూపముగాను, ఘట పటాది పదార్థములనుగా భావించినపుడు వాటియందు సత్తా గానుండి పదార్థములుగాను, అగుపడును. బ్రహ్మవస్తువును ఎట్లుభావిస్తే అట్లేయగుపడును. తనజ్ఞానమే ప్రపంచముగా తోచుచున్నందున అంతయు బ్రహ్మమేయని భావము.

శ్లో॥ అస్వప్నాయా అనంతాయా అజడాయా మహామతే
యద్రూపంచిరనిద్రాయా స్తద్రూపం పరమాత్మనః ॥౫౩॥

తా॥ స్వప్నముకానిది, అంతములేనిది, అనగా జాగ్రత కానిది, నిద్రకానిది, బుద్ధిమంతుడవగు ఓ రాజా! ఏ స్వరూ పము తురీయావస్థయందుగలదో అది పరమాత్మస్వరూప మని భావము. జాగ్రత్స్వప్న సుషుప్తులకన్న వేరైనది తురీయా వస్థ. అదియే బ్రహ్మావస్థ అని భావము.

శ్లో॥ వేదనస్య ప్రకాశస్య దృశ్యస్య తమస స్తథా
వేదనం యదనాద్యంతం తద్రూపం పరమాత్మనః ॥౫౪॥

తా॥ మనోవృత్తికి, పదార్థప్రకాశమునకు, పదార్థజ్ఞానమునకు, అజ్ఞానమునకు, సాక్షిగనున్న జ్ఞానము పరమాత్మ స్వరూపము.

శ్లో॥ వేద్యవేదన వేత్తృత్వ రూపత్రయమిదం పురా
యతోऽభి దేత్యస్త మాయాతి తద్రూపం పరమాత్మనః॥

తా॥ తెలుసుకునేవాడు, తెలియబడే వస్తువు; తెలుసుకొనట అనే త్రిపుటి, ఆదిని ఎచటపుట్టినదో ఎచట లయనుగుచున్నదో అది పరమాత్మస్వరూపము. త్రిపుటికి సాక్షిగాను పైగాను పరమాత్మయే ఉన్నదని భావము.

శ్లో॥ స్థావరాణాం హి యద్రూపం తచ్ఛేదోఽబోధమయం భవేత్
మనోబుధ్యది నిర్ముక్తం తత్పరేణోపమీయతే ॥౫౬॥

తా॥ బ్రహ్మను బోందించుటకు జగత్తులో వస్తువులను చెప్పటకు అన్నియూ జ్ఞానస్వరూపముగా నున్నవి. జ్ఞానము లేనపుడు జగత్తులేదు. బోధించుటకు గ్రహించుటకు మనోబుద్ధులురెండును సాధనములుగా నున్నవి. ఆరెండును బ్రహ్మసత్తావలననే ఉన్నందున బ్రహ్మను గ్రహించలేవు. కనుక బ్రహ్మను బోధించుటకు ఉపమానము లేదని భావము.

జీవస్వరూప విచారః

ఆదౌ సూక్ష్మశరీర విచారః

శ్లో॥ పంచప్రాణ మనోబుద్ధి ర్దశేంద్రియసమన్వితం
అపంచీకృతభూతోత్థం సూక్ష్మాఙ్గం భోగసాధనం ॥౫౭॥

తా॥ ప్రాణాపానవ్యానోదాన సమానములనే ఐదు ప్రాణవాయువులును, మనస్సు బుద్ధి త్వక్చక్షు శ్రోత్ర జిహ్వాఘ్రాణములనే జ్ఞానేంద్రియ పంచకము, వాక్పాణిపాద పాయూపస్థలనే కర్మేంద్రియ పంచకము; పంచీకరణము కాని ఆకాశాది భూతపంచకము; (పృథివ్యప్ తేజోవాయు రాకాశ ములు అయిదును) వీటిసమష్టి పదిఏడుతత్వములు కలసి సూక్ష్మశరీర మనబడుచున్నది. ఇదికర్మఫలములను ననుభవించేది.

జీవ స్వరూపము.

శ్లో॥ చైతన్యం యదధిష్ఠానం లింగదేహశ్చయఃపునః
చిచ్ఛాయా లింగదేహస్థా తత్సంఘోజీవ ఉచ్యతే॥౫౧॥

తా॥ సర్వత్ర మనకు అగుపడుచున్న ఆకాశమందు లీనమై సత్తారూపముగానున్న చిత్కళకు చిదాకాశమని సంజ్ఞ కలదు. పైనిచెప్పిన లింగదేహమనే కల్పనకు, చిత్రరువునకు గోడ అధిష్ఠానమైనట్లు, సర్వాధిష్ఠానమైన చిత్కళయున్ను, లింగదేహము యొక్క పదిహేడు తత్వముల సమష్టిన్ని, లింగ దేహమందు కలిగిన చిత్కళా ప్రతిబింబమున్ను కలసి యీమూడింటిమేళన (సముదాయము) జీవుడని వాడబడు చున్నది. వీటిలో మూడవదైన చిత్కళా ప్రతిబింబము ప్రధానమై నేను నాది అనే భేదజ్ఞానముకలిగి వ్యవహరించు బడుచున్నందున, అది జీవసంజ్ఞకలది. ప్రతిబింబము బింబా పేక్షయా మిథ్యగనుక బింబజ్ఞానము స్వస్వరూపజ్ఞానము కలిగినపుడు జీవత్వారోపణ తొలగుచున్నది. చిదా కాశమందు సకలము కల్పితములైనందున సకలము చిన్మయ

ముగానున్నది. మట్టిగోడయందు నిర్మించిన చిత్తరువులన్నియు విమర్శించగా. మృణ్మయములు ప్రత్యక్షముగా నున్నవి. అటులనే జీవత్వము మిధ్యఅని గ్రహించవలెను.

జీవబ్రహ్మైకులకు అభేదము

శ్లో॥ ద్వైతం యధానాస్తి చిదాత్మ జీవయోః
తథైవ భేదోస్తి నచిత్తజీవయోః
యథైవభేదోస్తి నచిత్తజీవయోః
తథైవభేదోస్తి నచిత్త దేహయోః॥౫౯॥

తా॥ చిన్మయమైన పరమాత్మకు జీవాత్మకు భేదము లేదు. అటులనే జీవునకి చిత్తమునకు భేదము లేదు. అదే రీతిగా చిత్తమునకు జగత్తునకు స్థూలశరీరమునకునూ భేదము లేదు. కనుక జడములగు నామరూపములను ఉపేక్షించినపుడు వాటియందున్న సత్తాస్వరూపమైన చిన్మయమగు బ్రహ్మ స్వరూపమే మిగులును.

గద్య॥ రాజోవాచ॥ మహాఋషే! గురువర్య! స్వస్వ రూపం బ్రూహీతి॥

ఋషిరువాచ॥

స్వస్వరూపము.

మహోపనిషతు. శ్లో॥ తద్బ్రహ్మానందమద్వంద్వంనిర్గుణం నిత్యచిద్ఘనం। విదిత్వాస్వాత్మనోరూపంనబిభేతికదాచన॥౬౦॥

తా॥ బ్రహ్మానందమే స్వభావముగా గలదిన్ని రెండవ వస్తువులేనిదిన్ని సత్వాది గుణరహితమైనదిన్ని కాలత్రయ ములయందున్న ఏకాకారముగా ఉన్నదిన్ని అఖండాకార

చిన్మయమైనదిన్ని ఈలక్షణములుగల తననిజరూపమును పర మాత్మగా తెలుసుకొన్నట్లయితే తనయందున్న సాక్షియే తననిజరూపమని తెలసినపుడు ఈశరీరమున్నంత వరకు జీవన్ముక్తుడు. తరువాత బ్రహ్మత్వము గలవాడగును. వారికి ఇపుడున్నూ భయములేదు. దేహాంతమందున్ను భయములేదు.

శ్లో॥ స్వరూపావస్థితి ర్ముక్తి స్తద్భ్రంశోహం త్వవేదనం
ఇత్థం సమ్యగితిం వి త్తే స్వరూపాన్నచలంతియే।
రాగ ద్వేషాద్యయోభావా తేషాం నాజ్ఞత్వసంభవాః॥౬౧॥

తా॥ తన నిజరూపము చిన్మయుడగు సాక్షిఅని తెలుసుకుని దానియందు స్థిరుడుగా ఉండడమే ముక్తి. అదిలేక దేహేంద్రియాదులు తాననే బుద్ధికలుగుటయే బంధము. నిర్మలమైన బ్రహ్మజ్ఞానమే తనస్వరూపమని నిశ్చయము కలిగి చలించకుండా ఎవరుఉందురో వారికి రాగద్వేషాదులు కలుగవని భావము.

శ్లో॥ యత్స్వరూపపరిభ్రంశ శ్చేత్యార్థే చితిమజ్జనం
ఏతస్మాదపరో మోహో నభూతో న భవిష్యతి ॥౬౨॥

తా॥ తన నిజరూపము చిన్మయమని మరచి దేహ జీవాదులు నేనని వ్యవహరించుట అనేది ఏదికలదో అది చిత్తువల్ల జగత్తు అనేప్రకృతి పుట్టినదని, అట్టి జగత్తుఅనే ప్రకృతియందు చిత్తు మునిగిపోయినదని భావము. ఇంతకన్న వేరే మోహమనేది ఇదివరకులేదు. ముందును కలుగదు. ఇదియే మోహమని భావము. కార్యముపుట్టినపైని దానికి

కారణము లేదనడమే మోహము. ఇంతకన్న మోహమనేది వేరులేదని భావము.

శ్లో॥ అర్థాదర్థాంతరం చిత్తే యాతిమధ్యేతు యాస్థితిః
సాధ్వా స్త మననాకారా స్వరూపస్థితి రుచ్యతే ॥౬౩॥

తా॥ తనమనస్సు ఒకవిషయమును విడచినదై మరియొక విషయమును పొందలేదు. ఆ మధ్యకాలమునందు మనస్సు నిర్విషయముగా నుండును. అదియే తన నిజరూపమని గ్రహించవలెను.

శ్లో॥ సంశాంతి సర్వసంకల్పా యాశిలావదవస్థితిః
జాగ్రన్నిద్రా వినిర్ముక్తా సాస్వరూప స్థితిః పరా ॥౬౪॥

తా॥ మనస్సును వృత్తిశూన్యముచేసి బుద్ధి లయము కాకుండా నిలిపినపుడు మనస్సులేనందున ద్వైతజ్ఞానములేదు. జాగ్రతకాదు. బుద్ధి లయించలేదు గాన నిద్రకాదు. రాయి వలెను చలించకుండా ఉన్నపుడు స్వస్వరూపమందున్నవారికి ఇదియే తుర్యావస్థయు బ్రహ్మావస్థయు అగును.

శ్లో॥ అహంతాం శైత్య తేశాంతే భేదనిష్పంద చిత్తతా
అజడాయా ప్రచకతి తత్స్వరూప మితీరితం ॥౬౫॥

తా॥ నేను నాది అనే భేదజ్ఞానము తగ్గిపోగా చిత్తము చలించకుండాఉండును. బుద్ధి ప్రకాశించుచున్నందున జడత్వములేక ఏఅవస్థ ప్రకాశించునో అదిస్వస్వరూప మనబడును. ఇదియూ తురీయమని చెప్పబడును.

శ్లో॥ పంచకోశపరిత్యాగే సాక్షిబోధావశేషతః
స్వస్వరూపం స ఏవస్యా చ్ఛూన్యత్వం తస్యదుర్ఘటం॥౬౬॥

తా॥ సాధకునికి స్థూలసూక్ష్మ కారణములనే మూడు శరీరములు కలవు. అవియే అన్నమయ ప్రాణమయ మనో మయ విజ్ఞానమయ ఆనందమయములనే పంచకోశములుగా నున్నవి. వీటియందు చిద్రూపుడగుసాక్షి జీవస్వరూపముగా నున్నాడు. పంచకోశములలో పరమాత్మ ఏది అని విచారిం చగా వకదానికన్న నొకటి అధికముగా నగుపడి ఏదియు నిజముకాకపోయెను. ఇట్లు విచారించగా పంచకోశములను తోసివేయగా వీటిని విచారించిన సాక్షియేమిగిలినది గాన ఆ సాక్షియే స్వస్వరూపముగా నున్నదని భావము. సాక్షి స్వరూ పబోధను లేదనుటకు దుర్ఘటముగాన సాక్షి ఉన్నది. అది తన నిజరూపమని భావము.

—•ప రా హో ప ని ష త్తు•—

శ్లో॥ స్వస్వరూపంతు చిన్మాత్రం సర్వదా సర్వదేహినాం
నైవదేహాది సంఘాతో ఘటవ ద్దృశిగోచరః॥౭౭॥

తా॥ ప్రతిమనిషికిని ఈ శరీరమున్నపుడును లేనపు డును ఎల్లప్పుడు చిత్కళయే తన నిజరూపముగా నున్నది. ఘటపటాదులవలె అగుపడుచున్న తన శరీరము, ఇంద్రియా దులు తన నిజరూపములుకావు.

శ్లో॥ స్వాత్మనోన్యతయా భాంతం చరాచరమిదం జగత్
స్వాత్మ మాత్రతయా బుధ్వా తదస్మీతి విభావయ॥౭౮॥

తా॥ తనకన్న వేరుగా నగుపడుచున్న చరాచరాత్మక మైన జగత్తు అంతయు ఆత్మస్వరూపమేగాని వేరుకాదని

తెలుసుకొని తనకు, జగత్తుకు భేదములేదని అంతా బ్రహ్మస్వరూపమని, తానునూ బ్రహ్మస్వరూపమని భావించుము.

శ్లో॥ స్వస్వరూపం స్వయంభుక్తే నాస్తిభాజ్యాం పృథక్స్వతః
అస్తిచేదస్తితారూపం బ్రహ్మైవాస్తి త్వలక్షణం॥౬౯॥

తా॥ బ్రహ్మజ్ఞానము తెలియవలెనని బ్రహ్మానంద మనుభవించవలెనని కోరుటఅజ్ఞానము. తనరూపమును తెలుసుకొని తాను సంతోషించుటయే బ్రహ్మానందమని తెలియవలెను. తనకన్న అనుభవించుటకు వేరు వస్తువు లేదు. అగుపడనిది సత్తాగానున్నదని వేదశాస్త్రములవల్ల తెలియబడినది. అది బ్రహ్మయేఅని తెలుసుకోవలెను.

శ్లో॥ బ్రహ్మ విజ్ఞాన సంపన్నః ప్రతీత మఖిలం జగత్
పశ్యన్నపి సదా నైవ పశ్యతి స్వాత్మనః పృథక్॥౭౦॥

తా॥ బ్రహ్మజ్ఞానము కలవారికి జగత్తు భేదముగా అగుపడుచున్నను అంతయు తానును బ్రహ్మాకారము గానే చూచునుగాని తనకన్న జగత్తును వేరుగా జూడరు.

గద్య॥ రాజా; మునే! సర్వం చిద్రూపేణాస్తీత్యుక్తం చిద్రూపంకీదృశమితి. మునిః॥ రాజన్! చిదాకారం శృణు.

తా॥ రాజు అడుగుచున్నాడు హేమునే అంతయు చిన్మయమని శెలవిచ్చిరి. చిత్తనగా నెట్టిదో శెలవియ్యవలెనని అడగగా మునీశ్వరుడు చెప్పుచున్నాడు.

—• చిద్రూపము •—

శ్లో॥ నానందం ననిరానందం నచలం నాచలం స్థిరం
నసన్నాసన్న చే తేషాం మధ్యం జ్ఞాని మనోవిదుః॥ ౭౧॥

తా॥ చిత్తనగా ఆనందముకాదు, ఆనందములేనిదికాదు, చలించేదికాదు స్థిరమునుకాదు, వీటిమధ్య నుండేదిన్ని కాదు, ఘటపటాదులవలె అగుపడేదికాదు, వంధ్యా పుత్రుడు, ఆకాశారవిందమువలెను శూన్యమున్ను కాదు. వీటి నన్నిటిని తెలుసుకొనే జ్ఞానమే చిద్రూపము. బ్రహ్మవేత్తల మనస్సువృత్తి రహితమై కేవల చిద్రూపము పరిపూర్ణముగా నుండునని భావము. అది కోటిసూర్యకాంతియు కోటిచంద్ర సీతలము కలిగి ఆద్యంత రహితముగాను సర్వ పరిపూర్ణముగాను ఉండును.

శ్లో॥ యథా సౌక్ష్మ్యా చ్చిదాకాశ్య ఆకాశో నోపలభ్యతే
తథానిరంశ శ్చిద్భావ స్సర్వగోపి నలభ్యతే॥౭౨॥

తా॥ ఆకాశము అతినిర్మలము, అతిసూక్ష్మము కలదై నందున చిత్కలచేత పరిశోధించుచున్నదై చూచుటకు ఎట్లు శక్యముకాకున్నదో ఆరీతినే నిరంశ అయిన చిత్కల మన లోపల పైని అంతటను వ్యాపించి ఉన్నను చూచుటకు శక్యముకానేరదు. అవకాశమే ఆకాశము. శబ్దమువల్ల ఆకాశ మున్నదని తెలియుచున్నది. అశబ్దముకూడా లేనిది చిదాకాశ మని బ్రహ్మస్వరూపమని తెలుసుకోవలెను. సర్వమందును సత్తారూపముగా నున్నదే చిత్కల అని గ్రహించవలెను. ఈ భూతాకాశమునకు ఆధారముగా నున్నది చిదాకాశము.

శ్లో॥ సర్వసంకల్పరహితా సర్వసంజ్ఞావివర్జితా
సైషా చిదవినాశాత్మా స్వాత్మేత్యాది కృతాభిధా॥

తా॥ చిత్కళకు నామములేదు రూపము లేదుగదా ఎట్లు భావించవలెనంటివేని చిత్కళ అనగా బ్రహ్మవస్థ. అది ఎట్టిదనిన ఎట్టి సంకల్పములేనిది; ఎట్టి సంజ్ఞలు లేనిది, ఆద్యంతములు లేనిది, నాశములేనిది, సకలజనులయందు ఆత్మస్వరూపముగా నున్నది, అది చిత్కళ అని బ్రహ్మవస్థఅని పరమాత్మ అని తెలుసుకోవలెను. ప్రతిశరీరమందును ఉండి నేను నాది అని వాడబడుచున్నది. దానిని పామరులు శరీర జీవాములనిన్ని బ్రహ్మవేత్తలు సాక్షి అనిన్ని చిత్కళ అనిన్ని వాడుచున్నారు. అదేచిమాత్రముగా నున్నది.

శ్లో॥ ఆకాశ శతభాగాచ్ఛజ్ఞేషు నిష్కళ రూపిణీ
సకలామల సంసార స్వరూపైకాత్మ దర్శినీ॥౭౮॥

తా॥ మనకు అగుపడే అన్నివస్తువులకన్న ఆకాశము నిర్మలమైనందున అగుపడలేదు. చిత్కళ ఆకాశముకన్న నూరు భాగములు అధికనిర్మలమైనది. తెలుసుకుందామనే మనయందు నిరంశగా యున్నది. ఇక చిత్కళకు రూపమేదనిన మనకు అగుపడే సంసారమందుగల సకలరూపములును చిత్కళ సత్తావల్లనే ప్రకాసించు చున్నవిగాన సకల ప్రపంచాకారము గలదని భావము. ప్రపంచమందుగల సకల రూపములే చిత్కళకు స్వరూపము.

శ్లో॥ నాస్తమేతి నచోదేతి నోత్తిష్ఠతి నతిష్ఠతి
నచయాతి నచాయాతి నచనేహా నచేతరత్
సైషా చిదమలాకారా నిర్వికల్పా నిరాస్పదా॥౭౯॥

తా॥ చిత్కళలకు ఉదయము అస్తమయము లేవు లేచేది కూర్చునేదికాదు. పోయేది వచ్చేది కాదు. ఇచట వున్నది మరియొకచోట లేనిది కాదు. వికల్పము లేనిది. సకలముకు చిత్కళే ఆధారముకాని చిత్కళకు మరియేదియు ఆధారము లేదు. నిర్మలమైన ఆకారముకలది. అట్టిజ్ఞానమే చిత్కళా స్వరూపమని గ్రహించవలెను.

—♦ సాక్షిస్వరూపము—బ్రహ్మోపనిషతు ♦—

శ్లో॥ కర్తారంచ క్రియాం తద్వ ద్వ్యావృత్త విషయానపి
స్ఫోరయే దేకయత్నేన యోసౌ సాక్ష్యత్ర చిద్వపుః॥౭౬॥

తా॥ నాటకశాలయందున్న దీపము ఏకాకారముగా నుండియు నాటకులను వస్తుసముదాయమును సభికులను ఎట్లు ప్రకాశింపజేయుచున్నదో అట్లులనే మనయందున్న ఆత్మ స్వరూపమైన జ్ఞానము కర్తను కర్మను క్రియలను కూడా ప్రకాసింపజేయుచున్నది. అట్టి చిద్రూపమైన జ్ఞానమే సాక్షి స్వరూపమని భావము.

శ్లో॥ ఏకోదేవస్సర్వ భూతేషుగూఢ స్సర్వ వ్యాపీ సర్వభూ
తాంతరాత్మా। కర్మాధ్యక్ష స్సర్వభూతాధివాసస్సా
క్షీచేతా కేవలో నిర్గుణశ్చ॥౭౭॥

తా॥ ప్రకాశమానమైన ఒక పరమాత్మయే సకల భూతములందు గుప్తముగా నుండి బ్రహ్మాండ పిండాండముల పైని లోపల వ్యాపించి ఉన్నాడు. సకల జీవులయందును ప్రాణి రూపముగా (ఆత్మస్వరూపముగా) నున్నాడు. కర్మఫల ముల నిచ్చువాడు. సకలభూతములు స్థానముగా గలవాడు. ఇట్టి

ధర్మములుగల పరమాత్మ సాక్షి అని చిత్తని కేవలుడని నిర్గుణుడని చెప్పబడుచున్నాడు.

శ్లో॥ ఏకోవశీ సర్వభూతాంతరాత్మా ఏకంరూపం బహుధాయః కరోతి। తమాత్మస్థం యేనుపశ్యంతి ధీరాస్తేషాం సుఖం శాశ్వతం నేత రేషాం॥౭౮॥

తా॥ చిద్రూపమైన ఏపరమాత్మ (ద్వితీయ వస్తువు లేనిది) ఒకడుగా నున్నాడో, ఎవడు సర్వ స్వతంత్రుడై సకలమును తన స్వాధీనము కలవాడో, ఎవడు సకలభూతములందును జీవస్వరూపముగానున్నాడో, ఎవడు ఒకటిగా నున్న తనరూపమును జలచంద్రులు దర్పణ ప్రతిబింబములవలెను అనేక రూపములుగా చేయుచున్నాడో తమ ఆత్మయందున్న అట్టి సాక్షి తన నిజరూపమని తాము సాక్షిస్వరూపుడని ధైర్యవంతులైన ఏపురుషులు జ్ఞానదృష్టిచేత చూచుచున్నారో వారు శాశ్వత సుఖము బ్రహ్మనందముగలవారై ఉత్తమ లోకములను పొందుదురు. అట్టిజ్ఞానము లేనివారు సుఖమును పొందలేరు. ఇతరులను సుఖమును పొందించలేరు. దుఃఖవంతులే అని భావము.

శ్రు॥ అక్షప్రాబల్యే సత్యేఖిలాత్మా న్నిరస్య స్వలక్ష్య ధారణం ధీరత్వం॥

తా॥ ఇరువదినాలుగుతత్వములలోను, పంచాశత్ యాబది వర్ణములలోను, నిమిడి సత్తారూపముగా సాక్షి ఉండగా సకలమును విడిచి సత్తారూపమగు పరమాత్మను గ్రహించుట ధీరత్వము. విచారణచేత అనాత్మలైన దేహేంద్రియాదులను

విడచి వాటికి చైతన్యమును సత్తాను కలుగ చేసే సాక్షిని గ్రహించుట ధీరత్వము.

—♦ కైవల్యోపనిషతు ♦—

శ్లో॥ త్రిషుధామసు యద్భోజ్యం భోక్తా భోగశ్చయద్భవేత్।
తేభ్యోవిలక్షణస్సాక్షీ చిన్మాత్రోஉహం సదా శివః॥ ౭౯॥

తా॥ స్థూల సూక్ష్మ కారణ శరీరములందును జాగ్రత్స్వప్న సుషుప్తులయందును అనుభవించేవాడును అనుభవింపబడేది అనుభవరూపమైన భోగము ఈ త్రిపుటికి విలక్షణుడై వేరుగా నున్నవాడు సాక్షి. ఆసాక్షియే నేను, నేనని వ్యవహరించబడుచున్నాడు. అతడే చిత్కళాస్వరూపుడు. అతడే సదా శివుడు అని తెలుసుకోవలెను.

శ్లో॥ సాక్షీభూతే సమే స్వచ్ఛే నిర్వికల్పే చిదాత్మని
నిరిచ్ఛన్ప్రతి బింబంతి జగంతి ముకురేయథా॥ ౮౦॥

తా॥ వికల్పరహితమైన సర్వపరిపూర్ణమైన అతినిర్మలమైన, సాక్షిస్వరూపమైన చిద్రూప పరమాత్మయందు లేని జగత్తులు అద్దమందు ప్రతిబింబమువలెను అగుపడుచున్నవి ప్రత్యక్షముగానివి అసత్యములు గనుక వీటిని తెలుసుకోనక్కరలేదు. జలమందు మత్స్యములువలెను ఆకసమందు పక్షులువలెను చిద్రూపమైన అఖండాకార బ్రహ్మతేజస్సుయందు ప్రపంచమున్నదని భావము. కనుక ఆత్మసంబంధము లేనిది వేరైనది ఏదియులేదు. అంతయు ఆత్మస్వరూపమేను అని భావము.

శ్లో॥ ఏకంబ్రహ్మ చిదాకాశం సర్వాత్మక మఖండి స్థితం
ఇతి భావయయత్నేన చేత శ్చాంచల్య శాంతయే॥౨౧॥

తా॥ మన శరీరమందును ప్రపంచమందును అనేక రూపములు అనేక నామములుగల పదార్థములగుపడు చున్నందున ఇందులో పరమాత్మ ఏది అనే సంశయము చిత్త చాంచల్యము కలుగుచున్నది. దీని నివృత్తికి ఉపాయము చూపించు చున్నారు. ఆకాశము సర్వపరిపూర్ణమని సర్వానుభవములో నున్నది. చిదాత్మ ఆకాశమువలెనే సర్వవ్యాపకముగలది గనుక ఒకటిగానున్న బ్రహ్మవస్తువు చిదాకాశమను సంజ్ఞకలది. ఆచిదాకాశమందు సకలప్రపంచము ఉన్నది. ఆకాశము శబ్ద గుణముకలది. చిదాకాశమునందు అట్టిశబ్దమున్ను లేదు. కాన సర్వానుభవములోనున్న ఆకాశముకాదు. దాని సంబంధము లేదని, ఇట్లున్న చిదాకాశమును భావనచేసేయెడల చిత్త చాంచల్యము వదలునని చెప్పిరి. చిదాకాశమందు సర్వమూ నున్నందున అంతయు చిన్మయముగానే ఉన్నది. ఎట్లు ఘట మంతయు మృణ్మయమో అట్లే జగత్తు అంతయు చిన్మయ ముగా నున్నదని భావము.

శ్లో॥ సర్వసాక్షిణ మాత్మానం వర్ణాశ్రమ వివర్జితం
బ్రహ్మరూప తయా పశ్యన్ బ్రహ్మైవభవతిస్వయం॥౨౨॥

తా॥ వర్ణభేదము ఆశ్రమభేదము లేనిదియు సకల ప్రాణులందును సాక్షిస్వరూపముగా నున్న ఆత్మయే బ్రహ్మ స్వరూపముగా జ్ఞానదృష్టిచేత చూచినపుడు తానును బ్రహ్మ స్వరూపుడగుచున్నాడు. "శ్రు॥ బ్రహ్మ విద్బ్రహ్మైవ భవతి"

అని తా॥ బ్రహ్మను పూర్తిగా తెలుసుకున్నవాడు బ్రహ్మ స్వరూపుడగుచున్నాడు. "శృ॥ బ్రహ్మవిదాప్నోతిపరం" తా॥ బ్రహ్మను తెలుసుకున్నవాడు త్రిగుణాతీతమైన సాక్షి స్వరూపమును పొందుచున్నాడు.

శ్లో॥ అజ్ఞానాంధతమో రూపం ధర్మ కర్మాది లక్షణం
స్వయం ప్రకాశమాత్మానం నైవమాంస్ప్రష్టు మర్హతి॥

తా॥ వరాహస్వరూపుడగు పరమాత్మ చెప్పుచున్నాడు: విధినిషేధ రూపధర్మములు ఆగామిసంచిత ప్రారబ్ధములనే కర్మలక్షణములుగా నున్న అంధతమో రూపమైన అజ్ఞానము స్వప్రకాశమైన ఆత్మస్వరూపుడనగు నన్ను స్పృశించలేదు. శృ॥ అసంగోయం పురుషః॥ తా॥ ఈ పరమాత్మ అసంగుడు. అని శ్రుతిప్రమాణము॥ ఏదియు దీనిని అంటనేరదు అని భావము.

శ్లో॥ పరిపూర్ణః పరాత్మాస్మిం దేహే విద్యాధి కారిణీ
బుద్ధే స్సాక్షి తయా స్థిత్వా స్ఫురన్నహ మితీర్యతే॥౨౮॥

తా॥ శుక్లయజుశ్శాఖాంతర్గతమైన బృహదారణ్యకోపనిషదునందుగల "అహం బ్రహ్మాస్మి" అనే మహావాక్యమందుగల అహమనేపదము సాక్షిస్వరూపమును తెలుపుచున్నది. స్వభావముగా దేశకాల వస్తుభేదము లేక అంతటను నిండియున్న పరమాత్మ మాయాకల్పితమైన జగత్తునందు విద్యాసంపాదన యోగ్యమైన (శ్రవణాదులకు యోగ్యమైన) ఈ మానుషదేహమందు బుద్ధి అనే సూక్ష్మశరీరమునకు సాక్షిగానుండి [అధికారిగానుండి] ప్రకాసించుచు ఆబుద్ధికి

శ్లో॥ ఏకంబ్రహ్మ చిదాకాశం సర్వాత్మక మఖండ స్థితం
ఇతి భావయయత్నేన చేత శ్చాంచల్య శాంతయే॥౨౦॥

తా॥ మన శరీరమందును ప్రపంచమందును అనేక రూపములు అనేక నామములుగల పదార్థములగుపడుచున్నందున ఇందులో పరమాత్మ ఏది అనే సంశయము చిత్త చాంచల్యము కలుగుచున్నది. దీని నివృత్తికి ఉపాయము చూపించుచున్నారు. ఆకాశము సర్వపరిపూర్ణమని సర్వానుభవములో నున్నది. చిదాత్మ ఆకాశమువలెనే సర్వవ్యాపకముగలది గనుక ఒకటిగానున్న బ్రహ్మవస్తువు చిదాకాశమను సంజ్ఞకలది. ఆచిదాకాశమందు సకలప్రపంచము ఉన్నది. ఆకాశము శబ్ద గుణముకలది. చిదాకాశమునందు అట్టి శబ్దమున్ను లేదు. కాన సర్వానుభవములోనున్న ఆకాశముకాదు. దాని సంబంధము లేదని, ఇట్లున్న చిదాకాశమును భావనచేసేయడల చిత్త చాంచల్యము వదలునని చెప్పిరి. చిదాకాశమందు సర్వమూ నున్నందున అంతయు చిన్మయముగానే ఉన్నది. ఎట్లు ఘట మంతయు మృణ్మయమో అట్లే జగత్తు అంతయు చిన్మయ ముగా నున్నదని భావము.

శ్లో॥ సర్వసాక్షిణ మాత్మానం వర్ణాశ్రమ వివర్జితం
బ్రహ్మరూప తయా పశ్యన్ బ్రహ్మైవభవతిస్వయం॥౨౧॥

తా॥ వర్ణభేదము ఆశ్రమభేదము లేనిదియు సకల ప్రాణులందును సాక్షిస్వరూపముగా నున్న ఆత్మయే బ్రహ్మ స్వరూపముగా జ్ఞానదృష్టిచేత చూచినపుడు తానును బ్రహ్మ స్వరూపుడగుచున్నాడు. "శ్రు॥ బ్రహ్మ విద్బ్రహ్మైవ భవతి"

అని తా॥ బ్రహ్మను పూర్తిగా తెలుసుకున్నవాడు బ్రహ్మ స్వరూపుడగుచున్నాడు. "శ్రు॥ బ్రహ్మవిదాప్నోతిపరం" తా॥ బ్రహ్మను తెలుసుకున్నవాడు త్రిగుణాతీతమైన సాక్షి స్వరూపమును పొందుచున్నాడు.

శ్లో॥ అజ్ఞానాంధతమో రూపం ధర్మ కర్మాది లక్షణం
స్వయం ప్రకాశమాత్మానం నైవమాంస్ప్రష్టు మర్హతి॥

తా॥ వరాహస్వరూపుడగు పరమాత్మ చెప్పుచున్నాడు: విధినిషేధ రూపధర్మములు ఆగామిసంచిత ప్రారబ్ధములనే కర్మలక్షణములుగా నున్న అంధతమో రూపమైన అజ్ఞానము స్వప్రకాశమైన ఆత్మస్వరూపుడనగు నన్ను స్పృశించలేదు. శ్రు॥ అసంగోయం పురుషః॥ తా॥ ఈ పరమాత్మ అసంగుడు. అని శ్రుతిప్రమాణము॥ ఏదియు దీనిని అంటనేరదు అని భావము.

శ్లో॥ పరిపూర్ణః పరాత్మాస్మిం దేహే విద్యాధి కారిణే
బుద్ధే స్సాక్షి తయా స్థిత్వా స్ఫురన్నహ మితీర్యతే॥౮౪॥

తా॥ శుక్లయజుశ్శాఖాంతర్గతమైన బృహదారణ్యకోపనిషదునందుగల "అహం బ్రహ్మాస్మి" అనే మహావాక్యమందుగల అహమనేపదము సాక్షిస్వరూపమును తెలుపుచున్నది. స్వభావముగా దేశకాల వస్తుభేదము లేక అంతటను నిండియున్న పరమాత్మ మాయాకల్పితమైన జగత్తునందు విద్యాసంపాదన యోగ్యమైన (శ్రవణాదులకు యోగ్యమైన) ఈ మానుషదేహమందు బుద్ధి అనే సూక్ష్మశరీరమునకు సాక్షిగానుండి [అధికారిగానుండి] ప్రకాసించుచు ఆబుద్ధికి

స్ఫురణశక్తిని కలుగజేయుచు అహమని చెప్పబడుచున్నది. బుద్ధికి స్ఫురణశక్తిని గలుగజేసే పరమాత్మయే బుద్ధికి వేరుగా నున్న సాక్షి స్వరూపుడు. అహమని నేను నాది అని వాడబడు చున్నాడు. నేను అనే పదమునకు వాస్తవార్థము తుర్యావస్థాభిమానియగు సాక్షి పరము. స్థూలదేహము నేనని సూక్ష్మదేహము అగు జీవుడు నేననే అభిమానమే అజ్ఞానము. ఇది సాక్షి స్వరూపముగా గ్రహించవలెను. మనయందున్న తెలివియే సాక్షిఅని ఆత్మఅని బ్రహ్మఅని భావము.

—♦ సాక్షిస్థాన వివరణ-అవస్థా భేదకారణమును ♦—

శ్లో॥ నేత్రేజాగరణం విద్యాత్కంఠె స్వప్నం సమావిశేత్
సుషుప్తం హృదయస్థంతు తురీయ్యం మూర్ధ్నిసంస్థితం॥

తా॥ జాగ్రత్స్వప్న సుషుప్తి తురీయ్యములనే నాలు అవస్తలును మనోబుద్ధుల స్థానభేదమువలన కలుగుచున్నవి. సంకల్ప వికల్పాత్మకము మనస్సు (వృత్తికలుగుట మనస్సని). ॥ఇది॥ విమర్శాంశము శక్తిస్వరూపము బుద్ధిఅని ఆయాస్థానము లందు మనోబుద్ధులు పొందినప్పుడు ఆయా అవస్తలు జీవునికి కల్గుచున్నవి. మనోబుద్ధులు రెండును నేత్రములను పొంది ఉన్నపుడు జాగ్రతావస్త అనియు తదభిమానియగు జీవుడు విశ్వుడని వాడుక. అవి కంఠగతమైనపుడు స్వప్నము; దదభిమానియగు జీవుడు తైజసుడు హృదయగతమైనపుడు సుషుప్తి. తదభిమానియగు జీవుడు ప్రాజ్ఞుడు శిరోమధ్యము పొందినపుడు తురీయ్యము. తదభిమానియగు జీవునికి సాక్షి అని సంజ్ఞ. తురీయ్యము తురీయ్యాతీతము రెండును బ్రహ్మావస్తలు. శివస్వరూ

పములు. జాగ్రత్స్వప్న సుషుప్తులు మూడును ప్రకృతిభాగములు. ఇవిమూడుమాత్రము స్వాజ్ఞానానుభవములో నున్నవి. ముక్తిని గోరువారు పౌరుషప్రయత్నమున తురీయ్య, తురీయాతీతములు, రెండును అభ్యసించవలెను అవుడు నిత్యసుఖము స్వరూపజ్ఞానము సంభవించును గాన ఈ అవస్థాభేదములు ముఖ్యముగా తెలుసుకోతగినవి.

—పంచవిధ భ్రమలు-వీటి పరిహారము—

అన్న పూర్ణోపనిషతు॥ ఋభుడనే మహాఋషి నిదాఘుడనే మహాఋషికి ఉపదేశించినది.

శ్లో॥ భ్రమః పంచవిధోభాతి తదేవేహసముచ్యతే॥౮౬॥

తా॥ భ్రమఅనేది అయిదువిధములుగా నున్నది. అదియే ఇచట స్పష్టముగా చెప్పబడుచున్నది.

శ్లో॥ జీవేశ్వరో భిన్నరూపావితి ప్రాథమికో భ్రమః॥౧॥
బింబ ప్రతిబింబ భావేన భేదభ్రమోనివృత్తః॥౮౭॥

తా॥ జీవేశ్వరులు వేరువేరు స్వరూపములు గలవారు అని ప్రథమభ్రమ

పరిహారము॥ వీరిద్దరున్న బింబ ప్రతిబింబ సమానులుగా నున్నందున వీరికి భేదము లేదని తెలుసుకున్నవుడు ఈ భేదభ్రమ నివారణఅయినది. ఈశ్వరుడు ఆకాశమందున్న చంద్రబింబసమానుడు. జీవుడు జలఘటమందున్న చంద్రప్రతిబింబ సమానుడు. వీరు వేరుగా నగుపడినను ప్రతిబింబ చంద్రు

నికి గల చలనాదులు జలసంపర్కముచేత కలిగినవి బింబభూత మైన చంద్రునికి లేవు. అటులనే జీవునికిగల సుఖదుఃఖములు ప్రకృతివల్లకలిగినవి. ఈశ్వరునికిలేవు. సాక్షికిలేవని. గనుక జీవత్వము ప్రతిబింబసమానము గనుక మిథ్యగానున్నది. ఈ దృష్టాంతముచేత భేదభ్రమ పోయినది.

శ్లో॥ ఆత్మనిష్టం కర్తృగుణం వాస్తవం వాద్వితీయ్యకం ॥౨॥
స్ఫటిక లోహిత దరిశనేన పారమార్థికకర్తృత్వ భ్రమో నివృత్తః ॥౨॥

తా॥ ఆత్మయందారోపించబడిన కర్తృత్వ భోక్తృత్వములు నిజమాఅని రెండవభ్రమ కలిగినది.

పరిహారము॥ నిర్మలమైన తెల్లని స్ఫటికమందు ఎఱ్ఱని మంకెనపుష్ప సంబంధమువలన ఎరుపురంగు అగుపడుచున్నది. ఈరంగు స్ఫటికమునకు వాస్తవముకానట్లు జీవధర్మములైన కర్తృత్వ భోక్తృత్వములు ఆత్మకులేవని రెండవభ్రమ నివారణమైనది.

శ్లో॥ శరీరత్రియసంయుక్త జీవస్సంగీ తృతీయకః ॥౩॥
ఘట మఠాకాశ దర్శనేన సంగీతీ భ్రమో నివృత్తిః॥౩॥

తా॥ శరీరత్రియమందున్న జీవునికి వాటితో సంబంధమున్నదా అని మూడవభ్రమ॥

పరిహారము॥ మఠాకాశ ఘటాకాశ మహాకాశ దృష్టాంతముచేత శరీరత్రియమందున్న జీవునికి శరీరత్రియ

సంబంధములేదు. ఆత్మకు సుతరామూ సంబంధములేదు అని భావము. బహిరంగముకు మఠము ఘటము అని ఉపాధిభేదమే గాని వాటియందున్న ఆకాశమునకు భేదములేనట్లు జీవునికి శరీరములనే ఉపాధిని విడచినప్పుడే వాస్తవమగు స్వరూప జ్ఞానము కలిగినందున పరమాత్మ చిదాకాశ రూపముతో అఖండాకార రూపము గలదిగాని భేదములేదని భావము. భేదజ్ఞానముగల అజ్ఞానికి జన్మ పరంపరా ఉండును. అభేదము. అఖండాకార జ్ఞానము కల జ్ఞాని ముక్తుడగును అని భావము.

శ్లో॥ జగత్కారణ రూపస్య వికారిత్వం చతుర్థకః ॥౪॥

కనకరుచిక దర్శనేన వికారిత్వభ్రమో నివృత్తః ॥౯౦॥

తా॥ జగత్తుకు కారణరూపమైన పరమాత్మకు జగద్రూపమైన వికారత్వము అనగా మార్పుకలదా అనినాలుగో భ్రమ॥

పరిహారము॥ బంగారముచేత చేయబడిన నగలు అనగా కంకణ హారాద్యాభరణములు మొదలయినవి అనేకరూపములుగానున్నవి. బంగారముచేత చేయబడి నగలు అనేక భేదములుగా వికారమును పొందిననూ బంగారము యెల్లప్పుడునూ వికారమును పొందనట్లు జగత్తుకే వికారములు మార్పులు గలవుగాని జగత్కారణమయిన ఆత్మకు ఏవికారములునూ లేక సర్వదా ఏకాకారముగనే ఉన్నదని భావము. ఈదృష్టాంతముచే నాలుగోభ్రమ వదలినది.

శ్లో॥ కారణాద్భిన్న జగత స్సత్యత్వం పంచమో భ్రమః ॥౫॥

రజ్జుసర్ప దర్శనేన జగత్సత్యత్వ భ్రమోనివృత్తః॥౯౧

తా॥ ప్రత్యక్షముగానున్న జగత్తు కార్యముగాను పరమాత్మ కారణముగాను ఉండగా కారణస్వరూపమయిన ఆత్మకన్న కార్యరూపమయిన జగత్తు వేరుగానున్నదిగదా జగత్తు నిజమా అని అయిదవభ్రమ కలిగినది.

పరిహారము॥ రజ్జుసర్ప దృష్టాంతముచేత ఈభ్రమ పోయినది. ఎట్లనిన, కాలత్రయమునందునూ ఏకరూపముగానున్న రజ్జువందు అజ్ఞానముచేత సర్పమనిపరంపరగా ప్రసిద్ధి ఆరోపించబడినది. విచారించగా సర్పభ్రమపోయి వాస్తవమైన రజ్జుజ్ఞానము దృఢమైనందున అపుడు సర్పభ్రమ మిథ్యఅయినది. అటులనే ఆత్మానాత్మ విచారణ లేనంతవరకు జగత్తు సత్యముగా దోచును. విచారించిన పైని కార్యరూపమైన జగత్తుయందు కారణవస్తువగు ఆత్మయే అగుపడును. అపుడు జగత్తు అగుపడుచున్ననూ మిథ్యఅని అసత్యమని తోచును.

శ్లో॥ తథాభ్రమతి మచ్చిత్తం బ్రహ్మాకార మభూత్త్వయం
నిదాఘత్వమపీత్థం హి తత్త్వజ్ఞాన మవాప్నుహి ॥౯౨॥

తా॥ ఓయి నిదాఘా! ఇట్లు పంచవిధభ్రమలు నివారణ అయినతరువాత పూర్వము అనేకభ్రమలుకల నా చిత్తము బ్రహ్మస్వరూపమైనది. అపుడు లోపలను పైని అంతయు పరమాత్మ చిద్రూపముకన్న ఇతరమేమియు నాకు అగపడలేదు. ఇట్లు బ్రహ్మ సాక్షాత్కారమయినది. గనుక నీవున్ను యీరీతిని తత్త్వజ్ఞానమును పొందుమని ఉపదేశించెను. ఇటుల పంచవిధభ్రమలు నివారణ కాబడినవి.

గ్రంథిత్రియవిచారణ

గద్య॥ బ్రహ్మగ్రంథి ర్విష్ణుగ్రంథిః రుద్రగ్రంథి రితిత్రయో గ్రంథయః। గ్రంథిర్నామ సత్యాసత్య వస్తుద్వయస్య అభేద్యం యథా అన్యోన్యతాదాత్మ్య వన్నత్వంగ్రంథిః ధియం స్వప్రకాశ విమర్శ శక్తిం గ్రథతి మాయా రూపేణాచ్ఛాద్య గృహ్ణాతీతి గ్రంథిః ॥౯3॥

తా॥ బ్రహ్మగ్రంథి విష్ణుగ్రంథి రుద్రగ్రంథి అని ప్రతి శరీరమందును మూడుగ్రంథులు కలవు. గ్రంథి అనగా సత్యము అసత్యము అనే రెండువస్తువులు పోల్చ శక్యము కాకుండా ఒక దానిరూపమును రెండవది పొందుట గ్రంథి అనిపించుకొనును.

వ్యాఖ్య॥ బ్రహ్మగ్రంథిర్నామ॥ స్వాధిష్ఠాన మణి పూరయోర్మధ్యే, ఐం, హ్రీం; ఇతివాగ్భవ మాయా బీజస్థానే సర్వాధిష్ఠానరూప చిదాత్మానం అవిద్యారూపేణాచ్ఛాద్య అన్నమయకోశ స్థూలదేహాభిమానీ జాగ్రదవస్థాపన్న విశ్వ నామకోజీవః। సత్యరూప రజ్జౌరజ్జుజ్ఞానం నిరన్య సర్పజ్ఞానవత్. జగతస్సత్యత్వ మాపాదయన్ బింబ ప్రతిబింబో భయాభావ కలుష సత్వతమః ప్రధానప్రకృతిరూప జీవబ్రహ్మణో రన్యోన్యాధ్యాసః, బ్రహ్మగ్రంథి పదేనోచ్యతే. స్థూలశరీరాభి మానత్యాగ ఏవ బ్రహ్మగ్రంథి భేదనమితి॥

తా॥ బ్రహ్మగ్రంథిఅనగా స్వాధిష్ఠాన మణిపూరకమల ముల మధ్యనున్న; ఐం, హ్రీం, అనే వాగ్భవ మాయాబీజ

స్థానమందున్న సర్వాధిష్ఠానమైన చిదాత్మను అవిద్యారూపముగా ప్రకృతి ఆవరించి అన్నమయకోశమైన స్థూలశరీరాభిమాని అయిన జాగ్రదవస్థతో కూడిన విశ్వుడనేజీవుడు బ్రహ్మగ్రంథి అనేసంజ్ఞ కలది. రజ్జువందు నిజమయిన రజ్జుజ్ఞానమును మరపించి సర్పజ్ఞానము కలుగజేసినట్లు జగత్తున్ను శరీరములున్ను సత్యములని తోపించుచు బింబప్రతిబింబములు రెండును లేని కలుషతమస్సు ప్రధానముగల ప్రకృతిరూపమైన జీవబ్రహ్మలయొక్క అన్యోన్యాధ్యాస బ్రహ్మగ్రంథి అనిపించుకొనును. జాగ్రదవస్థలోగల జ్ఞాను జగత్తు తమస్థూలశరీరము నిజమని నమ్మికగల జీవుడువిశ్వుడనేవాడు బ్రహ్మగ్రంథి అనిపించుకొనును. స్థూలశరీరాభిమానత్యాగమే బ్రహ్మగ్రంథిభేదనమని భావము.

విష్ణుగ్రంథిలక్షణము

వ్యాఖ్య॥ విష్ణుగ్రంథిర్నామ అనాహత విశుద్ధకమలయోర్మధ్యే కామరాజ మాయాబీజస్థానే ప్రాణమయ మనోమయ కోశద్వయరూప తేజోమయ సూక్ష్మశరీరాభిమానీ స్వప్నావస్థాపన్న తైజస నామకోజీవః. మిథ్యా ప్రపంచానుభవః కలుషరజః ప్రధానప్రకృతిః భావాభావరూప ప్రతిబింబ సదృశోజీవబ్రహ్మణో రన్యోన్య తాదాత్మ్యాధ్యాసః విష్ణుగ్రంథి పదేనోచ్యతే॥

తా॥ విష్ణుగ్రంథిఅనగా హృదయకంఠములందున్న అనాహత విశుద్ధకమలముల మధ్యనున్న; క్లీం, హ్రీం, అనే

కామరాజ మాయాబీజముల స్థానమందు వ్రీణమయ మనోమయ కోశద్వయ రూపమైన తేజోమయమైన సూక్ష్మశరీరాభిమానియగు స్వప్నావస్థను పొందిన తైజసుడనే జీవుడు మిథ్యాప్రపంచానుభవము గలవాడై కలుషమైన రజోగుణ ప్రధానమైన ప్రకృతిగలవాడై అగుపడీ అగుపడని ప్రతిబింబ సమానుడయిన జీవబ్రహ్మల అన్యోన్యమేళన నిశ్చయము విష్ణుగ్రంధి అనిపించుకొనుచు. జీవత్వభ్రమ నిరసనమే విష్ణుగ్రంధి భేదనమని భావము.

రుద్రగ్రంధి లక్షణము

వ్యాఖ్య॥ రుద్రగ్రంధిర్నామ ఆజ్ఞాకమలోపరి సౌః హ్రీమితిశక్తిమాయా బీజస్థానే విజ్ఞానమయ ఆనందమయకోశద్వయరూప సుషుప్త్యవస్థాపన్న ప్రాజ్ఞ నామకో జీవః. ప్రతిబింబానంద భుక్కలుషసత్వ ప్రధానప్రకృతిః స్పష్టప్రతిబింబ సదృశః జీవబ్రహ్మణో రన్యోన్యాధ్యాసః రుద్రగ్రంధి పదేనోచ్యతే॥ ౯౨॥

తా॥ రుద్రగ్రంధి అనగా భ్రూమధ్యనున్న ఆజ్ఞాకమలముపైని సౌః హ్రీమనే శక్తిమాయాబీజ స్థానమందు విజ్ఞానమయ ఆనందమయ కోశద్వయ రూపమైన సుషుప్త్యవస్థను పొందిన ప్రాజ్ఞుడనే జీవుడు ప్రతిబింబానందము ననుభవించుచు కలుషసత్వ ప్రధాన ప్రకృతికలవాడై స్పష్టమైన ప్రతిబింబ సమానుడైన జీవబ్రహ్మల అన్యోన్యమేళనము నిజమునినమ్మిక రుద్రగ్రంధి అనిపించుకొనును. సుషు

ప్త్యావస్థలో సుఖము బ్రహ్మానంద ప్రతిబింబము. అదినిజమనే నమ్మిక రుద్రగ్రంధి అనిభావము. కారణ శరీరాభి మాన త్యాగము రుద్రగ్రంధి భేదనమని భావము.

గ్రంధిత్రయపరిహారము

శ్లో॥ భిద్యతే హృదయగ్రంధి శ్ఛిద్యంతే సర్వసంశయాః
క్షీయంతే చాస్యకర్మాణి తస్మిన్దృష్టే పరావరే ॥౭-౫॥

తా॥ సాధకుని మూలాధారమునుంచి ఆజ్ఞాకమ లోపరిభాగము పర్యంతము ఆరుకమలములు, మూడుగ్రంధులు కలవు. ఆపైని సహస్రార కమలకర్ణికాకారమైన బైందవస్థాన మందున్న చిత్కళ సాక్షి అని పరమాత్మ అనియు అపరె ఎవరికన్నా పైవస్తువు శ్రేష్టమైనది లేదో ఎవరు పరాస్వరూ పులో అట్టిసాక్షి అన నిజరూపమని తెలుసుకున్నవారికి వారిని జ్ఞానదృష్టిచే చూచినవారికి గ్రంధిత్రయము భేదించ బడుచున్నది. సకలసంశయములు వదలును ఆగామిసంచి తము ప్రారబ్ధము అనే కర్మత్రయమునశించును. అని శ్రుతి భావము. వారు బ్రహ్మస్వరూపులు జీవన్ముక్తులు కైవల్య పదవిని పొందినవారున్ను అగుదురు. బ్రహ్మకు ఈ జనన మరణములు లేవుగాన వీరికి పునర్జన్మ బీజము నశించినదని భావము.

తా॥ గ్రంధిత్రయముకు పరిహారము సాధకుని శిరో మధ్యనున్న సహస్రార కమలకర్ణికాకారమైన ద్వాదశాంత మందున్న అమృతమయమైన చంద్రమండలాకారమయిన శివ

శక్తిమేళనస్వరూపమయిన తన నిజరూపమగు చిత్కళనుతానని (తన ఆత్మస్వరూపమని) తెలుసుకుని ముందు వివరించబడే తుర్యాతీతదశలోనున్నవాడు పరమాత్మను చూచినవాడు, గ్రంథిత్రయ రూపమైన స్థూలసూక్ష్మ కారణములనే శరీరత్రయాభిమానము.

జాగ్రత్స్వప్నసుషుప్తులనే గ్రంథిత్రయమును భేధించినవాడు అగును. తన నిజమయిన ఆత్మయగు చిత్కళను చూచినపుడు జ్ఞానముచే తెలుసుకున్నపుడు సకలగ్రంథులు భేదించబడినవి. పంచవిధ భ్రమలు పోయినవి. ఆగామిసంచిత ప్రారబ్ధములనే కర్మత్రయము క్షీణించినది అని నమ్మవలెను. వీరు మొదట జాగ్రదాద్యవస్థలనుదాటితుర్యావస్థనుపొందినవానిభావము. ఇందుకు అనేకప్రమాణములున్నవి. బ్రహ్మసాక్షాత్కారము ప్రత్యక్షముకాని అనుమానశబ్దప్రమాణములమాత్రము కాదు. శ్రద్ధగలిగి ఈగ్రంథవిచారణ చేసినవారికి సిద్ధించును. ఇటుల సర్వసంశయ నివారణము అగునని భావము.

ఇతి శ్రీమత్పదవాక్య ప్రమాణ పారావార పారీణ
ధురీణ సత్యానందనాథ గురు కరకమల సంజాత
జ్ఞానానన్దోపనామక సింహంభట్ల రామమూర్తి
విద్వద్విరచితం బ్రహ్మజ్ఞానసాధనం స్వరూ
పజ్ఞానదర్పణగ్రన్థే తృతీయపాదం
సంపూర్ణం.

అథ చతుర్థపాద ప్రారంభః

అజ్ఞానాది సప్తావస్థల వివరణ

శ్లో॥ అజ్ఞానావృతి విక్షేప ద్వివిధజ్ఞాన తృప్తయః
శోకాపగమ ఇత్యేతే యోజనీయాశ్చిదాత్మని ॥౯౬॥

తా॥ అజ్ఞానము ఆవరణము విక్షేపము పరోక్షజ్ఞానము అపరోక్షజ్ఞానము నిరంకుశమయిన తృప్తి దుఃఖనివృత్తి అని ఈసప్తావస్థలు చిదాభాసుడగు జీవునియందు కల్పించతగినవి. ఇందువలన ఆత్మకు ఎట్టి అవస్థాభేదమును లేదని భావము.

శ్లో॥ సంసారా సక్తచిత్త స్సన్చిదాభాసః కదాచన
స్వయంప్రకాశ కూటస్థం స్వతత్వం నైవవేత్త్యయం॥౯౭॥

తా॥ ఈచిదాభాసుడగు జీవుడు సర్వదా సంసారమందాసక్తిగలవాడైయుండి ఒకానొకప్పుడైననూ స్వతస్సిద్ధమయిన ప్రకాశతగల సాక్షిస్వరూపుడైన కూటస్థుడు తన నిజరూపమని తెలుసుకొనలేడు. తలంచడు.

శ్లో॥ నభాతి నాస్తికూటస్థ ఇతివక్తి ప్రసంగతః
కర్తా భోక్తాహ మస్మీతి విక్షేపం ప్రతిపద్యతే ॥౯౮॥

తా॥ సాక్షి తనస్వరూపమని తెలుసుకోకపోవడమే గాక అజ్ఞానముచే మోహమునుపొంది ఆత్మప్రసంగమందు కూటస్థుడులేడు అగుపడడు అని చెప్పుతున్నాడు. ఆగంతు

కము కల్పితము శూన్యము నగు అహమనే జీవునియందు నేనేకర్తను నేనేభోక్తను అనే నిశ్చయమును పొందుచున్నాడు. ఆత్మ చిదానందస్వరూపుడు. అట్టి తననిజరూపమును మరచి భ్రమనుపొంది ప్రతిబింబసదృశుడగు జీవుడు నేనని కర్తృత్వ భోక్తృత్వములు తనయందారోపించు కున్నందున సకల దుఃఖములనూ పొందుచున్నాడు.

శ్లో॥ అస్థికూటస్థ ఏవాస్మి త్యేవం వేత్తివిచారతః
కర్తాభోక్తేత్యేవమాది శోకజాలం ప్రముంచతి ॥౯౯॥

తా॥ ఆత్మానాత్మల విచారణవలన కూటస్థుడున్నాడు నేను కూటస్థుడను అని తెలుసుకొనుచున్నాడు. అపుడు ఆత్మ అసంగచిద్రూపుడు గాన నేనుకర్తను భోక్తను అనే మొదలగు సకలదుఃఖములనూ పొందుతున్నవి.

"కృతంకృత్యం ప్రాపణీయ్యం ప్రాప్తమిత్యేవ తుష్యతి"

తా॥ అపుడు తనకు దుర్లభమైన మానుషజన్మ వచ్చినందుకు చేయవలసినది చేసినాను. పొందతగిన ఆత్మస్వరూపము పొందినాను. అని సంతోషించును. ఇది నిరాతంకమయిన తృప్తి అనిపించుకొనును.

శ్లో॥ అజ్ఞానావృతివిక్షేపః పరోక్షజ్ఞానధీస్తథా
అపరోక్ష జ్ఞానశోక మోక్షస్తృప్తిర్నిరంకుశా ॥౧౦౦॥

తా॥ అజ్ఞానము ఆవరణశక్తి విక్షేపశక్తి పరోక్షజ్ఞానము అపరోక్షజ్ఞానము శోకనివృత్తి నిరంకుశమయినతృప్తి ఇవి సప్తావస్థలు. ఏడుఅవస్థలు.

శ్లో॥ సప్తావస్థా ఇమాస్సంతి చిదాభాసస్యతా స్వితా
బంధమోక్షస్థితౌ తత్రతిస్రో బద్ధకృత స్మృతాః ॥౧౦౧

తా॥ ఈసప్తావస్థలు చిదాభాసుడైన జీవునకేగాని సాక్షిస్వరూపుడైన పరమాత్మకు ఏఅవస్థయు లేదనియు బంధమోక్షములు రెండును ఈసప్తావస్థలో నిమిడియున్నవనియు అందులో ఆదినున్న మూడుఅవస్తలు జీవునికి బంధమును కలుగజేసేవని భావము. తక్కిన నాలుగవస్తలు మోక్షము నిచ్చేవని భావము.

౧ అజ్ఞాన లక్షణము

శ్లో॥ నజానామీ త్యుదాసీన వ్యవహారస్య కారణం
విచారః ప్రాగభావేన యుక్తమజ్ఞాన మీరితం ॥౧౦౨॥

తా॥ అజ్ఞానమనగా వస్తువుయొక్క వాస్తవము తెలియకపోవుట. ఇది అజ్ఞానమని తమస్సని జడమని అనిపించుకొనును. బ్రహ్మవస్తువనేది నాకు తెలియదని ఆత విచారణకు పూర్వము ఉదాసీనముగా ఉండుటకు కారణమే అజ్ఞానమనబడును. రజ్జువందు సర్పమనేభ్రమకు స్థాణువునందు చోరభ్రమకును అంధకారము కారణము. అజ్ఞానము అట్టిది.

౨ ఆవరణలక్షణము

శ్లో॥ అమార్గేణ విచార్యాథ నాస్తినోభాతి చేత్యసౌ
విపరీతౌ వ్యవహృతి రావృతేః కార్యమిష్యతే ॥౧౦౩॥

తా॥ ఆవృతి ఆవరణశక్తి శాస్త్రమును, సజ్జనోపదేశమును, విడచి తనకుతోచినట్లు విచారించి బ్రహ్మవస్తువనేది

లేనేలేదనే విపరీతవవ్యవహారము ఆవరణశక్తి. రజ్జువందు సర్పమనేభ్రమ; స్థాణువందు చోరభ్రమవలెను బ్రహ్మమందు జగద్భ్రమ ఆవరణకార్యము.

3 విక్షేపలక్షణము

శ్లో॥ దేహాద్వయ చిదాభాస రూపో విక్షేప ఈరితః
కర్తృత్వాద్యఖిలస్త్వైక సంసారాఖ్యోస్య బంధకః ॥౧౦౪॥

తా॥ ఒకవస్తువును మరియొకవస్తువుగా తెలుసుకొనుట వెనకటి ఆవరణశక్తికార్యము. అట్టిభ్రమను నిశ్చయముగా భావించుట దానినినమ్మి వ్యవహరించుట విక్షేపశక్తి కార్యము. బ్రహ్మాండ పిండాండముల లోపల పైని అంతటా బ్రహ్మవస్తువు నిండియుండగా స్థూలమయిన పాంచభౌతిక శరీరమును సూక్ష్మమయిన జీవత్వము నేననే అభిమానము వలన నేను కర్తననే అభిమానమువలన సంసారమనే సకలదుఃఖములు కలుగుచున్నవి. రజ్జువందుకలిగిన సర్ప భ్రమను నిశ్చయముగా నమ్మినందున భయకంపాదులు కలుగుటయు; స్థాణువునుజూచి చోరభ్రాంతివల్ల పలాయ నాదులు ఆచరణలోకి తెచ్చుటయే విక్షేపశక్తి కార్యము. ఈఅవస్థాత్రయము జీవునికి బంధకారణము.

౪ పరోక్షజ్ఞానలక్షణము.

శ్లో॥ ఆత్మావా ఇదమిత్యాదౌ పరోక్షం బ్రహ్మదర్శితం
అన్యారో పాపవాదాభ్యాం పరిజ్ఞానం బ్రహ్మదర్శితం
అవాంతరేణ వాక్యేన పరోక్షం బ్రహ్మదర్శితం ॥౧౦౫॥

శృతి॥ ఆత్మైవా ఇదగ్ సర్వం! అస్తి బ్రహ్మేతి వ్యజానాత్॥ ఈవాక్యములవల్ల బ్రహ్మకలదని చెప్పినందున పరోక్షజ్ఞాన మనబడును

తా॥ అగుపడుచున్న చరాచరాత్మకమయిన జగత్తు సకలమూ బ్రహ్మస్వరూపమనియు ఇతరవాక్యములచేతనూ బ్రహ్మవస్తువుకలదని తెలియుచున్నది. ఇదియేపరోక్షజ్ఞానము. సర్ప భ్రమయందు రజ్జుజ్ఞాపకము చోరభ్రాంతియందు స్థాణు జ్ఞాపకమువలెను బ్రహ్మకలదనే పరోక్షజ్ఞానమువల్ల లేదనే ఆవరణకార్యము నశించుచున్నది. తన యెదుట గాక స్థలాంతర మందున్న వస్తువును స్మరించుట పరోక్షజ్ఞానమనబడును.

అపరోక్షజ్ఞాన లక్షణము.

శ్లో॥ సర్వత్రైవ మహావాక్య విచారాద పరోక్షధీః!
బ్రహ్మపరోక్షసిధ్యర్థం మహావాక్యానితేరితం॥ ౧౦౬

తా॥ తత్వమస్యాదిగురూపదిష్టములగు మహావాక్యార్థముచేతను, తనయందుగల చిత్స్వరూపుడగు సాక్షియే తన నిజరూపమనియు. చిదాభాసుడగు జీవుడు, సాక్షి, ప్రతిబింబము గను; మిథ్యారూపమనియు అహమని వ్యవహరించుచున్న సాక్షియగు తానే బ్రహ్మస్వరూపము అని తెలుపుచున్న మహావాక్యార్థమువలన గలిగినజ్ఞానము అపరోక్షజ్ఞానమనబడును. ఎచటనోనున్నది పరోక్షము. తనయెదుటనున్నది అపరోక్షమము. దేహేంద్రియాదులు స్వతహాగా జడములు. వాటికి శబ్దస్పర్శ రూపరసగంధ గ్రహణశక్తిని గలుగజేసే ప్రజ్ఞానమే

బ్రహ్మస్వరూపముగాన బ్రహ్మసాక్షాత్కారము అపరోక్షజ్ఞాన మనబడును. అపరోక్షజ్ఞానము కలిగినందున బ్రహ్మవస్తువు అగుపడదనే విశేషశక్తి నసించును.

శోక నివృత్తి లక్షణము

శ్లో॥ జ్ఞానద్వయేన నష్టేస్మిన్నజ్ఞానే తత్కృతావృతిః । నాభాతి నాస్తి చేత్యేషాద్వి విధాపినశ్యతి । పరోక్షజ్ఞానతో నశ్యేద సత్వావృతిహేతుతా। అపరోక్షజ్ఞానాశ్యేద్యభా భానావృతిహేతుతా । అభానావరణేనష్టేజీ వత్వారోప సంక్షయాత్ । కర్తృత్వాద్యఖిలశ్శోకః సంసారాఖ్యో నివర్తతే॥

తా॥ వెనకచెప్పిన పరోక్షాపరోక్షజ్ఞానమువలన తన కార్యవర్గమైన ఆవరణ విక్షేపశక్తులతోగూడ అజ్ఞానము నసించినందున జీవత్వారోపణక్షయించిన మన కర్తృత్వ భోక్తృత్వాద్యభిమానము నసించును. సకలదుఃఖములు వదలును. గనుక శోకనివృత్తికలిగినది.

తృప్తి లక్షణము.

శ్లో॥ నివృత్తే సర్వసంసారే । నిత్యముక్తత్వభాసనాత్ ।
నిరఙ్కుశాభవేత్తృప్తిః పునశ్శోకాసముద్భవాత్॥ ౧౬౮

తా॥ స్థూలశరీర జీవాదులు తాననియు జననమరణ పుణ్య పాప విధి నిషేధకర్మానుగుణ లోకాంతరగమనాది కర్తృత్వ భోక్తృత్వాది సకల సంసార రూపాజ్ఞానమున్ను నసించినందున చిద్రూపుడగు తాను నిత్యముక్తుడనసే జ్ఞాన

ముదయించినందున నిరంతరశ్రమైన తృప్తిగలుగుచున్నది. లోక మందుగల తృప్తులు అంతముగలవిగాన నీతృప్తి నిరంతరమై నది, అడ్డులేనిది, అంతములేనిదని భావము. ఇతిసప్తావస్థాః

దశమోపమానము. [కథ]

ఈఅజ్ఞానాది సప్తావస్థలు మందాధికారులు బోధకొ రకు దశమోపమానము చెప్పబడినది. ఆకథయందు ఈసప్తావ స్థలు ఇమిడియున్నవి.

ఒక గ్రామమునుంచి పదిమందిజనులు గ్రామాంత రము వెళ్ళుచుండగా మార్గమధ్యమున గొప్ప నది ప్రవహించు చున్నది. దానినిచూచి భయమునొంది పదిమందియు సాధ నము లేకయే ఈతపైని దాటదలచి అంతా దిగి పోగా, పోగా ఆవలివడ్డుకు చేరినారు. అంతావచ్చినారా లేదా అని విచా రించుటకు; అందరూ వలయాకారముగానుండగా వకడు తన ఎడమ భాగమునుంచి కుడిభాగమువరకు లెక్కించగా తొమ్మం డుగురుమాత్రము లెక్కకు అగుపడిరి. తనమనసులో సంశ యముకలిగి కుడినుంచి ఎడమకు లెక్కించినను తొమ్మండుగురే అగుపడిరి. తనతోవచ్చిన పదియవవాడు నదిలో మునిగిపోయి నాడని తొమ్మండుగురే లెక్కకు వచ్చిరని మిగతావారికి చెప్పగా అంతాకూడి పదియవవానిని గురించి పొరలి మొత్తు కొనుచు విచారించుచుండగా ఒకబాటసారి ఆమార్గముగా వచ్చి వీరిస్థితినిచూచి దయకలవాడై వీరు ఎందుకు విచారిం చుచున్నారో వీరి ఆపదఏమో విచారింతమని వారివద్దకువెళ్లి

విచారించగా తాము పదిమందిమి వచ్చితిమనియు నదిలో తమ పదియవవాడు లెక్కకు, నదిలో మునిగిపోయెనని, వాని కోసము విచారిస్తున్నామని చెప్పెను.

అతను విని వారితలలు తనమనసులో లెక్కించి వీరు భ్రమపడిరని తెలుసుకుని మీవాడు లేడని మీకు యెట్లు తెలిసినదని వారినడిగెను.

అయ్యా మేము పదిమంది వచ్చినాము లెక్కించగా తొమ్మండుగ్రే తక్కి మగుపడిరని చెప్పిరి. మంచిది విచారించకండి మీపదియవవాడు ఉన్నాడని చెప్పగా సంగారు దుఃఖమును వదలినవారై వీరికి దిగువ నగుపడినాడని నిశ్చయించుకున్నవారై అయ్యా మాపదియవవాడు జీవించియున్నాడా వానిని మాకు చూపించమని ప్రార్థించిరి.

బాలసారి వారిని ఓదార్చి మీపదియవవాడు లేడని మీకెట్లు తెలిసినదని పూర్వపురీతిగా లెక్కించమనెను, వరుసగానుండి లెక్కించగా తొమ్మండుగ్రు అయినతరువాత నీవు పదియవవాడవని అతను చెప్పెను. సంశయముకలిగి కుడినుంచి లెక్కించగా తాను పదియవవాడనని తెలిసినవాడై అందరికిని తనను కలిగినభ్రమను చెప్పగా అంతా తమబుద్ధి మోసమునకు సిగ్గుపడినవారయిరి.

అయ్యా మీవల్ల మాదుఃఖము పోయినది. మాకు భ్రమకలిగినది తమవల్ల సుఖముకలిగినదని అతనిని స్తుతించిరి. ఎవరితోవ్రవనువారు ఆనందముగా వెళ్ళిరి.

ఈకథయందు సప్తావస్థలు కలవు. ఎట్లనిన లెఖ్ఖలో తననుమరచి తమదశముడు నదిలో మునిగిపోయెననుకోవడము అజ్ఞానము. వాడు లేడనుకోవడము ఆవరణము వానినిగురించి విచారించడము విక్షేపశక్తి. ఆబాటసారి దశముడు ఉన్నాడనగా సగముదుఃఖము తగ్గుట పరోక్షజ్ఞానము. లెక్క చూపించి దశముడున్నాడని చూపించుట అపరోక్షజ్ఞానము. ప్రత్యక్షము. దశముడు కలడనే జ్ఞానము శోకనివృత్తి. తమ భ్రమవల్ల ఈదుఃఖము వచ్చినదని దశముడు పోనూలేదు రానూలేదని తెలియుట నిరంకుశమైన తృప్తికలుగుట.

ఇటులనే అనేకజన్మలనుంచి శరీరము నేనని, జీవుడు నేననేది భ్రమకలిగి తమ నిజరూపము సాక్షి చిన్మయామని మరచుట అజ్ఞానము తనకు పుణ్యపాపములు, స్వర్గనరకములు, సుఖదుఃఖములు, శతృత్వమిత్రత్వములు కలవనేనమ్మకయావరణ శక్తిగానున్నది. దీనినినమ్మి తనపాపమునకు, బాధలకు, దరిద్రమునకు విచారించుటవిక్షేపశక్తి. ఆ బాటసారి గురువు అతను చేసిన బోధ తత్వోపదేశము. పరబ్రహ్మ, పరమాత్మ దేవుడు కలడనేది అట్టి నమ్మికజ్ఞానము. పరోక్ష జ్ఞానము. సాధకుని శిరోమధ్యనుండిన చిద్రూపమైన సాక్షి నీ నిజరూపమని అది సకలేంద్రియములందునూ సత్తారూపముగానుండి నీలో బుద్ధిజ్ఞానము అనే స్వరూపము సకలమునూ గ్రహించుచున్నదే బ్రహ్మ పరమాత్మ అని గురువు చెప్పగావిని తన నిజరూపము సాక్షిగాని, శరీరము నేనుకాను జీవుడు నేనుకాను, అని తెలుసుకున్నపుడు సాక్షి పరబ్రహ్మకల

దానికి నాశనము, జననమరణములు లేవు అని తెలుసుకోవడము శోకనివృత్తి. తురియ్యావస్థను తెలుసుకుని నిజమైన బ్రహ్మానందము ననుభవించడము నిరంకుశమైన (అడ్డులేని) తృప్తి.

ఇట్లు ఈకథవల్ల అజ్ఞానాది సప్తావస్థలునూ తెలుసుకున్నవారు బ్రహ్మస్వరూపులగుదురు. వారుజీవన్ముక్తులు అని తెలుసుకోవలెను.

శ్లో॥ పరోక్షాచాపరోక్షేతి విద్యాద్వేధావిచారజా
తత్రాపరోక్షవిద్యాప్తౌ విచారోయం సమాప్యతే॥౧౦౯॥

తా॥ ఈ ఆత్మవిచారణ యంతవరకు చేయవలెననిన ఈ విచారణవలన ముందు పరోక్షజ్ఞానము తరువాత అపరోక్షజ్ఞానము కలుగుచున్నది. అందు అపరోక్షజ్ఞానము కలగడమే ఈ విచారణకు సమాప్తి.

శ్లో॥ అస్తి బ్రహ్మేతిచేద్వేద పరోక్షజ్ఞానమేవతత్
అహం బ్రహ్మేతిచేద్వేద సాక్షాత్కారస్సఉచ్యతే॥౧౧౦

తా॥ బ్రహ్మవస్తువు కలదనేజ్ఞానము పరోక్షజ్ఞానమనబడును. నేను బ్రహ్మస్వరూపుడను, అనే జ్ఞానముదయించుటయే బ్రహ్మసాక్షాత్కార మనిపించుకొనును. అదివరకు అజ్ఞానముచేత బ్రహ్మవస్తువలేదు. అగుపడదు అనే ఆవరణ విక్షేపములు గలవాడు గనుక బద్ధుడుగా నున్నాడు. బ్రహ్మ కలదనే పరోక్షజ్ఞానముచేత ఆవరణదోషము నశించినది. తాను బ్రహ్మస్వరూపుడననే అపరోక్షజ్ఞానమువలన విక్షేపదోషమునశించును. ఇట్లు తనకార్యవర్గముతో సహా అజ్ఞానము

నశించగా నేను బ్రహ్మస్వరూపుడను ముక్తుడననే జ్ఞానముకలుగును. అదియే తృప్తికలుగుట. విచారణపైన ఉదయించిన జ్ఞానమైనందున నిజమైనదిగనుక తిరిగీ శోకమోహాదులు ఎన్నడూ కలుగనేరవు, కాన నిరంతరమైన తృప్తికలుగును. ఇట్టి సప్తావస్థలను తెలుసుకున్నవారు జీవన్ముక్తులగుదురు. ఇది చాలా ముఖ్యమైనది. సంపూర్ణము.

జ్ఞానభూమికా సప్తకము.

మహోపనిషతు॥

శ్లో॥ ఇమాంసప్తపదాం జ్ఞాన భూమి మాకర్ణయానఘ
నానయాజ్ఞాతయా భూయో మోహపంకేనిమజ్జతి॥

శ్లో॥ వదంతి బహుభేదేన వాదినో యోగభూమికాః
మమత్వభిమతన్నూన మమాపవశుభప్రదాః॥

శ్లో॥ అవబోద్ధుం హిముజ్ఞానం తదిదం సాప్తభూమికం
ముక్తిస్తుజ్ఞేయమిత్యుక్తంభూమికాసప్తకాత్పరం ॥౧౧॥

తా॥ ఈ ఉపనిషత్కర్తలు తమశిష్యులైన నిదాఘుడనే ఋషికుమారునకుపదేశించుచున్నారు. ఓ పుణ్యశాలీ ఈ జ్ఞానభూమికాసప్తకమును వినుము. ఇది తెలిసినపైనిజనులు తిరిగీ మోహమనే బురదలోమునగరు. తిరిగీ అజ్ఞానమును పొందరని భావము. బ్రహ్మవేత్తలు ఈ జ్ఞానభూమికలను అనేకవిధములుగా నున్నట్లు వర్ణించిరిగాని నాకు ఈ సప్తవిధముగానే ఉండుటఇష్టము. ఈ ఏడువిధముల భేదముబోధించుటకు తెలుసుకొనుటకు కష్టము. ముక్తిఅనే అవస్థ ఈ ఏడు

అవస్థలనైసి తెలుసుకొనుటయే. జ్ఞానమే స్వరూపముగా నున్నది. అదియే స్వరూపజ్ఞాన మనబడుచున్నది.

శ్లో॥ జ్ఞానభూమిశ్శుభేచ్ఛాఖ్యా ప్రథమాసముదాహృతా।
విచారణా ద్వితీయాతు తృతీయాతనుమానసీ।
సత్వాపత్తిశ్చతుర్థీస్యాత్తతోసంసక్తినామికా
పదార్థ భావనా షష్ఠీ సప్తమీతుర్యగాస్మృతా
ఆసామంతస్థితా ముక్తిర్యస్యాం భూయోనశోచతి॥
ఏతాసాం భూమికానాం త్వమిదం నిర్వచనం శృణు॥

తా॥ జ్ఞానభూమికలలో ౧ సుఖేచ్ఛ ప్రథమభూమిక. ౨ విచారణ రెండవది. ౩ తనుమానసి మూడవది. ౪ సత్వాపత్తినాల్గవది. ౫ సంసక్తి అయిదు. ౬ పదార్థభావన ఆరవది. ౭ తురీయము ఏడవది. ఎట్టిఅవస్థనుపొందినవారు తిరిగీ అజ్ఞానమును బంధమును పొందరో అట్టి ముక్తావస్థ ఈసప్తావస్థలలో నున్నది. నీవు ఈభూమికల అర్థము భావమును నిశ్చయముగా వినుము.

౧ సుఖేచ్ఛ

శ్లో॥ స్థితఃకింమూఢఏవాస్మి ప్రేక్ష్యేహంశాస్త్రసజ్జనైః
వైరాగ్య పూర్వమిచ్ఛేతి శుభేచ్ఛేత్యుచ్యతేబుధైః॥౧౧౩॥

తా॥ సకలభోగములూ అనిత్యములుగా నుండుటవలన సకలజనులును నానావిధ క్లేశములను పొందుచున్నందునను మాతృగర్భనరకము జననమరణప్రవాహము దుస్తరమైనదని తెలిసినందున ప్రపంచభోగములందు వైరాగ్యముకలిగి నేను మూఢునిగానున్నాను. శాస్త్రములచేతను, సజ్జనులైన గురు

వులచేతను బోధనుపొంది పరమాత్మను చూడగలను. అనే కోరికగలుగుటయే ప్రథమ భూమిక గానున్నది.

౨. విచారణ

శ్లో॥ శాస్త్రసజ్జనసంపర్క వైరాగ్యాభ్యాస పూర్వకం
సదాచార్యప్రవృత్తిర్యా ప్రోచ్యతే సా విచారణా॥౧౧౪॥

తా॥ వైరాగ్యాభ్యాసముగలిగి వేదశాస్త్రముల ననుసరించి ఆత్మవేత్తలగు గురువులనాశ్రయించి బ్రహ్మవిచారణ చేయుట గురుకులవాసము విచారణయనబడును ॥ఇది రెండవ భూమిక॥

౩. తనుమానసీ॥

శ్లో॥ విచారణా శుభేచ్ఛాభ్యాం ఇన్ద్రియార్థేషు ర
యుత్రిసాతనుతామేతి ప్రోచ్యతేతనుమానసీ॥౧౧౫॥

తా॥ వైరాగ్యము, సుఖేచ్ఛ, విచారణకలిగినందున ఇన్ద్రియ విషయములకు శబ్దస్పర్శాదులందు ఆసక్తి తగుట, మనోవృత్తులు, కోరికలు తగ్గుట, తనుమానసి అనే అవస్థగానున్నది. ఇది మూడవ భూమిక.

౪. సత్వాపత్తి॥

శ్లో॥ భూమికా త్రితయాభ్యాసా చ్చిత్తేతు విరతేర్వశాత్
సత్వాత్మనిస్థితేశుద్ధే సత్వాపత్తిరుదాహృతా॥౧౧౬॥

తా॥ వెనుకటి మూడు భూమికల అభ్యాసమువల్లను, మనస్సు క్షీణించినందున, ఆత్మ నిర్మలమైనదై, పరమాత్మ స్వరూపమైనదై ఉన్నగా, సత్వాపత్తి అని భావము. సద్వస్తువును పొందుటయే సత్వాపత్తి అని తెలుసుకోవలెను. సద్వస్తు

వు ఆత్మ రూపముగా నున్నదని రూఢిగా జ్ఞానము కలుగుట, ఇది నాలుగవ భూమిక.

౫. సంసక్తి॥

శ్లో॥ దశా చతుష్టయాభ్యాసా దసంసర్గఫలాతుయా।
రూఢసత్వ చమత్కారా ప్రోక్తాసంసక్తినామికా॥౧౧౭॥

తా॥ వెనుకటి నాలుగవస్థలయొక్క బలమున్నూ కల్గి ఈ విచారణవలన ఇంకొక ఫలమున్నదని కోరక, తన ఆత్మయే బ్రహ్మస్వరూపమన్న నిశ్చయజ్ఞానమే ఫలము. అందు వల్ల [బ్రహ్మత్వసిద్ధివల్ల] సకలమున్ను సిద్ధించినదిగాన సద్వస్తు స్వరూపుడై రూఢిగా నుండుటయే సంసక్తి అని చెప్పిరి. బ్రహ్మవస్తువుతో పూర్ణమైన అభేదజ్ఞానము కలుగుటయే ఈ భూమికా లక్షణము. ఇది అయిదవభూమిక.

౬. పదార్థాభావన

శ్లో॥ భూమికాపన్చకాభ్యాసాదా త్మారామతయాదృఢం।
అభ్యంతరాణాం బాహ్యానాం పదార్థానామభావనాత్
పరప్రయుక్తేనచిరం ప్రయత్నే నావబోధనం।
పదార్థాభావనానామ షష్టీభవతిభూమికా॥౧౧౮॥

తా॥ వెనుకటి పంచభూమికలు కల్గినందున తనఆత్మయే విశ్రాంతి స్థానముగా గలవారై అంతరంగమందుగల ఇంద్రియాదులు బహిరంగమందున్న వస్తుసమూహము చిన్మయముగా భావించి తన్మయుడైయుండి పరులచే తెలుపబడినపుడుమాత్రము దేహయాత్రకుమాత్రము ప్రపంచజ్ఞానముకల

వారు వేరుభావనలేని అవస్థ పదార్థాభావన అనబడును. ఇది ఆరవభూమి॥

౭. తురీయము

శ్లో॥ భూమిషట్కచిరాభ్యాసా ద్భేదస్యానుపలంభనాత్।
యత్స్వభావైకనిష్ఠత్వా సా జ్ఞేయాతుర్యగాగతిః
ఏషాహి జీవన్ముక్తేషు తుర్యావస్థేహ విద్యతే।
విదేహముక్తివిషయం తుర్యాతీతమతఃపరం॥౧౧౯॥

తా॥ పైనచెప్పిన ఆరుభూమికల అభ్యాసమువలన ద్వైతము పూర్తిగావిడిచి కేవల ఆత్మస్వరూపస్థితి తురీయ్యమన బడును. ఈభూమిక తుర్యావస్థను పొందిన జీవన్ముక్తులయం దున్నది. విదేహముక్తిస్థానము. ఈతురీయ్యముపైది తుర్యాతీతము.

శ్లో॥ హేనిదాఘ మహాభాగ సప్తమీంభూమి మాగతాః।
ఆత్మారామా మహాత్మానః తే మహాపదగామినః॥౧౨౦॥

తా॥ ఓయినిదాఘా! ఎవరు ఈఏడవభూమికయగు తుర్యావస్థను పొందుచున్నారో వారు ఉత్తమస్థానమును పొందినవారు. ఆత్మయందు విశ్రాంతిగలవారు. వారేమహాత్ములు. వారే మహాపదవిని పొందినవారుగా నున్నారు.

శ్లో॥ జీవన్ముక్తా నజీవంతి సుఖదుఃఖ రసస్థితే
ప్రకృతే నాధకార్యేణ కించిత్కుర్వంతి వానవా
పార్శ్వస్థబోధితాస్సంతః పూర్వాచార క్రమాగతం
ఆచార మాచరంత్యేవ సుప్తబుద్ధ వదుద్ధితాః ॥౧౨౧॥

తా॥ సుఖముదుఃఖము అనే జ్ఞానమును వదలినవారు జీవితకాలమందే ముక్తినిపొందినవారు. వీరు ప్రాకృతకార్యములను చేయనూగలరు చేయనూలేరు. నిద్రించినవాడు మేలుకొనినట్లు దగ్గరనున్నవారిచే బోధితులై శరీరపోషణాదులందు సంచరింతురు. వీరిప్రవర్తన పూర్వాభ్యాసము జరుగును. కార్యములందు మనస్సు వీరికి లేదు.

శ్లో॥ భూమికాసప్తకంచైవ ధీమతా మేవగోచరం
ప్రాప్యజ్ఞాన దశామేతాం పశుమ్లేచ్ఛా దయోపిచ
సదేహా వాప్యదేహావా తే ముక్తా నాత్రసంశయః
జ్ఞప్తిర్హిగ్రంధివిచ్ఛేదస్తస్మి త్సతి విముక్తతా
మృగతృష్ణాంబు బుద్ధ్యాది శాంతిమాత్రాత్మక స్త్వసౌ॥

తా॥ ఈజ్ఞానభూమికా సప్తకము బుద్ధిమంతులకే గోచరమగును. పశుతుల్యులు మ్లేచ్ఛతుల్యులు అజ్ఞానవంతులు దురాచారవంతులు అయిననూ ఈజ్ఞానమార్గమును పొందినయెడల దేహముండగనూ ముక్తులే, దేహాంతమందునూ ముక్తులేయగుదురు. ఎంతమాత్రమూ సంశయములేదు. జ్ఞప్తిఅనగా తెలివి. అజ్ఞానము విడిపోవడమే తెలివిఅని. గ్రంథిఅనగా స్థూలశరీరము నేనని సూక్ష్మమగుజీవుడు నేనని భ్రమయేగ్రంధి. ఆత్మ తననిజరూపమని తెలుసుకోవడమే గ్రంధివిచ్ఛేదము. ఆ భ్రాంతి మృగతృష్ణ యెండమావులనుచూచి జలమని భ్రాంతిపొందడమువంటిది. అట్టి జగత్సత్యత్వభ్రాంతి పోవుటయే గ్రంధివిచ్ఛేదము.

జ్ఞప్తికలుగుట. అంతకన్న కష్టమేమియు లేదు. ఇది జ్ఞాన భూమికా సప్తకము సమాప్తము.

తురీయ్యాపాదస్వరూపము

ఈ తురీయశబ్దము తురీయ్యుడయిన సాక్షియందును జాగ్రత్స్వప్న సుషుప్తులకు పైగానున్న తుర్యావస్థయందునూ తురీయ్యాపాదమందును వర్తించుచున్నది. ఈతురీయ్యాపద మంతటనూ బ్రహ్మను బోధించుచున్నది.

తురీయ్యాపాదలక్షణము

మాండూక్యోపనిషత్॥ శ్లో॥ శబలశుద్ధత్వ భేదేన చతుష్పా
దాంతర్వర్తినో బ్రహ్మణశ్చత్వారి పాదాని। స్థానానిచ,
నాభి హృదయ కంఠ మూర్ధ్నిషు। విశ్వ తైజస ప్రా
సాక్షిణః పంచపాద బ్రహ్మణో నకించన॥

తా॥ శబలబ్రహ్మమని శుద్ధబ్రహ్మమని రెండువిధములు. సృష్టియందు మాయామిశ్రమము శబలబ్రహ్మమనియు, మాయారహితము శుద్ధబ్రహ్మస్వరూపము. అయిదవ పాదస్వరూపము శుద్ధబ్రహ్మము. అందు ఎట్టిభేదమున్నూ లేదు. సర్వపరిపూర్ణము. అజ్ఞులకు బోధకొరకు సృష్టిననుసరించి ఈభేదమును చూపించినారు. జాగ్రదాద్యవస్థాత్రయము, సర్వానుభవగోచరముగా నున్నది. ఈ అవస్థాత్రయముకన్న వేరుగా నున్నది తుర్యావస్థ. తదభిమానియగు జీవుడు సాక్షిఅనిపించుకొనును. అదియే తురీయ్యాపాదమని. లోకత్రయము అవిద్యామిశ్రమముగాన బ్రహ్మ

యొక్క పాదత్రియము తురీయ్యపాదము. కేవల ఆత్మస్వరూపము. వినుము.

మాణ్డూక్యే॥ శ్రు॥ నాన్తఃప్రజ్ఞం నబహిప్రజ్ఞం నో భయతః ప్రజ్ఞం। నప్రాజ్ఞానఘనం। నప్రజ్ఞం నాప్రజ్ఞం అదృష్టమవ్యవహార్యమగ్రాహ్య మలక్షణ మచింత్య మవ్యపదేశ్య మైకాత్మ్య ప్రత్యయసారం ప్రపంచోపశమం। శాంతం శివమద్వైతం చతుర్థం మన్యన్తే సఆత్మా సవిజ్ఞేయః॥

తా॥ స్వప్నావస్థలోనున్న జ్ఞానము బ్రిహ్మజ్ఞానము కాదు. జాగ్రితలో జ్ఞానమునూకాదు. నిద్రావస్థలో జ్ఞానమును కాదు. ప్రజ్ఞానఘనముకాదు. [ప్రజ్ఞ వున్నదికాదు.] ప్రజ్ఞ లేనిదీకాదు. మరి ఎట్టిదనిన, చూడడమునకు అగుపడనిది. ఇట్టిదని వ్యవహరించుటకు శక్యము కానిది. మనోనేత్రి శ్రోత్ర ములచే గ్రహించ శక్యము లేనిది. ఏ లక్షణములూ లేనిది. ఏ చిహ్నాలూ లేనిది, ఊహించ శక్యము కానిది, చెప్ప శక్యముకానిది, ఆత్మ అనే సంజ్ఞమాత్రిము కలది. పన్చభూత వికారములన్నియు శాంతిచిన పైని ఉన్నదని తెలుసుకోనవలెను.

స్వయం శాంతస్వరూపము ఆనందస్వరూపము. ద్వితీయ్య వస్తురహితము. ఇట్టిది తురీయ్యపాద స్వరూపము. ఆ తురీయ్యవస్తువుయే ఆత్మగాను పరబ్రిహ్మగాను ఉన్నది. అదియే తెలుసుకో తగినది. తురీయ పాదమనిననూ, తుర్యావస్థ అనిననూ ఒకటిగానే ఉన్నది. ఇదియే బ్రహ్మావస్థ. ఈఅవసనుపొందినవారు బ్రహ్మస్వరూ

పులు. తుర్యావస్థాభిమాని సాక్షిగనుక వీరు స్థూలశరీరజీవాదులు నేను అనే సంజ్ఞకలవారుకారని తాను. సాక్షిస్వరూపుడననే జ్ఞానముకలవారని శ్రోతలకు పైనచెప్పిన తురీయలక్షణములవలన బ్రహ్మను గ్రహించుటకు విరుద్ధములుగా నుండును గాని అన్నియు యదార్థములు. వీరికి ప్రపంచజ్ఞానము అభ్యాసమై అనుభవములోనున్నందున తురీయజ్ఞానము లేనందున విరుద్ధముగదోచును. జ్ఞానము నాలుగువిధములు. ౧ గర్భస్థజంతువందు ఆరుమాసములవరకు జడస్వరూపము. ౨ పుట్టిన శిశువునకు అజ్ఞానము. ౩ అంతటనుంచి ప్రపంచజ్ఞానము, ఇదియు అజ్ఞానములోనిదేను. స్వప్నజాగ్రత్తులవంటి భేదముకలది. ఈనాలగవజ్ఞానము వాస్తవము. ౪ తురీయజ్ఞానము. ఇదియే బ్రహ్మజ్ఞానమనబడును. నిజమైనవస్తువును తెలుపుతున్నందున సత్యమని, ఈజ్ఞానముగలఅవస్థయే తుర్యావస్థ. ఇదియు విడచి సాక్షిభావముగా స్వరూపస్థితితోనుండుట తుర్యాతీతమనబడును. ఇది పంచమదశ, తుర్యాతీతులున్ను. వీరు సకలము చిన్మయముగాచూతురు. బ్రహ్మవస్తువు సత్తారూపముగా జగత్తుయందంతటనూ వ్యాపించి నిర్మలమైనదై పూర్ణముగానున్నందున కంటికి అగుపడదు. సత్తాలేనివస్తువు జడమని సర్వానుభవములోనున్నదిగాన సత్తా అంతటను గలిగియున్నందున ప్రపంచమంతయూ చిన్మయమనిభావము. అట్టిబ్రహ్మను బోధించుటకు జగత్తుయందుదృష్టాంతముగా యేదియునులేదు. అంతనూగ్రహించే తనయందున్నజ్ఞానమే బ్రహ్మస్వరూపము. బాహ్యనేత్రముకు మనోదృష్టి

కారణము. దానికి కారణములేదు. కాన తురీయ్యా జ్ఞానమే ఆత్మ(బ్రహ్మ)అని భావము. అదే తననిజరూపమని గ్రహించవలెను. మధురరసముకు రూపములేదు. రసనేంద్రియముద్వారా గ్రహించబడుచున్నది. గుడమందు శర్కర యెట్లిమిడియున్నదో ఇతరపదార్థములందు మధురరస మగు పడినపుడు వాటియందు గుడముగాని శర్కరగాని మేళన కలిగినట్లు గ్రహించబడుచున్నది. రూపము లేకపోయినను మధురరసమున్నది లేక అని ఎట్లు గ్రహణమగుచున్నదో ఆరీతినే విమర్శ ఉన్నపుడంతటనూ సత్తాస్వరూపముగా ఆత్మ నిండియున్నది అని తెలియుచున్నది. కనుక బ్రహ్మ పరమాత్మ తురీయ్యము అని ఈసంజ్ఞలుగల చిత్కళ ప్రత్యక్షముకాని పరోక్షముకాదు. సుషుప్తినుంచి తుర్యాతీతము వరకూ దశాపంచకము. అయిదుదశలు చెప్పబడినవి.

పంచావస్థలవివరణము - సుషుప్తిలక్షణము

శివసూత్రే॥ అవివేకో మాయాసౌషుప్త మితి
సుఖమహమస్వాప్సం నకించిదవేదిష మితిస్మరణాత్॥

శ్రు॥ యదజ్ఞానం తత్ప్రలీనౌ తౌవిజ్ఞాన మనోమయౌ
తమోహ్యవిలయావసా నిద్రాజ్ఞానంచ సైవహి॥

తా॥ సుప్తావస్థ ప్రకృతియొక్క ప్రథమావస్థగానున్నది. సుషుప్తి స్వప్నము జాగ్రత తురీయ్యము తుర్యాతీతములనే ఈఅవస్థాపంచకము ఆరోహణక్రమముగా పృథివ్యాది ఆకాశాంతముయిన పంచభూతములధర్మములు. ఆయా

అవస్థయందు ఆయాభూతాంశము అధికము ప్రధానముగా నున్నది. ఈ అవస్థాపఞ్చకమును ప్రకృతిసంబంధముగలజీవునిదే గాని ఆత్మకు ఎట్టి అవస్థాభేదము లేదు. ప్రకృతియొక్కయు, పరమాత్మయొక్కయు, విభాగమును తెలుసుకొనుటకు ఈ అవస్థల విచారణ ఆవశ్యకత కలిగినది. అన్ని అవస్థలు మనోబుద్ధులవల్ల కలుగుచున్నవి. మనస్సు శక్తిభాగము. బుద్ధి శివభాగము. మనోబుద్ధులు రెండును, మేఘాచ్ఛాదితమైన సూర్యమండలమువలెను, హృదయస్థానగతములై తమస్సులో మునిగియున్నపుడు సన్నగిలియున్నపుడు సుషుప్తి అనబడును. దీనినే అవివేకమని, మాయ అని సుషుప్తి అని శివసూత్రము.

మనోబుద్ధులు రెండును అజ్ఞానమందు లీనమైనపుడు వాటి లయమే నిద్ర అని, అజ్ఞానమని చెప్పబడుచున్నది. అని శ్రుత్యర్థము.

ఈ అవస్థలయందు మనోబుద్ధులు తమోమయములైనందు సుఖము, దుఃఖము, రెండునూ లేనందున సుషుప్తి, సంప్రసాదావస్థ అని వాడుక. స్వప్న జాగ్రతలలో అలసిన జీవుడు ఈ అవస్థయందు విశ్రమించును. జీవుడు ఈ అవస్థను పొందినపుడు ప్రాజ్ఞుడనిపించుకొనును. ఇది పృథ్వీతత్వప్రధానము గనుక జడస్వభావము గలది. ఈ అవస్థాపఞ్చకము బంధమోక్షముల అనుసంధాన స్వరూపముగనుక ఈ విచారణ బ్రహ్మజిజ్ఞాసకలవారికి ముఖ్యముగా నుండును.

మాతృకా చక్రసంజ్ఞావివేకే, ప్రథమస్కంధే॥

శ్లో॥ జాగ్రత్సుషుప్తి కృతదక్షిణవామపార్శ్వాం
స్వప్నస్వభావ పరిక్లృప్త జఘన్యభాగాం
తుర్యాతి తుర్యఘటితానన హృత్ప్రదేశాం
ప్రాణేశ్వరీం పరశివస్య పరామృశామః॥

తా॥ జాగ్రత్సుషుప్తులచేత కల్పించబడిన కుడి ఎడమ పార్శ్వములు కలిగినట్టియు, స్వభావముచేతనే స్వల్పమయిన స్వప్నావస్థయే కటి ప్రదేశముగలదిన్ని; తురీయ్యము ముఖము గాను తుర్యాతీతము హృదయముగాను ఉన్న పరశివుని ప్రాణతుల్యమయిన భార్యయగు విమర్శరూప పరాశక్తిని భావిస్తున్నామని గ్రంథకర్తలు గ్రంథాదిని ప్రార్థించి నారు. ఇందువల్ల యీపన్చావస్థలు విమర్శశక్తిస్వరూపము లనియు, పరమేశ్వరుడు నామరూపరహితుడు, పూర్ణుడు, శాంతుడు, చిదానందస్వరూపుడనియు, సృష్టిఅంతయు శివ శక్తిమేళన అనియు తెలియబడుచున్నది.

శ్లో॥ పూర్ణేవపూర్తిరవికల్ప పదేసుషుప్తౌ
జాగ్రత్వపూర్తిరపి సంస్మృతి ధామ్నితద్వత్
జాగ్రత్సుషుప్తి సమవాయ పదేతురీయే
స్వప్నేచ తాదృశతయో రసమగ్రతైవ॥

తా॥ సృష్టికి శివశక్తులు మాతాపితరులవంటి కారణ స్వరూపులు. సృష్టి ఈపంచావస్థలుగానున్నది. అందు తురీయా తీతము నిర్గుణబ్రహ్మము. సర్వకారణము. తక్కిన నాలుగవస్థలలో

సుషుప్తి. తురీయములు, శివభాగములు, శివుడు బిందుస్వరూపుడు, బిందువు పూర్ణస్వరూపము గాన ఈ రెండవస్థలు పూర్ణత్వము గలవి. స్వప్న - జాగ్రితలు సంసార స్వరూపములు. శక్త్యంశములు, సంతుష్టిలేనిది మనోబుద్ధులు రెండును నేత్రేంద్రియమును పొందినపుడు పూర్ణవికాసత కలిగినపుడు జాగ్రిత అనిపించుకొనును. ఆరెండును హృదయగతమైనపుడు తమస్సులో మునిగి క్షీణించినందున సుషుప్తి నిద్రావస్థగానున్నది. స్వప్నము ఉభయమేళనము. సూక్ష్మనాడులయందు మనోబుద్ధుల సంచారము కేవలమనస్సే రూపము కలది, గాన మిథ్యాస్వరూపముగానున్నది. తురీయ్యమనగా మనోబుద్ధులు రెండును సిరోమధ్యనుపొంది మనస్సువృత్తిశూన్యమై లయమై బుద్ధిలయించకుండా పూర్ణవికాసత గలిగియుండు నపుడు జాగ్రిత్సుషుప్తుల మేళనావస్థగానున్నది. బుద్ధి నిల్చియున్నందున సుషుప్తికాదు. మనసు లయమైనందున జాగ్రితకాదు. యీ రెంటిటి మేళన తుర్యావస్థ యనబడును. ఇది ముందు విరివిగా తెలియబడును. బిందువు పూర్ణమును తెలుపుచున్నందున సివాంశలగు సుషుప్తి తురీయ్యములు పూర్ణత్వములుగలవి. శక్త్యంశలగు స్వప్నజాగ్రితలు పూర్తిలేనివనిభావము. తుర్యాతీతము బ్రహ్మస్వరూపము.

శ్లో॥ తస్మాత్ప్రవృత్తి వినివృత్తి మయోభయార్ధస్వప్న
   స్సుషిప్తిరవిజాగ్రిద వీతిగోప్యాః భేదా విభేదమయ
   జీవసివాజ్ఞకానాం షణ్ణాంవిమిశ్రిణమిదం ప్రకృతిర్దశానాం॥

తా॥ ప్రవృత్తిగల జాగ్రత, నివృత్తిగల సుషుప్తి. ఉభయ ధర్మములుగల స్వప్నము, ఈ మూడవస్థలు పశుభావ శివభావములను పొందినవారికి దశాక్రమము వేరుగానున్నందున ఇవి ఆరు విధములు. ఈ ఆరువిధములగు దశలయొక్క భేదము ప్రకృతిస్వరూపముగానే ఉన్నది. పరమాత్మకు ఏ భేదమున్నూ లేదు. అంతయు చిన్మయము గాన అభేద భావనయే తుర్యాతీత మనబడును-

మాతృకాచక్రే॥ సుప్తిస్కంధము॥

శ్లో॥ మాయాబలాత్ప్రథమ భాసిజడస్వభావం।
విద్యోదయాదథ వికస్వరచిన్మయత్వం॥
సుప్త్యాహ్వయం కిమపి విశ్రమణం విభాతి
చిత్రక్రమం చిద చిదేక రసస్వభావం॥

తా॥ సాధకజనులకు ముందుగా మాయాబలమువలన జడస్వభావముగల సుషుప్తికలుగుచున్నది. తరువాత జ్ఞానోదయమైనందున వికసన స్వభావముగల సకలమూ చిన్మయముగా ప్రకాశించుచున్నది. తుర్యావస్థ లభించుచున్నది. ఈ తుర్యావస్థ సుషుప్తియొక్క అనిర్వాచ్యమైన విశ్రాంతి స్థానముగానున్నది. సుషుప్తి జాగ్రత్స్వప్నములకు విశ్రాంతి స్థానము. ఆ సుషుప్తికి తురీయ్యము విశ్రాంతిస్థానమని. సుప్తావస్థయందు మనోబుద్ధులు రెండునూ లయమైనందున జ్ఞానశూన్యమై జడముగానున్నది. తురీయ్యమందునూ మనసు లేనందున ద్వైతరూపభేదజ్ఞానరహితముగనుక సుషుప్తితో సమానము. బుద్ధి లయముకాలేదుగాన సకలమూ చిన్మయ

ముగా ప్రకాశజ్ఞానముకలది. అందువల్ల ఈ తుర్యావస్థ శివశక్తిమేళనగానున్నది. ఈశివశక్తి సామరస్యము విచిత్ర మయినది.

స్వప్న స్వరూపము

శ్లో॥ మనోమాత్ర పదేధ్యక్ష విషయత్వేన విభ్రమాత్
స్పష్టావభాస భావానాం సృష్టిస్స్వప్న పదం మతం॥

తా॥ మనస్సుయందు సకలవిషయములు స్పష్టముగా ప్రకాశించుచు ప్రపంచము విభ్రమించుటవల్ల స్వప్నావస్థ యనబడును. ఈఅవస్థ నిద్రలోనుంచి కలుగుచున్నది. మనో బుద్ధులు జ్ఞానేంద్రియ పంచక సూక్ష్మనాడీ సంచారమన్న జాగ్రితానుభవ ప్రపంచము వాసనారూపముగలిగి నిద్ర యందిమిడియున్నది. ఆవాసన నిరంతరానుసంధానము. స్వప్న మందు కొంచెము ప్రపంచముగా పుట్టును.

మాతృకాచక్రే

శ్లో॥ విశ్వస్య కారణ దశేతి నిరూపితైవం
కార్యక్రమో భవతి కార్య మిదం విమర్శాత్।
విశ్రాంతమాత్మని పరాహ్వయ వాచి సుప్తౌ
విశ్వం వమ త్యథవి బోధ పదేవిమర్శః॥

తా॥ జాగ్రదవస్థలో కలుగబోయే కార్యరూపమైన ప్రపంచముకు ఈస్వప్నావస్థ కారణదశగానున్నది. పరా స్వరూ పమైన సుషుప్తియందు విశ్రమించియున్న ప్రపంచమును ఈ స్వప్నదశ విమర్శవల్ల పైకి పుట్టించుచున్నది.

శ్లో॥ వాణీపదాఖిలు ఋకార ౡకారరూపా
సంకోచ గంధ సహితా గగనేపి సుప్తా ।
సంకోచవేవ చిదచిద్ఘన ఖస్యవాణీ
తద్యోచ్యసంకుచ తిచ ప్రికృతా విమర్శే॥

తా॥ పరాస్వరూపమైన వాగ్దేవత ఋౡ అనే హ్రస్వ స్వరముల రూపముగా ముకళీభావముగలదై ఆకాశతత్వమందును సుప్తావస్థయందును ఉంటున్నది. శివశక్తి మేళనస్వరూపమైన ఆకాశతత్వము ఈ స్వప్నావస్థయందు లోపముచేత ఇంకను వాక్కు లేదు. స్వప్నప్రపంచము బహిరంగముకా నేరదు.

అధ జాగ్రదవస్థాస్వరూప ముచ్యతే
తంత్రరాజే॥

శ్లో॥ సర్వాక్షగోచరత్వేన యాతుబాహ్యతయా స్థితా ।
సృష్టిస్సాధారణీ సర్వప్రియాత్మాయం సజాగరః॥

తా॥ బాహ్యప్రపంచము దశేంద్రియములచేతను గ్రహించబడుచున్నది. ఏది సకలజనులకు ప్రియముగా నున్నదో సృష్టిసాధారణమైనదో అది జాగ్రదవస్థ యనబడును.

మాతృకాచక్రే॥

శ్లో॥ ఇత్యన్తరీమదిహ సంకుచితే విమర్శే
సంకోచ మాశ్రియతి బాహ్యపదే ప్రగాఢం ।
ప్రత్యేకమేవ కలయన్త్యధ పంచభావం
భూతాని పంచ జగతో నియతః కలాపః॥

తా॥ వెనకటి స్వప్నావస్థయందు విమర్శశక్తి కొంచము ముకుళీభావమును పొందినది. ఆ విమర్శశక్తి ఈ జాగ్రదవస్థ

యందు పూర్తిగా ముకళించుచున్నది. సుషుప్తియందు ప్రకృతిమయమైన ప్రపంచజ్ఞానములేనందున అది సంప్రసాదావస్థగా యున్నది. ఇది ఆత్మకునిజమైన అవస్థ. దీనియందు నిమిడి యున్న ప్రపంచము స్వప్నావస్థయందఙ్కురించి జాగ్రదవస్థలో ప్రత్యక్షమగును. కాని జాగ్రతలో నిజమైన ఆత్మజ్ఞానముపూర్తిగాపోయి ప్రపంచమే నిజమనే విపరీతజ్ఞానముకలిగి ఆత్మలేదనే వ్యవహారముకూడా గలుగుచున్నది. దీనిని వదలించుటకయే ఈ విచారణకలిగినది.

పృధివ్యాది పంచభూతములవలన ఆరోహణక్రమముగా సుషుప్తినుంచి తుర్యాతీతమైన అవస్థాపంచకము ఉత్పన్నమైనది. ఆకాశాది సృష్టిక్రమము. జగత్తంతయూ పంచభూతవికారముగా నున్నది. ఆదిని ఆత్మ ఏకాకారము. సర్వపరిపూర్ణము అందిమిడియున్న మాయాశక్తి ఉద్రేకించినపుడు ఆత్మ రెండు భాగములు అయినది, బిందువు ప్రకాశాంశ శివభాగము. విసర్గ విమర్శాంశము, శక్తిభాగము. బిన్దుభాగమందు శక్తియు శక్తిభాగమందు బింద్వంశయు కలిగిఉన్నది. శక్తిభాగ ముద్రేకించినపుడు శివభాగము అందులీనమైఉన్నందున అపుడు విమర్శశూన్యమై ప్రవృత్తిజ్ఞానము గలుగును. అది జాగ్రదవస్థ యనబడును. శివభాగ ముద్రేకించినపుడు శక్తిభాగము దాని యందు లీనమైనందున అపుడు వివేకముగలిగి ఆత్మానాత్మ విచారణకలిగి ఆత్మను తెలుసుకొనును. యిదియే తురీయముగానున్నది, సకలమూ శివశక్తిమేళనగా నున్నది. వీరు అనపాయులు. ఒకటి ఉద్రేకించినపుడు రెండవదితగ్గి ఉద్రేకించిన

భాగములను ఇమిడియున్నందున ఇవి జగత్తుకు ప్రధానవస్తువులుగానున్నవి. ఈప్రపంచ స్వరూపమైన అజ్ఞానము వదల వాస్తవజ్ఞానము పొందుటకొరకు శ్రీచక్రమును, అకారాది హకారాంతమైన మాతృకావర్ణములనూ, బ్రహ్మాండమును, శరీరమును, అనుసరించి బోధించుచున్నారు. మాతృకాశ్రీచక్రములకు ఆదివస్తువు బిందువు. బిందువికసనము విసర్గ అని, త్రికోణ చక్రమని. ఈరెండును శివశక్తిభాగములు. బిందువు పరాస్వరూపము. విసర్గపశ్యంతి. అష్టవర్గలు మధ్యమావస్థ. పంచాశద్వర్ణ విభాగము. వైఖరీస్వరూపము, ఇందుకుదృష్టాంతము. బిందువు బీజమువంటిది. వైఖరీవృక్షము వంటిది పత్రశాఖాయుతమైన వృక్షమును చూచినపుడు దీనికికారణమైన బీజమగుపడదు. అందువలన బీజముదీనికి లేదనేవాదము పుట్టవచ్చును. బీజావస్థలో వృక్షమిమిడి యున్నదనియు వృక్షావస్థలో బీజమిమిడి యున్నదనియు ఈహంశమును తెలుసుకున్నపుడు ఆత్మలేదని అగుపడదనే అజ్ఞానము వదిలిపోవును.

అథతురీయావస్థా వివరణము

వాక్య॥ పూర్వోక్తసుప్త్యాద్యవస్థాత్రయస్యతద్భోక్తౄణాం చ వివిచ్యజ్ఞానజన్య శుద్ధవిద్యోదయాఖ్య శ్చమత్కారస్తుర్యావస్థా. తదుక్తంబ్రహ్మోపనిషది "త్రిషుధామసు యద్భోజ్యం భోక్తాయశ్చ ప్రకీర్తితః, విందాత్తదుభయంయస్తు సభుంజానోన లిప్యతఇతి"॥

తా॥ వెనుక చెప్పిన సుషుప్తి స్వప్న జాగ్రత్తలయొక్కయుఁ ఆయా అవస్థాభేదమును తెలుసుకుని చాటియుండుగల సుఖదుఃఖ్యముల ననుభవించే ప్రాజ్ఞ, తైజస, విశ్వాలనే, తత్తదభిమానులయొక్కయు వివరమును ఏజ్ఞానమువల్ల తెలియుచున్నదో అట్టిజ్ఞానమే తుర్యావస్థ అనియు, తదభిమాని సాక్షి అనియు చెప్పబడినది.

వరదరాజః

శ్లో॥ తుర్యంనామ పరంధామ తథాభోగశ్చ మత్క్రియా
భేదేపి జాగ్రదాదీనాం యోగినస్తత్యసంభవే॥

తా॥ తుర్యావస్థ శ్రేష్ఠమైనది. అది సాధ్యమైనపుడు జాగ్రదాద్యవస్థా త్రయమందు గలుగడము, చిత్రమైనది. ఆఅవస్థకలవారు జీవేశ్వర భేదములేనివారు. ఇదియె బ్రహ్మావస్థగాయున్నది.

శివసూత్రము

వా॥జాగ్రత్స్వప్న సుషుప్తి భేదేపి తుర్యాభోగసంభవ ఇతి; త్రిషుచతుర్థం తైలవదాసేచ్యం॥

మహాకారణశరీరాభిమానీ జీవస్తుర్యః; సఏవసాక్షీతిప్రసిద్ధః॥

తా॥ జాగ్రదాది భేదమున్నప్పటికినీ తెలుసుకుని స్వస్వరూపము ఆత్మయని ఏభేదమునులేక కోవలనుపైని అంతయూ చిన్మయమని భావించి యథేచ్ఛగానుండుట తురీయము. ఇదివెనకటి మూడవస్థలయందును జలమందు తైలము వలెను తిలలందు తైలమువలెను మేళనగావ్యాపించి ఉన్నది.

అజ్ఞులు తెలుసుకొనలేరు. ప్రాజ్ఞులకు అనుభవముగా నున్నది.

సర్వకారణమైన పూర్ణబిందు రూపమైన పరమాత్మయే, మహాకారణ శరీరము. దానియందభిమాని సాక్షి అనబడును. సాధకుని శిరోమధ్యను ద్వాదశాంతమందు సాక్షి స్థానమని తెలియవలెను.

మాతృకాచక్రే

శ్లో॥ అంతఃపదంభవతి తచ్చతురఙ్గమైక్యా
చ్చిచ్చేత్యయోః కరణసీమ్న్యపి భావితైక్యః।
పంచాఙ్గకంభవతి బాహ్యపదం ప్రకృత్యాం।
చిద్వహ్నిగర్భకుహరా దధనిర్గతాయాం॥

తా॥ గర్భములోపలనుంచి చిద్రూపమైన జ్ఞానముదయించగా (విమర్శశక్తి కలిగినపుడు) శ్రీచక్రమందు ఆదినున్న బిందుచతుష్టయము శివశక్తుల ఐక్యమువల్ల లోపలనున్న అంతఃకరణ చతుష్టయము గల సుషుప్తి అగుచున్నది. ఈనాలుగు శక్తికి నాలుగు అవయవములు. అంతఃకరణమందునూ శివశక్తుల ఐక్యము భావించినపుడు బహిరంగమందు సుషుప్త్యాది తుర్యాతీతాంతమైన పంచావస్థలు కలదగుచున్నది. శివభాగము పంచాంగములు కలదని, శ్రీచక్రమందు మధ్యబిందువు, ముక్కోణచక్రమందున్న కోణబిందువులు మూడు కలసి నాలుగు బిందువులు కోణబిందుత్రయము త్రిగుణాత్మకమైన శక్త్యంశము. శివస్వరూపమధ్య బిందువువలన కలిగినవి. తనలో చిద్రూపమైన జ్ఞానోదయమైనపుడు

శివశక్తుల కభేదజ్ఞానము కలుగును. అపుడు ఆబిందుచతుష్టయము లోపలనున్న అంతఃకరణ చతుష్టయ రూపమున్ను సుషుప్తి స్వరూపముగానుండును. సుషుప్తినుంచి తురీయ పర్యంతమూ చతురంగములు కలది. శక్తిభాగమని, జాగ్రత పంచాంగములు, పంచావస్థలుకలదని భావము. తురీయ్యము వరకూ శక్తిభాగమనియు, శక్తినాలుగంగములు కలదనియు తుర్యాతీతము పంచాగములు కలది, శివభాగమని రహస్యము.

శ్లో॥ జ్ఞానక్రియాత్మక సుషిప్తి నిబోధమధ్య
సస్థాక్షమా వుభయపక్షగ బిందుసర్గా ।
తౌవ్యాపకౌ తదుభయస్య తదఙ్గభూతౌ
జాగ్రత్సుషుప్తి సమవాయపదే తురీయః॥

తా॥ పురుష ప్రకృతులు ఆత్మయందుగల సుషిప్తి జాగ్రతల మధ్యనున్న క్షకార మకారములు. ఆఉభయపక్షములను పొంది బిందువిసర్గలుకలవి. క్షకారము శివస్వరూపమైన బిందువు. మకారము మాయాస్వరూపమైన శక్త్యంశము. విసర్గరూపము. జాగ్రదవస్థకు కారణమున్ను. ఆక్షకార మకారములు సుషుప్తి జాగ్రతలను పొందించేవిన్ని వాటికి అంగములుగా నున్నవిన్ని; జాగ్రత్సుషుప్తుల మేళనము మద్యావస్థ తురీయమగుచున్నది. మనోబుద్ధులు స్థితితారతమ్యము వలన ఈజాగ్రిదాది పంచావస్థలు కలుగుచున్నవి. మనోబుధ్ధులు హృదగతమై తమస్సులో లీనమైనపుడు క్షీణించియున్నపుడు సుషుప్తి కలుగుచున్నది. ఆరెండును నేత్రగోళమును పొంది పూర్ణవికాసత కలిగినపుడు

జాగ్రద వస్థగానున్నది. ఆ రెంటను కంఠగతమైనపుడు స్వప్నావస్థగానున్నది. ఆమనోబుద్ధులు శిరోమధ్యముపొంది మనస్సులయమై(వృత్తిశూన్యమై) బుద్ధిలీనముకాకుండా నిలిచి నపుడు తుర్యావస్థ అనిపించుకొనును. అపుడు బుద్ధిఉన్నం దున నిద్రకాదు. మనసులేనందున ద్వైతమూలేదు. గనుక జాగ్రితకాదు. సుషుప్తి ధర్మమైన మనోభావము, జాగ్రిధర్మ మైనబుద్ధి సద్భావము. ఇట్లు ఉభయధర్మములు గలది తుర్యా వస్థ అనిభావము. ఇదితురీయ్య స్వరూపము.

తురీయ్యాభ్యాసము

శ్రీ॥ ప్రాణాయామాదికం త్యక్త్వా స్థూలోపాయం వికల్పకం।
అవికల్పకరూపేణ స్వచిత్తేన స్వసంవిదా।
మనస్తుర్యర సేనాత్రి స్వదేహాదిప్రిమాతృతాం।
మజ్జనేనప్రిశమయన్ ప్రివిశేతత్సమావిశేత్॥

తా॥ లోకము; పంచభూతములు, గుణత్రియము, పం చావస్థలు వీట్లతో నిండియున్నందున ప్రపంచమని వాడుక కలిగినది.

జాగ్రదాద్యవస్థాత్రయము సర్వానుభవములోనున్నది. తురీయ్య తుర్యాతీతములు రెండును బ్రహ్మవేత్తల అను భవములో నున్నవి. ఈరెండునూ బ్రహ్మావస్థలుగా నున్నవి. తురీయ్యము జాగ్రితలోనుంచి పొందవలెను. జాగ్రతలో పౌర్ణమీ దృష్టికలిగి (నేత్రములయందు పూర్ణవికాసత కలిగి) అంతఃప్రజ్ఞా బహిర్దృష్టికలవాడై పద్మాసనాసీనుడై ఇతరాసనాది భేదముగాని ముద్రిలు ప్రాణాయామాది

కాయిక వికారములు లేక నిశ్చలమైన తనమనసును తనబుద్ధి యందు లయింపజేసి సహస్రారమందున్న చిత్కళను ధ్యానించుచు బుద్ధిలయించకుండా నిలిపి బుద్ధికి అచటనున్న చిత్కళను ఆలంబనగానిచ్చి, చిద్రూపమందు తన మనోదేహేంద్రియాదులను లయింపజేసి తురీయుడవను. చిద్రూపము, లోపలనూ పైని నిండియున్నదని, లోకమంతయు చిన్మయముగా భావించి, తానునూ చిన్మయమనే భావించుటయే తుర్యావస్థగానున్నది.

స్మృతి

శ్లో॥ యావద్ధ్యాన దహంకారో విస్మృతోభ్యాసయోగతః।
తావత్తావత్సూక్ష్మదృష్టేర్నిజానందోనుమీయతే॥
అలీనత్వాన్ననిద్రేషా తతో దేహోపినోపతేత్!
నద్వైతస్యాభాసతేనాపి సదాప్రతతాస్తియత్సుఖం।
తద్బ్రహ్మానంద మిత్యాహ భగవానర్జునంప్రతి॥

తా॥ పూర్వోక్త స్థితిగానున్నపుడు బుద్ధి లీనముగాకుండా చిద్వస్తువు ఆలంబనగా యున్నందున నిద్రకాదు. అందువల్ల దేహము పడలేదు. మనస్సువృత్తి శూన్యమై చిత్కళ యందు లయమైనందున ద్వైతప్రపంచము లేనందున జాగ్రతకాదు. నిద్రయూకాదు. ఆకాలమందున్న సుఖము బ్రహ్మానందమని శ్రీకృష్ణులు అర్జునునకు ఉపదేశించిరి.

ఇదియే మాండూక్యమందు చెప్పిన తురీయ్యస్వరూపము.. ఇదియే ఛాందోగ్యమందు చెప్పిన భూమా

వస్థగా నున్నది. వీరుస్థితప్రజ్ఞులు గీతలోనాలుగవ అధ్యాయమందు చెప్పినారు.

మహోపనిషత్తు

శ్లో॥ చిత్తే చేత్యదశాహీనే యాస్థితిః క్షీణచేతసాం।
సోచ్యతే శాంతకలనా జాగ్రత్యేవసుషుప్తతా॥

తా॥ చిత్తము దృశ్యసంబంధమైన వృత్తులచే శూన్యమైయుండగా వృత్తిక్షయమైన వానిస్థితి వాసనారహితమైనదై జాగ్రతయందే సుషుప్తియని పించుకొనును. పూర్ణజాగ్రతకాదు. పూర్ణనిద్రకాదు ఈరెండిటికి మధ్యావస్థ తురీయ్యమని భావము.

శ్లో॥ జడాజడదృశోర్మధ్యే యత్తత్వంపారమార్థికం।
తదేవబహుశః ప్రోక్తం బృహదారణ్యకాదిషు॥

తా॥ దృక్, దృశ్యము, ఈరెండింటికి నడుమనున్న అనుభవము ఈరెండిటియందు అనువృత్తమైన చైతన్యము పరమాత్మ స్వరూపమని బృహదారణ్యము మొదలగు శ్రుతులయందు చెప్పబడినది.

జ్ఞానవాసిష్ఠే

శ్లో॥ దృశ్య దర్శన సంబధే యానుభూతిర్నామయా।
తామవష్టభ్య తిష్ఠత్వం సాషుప్తిం భజతేస్థితిః॥
సైవ తుర్యత్వమాయాతి తస్యాందృష్టా తు రాఘవ॥

తా॥ దృక్, దృశ్యముల, సంబంధముకలిగి నందున గల అనుభూతియే ఆత్మస్వరూపము. ఈరెంటియందు ననుసరించి

యున్న చైతన్యము ననుసరించియుండుము. అది యేతుర్య త్వమును పొందుచున్నది.

శ్లో॥ నాత్మాస్థూలోన చైవాణు ర్నప్రత్యక్షోన చేతరః।
నచేతనో నచ జడో నచైషో సన్న సన్మయః।
నాహం నానోనచై నైకో నవానేకోపిరాఘువ॥

తా॥ ఓరామచంద్రా ఆత్మస్థూలముకాదు, సూక్ష్మ ముకాదు, ప్రత్యక్షముకాదు, లేనిదికాదు చేతనముకాదు, జడమున్నూకాదు అగుపడుచున్న ప్రపంచముకాదు, శూన్యముకాదు, నేను అనేదికాదు, నాయందుగల దనేదికాదు, ఏకముకాదు, అనేకముకాదు, మరి ఎట్టిదనిన ఇవియన్నియు దేనియందు కల్పించబడినవో ఏదివాటినన్నిటినీ తెలుసుకుని గ్రహించుచున్నదో అదియే ఆత్మగానున్నది. అనిభావము.

శ్లో॥ యదిదంద్రుశ్యతాం ప్రాప్తం మనష్షష్టేంద్రియాశ్రయం।
సర్వాతీతంపరంరాము యన్నకించిదివే హాతత్॥

తా॥ దృశ్యప్రపంచముకన్న వేరైనదానిని చెప్పుటకు జగత్తుపనికిరాదు. గాన ఆత్మఉపమాన రహితమైనది. అనిభావము. దృశ్యమంతయునూ త్యజించగా మిగిలిన జ్ఞాతయే ఆత్మయని గ్రహించవలెను.

శ్లో॥ ఆత్మవ్యతీతేసర్వస్మా త్సర్వరూపేథవాతతే
కోబంధః కస్యవామోక్షో నిర్మూలంమననంకురు॥

తా॥ ఆత్మ దృశ్యమంత కన్నను వేరైనదిగాని అంతయందు అనుస్యూతమైయున్నది. గాని అయినపుడు బంధ

మోక్షములు ఎవరికి? గనుక మనమును నిర్మూలముగా వదల వలెను. వృత్తిరహితమే మనోలయము.

శ్లో॥ అస్వాప్నయా అనంతాయా అజడాయా మహామతే।
యద్రూపం చిరనిద్రాయా స్తద్రూపం పరమాత్మనః॥

తా॥ గొప్పబుద్ధిగల ఓరామా జాగ్రత్స్వప్న సుషుప్తులుగాక తుర్యావస్థ యందుగల ఏచిద్రూపముగలదో అది పరమాత్మ స్వరూపమని వసిష్ఠులువారు రాములవారికి ఉపదేశించిరి. ఇదితురీయ స్వరూపము.

తురీయ విఘ్నాని

తదుక్తం జ్ఞానార్ణవే

శ్లో॥ లయే సంబోధయేచ్చిత్తం క్షిప్తం ప్రశమయేత్పునః।
సకషాయం విజానీయాత్ తత్ర నాస్వాదయేద్రసం॥

వ్యా॥ అస్యనిర్వికల్ప స్యాఙ్గినో లయవిక్షేప కషాయ రసాస్వాదా శ్చత్వారోవిఘ్నాః;

లయస్తావదఖండ వస్త్వనవలంబనేన చిత్తవృత్తిర్నిద్రా. అఖండ వస్త్వనవలంబనేన చిత్తవృత్తే రన్యావలంబనం విక్షేపానామజాగ్రత్. లయవిక్షేపాభావేపి రాగాది వాసనాయా స్తబ్ధీభావా దఖండవస్త్వనవలమ్బనం కషాయః; స్వప్నఇతి. త్రయాణామభావే అఖండవస్త్వనవలంబనేపి చిత్తవృత్తేస్సవికల్పకానంద రసాస్వాదనం రసాస్వాదః. ఏతద్విఘ్నచతుష్టయేన విరహితం చిత్తం నిర్వాతదీపవదచలం సదఖండచైతన్యమాత్రం భవతి. యదాతదా నిర్వికల్పతురీయ మిత్యుచ్యతే. తదేవబ్రహ్మాత్మస్సిద్ధిః.

తా॥ తుర్యావస్థలో వెనక చెప్పిన ప్రకారము మనో బుద్ధులను స్వాధీనం చేసుకున్ననూ, పూర్వవాసన వలన ఆమ నోబుద్ధులకు చలనము కలిగినపుడు ఆయవస్థని లయ విక్షేప కషాయ రసాస్వాదములని నాలుగు విఘ్నములు గానున్నవని. వాటిని పరిహరించవలెనని చెప్పుచున్నారు.

౧ లయమనగా మనసును వృత్తిశూన్యముగా చేసి బుద్ధి లయించకుండా నిల్చియున్నపుడు బుద్ధిసద్వస్త్వాలంబనకలిగి యున్నపుడు తురీయమగుచున్నది. అపుడు అఖండవస్తువు, ఆలంబనము దొరకనపుడు బుద్ధిన్ని మనసుతోపాటు లయమగును. అదినిద్రఅని అపుడు బుద్ధికి ఆలంబన నివ్వవలెను. బుద్ధిని లేపవలెను.

౨ బుద్ధికి అఖండవస్తువు ఆలంబన లేనందున ప్రపంచ వస్తువుల ఆలంబనకలదని గ్రహించవలెను. విక్షేపము మనసుకు వృత్తికలుగుట జాగ్రతఅగును. అపుడుదానిని శాంతింప చేయవలెను. వృత్తిరాహిత్యము కావలెను.

౩ లయవిక్షేపములు లేకపోయిననూ బుద్ధికి అఖండ వస్త్వాలంబన లేనందున రాగాదివాసన కలుగుట స్తబ్ధీభావము, కషాయమును; ఇదిస్వప్నము. అపుడుదీనిని తెలుసుకునిన మాత్రమున ఇదినసించును, బుద్ధికి సద్వస్త్వాలంబననివ్వవలెను.

౪ లయవిక్షేప కషాయములు లేకపోయిననూ ఆకాలమందు కల్పితమైన సుఖానుభవమున్ను, అఖండవస్తువు ఆలంబనలేక పోవుటయు రసాస్వాదన అనిపించుకొనును. ఇవినాలుగు విఘ్నములు. వీటిని తెలుసుకుని సర్వవ్యాపకమైన స్థూలా

కాశమును ఆధారముగానున్న అఖండాకార చిదాకాశమనే సద్వస్తువుగాని సహస్రారమందున్న బిందుమండలమందు చిత్కళనుగాని, బుద్ధికి ఆలంబనగానిచ్చి, దానియందు తాను ప్రపంచము లయమైనపుడు ఆకాశమందు గాలి లేని స్థలమందున్న దీపమువలెను చిన్మాత్రుడై ప్రకాశించును. అదినిర్వికల్ప తురీయము. దీనిదారుఢ్యము తుర్యాతీతము. కైవల్యము నగును.

తురీయాతీత లక్షణము.

శ్లో॥ తుర్యావష్టంభతో లభ్యం తుర్యాతీతం పరంపదం।

తా॥ తుర్యావస్థయొక్క దారుఢ్యమే తుర్యాతీతమని. రాక పోకలుకలది. రసాస్వాదనకలది. తురీయము అవస్థాత్రయ మందునూ తుర్యానుభవము, తుర్యాతీత మనబడును. ఇది ఉత్తమపదము. దీనిపైని స్థానములేదని భావము. ఈఅవస్థ కలవారు అవధూత లనబడుదురు.

వరదరాజః

శ్లో॥ తుర్యాభ్యాస ప్రకర్షేణ తుర్యాతీతాత్మకం పదం
సంప్రాప్తవానకస్మా త్స్వలోకాంత రాత్మనా॥
తుల్యశ్శివేన తన్మాత్రస్స్వచ్ఛందానంద శాలినేతి॥

తా॥ తుర్యాభ్యాసాధిక్యము చేత తుర్యాతీతమనేది కలుగుచున్నది. వారుసకల ప్రపంచము తనస్వరూపముగాను ఆత్మస్వరూపముగాను చూతురు. వారుపరశివ సమానులు. స్వేచ్ఛావిహారముగా సంచరించేవారు. ఆనందమే స్వరూపము గాగలవారు.

శివసూత్ర త్రయము.

పంచమదశావన్నస్య స్వరూపకథనాయ సూత్రి త్రియము క్తం॥ శివసూత్రం॥ శరీరవృత్తిర్వ్రతం॥౧॥ కథాజపః ॥౨॥ దానమాత్మజ్ఞానం ॥౩॥ స్వాత్మానుసంధాన రూప శివపూజా సాధనత్వా చ్ఛరీర ధారణం వ్రతం నతుచ్ఛం॥

శ్లో॥ అంతరుల్లసిత స్వచ్ఛశక్తి పీయూష తోషితం
భవత్పూజోపభోగాయ శరీరమిదమస్తునః॥

తా॥ తుర్యాతీతము అయిదవదశ. ఆ అవస్థను పొందిన వారిస్థితిని శివసూత్రములలో మూడు సూత్రములచేత వివరించినారు. అందు మొదటి సూత్రార్థము. ఆత్మానుసంధాన రూపమైన శివపూజకు సాధనముగు శరీరధారణ మాత్రము కు ప్రవృత్తికలవారు, వారిప్రవృత్తి నివృత్తిగానే యున్నది, అనిభావము. శరీరధారణ తుచ్ఛముకాదు అనివారి భావన.

సూ॥ తచ్చిత్తస్య సత్యగ్రాహిత్వాత్ ఇతిబ్రహ్మసూత్రే
నిర్వికార వైశద్యే ధ్యాత్మ ప్రసాదః॥

తా॥ శరీరధారణవలన చిత్తస్థితి చిత్తమువలన సత్య స్వరూపమైన పరమాత్మను గ్రహించుచున్నది, అనిభావము. చిత్తము నిశ్చలతను పొందినపుడు ఆత్మస్ఫురణ కలుగుచున్నది.

రెండవసూత్రము కథాజపః॥ జ్ఞానవాసిష్ఠే। శ్లో॥ సదాసంతోఽభి గంతవ్యాః యద్యప్యుపదిశంతినో। యాహిస్వైర కథా లాపా ఉపదేశా భవంతితాః॥

తా॥ వారియొక్క స్వేచ్ఛాప్రసంగమే జపము. జ్ఞానమును గోరువారు బ్రహ్మవేత్తల నాశ్రయించవలెను. సర్వదా వారివద్దకు వెళ్ళవలెను. వారివద్దచేసిన ప్రసంగమంతా ఉపదేశముగానేఉండును. ఆత్మప్రసంగము తప్ప వేరే ప్రసంగము వారివద్ద వుండదుఅని భావము.

శివ సూత్రము॥ దానమాత్మజ్ఞానం॥ పరేభ్యో ఆత్మోపదేశం దానమితి కృష్ణదాసేనోక్తం॥ శ్లో॥ ప్రోక్తం చైతన్యరూపస్య సాక్షాత్కరణమాత్మనః। యత్తద్దానం తదేవాస్య దానం యత్నే నదియ్యతాం॥

తా॥ వీరు దగ్గిరనున్న శిష్యులకు ఆత్మోపదేశము చేయడమే దానము. శరీరజీవాదులు నేననే భ్రమగల శిష్యులకు తమయందున్న ప్రజ్ఞానమున్ను సాక్షియు స్వస్వరూపములని ఆత్మ సాక్షాత్కారము చేయడమే దానము. వీరు శిష్యులను ముందుగా పిలచి ఉపదేసించెదరు. ప్రయత్నపూర్వకముగా ఉపదేశము నివ్వవలెను. ఆత్మప్రసంగమే జపము. ఆత్మోపదేశమే దానము. ఇంతకన్న వేరు ప్రయోజనములేనివారు పంచమదశను పొందినవారని భావము. తుర్యావస్థనుపొందినవారు జీవన్ముక్తులు. తుర్యాతీతులు విదేహముక్తులుగానున్నారు. ఇది తుర్యాతీతలక్షణం.

—♦ అవధూతలక్షణం ♦—

శ్లో॥ అక్షిత్వాద్వరేణ్యత్వాద్ధూతసంసార బంధనాత్।
తత్త్వమస్యర్థలక్ష్యత్వా దవధూత ఇతి స్మృతః॥

తా॥ అవధూత అనే నాలుగక్షరములకు విశేషార్థము కలదని భావము. అది ఎట్లనిన:- అకారమువల్ల జీవన్ముక్తిని పొందినవారనియు, జ్ఞానసంపన్నులనియు, అనేకవిధములగు సుగుణములు గలవారిలో అగ్రగణ్యులని; వకారమువలన మనుష్యులలోను జ్ఞానులలోను శ్రేష్ఠులని; ధూ అనే వర్ణమువలన పోయిన సంసారమనే బంధము గలవారని; తకారమువలన తత్త్వమసిఅనేమహావాక్యార్థమునకు వీరు లక్ష్యముగా నున్నారని, బ్రహ్మస్వరూపులు; అవధూత శబ్దమందున్న నాలుగువర్ణములవల్లను తెలియుచున్న సంకేతార్థము గలవారుగనుక తుర్యాతీత కైవల్య జీవన్ముక్తదశలను పొందినవారు అవధూతలని వాడబడుచున్నారు. వీరు జాగ్రతాద్యవస్థాత్రయమందును తుర్యాతీతమందునే ఉందురు. వీరు వర్ణాశ్రమ భేదము లేనివారు. స్వేచ్ఛా సంచారులుగానున్నారని భావము.

—♦ జీవన్ముక్తలక్షణము ♦—

శ్లో॥ యోజీవతి గతస్నేహః సజీవన్ముక్త ఉచ్యతే।
సస్నేహా జీవితోఽబద్ధః ముక్త ఏవ తృతీయకః॥

తా॥ దృశ్యమందు సత్యత్వభ్రమను విడిచి ఆత్మయందాసక్తి గలిగి తాను ఆత్మస్వరూపుడను అనే జ్ఞానము

గలవాడు ముక్తుడు. దృశ్యమందు స్నేహము గలవాడు బద్ధుడు. దృశ్యమందు స్నేహము లేనివాడు ఆత్మ తానని వాడు మూఢవవాడు. వీరు తుర్యాతీతులు. వీరిది విదేహ ముక్తిగా నున్నది.

—* కైవల్య స్వరూపము *—

శ్లో॥ అసంభవతి చేత్తస్మిన్ దిగ్వ్యోమ్న్యాకాశ రూపిణీ।
ప్రకాశ్యేయాదృశీ రూపం ప్రకాశస్యామలం భవేత్।
త్రిజగత్త్వమహంచేతి దృశ్యే। సత్త్వముపాగతే।
ద్రష్టుస్స్యాత్కేవలీభావ స్తాదృశో విమలాత్మనః॥

తా॥ ప్రకాసించబడే ప్రపంచము శూన్యముగా భావించినపుడు ప్రకాశము మిగులును. అది తానే భావనయే కేవలీభావము. అదియే కైవల్యము. అఖండాకారమైన ఆ బింబముకన్న వేరు ఏమియూలేనందున యేకవస్తువనిభావము.

శ్లో॥ అనాస్థాఖిల శైలాది ప్రతిబింబేహియాదృశీ।
స్యాద్దర్పణేదర్పణతా కేవలాత్మస్వరూపిణీ।
అహం త్వంజగదిత్యాదౌ ప్రశాంతేదృశ్యసంభ్రమే।
స్యాత్తాదృశీ కేవలతా స్థితే ద్రష్టర్యవీక్షణే॥

తా॥ అద్దమందు ప్రతిబింబించిన పర్వతాదుల నుపేక్షించి కేవల అద్దమును మాత్రము గ్రహించినట్లు; ఆత్మయందు ప్రత్యక్షముగానున్న నామరూపాత్మక ప్రపంచము నుపేక్షించి చిన్మయమైన ఆత్మనుమాత్రము గ్రహించుట ముఖ్యముగా కైవల్యము సిద్ధించుటగా నున్నది. ద్రష్ట

ఉన్ననూ ఆత్మకన్న వేరుగా నగుపడకూడదు. దృశ్యమంతయు అణగినపుడు దృష్టమాత్రము మిగులును. అదియే కేవలీ భావమని తాత్పర్యము.

శ్లో॥ అవాసనంస్థిరం ప్రోక్తం మనోధ్యానంతదేవతత్।
సఏవ కేవలీభావ శ్శాంతత్త్వైవచ తత్సదా।

తా॥ వాసనారహితమయిన మనస్సు స్థిరమయినపుడు అదియే ధ్యానమనబడును. అదియే కైవల్యమని; అది, అట్టి అవస్థ శాంతమని భావము.

శ్లో॥ ఊర్ధ్వబాహుర్విరామ్యేష నచకశ్చిచ్ఛృణోతితత్।
అసంకల్పః పరం శ్రేయో నకిమంతర్న భావ్యతే।
కిల తూష్ణీం స్థితేనైవ తత్పదం ప్రాప్యతేపరం।
పరమం యత్రసామ్రాజ్య మపిరామ తృణాయతే॥

తా॥ ఓ రామచంద్రా! నేను చేతులుమీదికి యెత్తి ఇంతకన్న మంచిమార్గము వేరేలేదని దృఢముగా చెప్పగలను. దానిని ఎవరునూ వినరు. ఇంతేగాక ఏమియుస్మరించకుండా ఊరకుండుటయే ఉత్తమమైన శ్రేయస్సు. ఊరికే ఉన్నమాత్రముచేత సామ్రాజ్యపదవికన్న ఉత్తమపదవి దొరుకును. ఇది ఏవిధమైన శ్రమయు లేనిది. అయిననూ నామాటవినరని వసిష్ఠముని రాములవారికి ఉపదేశించెను.

—• రాజదంపతుల సంభాషణ •—

గద్య॥ వైరాగ్యయుక్తంవసమాగతం రాజానం; ఏవమాది ప్రసంగేణ కృత్రిమ రుషిర్బోధయిత్వా తూష్ణీంస్థితః॥

తా॥ వైరాగ్యయుక్తుడై గృహమును రాజ్యమును విడచి వనమునుపొందిన రాజునుచూచి ఆరాజుభార్యయగు విమర్శశక్తి ఋషికుమారరూపముతో భర్తకు జ్ఞానమార్గము సకలము ఉపదేశించి తూష్ణీభావముగ నూరకుండెను.

—రాజు జీవన్ముక్తావస్థను పొందుట—

గ॥ రాజోవాచ. ధన్యోహం; ధన్యోహం; పునరపి. ధన్యోహం; విస్మృతంజ్ఞాతం;ధన్యోహం; ధన్యోహం; బ్రహ్మత్వాం గుర్వనుగ్రహం లబ్ధం ''కృతార్థోస్మి కృతార్థోస్మి కృతకృత్యోస్మి సర్వదా। బ్రహ్మానంద పదం తుర్యం ప్రాప్యం ప్రాప్తోస్మి. శ్రీగురో!''

తా॥ ఇట్లు గురువు ఉపదేశించినపైని రాజు బ్రహ్మజ్ఞానము స్వస్వరూపజ్ఞానము కలవాడై ;శ్రీ గురువర్యా! మీ కృపవలన కృతార్థుడనైతిని. చేయతగినది చేసితిని. పొందతగిన బ్రహ్మానందమును పొందితిని. అని బ్రహ్మానందయుక్తుడై యుండెను.

—విమర్శశక్తి నిజరూపముతో వచ్చుట—

గ॥ తతోరాజపత్నీ, స్వపతిం సంశయవిపర్యయ రహితజ్ఞానసంపన్నం జ్ఞాత్వా స్వస్థానం నేతు ముద్యుక్తా కౌతుకఋషివేషం విహాయ నిజరూపేణ సంబోధ్య నేతవ్య మిత్యంతస్సభావ్య; రాజానం ప్రత్యేవం వక్తి॥
కౌతుకఋషిరువాచ॥

హేరాజన్! యదృచ్ఛయా భవత్సమాగమము భూత్॥ భవన్మనోరథఃసిద్ధః. బహుదినాన్యతీతాని. పితృదర్శనార్థం గమిష్యామీ త్యుక్త్వా, ఖేచరీభూత్వా నిర్యయౌ. సరాజాతుర్యావస్థాయాం ప్రవిష్టః॥

తా॥ ఆరాజుభార్యయగు విమర్శశక్తి తనభర్త నిశ్చయమైన జ్ఞానయుక్తుడైనాడని తెలుసుకుని కృత్రిమఋషి వేషమువిడచి తన నిజరూపముతో రాజునుబోధించి స్వారాజ్యముకు తోడ్చుకువెళ్ళవలయునని తనలోతాను నిశ్చయించుకుని రాజుతో చెప్పుచున్నది. ఓరాజా! చిరకాలమైనది. నేను పితృదర్శనముకు వెళ్లెదను. నీకును మాకును యదృచ్ఛగా సమావేశమైనది. నీమనోరథము తీరినది. అని చెప్పి ఖేచరీగమనము కలవాడై ఆఋషివెళ్ళెను. ఆరాజు తురీయ్యానిష్ఠుడై యుండెను.

గ॥ రాజపత్నీ విమర్శశక్తిః, స్వగృహంప్రాప్యకృత్రిమ ఋషివేషం విహాయాంతఃపురే స్థాపితం స్వశరీరంప్రాప్య కాని చిద్దినాని రాజ్యకార్యాణివిమృశ్యతతో రాజానమానయామీతి మత్వా స్వస్వరూపేణ పునస్తపోవనం ప్రవిశ్య తుర్యాతీతావస్థాసంపన్నం స్వరూపనిష్ఠం పతిం వీక్ష్య, విస్మితా సమీపే స్థిత్వా, వీణాగానమకరోత్ తన్నాదేన సరాజా జాగ్రదవస్థాం ప్రాప్య; స్వాగ్రేస్థితాం స్వపత్నీందృష్ట్వా ప్రియే! దుర్గమం వనం కథం ప్రాప్తాసి? కిమర్థమాగతా సీత్యవోచత్॥

తా॥ రాజుభార్య తనగృహ మందంతఃపురమందున్న స్వశరీరమునుపొంది కొన్నిరోజులు రాచకార్యములు నిర్వ

తిరాంచి రాజును ఇంటికి తీసుకురాదలంచినదై తన నిజరూప ముతో తిరిగి వనముకు వెళ్ళెను. స్వరూపనిష్ఠుడై యున్న భర్తను చూచి ఆశ్చర్యపడి తపోభంగము కూడదని సమీప మందు చెట్టునీడను కూర్చుని వీణాగాన మారంభించెను. ఆనాదమువలన రాజు జాగ్రదవస్థనుపొంది పురోభాగమం దున్న భార్యనుచూచి ఓప్రియురాలా! అసాధ్యమైన ఈవన ముకు ఏలాగున స్తివి? ఎందుకు వస్తివని అడిగెను.

—— రాజు తిరిగి స్వరాజ్యమును ప్రవేశించుట ——

౧॥ దేవ్యువాచ॥ శ్రీమతాం వనవాసః బహుకాల మభూత్. తపసాసాధితం కిమితిజ్ఞాతు మిచ్ఛయా హ మాగ తాస్మి. రాజాపత్నీంవీక్ష్య; స్వగురూపదిష్టం వక్తుమారబ్ధః. పత్నీ; రాజన్! అలమలం. మయైవ కృత్రిమఋషి రూపేణోప దిష్టం సర్వం; భవంతస్సర్వదా చిద్రూపా ఏవ. మాయావినా ఐంద్రజాలికయా వంచితాః, విమోహితాః, స్వస్వరూప విస్మృతింప్రాప్తాః. భవతః; సర్వదా చిద్రూపమేవ స్వరూపం. జ్ఞానినాం, వనం గృహమపి సమమేవ. జనకాదయో విదేహ ముక్తాఅపిరాజ్య పాలనం కుర్వంతిస్మ. తస్మాద్గృహం ప్రత్యా గంతవ్య మితి ప్రార్థితా॥

తా॥ రాజుభార్య చెప్పుచున్నది. రాజన్! తమరు వన వాసముకు వచ్చి చిరకాలమైనది. తపస్సువలన ఏమి సాధిం చితిరని తెలియ కోరివచ్చితినని చెప్పెను. రాజువిని తనకు గురువులుపదేశించిన జ్ఞానకాండనుచెప్ప నారంభించగావిని

రాజుభార్య స్వామీ! నేను; కృత్రిమఋషివేషముతో వచ్చి సక లమూ ఉపదేసించితిని. మీరు ఐంద్రజాలికా స్త్రీచే మోస పోయి తమ నిజరూపమును మరచితిరి. సర్వదా చిద్రూపులు. నిత్యముక్తులు. గాన జ్ఞానికి వనము గృహమూసమానములే. జనకాదులు రాజ్యముపాలించుతూ విదేహముక్తులైరి. గాన స్వరాజ్యమును పరిపాలించమని భార్య ప్రార్థించెను.

౫॥ రాజోవాచ॥ ప్రియే! తపోనిష్ఠాయమహ్యాం గృహ వాసః నరోచతే౽ఖిలే. భార్యా; రాజన్! శృణు.

తా॥ రాజు; భార్యనుచూచి ప్రియే! తపోనిష్ఠులమైన మాకు గృహమందుండుటకు ఇష్టములేదనిచెప్పగా భార్య భర్తకు చెప్పుచున్నది. ఓ రాజా! వినుము.

—♦ జ్ఞానికి వనమూ గృహమూ సమానమని ♦—

శ్లో॥ వ్యవహారీ ప్రబుద్ధోయః ప్రబుద్ధో యోవనేస్థితః।
ద్వావేతౌ సుసమానూన మసందేహ పదంగతౌ॥

తా॥ లోకవ్యవహారము కలవాడై ఆత్మజ్ఞానము కల వాడును, ఆత్మవేత్తఅయి వనమందున్నవాడును ఈఇద్దరునూ నిశ్చయమైన పదవిన్ని, బ్రహ్మజ్ఞానము స్వరూపజ్ఞానమూ, కలవారుగనుక పూర్ణముగా సమానులనిపించుకుందురు.

శ్లో॥ గృహమేవ గృహస్థానాం సుసమాహిత చేతసాం।
శాంతాహం కృతి దోషాణాం విజనావన భూమయః॥

తా॥ పూర్తిగా స్వాధీనమయిన మనస్సుగల శాంతించిన అహంకారమనే దోషముగల గృహస్థులకు గృహములే జనరహితమయిన వనములుగానున్నవి.

శ్లో॥ అంతర్ముఖ మనా నిత్యం సుప్తో బుద్ధో వ్రజ న్నటన్।
పురం జనపదం గ్రామ మరణ్యమివ పశ్యతి॥

తా॥ సర్వదా అంతర్ముఖమైన మనస్సు గలవారు నిద్రలోనూ జాగ్రతలోనూ నడచుచున్నపుడు తిరుగుచున్నపుడును పల్లెలు గ్రామములు పట్టణములు వనములు వీరికి సమానములు.

శ్లో॥ అంత శ్శీతలతాయాంతు లబ్ధాయం శీతలం జగత్।
అంత స్తృష్ణోప తప్తానాం దావదాహ మయంజగత్॥

తా॥ అంతఃకరణ చాంచల్య రహితమయినపుడు శీతలత్వము కలదగును. అపుడు జగత్తంతయు చల్లగనేయుండును, అంతఃకరణ తృష్ణచే దహిస్తున్నపుడు జగత్తంతయు దావాగ్నిమయముగా నుండును అని భావము.

రాజుకు స్వరాజ్యప్రాప్తి

గ॥ ఇతి భార్యయా సరాజా బోధితస్సన్; అజ్ఞానినాం వనమపి గృహతుల్యమేవ, ప్రాజ్ఞానాం గృహమపి వనతుల్యం మత్వా, భార్యయా సాకం స్వపురం ప్రవిశ్య, రాజ్యం పాలయన్. స్వస్వరూపానందే రాజదంపతీ విహరతః జీవన్ముక్తౌ విదేహముక్త పదం గతౌ విత్యాఖ్యాయికాం త్రికాలవేదీ ఋషివర్యో ఘనప్రజ్ఞ నామానం ఋషికుమార మవోచత్॥

తా॥ ఆ స్వయంప్రకాశుడనేరాజు విమర్శశక్తి అనే తనభార్యచేత బోధించబడి అజ్ఞానికి వనమైననూ గృహముతో సమానమనియు జ్ఞానికి గృహమైననూ వనముతో సమానమని తెలుసుకుని తనభార్యతోసహా తమ స్వస్థానమునుపొంది స్వరాజ్యపరిపాలన చేయుచుండిరే ఆరాజ దంపతులు జీవన్ముక్త విదేహముక్త కైవల్యపదవులనుపొంది రని ఋషికుమారునికి త్రికాలవేది చెప్పెను.

గురుః॥ శ్లో॥ స్వయంప్రకాశ రాజస్య పరాశక్తేః ప్రభావజాం
మాయావిజృంభణంచైవ పరస్య ప్రాకృత త్వతా॥

విచారణాత్స్వస్వరూప ప్రాప్తిర్మోక్షాఖ్య సంపదః
సృష్టేరాద్యంతసంయుక్తం చరితం కథితం మయా॥

తన్మాయా వశగా స్సర్వే భ్రామ్యంతి భవసాగరే।
స్వరూపజ్ఞానలాభేన తరంతి క్షణమాత్రతః॥
ఏవముక్త్వా గురుశ్శ్రీమాన్ విరరామ ముదాన్వితః॥

తా॥ గురువు వెనకచెప్పిన స్వయంప్రకాశుడనే రాజు యొక్కయు పరాశక్తిఅనే విమర్శశక్తియొక్కయు ప్రభావమువల్ల కలిగిన మాయాశక్తి చూపించిన ఇంద్రజాలికము సచ్చిదానంద స్వరూపుడయిన పరమాత్మ చిత్కలస్వరూపుడగు ఆరాజు మాయావశుడై [ఆవరించబడి] కేవల పామరుడగుటయు తిరిగి అతనికి ఆత్మానాత్మ విచారణవల్ల స్వస్వరూపజ్ఞానము కలుగుటయు మోక్షసామ్రాజ్యమును పొందుటయు ప్రపంచము సృష్టియొక్క ఆద్యంతములతోకూడిన

చిత్రము వాచే చెప్పబడినది. సకలజీవులూ ఇంద్రజాలికా స్త్రీ అనే మాయాశక్తిచే ఆవరించబడినవారై స్వ పరము లనే భేదజ్ఞానము కలవారై సంసారమనే సాగరమందు జనన మరణములను పొందుచున్నారు. అట్టి అజ్ఞానులైననూ తమ పూర్వరూపము చిద్రూపమని శరీరజీవాదులు నేననే అభి మానము మాయచేతనే కల్పించబడినదని తెలుసుకొని నపుడు క్షణమాత్రములో దీపమూ సూర్యుడు రాగానే గొప్పచీకటి పోయినట్లు అజ్ఞానము భ్రమపోయి ఈసంసార సాగరమును దాటగలవారగుదురు అని చెప్పినవారై బ్రహ్మా నందము కలవారై విరమించి ఊరకుండెను.

గురువును ఋషికుమారుడు మహావాక్యోపదేశమును కోరుట

బాలః॥ శ్లో॥ చరితం పావనంశ్రుత్వా మత్వా విస్మిత మానసః
ఆనందబాష్పాకులిత లోచనో బ్రహ్మభావనః
పునః ప్రోవాచ గురవే వచనం నమ్రభావవాన్॥

తా॥ ఆ ఋషికుమారుడు సకలపాపములనూ అజ్ఞాన మునూ పోగొట్టే ఈ రాజచరిత్రను విని ఇదంతయు పరశివ పరాశక్తుల చరిత్రఅనియు; ఇంద్రజాలికా స్త్రీ మూలప్రకృతి అనియు; ఇది పరాశక్తి ఛాయఅని మాయాశక్తి అని సచ్చి దానంద స్వరూపమైన పరమాత్మకల మాయచేత ఆవరించ బడి జీవుడనే సంజ్ఞనుపొంది శరీరము నేననే భ్రమను పొంది లోకమందు సకలదుఃఖముల ననుభవించుచున్నారని; తెలుసు కుని ఆనందబాష్పములు కలవాడై జ్ఞానముకలిగి తాను

పొందిన వెనకటి అజ్ఞానావస్థను స్మరించి ఆశ్చర్యపడినవాడై నమ్రతకలిగి తిరిగి గురువులను అడుగుచున్నాడు.

ఘనప్రజ్ఞః॥ గద్య॥ శ్రీ గురో! రాజ చారిత్ర శ్రవణేన స్మారితోస్మి॥ అజ్ఞానాన్మయా విస్మృతం పూర్వరూపం చిన్మయమితి॥ "తథాపి బాలభావేన పృష్టుకామోస్మి కించిత్। మహావాక్యోపదేశంతు పారంపర్య క్రమాగతం। పరోక్షం చాపరోక్షంచ జ్ఞానద్వయ సమన్వితం। దత్వా మాం తారయ స్వేతి ప్రోవాచవినయాన్వితః॥" ఓమిత్యంగీకృత్వా; విద్యాముప దేష్టు ముపచక్రమే॥ "చతుర్వేద సముద్భూత మహావాక్య చతుష్టయం। తారకం స్మరణాదేవ జ్ఞానద్వయ ఫలప్రదం। ఉపదిశ్య తతో బ్రూయా దిమం జ్ఞాన ద్వయాన్వితం। పారంపర్యక్రమేణైవ గ్రాహ్యం నగ్రంథతోన్యథా। ఇత్యాజ్ఞప్య పునః ప్రాహ వత్సం వాత్సల్యమానసః॥"

తా॥ ఘనప్రజ్ఞుడనే ఋషికుమారుడు అడుగుచున్నాడు ఓగురుస్వామీ! నేను అజ్ఞానముచేతను అఖండ మండలాకారమయిన చిద్రూపము, నానిజరూపమని మరచినాను. మీరు ఉపదేశించిన రాజు చరిత్రవలన నానిజరూపము తిరుగా జ్ఞాపకమువచ్చినది. తెలుసుకున్నాను. అయిననూ బాలభావముచేత కొంచెము అడగవలసినదికలదు. పరోక్షాపరోక్షములనే జ్ఞానద్వయముగల మహావాక్యోపదేశము గురుపరంపరాగా పొందతగినది. దానిని నాకు ఉపదేశించుమని ప్రార్థించెను.

గురువువిని॥ ఓం; అని అంగీకరించి ఉపదేశించుటకారం భించెను. నాలుగువేదములలో సారభూతమైనది. వాటి అర్థ విచారణచేతను పరోక్షాపరోక్షజ్ఞానములుకలిగే నాలుగువాక్యములునూ వాటిఅర్థమును ఉపదేసించి; ఓయీ! ఈ మహావాక్యములనే బ్రహ్మవిద్య ఉపదేశ పరంపరగా ప్రాప్తించవలెనుగాని గ్రంథములవలనగాని మరియొక రీతినిగాని పొందకూడదని శాసించెను. తిరిగి శిష్యునియందు ప్రేమకలిగి చెప్పనారంభించెను.

హేవత్స! అయంప్రపంచః ఆత్మానాఽఽత్మేతి ద్విప్రకారః॥ ఆత్మాసచ్చిదానందరూపః॥ అనాత్మానః, దేహేంద్రియాదయః. తచ్చ;వ్యష్టి సమిష్టి భేదేన ద్వివిధః॥ దేహత్రియాం, వస్థాత్రయం, విలక్షణాస్సాక్షిజ్ఞానేన బ్రహ్మాహమస్మీతి జ్ఞానం జాయతే। సఏవకృతకృత్యః, సజీవన్ముక్తః॥

తా॥ ఓ వత్సా! వినుము. ఈప్రపంచము ఆత్మ అని అనాత్మఅని రెండువిధములుకలది- అందు ఆత్మ చేతనము సత్తాస్వరూపము. అనాత్మలు అచేతనములు, దేహేంద్రియాదులు, జడములు. అందువల్ల చేతనమైన బ్రహ్మ వకడే; బిమ్బ ప్రతిబింబములవలెను అనేక రూపములుగా నగుపడుచున్నాడు. దేహత్రియ, అవస్థాత్రియమును, తెలుసుకునేది; వాటికి విలక్షణమైన ప్రజ్ఞానమే సాక్షి. అది తన నిజరూపమనే జ్ఞానముచేతను, నేను బ్రహ్మస్వరూపుడను అయితినే జ్ఞానము కలుగును. బ్రహ్మకు జనన మరణాదులు లేనందున వారు ముక్తులు, కృతకృత్యులు అని చెప్పిరి.

సచ్చిదానందస్వరూపము

ప్రశ్న॥ సచ్చిదానందపదే పదత్రియభేదఃకుతః?
అభేదజ్ఞానం కథం జాయతే?ఇతి॥

తా॥ స్వామీ! సచ్చిదానంద స్వరూపము బ్రహ్మ అని అద్వైతమని కలవిచ్చిరి. సచ్చిదానంద పదమందు మూడుపదములున్నవి. అభేదమెందుకు కలిగినదని అడిగెను.

ప్రశ్నకు ఉత్తరువు

గ॥ ఆత్మాత్రివిధ పరిచ్ఛేదరహితః, దేశతః కాలతో వస్తుతః॥ సచ్చిదానంద పదానాంభిన్నార్థత్వాత్ । హస్త కర పాణివత్ పర్యాయపదత్వాత్॥ త్రైః పదైః ప్రతిపాద్యః ఆత్మనః వృక్షంపత్రిశాఖా ఫలపుష్ప రూపేణ వర్తత ఇతివత్ । లోహితోష్ణః ప్రకాశః దీపఇత్యర్థే యథా స్వగత భేదోనాస్తి; ఏవం సచ్చిదానందః నిరూపితః॥

తా॥ ప్రశ్నకు ఉత్తరువు॥ ఆత్మ త్రివిధభేదము లేని. దేశతః కాలతః వస్తుతః సచ్చిదానందపదములు వేరు, వేరు అర్థములు కలవైనను; చేతికి హస్తమని, కరమని, పాణి యనిపర్యాయపదములు కలవు. వస్తువు ఒకటిగానే యున్నది.

వృక్షమనగా శాఖా పత్రి పుష్ప ఫలములు కలసి వృక్షమైనది. ప్రకాశత, ఎరుపు, వేడి, కలది దీపము. అటులనే సత్ [ఉన్నది] చిత్ ప్రకాశతగలది, ఆనందం నిరతిశయ సుఖ

స్వరూపముగలది; ఆత్మ, బ్రహ్మ, అని ఏకవస్తు పర్యాయ ముగా నున్నది.

కారణశరీరంనామ॥ శ్లో॥ అనాద్య విద్యా నిర్వాచ్యా కారణో
పాధిరుచ్యతే। ఉపాధిత్రితయా దన్య
మాత్మాన మవధారయేత్॥

తా॥ అనాదిఅయిన అవిద్యా అజ్ఞానమే కారణశరీర మని. స్థూలసూక్ష్మ శరీరములకు కారణముగనుక కారణశరీర మని భావము. స్థూలసూక్ష్మ కారణశరీరములకన్న వేరైనది వీటిని తెలుసుకునే ప్రజ్ఞానమే ఆత్మ (బ్రహ్మ) అని తెలుసుకొనవలెను.

—◆ ముంజాదృష్టాంతము ◆—

శ్లో॥ యథాముంజాదిషీకైవ మాత్మాయుక్త్యా సముద్ధరేత్।

తా॥ రెల్లుకట్టను నింపాదిగా పొరలు రేకులుతీసి లోపల నున్న మృదువైన లేతమొవ్వను తీసి గ్రహించినట్లు యిరువదినాలుగు తత్వములలోనూ నిమిడియున్న ఆత్మను తెలుసుకోవలెను.

శ్లో॥ పంచకోశ పరిత్యాగే సాక్షిబోధావ శేషతః।
స్వస్వరూపం సఏవస్యా చ్ఛూన్యత్వం తస్యదుర్ఘటం॥

తా॥ పంచకోశములనూ విచారించి వీటికి సత్తాలేదని తోసివేయగా ఏది విచారించినదో అదియే ప్రజ్ఞానము, సాక్షి. అదియే ఆత్మఅని గ్రహించవలెను. ఆత్మలేదనుటకు

విలులేదు. కనపడకపోయినను ఏది ఏజ్ఞానము వీటినివిచారించినదో అదే ఆత్మగానున్నదని భావము.

—• కదళీదృష్టాంతము •—

గ॥ వాక్యము॥ కదళీగర్భవ దసారం సంసారం॥

తా॥ అరటిచెట్టు డిప్పలన్నియుకలసి ఉన్నపుడు చెట్టు అని పేరుగలదు. ఆడిప్పలన్నియు విడదీయడంతోనే లోపల యేమియులేదు. అటులనే దేహము సంసారము కదళీ గర్భమువంటిది. విచారించితే లోపల యేమియులేదు.

—• ఊర్ణనాభిదృష్టాంతము •—

వా॥ ఊర్ణనాభివత్ జీవః స్వకర్మణాబద్ధో భవతి॥

తా॥ కోశనకాయలోపురుగు తనవల్లపుట్టిన దారము చేతనే పట్టునునిర్మించి క్రమముగా రాకపోకల ద్వారము కూడా కప్పివేసి దానిలోచిక్కి పైకిరావడమునకు మార్గము లేక లోపలనే చచ్చును. అటులనే జీవుడు జ్ఞానములేక కర్మలుచేయుచు వాటివల్లనే బద్ధుడగుచున్నాడు. కాని వీడిని ఎవరూ బంధించలేదు. తనఅజ్ఞానమే తనకు బంధకారణము అగుచున్నది. తిరిగి తనవిచారణవల్ల తాను ముక్తుడు కాగలడు.

—• ఆత్మ అసంగుడని •—

శ్రు॥ అసంగోయంపురుషః

తా॥ ఈపురుషుడు, ఆత్మ, దేహత్రియ మందున్ననూ; సంసారమందున్ననూ; ఆత్మజ్ఞానము కలిగినపుడు వానిని

సంసారము అంటనేరదు. పద్మసాలిపురుగు చక్రాకారముగా పట్టుపెట్టి తాను అందు ఒకచోటనివసించి ఉండును. ఈగలు మొదలగునవి సంచరించుచుండగా ఆపట్టు తగలగానే దాని యందున్న జిగురు రెక్కలుకు తగిలి పోలేక కొట్టుకొను చుండగా పట్టుపెట్టిన ఆసాలిపురుగు ఆపట్టుమీదనుంచి అతివేగ ముగావచ్చి దానిని భక్షించును. ఆపట్టుయందున్న జిగురు అన్నిటికీ అంటును గాని దానికి అంటనేరదు. ఆపట్టుమీద అతిసూక్ష్మముగా బరువైన అది అతివేగముగా నడచును. దానికి భంగములేదు. అటులనే ఆత్మ తన మాయాశక్తి చేత కల్పించిన ప్రపంచమందున్నను ఆత్మకు ప్రపంచసంబంధము లేదనిభావము.

వా॥ యథావృక్షో వనస్పతిః తథాబ్రహ్మైవజీవః॥

తా॥ వృక్షమే వనస్పతి ఏలాగు అగునో అటులనే జీవుడనేదే పరమాత్మ, బ్రహ్మవస్తువగుచున్నది. జీవుడు వేరుగాను ఆత్మ వేరుగాను రెండువస్తువులు లేవనిభావము.

వా॥ హేపుత్ర! శాస్త్ర గురుముఖపురస్సరేణైవ పరోక్షా పరోక్ష జ్ఞానయుక్తః శ్రుతి యుక్తి అనుభవైః॥

త్రివిధ శరీరాదన్య మాత్మానం జ్ఞాత్వా యస్సుఖేన విహరతి; సఃగృహస్థోపి; కుటీచక, బహూదక, సన్యాసిభ్యః; అగ్రిపూజ్యోభవతి॥ సజీవన్ముక్తః సః పరమహంస ఇతినిశ్చిత్య త్వమపి ఆత్మానం సమ్యక్ శ్రుత్వా, మత్వా; జ్ఞాత్వా, ధ్యాత్వా, సాక్షాత్కృత్య; నిత్య శుద్ధ ముక్త సత్య పరమానందా ద్వయ బ్రహ్మరూపేణతిష్ఠ॥

ఏతావదేవ ఆచార్యేణ వక్తవ్యం; శిష్యేణశ్రోతవ్యం; ఇతిశివం॥

తా॥ ఓఋషికుమారా! వినుము. శాస్త్రము గురుముఖముగా పరోక్షా పరోక్షజ్ఞానము కలవాడై శ్రుతి యుక్తి అనుభవములచేత స్థిరమై సిద్ధముగానున్న బ్రహ్మను తెలుసుకుని సుఖముగా యెవరుయుందురో వారు; కుటీచక, బహూదక, సన్యాసులకన్న అగ్రపూజ్యులు. వారే పరమహంసలు అని నీవు నిశ్చయించుకుని; నీవున్న ఆత్మను పూర్ణముగా తెలుసుకుని మననముచేసి ధ్యానించి దానియందు లయముపొంది ఆత్మ సాక్షాత్కారము గలవాడవై; నిత్య శుద్ధ ముక్త పరమానందాద్వయ బ్రహ్మరూపముతో నుండుము. గురువులచేత ఇంతమాత్రము చెప్పతగినది. శిష్యులు వినతగినదిన్ని. ఆపైని శిష్యుడు స్వానుభవముచేత జీవన్ముక్తుడగుచున్నాడు.

— గ్రంథముయొక్క ఫలశ్రుతి —

శ్లో॥ త్రికాలవేదీ బ్రహ్మఋషిః ఘనప్రజ్ఞం ముదాన్వితం।
విదిత్వా జ్ఞానసంపన్నం బ్రహ్మానంద పదంగతం॥
తుర్యాతీత స్వరూపంచ కైవల్యపదగామినం।
జ్ఞాత్వా ప్రోవాచముదితో లోకానుగ్రహ కాంక్షయా॥

తా॥ గురువగు త్రికాలవేది అనే మహాఋషి తన శిష్యుడయిన ఘనప్రజ్ఞుడనే ఋషికుమారుడు సంతోషము గలవాడును జ్ఞానసంపత్తిగలవాడును బ్రహ్మానందస్వరూపు

డును తుర్యాతీతము కైవల్యములనే స్థానములను పొందిన వాడును అయినాడని తెలుసుకుని ఇతనికి ఉపదేశించినక్రమము ఉభయుల సంవాదము లోకమందు ప్రచురమయినయెడల ఈ గ్రంథమువలన లోకములో అనేకులు ముక్తులగుదురని లోకమందు అనుగ్రహము గలవారై గురువులు ఇట్లుపలికిరి.

శ్లో॥ శృణువత్స మయాప్రోక్తం జ్ఞానవిజ్ఞాన సాధనం।
స్వరూపజ్ఞాన నామాయం గ్రంథో లోకోపకారకః।
ప్రకాశం యతుసర్వత్ర యథాభాతి దివాకరః॥

తా॥ ఓవత్స! నాచేతనీకొరకు చెప్పబడిన స్వరూపజ్ఞాన దర్పణ మనే ఈ గ్రంధము జ్ఞానమును కోరే జనులకు ఉపకారమై ప్రపంచమందు బ్రహ్మజ్ఞానమునకున్నూ సాధనమై లోకమంను సూర్యకాంతి సర్వత్రా ఎట్లు ప్రకాశించుచున్నదో అట్లు వ్యాపకమై లోకమంతటనూ ప్రకాశించుగాక. వ్యాపింపజేయుము.

శ్లో॥ నిర్వికార పరంబ్రహ్మ సంకల్పః సృష్టికారణం।
విమర్శశక్తే రుత్పత్తిః మాయాశక్తే ర్విజృంభణ ।
ఇంద్రజాలప్రభావంచ సృష్టి స్త్రైలోక్యసంభవః।
చితేర్జీవత్వసంప్రాప్తిః మోహజాలేన బంధతా।
అహం మమేతి మిథ్యాభినివేశేనవివశోనరః।
సంసారార్ణవమగ్నత్వం ప్రాప్తో జన్మపరంపరాం॥

తా॥ ఓయీ! ఈగ్రంధమందు వివరించిన రాజదంపతుల చరిత్రయందుగల రహస్యార్థమును వివరించుచున్నాము.

స్వయంప్రకాశుడనే ఆరాజు సృష్ట్యాదినున్న అసంగ చిద్రూపుడగు పరమాత్మ కలడనియు, అతను సత్వాది గుణ. త్రయ సంబంధమునూ లేనివాడు. ఏవికారమూ లేని వాడు సృష్ట్యావిర్భావకాలము తటస్థించినపుడు తనయందున్న మాయాశక్తి విజృంభణవలన అతనియందు సృష్టికావలెననే సంకల్పముకలిగినదనియు; సృష్టికృత్యము; శక్త్యధీనముగనుక ప్రకాశరూప పరమాత్మ రెండుభాగములై; వామభాగము విమర్శశక్తిగాను, దక్షిణభాగము ప్రకాశాంశము, పురుషుడు గాను విభాగము పొందిన దనియు; విమర్శశక్తి ప్రకాశాంశను ఆశ్రయించియుండి సృష్టినిమిత్తము తనచ్ఛాయను త్రిగుణాత్మకమైన మాయాశక్తిని కల్పించినదనియు; స్వయంప్రకాశుడు పురుషుడుగాను; విమర్శ, జ్ఞానశక్తిగాను; మాయాశక్తి, మూల ప్రకృతిగాను; ఉన్నదనియు ఆపురుషునకు వీరిరువురునూ భార్యలుగాను ఆపురుషుడు ప్రకృతితో కూడినపుడు ప్రవృత్తియు బహిర్ముఖమును; విమర్శయుక్తుడైనపుడు నివృత్తియు అంతర్ముఖత్వమును; స్వాభిముఖతయు; గలుగుచున్నవనియు, ఇట్లు రెండుశక్తులు ఉత్పత్తియు మాయాప్రభావముచేత ఇంద్రజాలకాస్త్రీచేత మిథ్యాజగన్నిర్మాణము అయినది.

చిద్రూపుడయినపరమాత్మకుజీవత్వప్రాప్తియు; మోహమనే వలలోచిక్కి నేను నాది, అనే భేదజ్ఞానముగలిగి శరీరజీవాదులందు నేననే భ్రమకలిగి ప్రకృతికి స్వాధీనుడై అస్వతంత్రుడై తమతమ కర్మల ననుసరించి సంసారసముద్రమందు పడి మునిగి అనేకజన్మలను పొందుచున్నాడనియు; క్రీడాకందు

కము (బంతి) ఘటీయంత్రము, (యేతము) వలెను పుట్టుచు చచ్చుచు క్రిందికి మీదికి పోవుచూ చచ్చుచూ రథచక్రము కులాలచక్రములవలెను విరామములేక తిరుగుతూయున్నాడు. ఇట్లు చిదూపుడయిన పరమాత్మకలకే తనసంకల్పముచేతనే బంధత్వము కలిగినదని భావము.

శ్లో॥ కాలాంతరేణ విరమో వైరాగ్యస్య విజృంభణం।
ఈశ్వరానుగ్రహాచ్చైవ గుర్వనుగ్రహ సంభవః॥
గురురూప పరాశక్తే రుపదేశాదికం తతః
జీవచిత్తాదికం సర్వం మాయేతిజ్ఞాన సంస్కృతిః॥
చిత్తవిశ్రాంతి సంసిద్ధి స్స్వరూపజ్ఞాన బోధనం।
తుర్య తుర్యాతీతపదం కైవల్యపద సంభవః॥
జీవన్ముక్త పదప్రాప్తిః స్వారాజ్యప్రాప్తి రేవచ
ఏవమాది కథాయుక్తో స్వరూపజ్ఞాన దర్పణం॥

తా॥ కొంతకాలముకు అనేకజన్మ పుణ్య పుంజ పరిపాకముచేత సంసారభోగములందు విరక్తికలిగి దేవతాభక్తి గలుగును. ఈశ్వరానుగ్రహమున బ్రహ్మవేత్తలగు గురువుల అనుగ్రహము గలుగుటయు తరువాత జ్ఞానస్వరూపియగు పరాశక్తి గురురూపముగావచ్చి తనపూర్వస్థితిని; నీవు అసంగ చిదూపుడవని జీవచిత్త శరీరాదులు మాయాకల్పితములని మహావాక్యార్థమును ఉపదేశించుటయు అందువల్ల జగత్తు సంసారము శరీరజీవాదులు మాయాకల్పితములనియు, తన నిజరూపము చిన్మాత్రమని పరమాత్మ అఖండాకారముగా అంతటనూ సత్తారూపముగా ప్రకాశించుచున్నదనియు, మిగి

లిన నామరూపములు మిథ్యలు జడములనియు తెలిసి చిత్తము విశ్రాంతినిపొంది స్వస్వరూపజ్ఞానసిద్ధి అతనికి కలుగుటయు జీవన్ముక్త విదేహముక్త పదవులు తురీయ్యా తుర్యాతీత కైవల్య పదప్రాప్తియు, పురుషునికి స్వారాజ్యప్రాప్తియు కలుగుననే మొదలయిన కథలతో గలది, ఈస్వరూపజ్ఞానదర్పణమనే ఈగ్రంథము రచించబడినది.

శ్లో॥ సర్వోపనిషదాంసారం పూర్వాచార్యై ర్వినిశ్చితం।
గ్రంధమాయుష్కరం పుణ్యం సద్యః కలివినాశనం॥
శివశక్తి సమాయోగ చారిత్రం పావనం శుభం।
యఃపఠే చ్ఛ్రావయే ద్వాపి శృణోతి సుసమాహితః॥
తస్యపుణ్యఫలం వక్తుం నశక్తం శివపవసః।
తృప్తిర్నిరంకుశాచైవ అభయంశాశ్వతంపరం॥
అక్షయ్యా సుఖసంప్రాప్తిః బ్రహ్మత్వంప్రాప్య తేనరైః।
సఏవ బ్రాహ్మణః ప్రోక్తః మానుషాకార శంకరః॥

తా॥ ఈగ్రంథము సకలోపనిషతుల సారము. పూర్వము వశిష్ఠాది మహాఋషుల అనుభవ నిశ్చయముగా అయి ఉన్నది. ప్రత్యక్ష ప్రమాణసిద్ధము. ఆయుర్వృద్ధికరము. జ్ఞానప్రదము. సకలకలిదోషములను సకలపాపములను నశింప జేసేదియు శివశక్తుల సామరస్యమును తెలిపేదియు పవిత్రమైనదియు సకలశుభముల నిచ్చేదియు, అగు ఈగ్రంథమును ఎవరుపఠిస్తారో; పరులకు ఏపుణ్యపురుషులు వినిపించుతారో, ఎవరు వినువారో; ఎవరు స్థిరచిత్తులై గ్రహింతురో; వారి పుణ్యమును చెప్పశక్యముగాదు. వారు ప్రత్యక్షమైన మానుష

రూపముగల శంకరులు. శివస్వరూపులుగానున్నారు. వారికి అడ్డులేని తృప్తికలుగును. వారు బ్రహ్మత్వమును పొందిన వారు. జీవన్ముక్తులు. ఇహమందునూ పరమందునూ భయము లేనివారు. అజ్ఞానము నసించినవారు. శాశ్వతసుఖమునుపొందిన వారు. వారే నిజమైనబ్రాహ్మణులు. మానుషరూపముగల ఈశ్వర స్వరూపులు.

శ్లో॥ గ్రంధోయం యేన వాధీతః సంపూర్ణం ప్రవిచారితః
సఏవజీవన్ముక్తశ్చ తుర్యాతీతపదంగతః।
తస్యస్యాత్కేవలీభావోసాక్షిభూత స్సఏవహి
కృతకృత్యశ్చ ముక్తశ్చ ప్రాప్య ప్రాప్తోనసంశయః ।
సయత్రయత్ర చగతి తద్దేశం పావనంస్మృతం।
తశ్యదర్శనమాత్రేణ పూతోభవతిమానవః॥

తా॥ ఈగ్రంధము ఎవరిచేత పూర్తిగా పఠించబడు చున్నదో దీని తాత్పర్యమును పూర్తిగా యెవరు విచా రింతురో వారే జీవన్ముక్తులు. తురీయ్య తురీయ్యాతీతము లను కైవల్యపదమును పొందినవారు. వారు సాక్షిస్వరూపులు. చేయతగినదానిని చేసినవారు. జన్మ కలిగినందుకు పొంద తగిన పదవిని పొందినవారు. ఇందుకు యేమియు సంశ యము లేదు. వారు యేయే స్థలములయందు సంచరింతురో ఆయాస్థలములు పవిత్రిమగుచున్నవి. మనుష్యులు వారి దర్శనమాత్రిముచేత సకలపాపక్షయమై పవిత్రులగుదురు.

శ్లో॥ తస్యవంశే స్థిరాలక్ష్మీః జ్ఞానసంపత్తి రేవచ
సుఖజీవన సంపత్తిః జీవన్ముక్తాశ్చ రంతితే।

యోవిప్రో బ్రహ్మవేత్తా స్యా త్సబ్రహ్మత్వ పదంగతః।
తద్వంశజాశ్చ పితర స్సర్వే బ్రహ్మ పదంగతాః
తారితాస్తే న సందేహ స్సర్వే బ్రహ్మత్వ మాగతాః
సర్వవ్యాపిన మాత్మానం భావయన్ స్వేచ్ఛచారిణః॥
ఆత్మోపదేశం కుర్వంతో। చరంతి బ్రహ్మవాదినః॥

తా॥ ఈగ్రంథార్థమును గ్రహించి ఆచరణగలవారి వంశమందు లక్ష్మి స్థిరముగానుండును. జ్ఞానసంపత్తిగలుగును. సుఖమైనజీవనము కలుగును. వారి పితృదేవతలు బ్రహ్మత్వమునుపొందినవారు, లోకత్రయమునుదాటినవారు, అగుదురు. పరమాత్మ అంతటనూ వ్యాపించి సత్తారూపముగా నున్నదని భావించి తాము బ్రహ్మస్వరూపులై వారు అంతటనూ ఆత్మోపదేశముచేయుచు స్వేచ్ఛా సంచారులుగానుందురు.

శ్లో॥ నానేనసదృశోగ్రంథో నభూతో నభవిష్యతి।
వక్తుం శ్రోతుం జనానాంహి నకించిదవశిష్యతే॥
సర్వముత్సృజ్య యత్నేన కుర్యా దాత్మవిచారణం।
విదిత్వా స్వాత్మనోరూపం చరే ద్యాదృచ్ఛికం తతః॥

తా॥ జ్ఞాన కాండలో ఈ గ్రంథముతో సమానము గాని అధికముగాని గలది ఇతర గ్రంథము ఇదివరకుఉన్న వాటిలోలేదు. ముందునూ పుట్టబోదు. జ్ఞానమును కోరే మనుష్యులకు ఈగ్రంథమందున్న హంశములకన్న ఎక్కువహంశములు ఎక్కడనూ ఏగ్రంథమందును దొరకనేరవు. మిగిలినది చెప్పడమునకునూ వినడమునకునూ అవశిష్టములేదు. వీరికి

పూర్ణభావమును పొంది మౌనముగా ఉండుటకన్న చేయ
వలసినది లేదని భావము.

ఎట్టి వ్యాపకము కార్యములనైనా విడచి ముఖ్యముగా తాను ఎవరనే తన విచారణ చేయవలెను. అందువల్ల క్రమముగా తాను బ్రహ్మస్వరూపుడను అనే జ్ఞాన ముదయించును. గనుక పూర్ణముగా తనస్వరూపమును తెలుసుకుని తరువాత తాను ఏప్రవృత్తిలో నున్ననూ లోపములేదు. తాను బ్రహ్మస్వరూపుడైనందుననూ బ్రహ్మకు జననమరణములు లేనందుననూ పూర్ణముగా ఆత్మవిచారణ చేసిన సిద్ధపురుషులకు ప్రవృత్తివల్ల వినిపాతము లేదనియు వారి ప్రవృత్తి నివృత్తియే అనియు భావము.

ఘనప్రజ్ఞుడనే ఋషికుమారుడు గుర్వనుజ్ఞనుపొంది స్వాశ్రమమును పొందుట.

శ్లో॥ ఇత్యుక్త్వా విరరామాథ త్రికాలజ్ఞో మునీశ్వరః।
ఋషిపుత్రోపి తచ్ఛ్రుత్వా బ్రహ్మానంద పదంగతః॥
ఆనందబాష్పకలిత లోచనద్వయ సంయుతః।
పూర్ణచంద్ర సమానాస్యః కథాంస్మృత్వా తి విస్మితః॥
అహోశాస్త్ర మహాశాస్త్ర మహాగురు రహోగురుః॥
ప్రకాశరూపో భగవాన్ సచ్చిదానంద లక్షణః।
విమర్శ రూపిణీశక్తిః జ్ఞానరూపా మహేశ్వరీ॥
ప్రపంచమాతా పితరౌ తయోరన్యం నకించన।
ఇంద్రజాల ప్రభావేణ సర్వేభావాః ప్రకల్పితాః॥

సర్వంబ్రహ్మేతి విజ్ఞానం ఏతావద్విస్మృతం గయా।
ధన్యోస్మి కృతకృత్యోస్మి అహం బ్రహ్మాస్మి సర్వదా
ఇతి నిశ్చిత్య సంపూర్ణః సర్వలోకాంతరాత్మనా॥
సర్వంబ్రహ్మేతి సస్మార గురువాక్యపదవైభవం।
గురుం ప్రణమ్య లబ్ధాజ్ఞో స్వాశ్రమం ప్రాప్యసుస్థితః॥
సర్వసంశయవిచ్ఛిన్నో విపర్యాసవివర్జితః
స్వాత్మారామః సుఖీభూత్వా జీవన్ముక్తో బభూవసః॥

తా॥ ఈరీతిని ఘనప్రజ్ఞునికి గాజదంపతుల చరిత్రయు, ఇంద్రజాల ప్రభావము, ప్రపంచ సృష్టిక్రమమునూ, బ్రహ్మజ్ఞానమును, గురువు ఉపదేశించి సర్వగతమైన పరమాత్మను స్మరించుతూ ఊరుకొనెను. తరువాత ఋషికుమారుడు సర్వమును గ్రహించి బ్రహ్మానందమునుపొందినవాడై ఆనందబాష్పములతో నిండిన నేత్రములుగలవాడై పూర్ణచంద్రునివలె వికసించిన ముఖముకలవాడై గురువుచెప్పిన కథలను స్మరించుచు ఈజ్ఞానశాస్త్రమందు గొప్ప మహిమగలదు. ఈ గురువులు బ్రహ్మస్వరూపులు, అని ఆశ్చర్యపడుచూ, స్వయం ప్రకాశుడు పరబ్రహ్మము విమర్శశక్తియు బ్రహ్మశక్తిగానే యున్నది. త్రైలోక్యము మాయాకల్పితము. సకలమూ బ్రహ్మస్వరూపముగానున్నది. ఇంతవరకూ నాకు మాయచేత నిజము తెలియలేదు. నేను బ్రహ్మస్వరూపుడనైనాను. గుర్వనుగ్రహముచేత ధన్యుడనైతిని. నాకు ఈజన్మ కలిగినందుకు చేయవలసిన బ్రహ్మవిచారణ చేసినాను. పొందవలసిన బ్రహ్మత్వమును పొందినాను. అని తనలోతానునిశ్చ

యించుకుని పరమాత్మ అంతటనూ వ్యాపించి సత్తాస్వరూప ముగా నున్నందున తానును బ్రహ్మస్వరూపుడుగా భావించి గురువులకు వందనములుజేసి వారి అనుజ్ఞనుపొంది తన ఆశ్ర మముకు వెళ్ళెను. సకల సంశయములు వదలినవాడై తిరిగి మాయకు లోబడనివాడై అంతర్ముఖత్వము గలవాడై జీవన్ముక్తుడై స్వేచ్ఛగా విహరించుచుండెను.

—• అవ॥ గ్రంథకర్తల వాసస్థానాది వివరణము •—

శ్లో॥ త్రైలింగ్యః ఖ్యాత కళింగ దేశే
విద్వజ్జనా వాస వరం సురమ్యం।
సద్వేదశాస్త్రై రభిశోభితంచ
నామ్నా విశిష్టం జయపత్తణం తత్॥

తా॥ శ్రీశైలపర్వతము మహేంద్రపర్వతము వింధ్యపర్వ తములనే మూడులింగముల మధ్యదేశముగనుక త్రైలింగ్య దేశము. కళింగదేశమనే నామాంతరముగల ఆంధ్రదేశ మందు విద్వజ్జనులకు నివాసయోగ్యమైన రమ్యమైన వేద వేదాంగములతో ప్రకాశించుచున్న విజయనగరమనే పట్టణము రాజధాని గ్రంథకర్త ప్రాచీన నివాసస్థానము. తదుపరి వర్తమానమందు

అవ॥ జగత్ప్రసిద్ధములు ముక్తిక్షేత్రములగు కాశీ, ప్రయాగలనే క్షేత్రద్వయము పరమాత్మ స్వరూపిణియగు శ్రీదేవి విరాడ్రూపమందునూ, సూక్ష్మరూపమగు పిండాండ మందునూ కూడ గలవు. ఆ వివరము చెప్పబడుచున్నది.

మూ॥ పరమాత్మాపరాకాశే చంద్రమండల మధ్యగః।
కాశ్యతేయత్రసాకాశీతత్ర వాసోవిముక్తతా॥

అవ॥ పిండాండమందు కాశీక్షేత్రమును నిరూపించబడు చున్నది. తా॥ శ్రు॥ తైత్తిరీయ్యా॥ సత్యం జ్ఞానమనంతం బ్రహ్మయోవేదనిహితం గుహాయాంపరమేవ్యోమన్॥

తా॥ పంచకోశాంతర్వర్తిగుహ. అట్టి గుహాలోపల పరాకాశము ద్వాదశాంతము శిరోమధ్యను శిఖాస్థానము పరాకాశమని. అచట సత్యము, జ్ఞానము, ఆనందము, ఈ మూడులక్షణములుగల చిద్రూపమైన పరమాత్మకల ప్రకాసించుచున్నది. దానిని తెలుసుకున్నవారు బ్రహ్మస్వరూపులని శ్రుత్యర్థము. గనక పరాకాశమై ద్వాదశాంతమున సాక్షి స్వరూపముగా ప్రకాసించుచున్నందున అది కాశీక్షేత్రమని పించుకొనును. అచట ఎవరు నివాసముగా నుందురో సాక్షి స్వరూపము తానని స్థూలశరీరజీవాదులుఅసత్యములనేజ్ఞానము కలవారుజీవన్ముక్తులని భావము.వారుకాశీవాసులుగానున్నారు.

మూ॥ గంగా యమున యోస్సంగం యత్రగుప్తా స్సరస్వతీ
త్రిపుటీభృకుటీ మధ్యంప్రయాగక్షేత్రముచ్యతే॥

అవ॥ ప్రయాగక్షేత్రమును నిరూపిస్తున్నారు.

తా॥ గంగా యమునా నదుల సంగమము. సరస్వతి గుప్తముగా ప్రవహించి కలియుచుండుట ఎచటకలదో అది ప్రయాగ అని, స్థూలరూపమందు ప్రసిద్ధముగానున్నది. సూక్ష్మమగు శరీరపక్షమందు ఇడా పింగళలనే నాడీద్వయము

గంగాయమునలు. బ్రిహ్మనాడియగు సుషుమ్నా నాడి సరస్వతీ. యీమూఁడునదుల సంగమస్థానము భృకుటీ మధ్యమగాన అది ప్రియాగక్షేత్రిముగా నున్నదని భావము. ఆజ్ఞా కమలము ప్రయాగక్షేత్రమని భావము.

శ్లో॥ స్థూలవిశ్వాంతదీశస్తు విశ్వేశ ఇతికథ్యతే।
అన్నపూర్ణా త్రితత్వాత్మా జ్ఞానగంగాపరాఽస్మృతా॥

అవ॥ కాశీప్రయాగలని క్షేత్రములు చెప్పిరిగాని అచటనున్న దేవతలున్నారా? అనే శంకకు సమాధానము.

తా॥ బ్రహ్మాండము స్థూలరూపము విశ్వమనియు స్థూల శరీరమునునూ వర్తిస్తున్నదిగాన బ్రహ్మాండాధిపతి స్థూలశరీరాధిపతియు విశ్వేశ్వరుడు. సత్వరజస్తమోగుణ స్వరూపమైన ఆదిలక్ష్మి అన్నపూర్ణగాను; పరానాడియే జ్ఞానస్వరూపమైన గంగానదిగానున్నది.

మూ॥ స్థూలాకారే ప్రసిద్ధం హి క్షేత్రద్వయముదీరితం।
సూక్ష్మే తత్వాత్మ నిప్రోక్తౌ ప్రయాగశ్చ విముక్తకం॥

తా॥ బ్రహ్మాండమందు ప్రయాగ కాశీక్షేత్రములు ప్రసిద్ధముగానున్నవి. సూక్ష్మమైన శరీరమునందునూ ఈక్షేత్రములు రెండునూ చూపించబడినవి.

మూ॥ స్థూలే సూక్ష్మే చ వాసోఽసా గ్రంధకర్తా విరాజతే॥

తా॥ ఈ గ్రంధకర్త స్థూల సూక్ష్మములందున్న కాశీ ప్రయాగ క్షేత్రిములందు ఉభయపక్షమునూ నివాసము గలవారని భావము.

మూ॥ సింహాంభట్ల సువంశ్యేన రామమూర్తిమనీషిణా।
రచితంవిదుషాం ప్రీత్యై స్వరూపజ్ఞానదర్పణం॥

తా॥ సింహాంభట్ల రామమూర్తిశాస్త్రిచే విద్వజ్జన ప్రీతికొరకు ఈ స్వరూపజ్ఞాన దర్పణము సతాత్పర్యముగా మూలగ్రంథముతో రచించబడినది.

మూ॥ శాలివాహశకే నేత్ర భూతవస్విందువత్సరే।
ప్రమోదూతాశ్వియుజ్మాసే శుక్లేచదశమీతిథౌ।
గురువారేశారదాయాః స్వరూపజ్ఞానదర్పణం
సతాత్పర్యంతు సంపూర్యపరాశక్త్యైసమర్పితం॥

తా॥ శాలివాహనశకం ౧౮౫౨ సరియగు చాంద్రమాన ప్రమోదూత నామసంవత్సరాశ్వియుజ శుద్ధ విజయదశమీ గురువాసరముకు ఈ గ్రంథము తాత్పర్యసహితముగా రచించి శ్రీ శారదాస్వరూపమైన పరాశక్తికి సమర్పించబడినది.

మూ॥ సతాం మోదాయరచితం స్వరూపజ్ఞానదర్పణం।
మోక్షలక్ష్మీ ద్వారభూతం సద్యోముక్తిప్రదంనృణాం॥

తా॥ ఇది సత్పురుషులకు తమ తమ నిజరూపమును తెలుపుటకు అద్దమువంటిది. దీనిని చూచినపుడే ముక్తిని కలుగజేసేదిన్ని మోక్షలక్ష్మిని పొందుటకు ద్వారమువంటిది. సాధకజన సంతోషార్థము రచించబడినది.

మూ॥ చతురాశ్రమ నిష్ఠానామావశ్యక మిదం స్తవం।
స్త్రీభిర్వా పురుషైర్వాపి సకృదభ్యాసయోగతః।
అంతరర్థానుసంధానా న్మాయా జాలంవిముంచతి॥

తా॥ ఈగ్రంథము అభ్యసించుట నాలుగాశ్రమముల వారికినీ ఆవశ్యకముగానున్నది. స్త్రీలుగాని పురుషులుగాని ఈ రాజ దంపతుల కథయందున్న రహస్యార్థమును గ్రహించిన యెడల వారికి అజ్ఞానమనే వల లేక తెరనశించును.

మూ॥ అనేనతుష్టా శ్రీదేవీ వరానిష్టాన్ దదాతివై।
సర్వాన్కామానవాప్యేహ జీవన్ముక్తపదంగతాః॥

తా॥ ఈగ్రంథము శ్రీ దేవి చరిత్రగానున్నందున నభ్యసించినవారికి సకలవరముల నిచ్చును. ఇహమందు సుఖము లనుభవించి జీవన్ముక్తులగుదురు.

స్వరూపజ్ఞానము బ్రహ్మజ్ఞానముగానున్నందున బ్రహ్మను తెలుసుకున్నవారు బ్రహ్మస్వరూపులని శృతిసిద్ధముగనుక బ్రహ్మత్వమును పొందుదురని భావము.

ఇతి శ్రీమత్పదవాక్య ప్రమాణ పారావార పారీణ శ్రీ పరా
భట్టారికా రాజరాజేశ్వరీ ప్రసాద లబ్ధ ప్రతిభాసమేత సత్యా
నందనాథ గురు కరకమల సంజాతులును సింహాంభట్ల
సువంశజ కౌశిక సగోత్రులును లక్ష్మీదేవ్యాంబా అప్పల
నరసింహేశ్వర ప్రపౌత్రులును వెంకట లక్ష్మ్యాంబా
నరసింహేశ్వర పౌత్రులును లక్ష్మీనరసమాంబా
భాగీరథీరామేశ్వర పుత్రులును జ్ఞానానంద
నాథేత్యుపనామ విరాజితులగు సింహాంభట్ల
రామమూర్తిశాస్త్రిచే స్వరూపజ్ఞానదర్పణ
మనే బ్రహ్మజ్ఞాన సాధనమైన వేదాంత
గ్రంథము తాత్పర్య సహితముగా
సంపూర్ణముగా రచించబడినది.

జయత్వతితరాం.

స్వస్త్యస్తు.

శ్రీ

www.mohanpublications.com

మోహన్ పబ్లికేషన్స్‌లో లభించు

పుస్తకముల పట్టిక

(Book List)

ఆధ్యాత్మిక, జ్యోతిష, వాస్తు, ఆయుర్వేద, మంత్రశాస్త్రాది
అనేక విషయాలు తెలుసుకోండి...

ఫేస్‌బుక్ **మోహన్ పబ్లికేషన్స్** పేజ్ లైక్ చేయండి.

Like us to follow :

MOHAN PUBLICATIONS

Rajamahendravaram

0883 - 246 2565
903 246 2565

మోహన్ పబ్లికేషన్స్,

అజంతా హోటల్ ఎదుట, కోటగుమ్మం, రాజమహేంద్రవరం - 533101.

WWW.MOHANPUBLICATIONS.COM

మావద్ద లభించు గ్రంథములు

1. వ్రతకథలు - పూజలు

1.	శ్రీ వినాయక వ్రతం	వెల రూ.10-00
2.	శ్రీ విఘ్నేశ్వరపూజా-పుణ్యాహవాచనం	30-00
3.	శ్రీ విఘ్నేశ్వరపూజ (కాణిపాకక్షేత్రమాహాత్మ్యంతో)	10-00
4.	సంకష్టహరచతుర్థి శ్రీమహాగణపతి వ్రతం	30-00
5.	వరలక్ష్మి వ్రతం	10-00
6.	కేదారేశ్వర వ్రతం	10-00
7.	త్రినాధ వ్రతం(కలర్)	10-00
8.	త్రినాధవ్రతం(సాదా)	5-00
9.	క్షీరాబ్ధి వ్రతం	12-00
10.	మంగళ గౌరీవ్రతం	10-00
11.	వైభవలక్ష్మి వ్రతం ఫోటో యంత్రంతో	25-00
12.	శ్రీలక్ష్మి కుబేర వ్రతం (ఫోటో యంత్రంతో)	25-00
13.	కనకమహాలక్ష్మి వ్రతం (కామేశ్వరీపాటతో)	25-00
14.	సంతోషీమాతా వ్రతం	25-00
15.	ఏడు శనివారాల వ్రతం	25-00
16.	సత్యనారాయణవ్రతం	25-00
17.	శ్రీ సువర్చలాహనుమద్దీక్ష	30-00
18.	శివదీక్ష	10-00
19.	కాత్యాయనీ వ్రతం	20-00
20.	సౌభాగ్య గౌరీవ్రతం	20-00
21.	తిరుప్పావై (ధనుర్మాసవ్రతం)	36-00
22.	స్త్రీల వ్రతకథలు	36-00
23.	స్త్రీలవ్రతకథలుస్థూలాక్షరి (నేదునూరిగంగాధరరావుగారి)	54-00
24.	పెళ్ళి పాటలు - స్త్రీలపాటలు (కామేశ్వరిపాటతో)	36-00
25.	సర్వదేవతా పూజావిధానం	25-00
26.	ఆరువ్రతాలు	30-00
27.	రాహుకాలంలోదుర్గాదేవీపూజా	10-00

ఈ ధరలు నికరముకాదు, ఎప్పటికప్పుడు మారుచుండవచ్చును.

28.	తులసి నిత్యపూజ, తులసీఉపయోగాలు	10-00
29.	శ్రీ చక్ర రహస్య విజ్ఞానమ్	36-00
30.	శ్రీచక్ర పూజావిధానం(పెద్దది)	36-00
31.	లక్ష్మీ - గౌరీ నిత్యపూజ	10-00
32.	శ్రీ సరస్వతీ నిత్యపూజ	10-00
33.	శ్రీ దుర్గానిత్యపూజ	10-00
34.	కాలభైరవ నిత్యపూజ	10-00
35.	శివపూజ	10-00
36.	వీరభద్ర పూజ	10-00
37.	ఆంజనేయ నిత్యపూజ	10-00
38.	నాగేంద్ర స్వామి పూజ	10-00
39.	సుబ్రహ్మణ్య నిత్యపూజ	10-00
40.	రామదేవుని కథ	10-00
41.	శివదేవుని కథ	10-00
42.	లక్ష్మీనరసింహపూజ	10-00
43.	వేంకటేశ్వరపూజ	10-00
44.	బ్రహ్మంగారి నిత్యపూజ	10-00
45.	సూర్య నిత్యపూజ	10-00
46.	నవగ్రహ నిత్యపూజ	10-00
47.	రుక్మిణీ కల్యాణం	25-00
48.	ఉమామహేశ్వర వ్రతం	36-00
49.	శ్రీ కామేశ్వరీ వ్రతం	36-00
50.	16 సోమవారముల వ్రతము	25-00
51.	పార్వతీకల్యాణం	25-00
52.	సహస్రకమలవర్తి వ్రతము	25-00
53.	పంచముఖ ఆంజనేయ పూజావిధానము	36-00
54.	అష్టనాగపూజ	36-00
55.	పూజలు ఎందుకుచేయాలి ?	36-00
56.	ఏ దేవునికి ఏపుష్పాలతో పూజించాలి?	36-00
57.	ఏ దేవునికి ఏప్రసాదం నైవేద్యం పెట్టాలి?	36-00
58.	ఏదేవునికి ఏవిధముగాదీపారాధనచెయ్యాలి?	36-00
59.	ఏదేవునికి ఎన్ని ప్రదక్షిణలుచేయాలి ?	36-00
60.	హనుమద్ వ్రతం	36-00
61.	పంచాయతన పూజ	63-00
62.	28 వ్రతములు	120-00

63.	కలశపూజలు (9ఒకేసారి)	150-00
64.	కలశపూజలు (విడివిడిగా) (ప్రింటులో)	....
65.	హ్రీంకార మహాయజ్ఞం (ప్రింటులో)	....
66.	గోమాత	40-00

2. స్తోత్రాలు-సుప్రభాతములు సహస్రనామములు

1.	శ్రీ లలితా విష్ణు సహస్రనామస్తోత్రాలు పురాణపండ రాధాకృష్ణమూర్తిగారి సంకలనం	45-00
2.	లలితావిష్ణు సహస్రనామస్తోత్రములు (హిందీ) ,,	50-00
3.	లలితావిష్ణు సహస్రనామస్తోత్రములు (ఇంగ్లీషు) ,,	50-00
4.	స్థూలాక్షరిలలితావిష్ణుసహస్రనామస్తోత్రములు(పత్రికసైజ్)	99-00
5.	లలితావిష్ణు (కేస్ బైండ్) 1/8 డెమ్మి	63-00
6.	స్థూలాక్షరీ లలితావిష్ణు (క్రౌన్‌సైజు)కేస్‌బైండ్	108-00
7.	సర్వదేవతా స్తోత్రమంజరి	120-00
8.	సకలదేవతా అష్టోత్తరశతనామావళిః (63)	24-00
9.	విష్ణుసహస్రనామస్తోత్రమ్ (క్రౌన్)	25-00
10.	లలితా సహస్రనామ స్తోత్రమ్ (క్రౌన్)	36-00
11.	లలితా సహస్రనామములు	24-00
12.	లక్ష్మీ సహస్రనామములు	24-00
13.	దుర్గా సహస్రనామములు	24-00
14.	ఆంజనేయ సహస్రనామములు	24-00
15.	శివ సహస్రనామములు	24-00
16.	విష్ణు సహస్రనామములు	24-00
17.	గణపతి సహస్రనామములు	24-00
18.	సుబ్రహ్మణ్య సహస్రనామములు	24-00
19.	గాయత్రి సహస్రనామములు	24-00
20.	లలితావిష్ణు సహస్రనామస్తోత్రాలు	24-00
21.	శ్రీరామా సహస్రనామములు	24-00
22.	సరస్వతి సహస్రనామములు	24-00
23.	సూర్యసహస్రనామములు & ఆదిత్యహృదయం	24-00
24.	శ్రీవేంకటేశ్వరసహస్రనామములు	24-00
25.	మణిద్వీపవర్ణన (పెద్దది)	24-00
26.	సంధ్యావందనం	24-00
27.	మంత్రపుష్పమ్	....
28.	త్రిభాషా హనుమాన్‌చాలీసా	15-00
29.	హనుమాన్ చాలీసా	10-00

30.	మణిద్వీపవర్ణన (పాకెట్)	10-00
31.	ఆరు చాలీసాలు	10-00
32.	శివారాధన (శివస్తోత్రాలు)	10-00
33.	వేంకటేశ్వర సుప్రభాతం (పాకెట్)	10-00
34.	ఆరుదండకాలు	5-00
35.	వేంకటేశ్వర గోవిందనామములు	5-00
36.	అష్టలక్ష్మీ స్తోత్రమ్ కనకధారాస్తోత్రమ్	10-00
37.	దేవీఖడ్గమాలాస్తోత్రమ్ (మహిషాసురమర్దనీస్తోత్రంతో)	10-00
38.	సుందరకాండ (పాకెట్)	10-00
39.	భగవద్గీత మూలం	27-00
40.	రామరక్షాస్తోత్రమ్	15-00
41.	స్తోత్ర రత్నావళి	36-00
42.	పురాణపండ లలితా-విష్ణు సహస్రనామస్తోత్రమ్(మినీ)	10-00
43.	పురాణపండ లలితాసహస్రనామస్తోత్రమ్(మినీ)	10-00
44.	పురాణపండ విష్ణు సహస్రనామస్తోత్రమ్	10-00
45.	పురాణపండ ఆదిత్య హృదయం	10-00
46.	మంత్రపుష్పం (మినీ)	10-00
47.	శివానందలహరి-సౌందర్యలహరి	36-00
48.	కుజదోషం	10-00
49.	కాలసర్ప దోషం	10-00
50.	మీ అప్పులు తీరాలా?	10-00
51.	దృష్టిదోషాలు నివారణ	10-00
52.	పంచసూక్తములు	10-00
53.	సంధ్యావందనం	10-00
54.	రుద్రనమకమ్-చమకమ్	10-00
55.	గాయత్రీమంత్రాలు	10-00
56.	హయగ్రీవ స్తోత్రమాల	10-00
57.	దక్షిణామూర్తి స్తోత్రమాల	10-00
58.	ద్వాదశ జ్యోతిర్లింగాలు - పంచారామాలతో	10-00
59.	శ్రీసూక్తం పురుష సూక్తం	10-00
60.	నవగ్రహస్తోత్రమాల	36-00
61.	మహాన్యాసమ్	36-00
62.	సుందరకాండ గానామృతం	36-00
63.	గోమాతపూజావిధానము	10-00
64.	ఆనందసిద్ధి - 1 శ్రీదేవీ స్తోత్రమాల	108-00

65.	ఆనందసిద్ధి - 2 ఏ సమస్యకు ఏ స్తోత్రమ్ పారాయణచేయాలి	108-00
66.	ఆనందసిద్ధి-3 మానసదేవీ స్తోత్రమాల	108-00
67.	శ్రీ కాలభైరవ రక్షా కవచమ్	63-00
68.	అర్చన	40-00
69.	నిత్యదేవతార్చన	40-00
70.	సర్వదేవతా స్తోత్ర నిధి	99-00
71.	శ్రీచక్ర నవవరణార్చన	63-00
72.	చండీ సప్తశతి పారాయణ క్రమం	99-00
73.	శ్రీదేవి స్తోత్ర రత్నావళి 32 దేవి స్తోత్రాలకు తాత్పర్యంతో	99-00
74.	వనదుర్గా మంత్రానుష్ఠాన క్రమమ్	63-00
75.	శ్రీ కాలభైరవ వ్రతము	63-00

3. శ్రీ సాయి దత్త గ్రంథములు

1.	శ్రీ సాయిబాబా సచ్చరిత్ర	120-00
2.	సంపూర్ణ శ్రీ గురు చరిత్ర	120-00
3.	శ్రీ సాయిఆరాధన-షిర్డివైభవం	120-00
4.	శ్రీ సాయిబాబా జీవిత చరిత్ర (క్రౌన్)	63-00
5.	శ్రీ గురుచరిత్ర (క్రౌన్)	63-00
6.	నవనాధ చరిత్ర	99-00
7.	శ్రీసాయిచరిత్ర (బైండు) ప్రయాణపుపారాయణగ్రంథం	63-00
8.	శ్రీగురుచరిత్ర (బైండు) ప్రయాణపుపారాయణగ్రంథం	63-00
9.	సత్యదత్తవ్రతం దత్తాత్రేయపూజాకల్పం,సహస్రంతో	30-00
10.	అనఘాదేవీ వ్రతం	30-00
11.	భక్తుల ప్రశ్నలకు బాబా జవాబులు	30-00
12.	శ్రీ సాయిపూజాకల్పం (సహస్రంతో)	25-00
13.	శ్రీ సాయిభజనమాల	20-00
14.	శ్రీ సాయి భజన్స్	20-00
15.	శ్రీ సాయిభక్తి గీతాలు	20-00
16.	శిరిడిహారతులు (భావంతో)	20-00
17.	"శ్రీసాయి"కోటి	27-00
18.	"శ్రీసాయిరామ్"కోటి	20-00
19.	శ్రీ సాయినాథ స్తోత్రమంజరి	10-00
20.	శ్రీ సాయివేయినామాలు	8-00
21.	శ్రీ సాయి హారతులు (పాకెట్)	15-00
22.	శ్రీ సాయి స్తవనమంజరి	10-00
23.	హిందీ శ్రీ సాయి హారతులు	15-00

24.	శని సింగణాపూర్ క్షేత్రమాహాత్మ్యం	63-00
25.	ఇంగ్లీషు శ్రీ సాయిహారతులు	15-00
26.	షిరిడి దర్శనం-శ్రీసాయి వైభవం	99-00
27.	సాయిసత్యవ్రతం	30-00
28.	సాయి అనుగ్రహమ్	120-00
29.	నవగురువారాల వ్రతకల్పము	15-00
30.	శ్రీదత్తలీలామృతము	99-00
31.	హృదయంలో సాయి	15-00
32.	శ్రీషిరిడీసాయి లీలామృతం(శ్రీసచ్ఛరిత్ర)	120-00
33.	గజాననమహరాజ్ చరిత్ర	99-00

4. జ్యోతిషాలు

1.	'కాలచక్రం' గంటలపంచాంగం (గార్గేయ)	72-00
2.	గ్రహభూమి పంచాంగము (గార్గేయ)	108.00
3.	ఆనందసిద్ధి పంచాంగం (వై.వి.శాస్త్రి)	63.00
4.	ములుగు వారి రాశిఫలితాలు (12రాశులువారికి)	50.00
5.	ములుగు వారి రాశిఫలితాలు విడివిడిగాఒక్కొక్కటి	12.00
6.	కాలచక్రంజ్యోతిషక్యాలండర్	25.00
7.	గ్రహబలం క్యాలండర్ (శ్రీనివాసగార్గేయ-భక్తిటివి)	25.00
8.	శుభమస్తు (పిడపర్తి) క్యాలండర్	25.00
9.	సాదా క్యాలండర్	5.00
10.	పాకెట్ క్యాలండర్	15.00
11.	తాజకనీలకంఠీయమ్	100-00
12.	కేరళ జ్యోతిష రహస్యాలు	180-00
13.	జ్యోతిష బ్రహ్మ రహస్యాలు	180-00
14.	మానసాగరి జాతకపద్ధతి	180-00
15.	వరాహమిహిర జాతకపద్ధతి	180-00
16.	వధూవర వివాహమైత్రిద్వాదశకూటములు	99-00
17.	సింపుల్ రెమిడీస్	180-00
18.	శంభు హోరప్రకాశిక	250-00
19.	పూర్వ పరాశరి	100-00
20.	పరాశర జ్యోతిషవిజ్ఞాన సర్వస్వం	200-00
21.	ప్రశ్న సింధు	99-00
22.	నక్షత్ర విశేష ఫలితాలు	63-00
23.	సూర్యసిద్ధాంతపంచాంగగణితంచేయడంఎలా?	180-00
24.	దృక్సిద్ధాంతపంచాంగగణితం చేయడంఎలా?	180-00

25.	ఆయుర్దాయ నిర్ణయం	63-00
26.	జాతక గణిత ప్రవేశిక	63-00
27.	జ్యోతిషమర్మబోధిని	63-00
28.	జ్యోతిష ప్రశ్నోత్తరమాల	63-00
29.	ముహూర్తం నిర్ణయించడంఎలా?	63-00
30.	జాతక మకరందం	63-00
31.	జ్యోతిష సరస్వతి	63-00
32.	మీజననకాల విశేషాలు	63-00
33.	ముహూర్త విజ్ఞాన భాస్కరం	63-00
34.	జ్యోతిష స్వయంబోధిని	63-00
35.	శుభముహూర్త శిరోమణి	63-00
36.	నక్షత్ర ఫలమంజరి	36-00
37.	పంచాంగం చూసే విధానం	36-00
38.	సర్వార్థ జ్యోతిషం	36-00
39.	ప్రాథమిక జ్యోతిషం	36-00
40.	నవరత్నములు శుభయోగములు	36-00
41.	శుభశకునాలు	30-00
42.	హస్తరేఖాఫలితాలు	36-00
43.	సంఖ్యల్లో భవిష్యత్	36-00
44.	ముహూర్త దీపిక	99-00
45.	పుట్టుమచ్చలు ఫలితాలు	30-00
46.	కలలు ఫలితాలు	30-00
47.	జాతక చక్రం వేయడం ఎలా?	36-00
48.	మానసాగరి (ప్రాచీనజ్యోతిషగ్రంథం) -పుచ్చాశ్రీనివాసరావు	250-00
49.	జ్యోతిషశాస్త్ర చిట్కాలు	120-00
50.	గుప్తా శతాబ్ది పంచాంగం (1940-2050)	999-00
51.	ప్రశ్నచండేశ్వరమ్	63-00
52.	ద్వాదశభావ ఫలచంద్రిక	250-00
53.	జ్యోతిష శతయోగరత్నావళి (నూరుయోగాలఫలితాలు)	120-00
54.	అంగసాముద్రికం	36-00
55.	హస్త సాముద్రికం	63-00
56.	లాల్ కితాబ్	99-00
57.	శకునశాస్త్రం	63-00
58.	ఆధునికప్రశ్నశాస్త్రం	120-00
59.	పరాశరజ్యోతిష ప్రశ్నజ్యోతిషం	180-00

60.	అష్టకవర్గు (కొండపల్లి)	63-00
61.	బృహత్‌జాతకం (ప్రాచీనప్రతికిపునర్ముద్రణ)	250-00
62.	లగ్నరత్నాకరం	63-00
63.	షట్పంచాశిక	120-00
64.	40 రోజుల్లో జ్యోతిషంనేర్చుకొనండి	270-00
65.	40 రోజుల్లో సాముద్రికంనేర్చుకొనండి	180-00
66.	40 రోజుల్లో సంఖ్యాశాస్త్రం	180-00
67.	40 రోజుల్లో నక్షత్ర (నాడీ) ఫలితములు	270-00
68.	40 రోజుల్లో వైద్యజ్యోతిషం నేర్చుకోండి	250-00
69.	మీ పుట్టినతేదీ అద్భుతరహస్యాలు (సాయిగణపతిరెడ్డి)	270-00
70.	కె.పి.జ్యోతిషం (పరిచయం)	63-00
71.	ముహూర్తచింతామణి	99-00
72.	సూర్యచంద్ర గ్రహణములు	63-00
73.	ప్రసిద్ధవ్యక్తుల జాతకాలు (వేరేకొండప్ప)	180-00
74.	అదృష్టరెమెడీస్	144-00
75.	గ్రహసంచార ఫలనిర్ణయదీపిక	63-00
76.	జ్యోతిష రెమిడీస్	300-00
77.	జాతకమార్తాండం పాతప్రతికి యథాతథం (కొండపల్లి)	250-00
78.	జ్యోతిషవిద్యాప్రకాశిక పాతప్రతికి యథాతథం (కొండపల్లి)	250-00
79.	నాడీజ్యోతిషం	63-00
80.	నక్షత్రపారిజాతం (గోరసవీరభద్రాచార్య)	63-00
81.	లగ్నపారిజాతం (గోరసవీరభద్రాచార్య)	63-00
82.	గౌతమసంహిత	63-00
83.	హోరరత్నమాల	63-00
84.	జాతకఫల మణిమంజరి	200-00
85.	పుష్కర పంచాంగం (2013-14నుండి 2024-25)	560-00
86.	దశాభుక్తిఫల నిర్ణయం	250-00
87.	వింత జోష్యములు	63-00
88.	షోడశవర్గులు	200-00
89.	రవిగ్రహ సమస్త ప్రభావములు	99-00
90.	చంద్ర గ్రహ సమస్త ప్రభావములు	99-00
91.	కుజ గ్రహ సమస్త ప్రభావములు	99-00
92.	బుధ గ్రహ సమస్త ప్రభావములు	99-00
93.	గురు గ్రహ సమస్త ప్రభావములు	99-00
94.	శుక్ర గ్రహ సమస్త ప్రభావములు	99-00

95. శని గ్రహ సమస్త ప్రభావములు	99-00
96. రాహు & కేతు గ్రహముల సమస్త ప్రభావములు	99-00
97. ఆధునిక గ్రహములు-ఉపగ్రహములు సమస్త ప్రభావములు	99-00
98. ముహూర్తమార్తాండం	63-00
99. లఘుజాతకం	63-00
100. జాతకాలంకారము	63-00
101. మేషలగ్న ఫలితములు	99-00
102. వృషభ లగ్న ఫలితములు	99-00
103. మిధున లగ్న ఫలితములు	99-00
104. కర్కాటక లగ్న ఫలితములు	99-00
105. సింహలగ్న ఫలితములు	99-00
106. కన్యలగ్న ఫలితములు	99-00
107. తుల లగ్న ఫలితములు	99-00
108. వృశ్చిక లగ్న ఫలితములు	99-00
109. ధనుస్సు లగ్న ఫలితములు	99-00
110. మకర లగ్న ఫలితములు	99-00
111. కుంభ లగ్న ఫలితములు	99-00
112. మీన లగ్న ఫలితములు	99-00
113. నారద సంహిత	200-00
114. పంచాంగపీలికలేఖకాగణితం	250-00
115. తారాబలం - చంద్రబలం (వేరే కొండప్ప)	99-00
116. సులభలగ్న సాధన (చిత్రాలగురుమూర్తిగుప్తా)	200-00
117. రాహు కేతువుల యోగము	99-00
118. ఛాయాగ్రహములు	99-00
119. జ్యోతిషవిజ్ఞాన దీపిక	63-00

బి.వి.రామన్ గారి గ్రంథములు

120. జ్యోతిష విద్యారంభం	50-00
121 గ్రహభావ బలములు	50-00
122. కాలచక్రదశ	50-00
123. అనుభవ ప్రశ్నాజ్యోతిషం	50-00
124. జ్యోతిషశాస్త్రంలో వాతావరణ భూకంపాలు	50-00
125. పురోగామి జాతకం	50-00
126. భావార్థరత్నాకరం	75-00
127. భారతీయజ్యోతిష సర్వస్వం	75-00
128. అష్టకవర్గ పద్ధతిః	75-00

129. జ్యోతిషశాస్త్రంలో సందేహాలు,సమాధానాలు	75-00
130. ప్రశ్నతంత్ర	75-00
131. ముహూర్తం	75-00
132. విశిష్ట జాతకములు	125-00
133. భారతీయఫలితజ్యోతిషం	125-00
134. 300 ముఖ్యమైన యోగములు	125-00
135. జాతకంపరిశీలించడంఎలా ?	300-00

రాష్ట్రపతి అవార్డుగ్రహీత, మహామహోపాధ్యాయ, వాచస్పతి
శ్రీ మధురకృష్ణమూర్తిగారి గ్రంథములు

136. బృహత్పరాశరహోరాశాస్త్రము-1	200-00
137. బృహత్పరాశరహోరాశాస్త్రము-2	200-00
138. బృహత్పరాశరహోరాశాస్త్రము-3	200-00
139. బృహత్పరాశరహోరాశాస్త్రము-4	200-00
140. భావార్థరత్నాకరము	100-00
141. ముహూర్త చింతామణి	100-00
142. ముహుర్త చింతామణి-పార్టు2	200-00
143. స్వప్న శాస్త్రము	36-00
144. శతయోగమంజరి	50-00
145. వ్రతనిర్ణయకల్పవల్లి	250-00
146. దైవజ్ఞవల్లభం	75-00
147. వసంతరాజశకునమ్ (బృహత్శకునశాస్త్రం)	250-00
148. వాస్తుశాస్త్రవివేకము-1	100-00
149. వాస్తుశాస్త్రవివేకము-2	200-00
150. వాస్తుశాస్త్రవివేకము-3	100-00
151. వాస్తుశాస్త్రవివేకము-4	200-00
152. అనుభవసులభవాస్తు - 1	50-00
153. అనుభవసులభవాస్తు - 2	100-00
154. పంచాంగ వివేకము	99-00
155. వశిష్ఠ సంహిత	360-00
156. పంచపక్షి శాస్త్రం (కేస్బైండ్)	200-00

5. వాస్తులు

1. 40 రోజుల్లో "వాస్తువిద్య" నేర్చుకొనండి	180-00
2. వాస్తుశాస్త్ర రహస్యములు	200-00
3. వాస్తునుబట్టి మీ ఇల్లు	63-00
4. మీరూ మీ వాస్తు	63-00

5.	గృహవాస్తు చిట్కాలు	63-00
6.	వాస్తు పూజ	63-00
7.	వాస్తు సూత్రములు	63-00
8.	వాస్తుశాస్త్ర రహస్యాలు	63-00
9.	గృహవాస్తు వర్గులు	99-00
10.	విశ్వకర్మవాస్తు శాస్త్రరీత్యా మీ ఇంటి ప్లానులు	63-00
11.	విశ్వకర్మ వాస్తుశాస్త్రరీత్యా మీఇండ్లఆయములు	99-00
12.	విశ్వకర్మ వాస్తు శాస్త్రం(చిత్రాలగురుమూర్తిగుప్తా)	180-00
13.	ఆధునిక గృహవాస్తు	99-00
14.	శుభవాస్తు	270-00
15.	వాస్తుయంత్ర రత్నావళి	120-00
16.	వాస్తుశాస్త్రం	120-00
17.	హౌస్ ప్లాన్స్	63-00
18.	గృహనిర్మాణ వాస్తు	63-00
19.	వాస్తు రెమెడీస్	63-00
20.	గృహవాస్తు దర్పణం	63-00
21.	జ్యోతిష-గృహవాస్తుచంద్రిక	200-00
22.	వాస్తురత్నాకరం (కొండపల్లి)	63-00
23.	వాస్తుశిరోమణి ,,	120-00
24.	వాస్తుసంగ్రహమ్ ,,	63-00
25.	పంచవాస్తు పారిజాతం ,,	120-00
26.	వాస్తుడిండిమమ్ ,,	63-00
27.	వాస్తుదుందిభి ,,	120-00
28.	విశ్వకర్మవాస్తుప్రకాశిక (కేస్‌బైండ్)	250-00
29.	కృష్ణవాస్తుశాస్త్రము	63-00
30.	జలవాస్తు,శల్యవాస్తు (దంతూరిపండరీనాథ్)	99-00
31.	మయవాస్తు (గోరసవీరభద్రాచార్య)	120-00
32.	వాస్తు జ్యోతి	63-00
33.	మన ఇల్లు-మనవాస్తు	99-00
34.	వాస్తవ వాస్తుపూజావిధానము	108-00
35.	వాస్తు దర్పణం	120-00

6. మంత్రశాస్త్రాలు

1.	మంత్రసాధన	63-00
2.	తంత్రజాలం	63-00
3.	మంత్రశక్తి	63-00

4.	దత్తాత్రేయ తంత్రవిద్య	63-00
5.	దత్తాత్రేయ మూలికాతంత్రమ్	63-00
6.	తాంత్రిక పంచాంగం	63-00
7.	యక్షిణీ తంత్రం	63-00
8.	మంత్రానుష్ఠాన చంద్రిక	63-00
9.	సర్వదేవతా మంత్రకవచములు	63-00
10.	మంత్రాక్షరాలరహస్యం (బీజాక్షరనిఘంటువు)	63-00
11.	సర్వదేవతా మంత్రరత్నావళి	63-00
12.	సదాచార దీపిక	63-00
13.	యోగినీ-వామకేశ్వరతంత్రం	63-00
14.	ప్రపంచసారతంత్రం	63-00
15.	బదనిక తంత్రమ్	63-00
16.	ఉచ్ఛిష్ట గణపతి తంత్రమ్	63-00
17.	గుప్త సాధన తంత్రం	63-00
18.	గంధర్వ తంత్రమ్	63-00
19.	సౌందర్యలహరి (మంత్రయంత్రరత్నావళి)	63-00
20.	యంత్ర మంత్ర తంత్ర	63-00
21.	పాశుపత తంత్రం	99-00
22.	పంచదశ మహాఖడ్గ తంత్రం	99-00
23.	రుద్రాష్టాధ్యాయః	99-00
24.	మంత్రసిద్ధి	120-00
25.	పరశురామతంత్రమ్	108-00
26.	శ్రీలలితావిలోమ పంచదశీ	108-00
27.	శ్రీ గురు తంత్రం	108-00
28.	గాయత్రీ తంత్రమ్	108-00
29.	మహాశక్తి మంత్ర తంత్ర రహస్యాలు	150-00
30.	శ్రీ దుర్గ తంత్రమ్	200-00
31.	మహామృత్యుంజయఅమృతపాశుపతమ్	200-00
32.	సర్ప (నాగ)తంత్రం	250-00
33.	హవన తంత్రం	250-00
34.	షోడశనిత్యతంత్రం	250-00
35.	శాక్తేయతంత్రం	250-00
36.	రుద్రయామళతంత్రం	250-00
37.	లక్ష్మీప్రత్యంగిరా తంత్రమ్	250-00
38.	హిరణ్యశూలినీ తంత్రమ్	250-00

39.	మాయాప్రత్యంగిరా తంత్రమ్	250-00
40.	శ్రీ విశ్వరూప ప్రత్యంగిరా తంత్రమ్	250-00
41.	స్వర్ణాకర్షణభైరవతంత్రం	250-00
42.	కాశీవిశాలాక్షి తంత్రం	250-00
43.	శాంతితంత్రమ్	250-00
44.	యంత్రసిద్ధి	360-00
45.	శ్రీ లక్ష్మీతంత్రమ్	360-00
46.	మంత్రమహోదధి (స్త్రీదేవతాఃకల్పమ్)	360-00
47.	మంత్రమహోదధి (పురుషదేవతాఃకల్పమ్)	360-00
48.	మంత్రశాస్త్రం (గ్రంథము)	360-00
49.	ప్రత్యంగిరాకృత్యాతంత్రం	360-00
50.	కామధేనువు తంత్రం	360-00
51.	శూలినీదుర్గాతంత్రం	360-00
52.	శ్రీవిద్య రహస్యం	290-00
53.	కులార్ణవ తంత్రమ్	150-00
54.	ఆచార్య సిద్ధ నాగార్జునతంత్రం (ఒరిజనల్)	390-00
55.	సిద్ధమూలిక రహస్యం (మంత్ర,యంత్రసహితం)	63-00

7. గ్రంథాలు - ఆరాధనలు

1.	భగవద్గీత శ్లోక తాత్పర్య సహితం	54-00
2.	భగవద్గీత (వచనం)	99-00
3.	భగవద్గీత శ్లోకతాత్పర్యం-కేసుబైండింగ్	72-00
2.	గణేశ ఆరాధన 1	99-00
3.	గణేశోపాసన 2	99-00
4.	నవగ్రహవైభవం	99-00
5.	నవగ్రహ రెమెడీస్	99-00
6.	నవగ్రహ వేదం	99-00
7.	శనిగ్రహారాధన	99-00
8.	ఆదిత్యారాధన	99-00
9.	సుబ్రహ్మణ్యారాధన	99-00
10.	శ్రీ శివ ఆరాధన	99-00
11.	లక్ష్మీ ఆరాధన	99-00
12.	హనుమదారాధన	99-00
13.	లలితారాధన	99-00
14.	శ్రీ చక్రారాధన	99-00
15.	గాయత్రీ ఆరాధన	99-00

16.	వీరభద్రారాధన	99-00
17.	కుజగ్రహారాధన	99-00
18.	భైరవారాధన	99-00
19.	దైవారాధన	99-00
20.	గీతారాధన (భగవద్గీత శ్లోకతాత్పర్యసహిత)	99-00
21.	శ్రీవేంకటేశ్వరాధన	99-00
22.	హయగ్రీవారాధన	99-00
23.	లక్ష్మీనరసింహారాధన	99-00
24.	శ్రీ బాలాత్రిపురసుందరీ స్తోత్ర కదంబం	99-00
25.	దేవీ లీలామృతం	99-00
26.	పురాణపండ సుందరకాండ వచనం	99-00
27.	పురాణపండ రామాయణం	99-00
28.	పురాణపండ భారతం	99-00
29.	పురాణపండ భాగవతం	99-00
30.	(సూరి) వాల్మీకి రామాయణం	99-00
31.	కాలసర్ప యోగం	99-00
32.	నిత్య జీవితములో రుద్రాక్షలు	99-00
33.	నిత్య జీవితములో నవరత్నాలు	99-00
34.	వేదసూక్తములు	99-00
35.	వేమన పద్యసారామృతం	99-00
36.	పండగలు పర్వదినాలు	99-00
37.	సూక్తిరత్నాలు	99-00
38.	హనుమచ్చరిత్ర	99-00
39.	నవగ్రహ దర్శనమ్	99-00
40.	నిత్యజీవితంలో నవగ్రహాలు	99-00
41.	సాలగ్రామములు	99-00
42.	గురుశుక్ర ప్రభావము చంద్రకళానాడీ	99-00
43.	శనిగ్రహరెమిడీస్	99-00
44.	జాతకసుధాసారము-జాతకమోక్షప్రదాయిని	99-00
45.	వివాహజ్యోతిషమంజరి-మ్యారేజ్‌మ్యాచింగ్‌గైడ్ (సాయిగణపతిరెడ్డి)	99-00
46.	మీపుట్టినతేదీనిబట్టి మీజీవితరహస్యాలు (న్యూమరాలజీ లైఫ్‌గైడ్) ,,	99-00
47.	మీఅదృష్టానికి (పేరు) నేమ్‌కరక్షన్ ,,	99-00
48.	న్యూమరాలజీ రెమిడీస్	99-00
49.	మూకపంచశతీ	99-00
50.	శ్రీరామకర్ణామృతం	99-00

51.	రహస్యకుక్కుటశాస్త్రం	300-00
52.	ఉపాసన విధానం	99-00
53.	పంచమవేదం మహాభారతం	99-00
54.	దేవుళ్ళు డాట్ కామ్	99-00
55.	గణపతిభాష్యం	99-00
56.	యజుర్వేద ఉపనయనవివాహప్రయోగమంజరి	99-00
57.	నవయోగులు	99-00
58.	ఆంధ్రప్రదేశ్‌లోనిదర్శించవలసిన ప్రముఖదర్గాలు	99-00
59.	సకలదేవతాఅష్టోత్తరాలు(పెద్దది)-(180అష్టోత్తరశతనామావళులతో)	99-00
60.	సకలదేవతా అష్టోత్తరశతనామావళులు (కేస్‌బైండింగ్)	216-00
61.	సకలదేవతా సహస్రనామములు	99-00
62.	ఆధ్యాత్మిక సూక్తి నిధి	99-00
63.	బ్రాహ్మణులు గోత్రాలు,ప్రవరలు	99-00
64.	సర్వదేవతాస్వరూపుడు శ్రీ వేంకటేశ్వరుడు	99-00
65.	శ్రీ లక్ష్మీసన్నిధి	99-00
66.	శ్రీలక్ష్మీగణపతి హోమకల్పం	99-00
67.	మార్షల్ఆర్ట్స్ (కరాటే,కుంగ్‌ఫూనేర్చుకోండి)	99-00
68.	మ్యాజిక్‌గైడ్	99-00
69.	చదరంగం	99-00
70.	పంచముఖ హనుమత్ వైభవం	63-00
71.	గరుడపురాణం	40-00
72.	మాఘపురాణం	36-00
73.	శివపురాణం	36-00
74.	వైశాఖపురాణం	36-00
75.	కార్తీక పురాణం	36-00
76.	కార్తీక పురాణం (చిన్నది)	25-00
77.	సర్వకార్యసిద్ధికి రామాయణపారాయణ	63-00
78.	పెద్దబాలశిక్ష	50-00
79.	గాయత్రీ మహిమ	36-00
80.	వృక్షదేవతలు	63-00
81.	యాజుష స్మార్త సంస్కార చంద్రిక	200-00
82.	సనాతనవైదిక బ్రాహ్మణస్మార్తాగమకల్పమ్	150-00
83.	చతుర్వేదములు	120-00
84.	నవగ్రహారాధన	120-00
85.	తాళపత్ర సమాహార గోపురం	120-00
86.	మనుధర్మ శాస్త్రం (వచనంలో...) (కేస్‌బైండు)	250-00

87.	మానవధర్మములు		120-00
88.	వేదమంత్ర సంహిత		120-00
89.	సహస్రలింగార్చన		120-00
90.	శ్రీ శివగీత		120-00
91.	ద్వాదశఉపనిషత్తులు		120-00
92.	పురాణపండవారి సౌందర్యలహరి	(కేస్‌బైండ్)	250-00
	(శ్లోకతాత్పర్యసహిత విపులవ్యాఖ్యతో)	సాదా	120-00
93.	బృహత్ శివ స్తోత్ర రత్నాకరము		200-00
94.	బృహత్ దేవీ స్తోత్రరత్నాకరము		200-00
95.	బృహత్ విష్ణు స్తోత్రరత్నాకరము		200-00
96.	కేదారనాధ్ బదరీనాధ్ యాత్రాగైడు		63-00
97.	దక్షిణావృత శంఖములు		63-00
98.	108 దివ్యదేశాల విష్ణుక్షేత్రదర్శని		36-00
99.	ధర్మసింధువు(కేస్‌బైండింగ్)		270-00
100.	భారతీయ శైవక్షేత్రయాత్రాదర్శిని		99-00
101.	చిలుకూరి బాలాజీచరిత్ర		36-00
102.	భగవత్‌స్తుతి		63-00
103.	సూర్యోపాసన		36-00
104.	కాశీఖండం		250-00
105.	దేవీభాగవతం		360-00
106.	శ్రీ ఆంజనేయం		216-00
107.	ధర్మసందేహాలు		216-00
108.	ఆధ్యాత్మిక దైవిక వస్తువులు		250-00
109.	రామాయణం		600-00
110.	పోతన భాగవతం		900-00
111.	శివమంత్రములు		63-00

8. వైద్య గ్రంథాలు

1.	ఆహారం ఆరోగ్యం	36-00
2.	మూలికావైద్య చిట్కాలు	36-00
3.	ఆయుర్వేద వైద్య చిట్కాలు	30-00
4.	గృహవైద్య రహస్యాలు	36-00
5.	గృహవైద్యసారం	36-00
6.	హోమియోవైద్యం (ద్వాదశలవణచికిత్స)	63-00
7.	ప్రకృతివైద్యం	36-00
8.	ఆహారం-వైద్యం	99-00

9.	సంపూర్ణ ఆయుర్వేద-చిట్కా వైద్యం	99-00
10.	ఆయుర్వేదమ్	36-00
11.	ఆయుర్వేద మూలికావైద్యదీపిక	99-00
12.	దుంపకూరలు, ఆకుకూరలు, కాయగూరలు (వాడకం - ఉపయోగాలు)	99-00
13.	ఏకమూలికావైద్యం	99-00
14.	అష్టాంగ హృదయం (4భాగాలు)	1200-00
15.	రహస్యసిద్ధయోగవైద్యసారమ్	99-00
16.	ప్రాథమిక హోమియోవైద్యం	99-00
17.	ఒబెసిటి	99-00
18.	హెల్త్‌గైడ్	99-00
19.	ఆయుర్వేదం-జీవనవేదం	99-00
20.	ఫుడ్‌థెరపి	63-00
21.	న్యాచురల్‌థెరపి	99-00
22.	సంపూర్ణఆరోగ్యానికి 20ని॥	63-00
23.	కీళ్ళనొప్పులు మీ సమస్యలైతే...	99-00
24.	యోగామంత్ర	63-00
25.	యోగా మండే టు సండే	63-00
26.	హెర్బల్ మెడిసిన్-హెల్త్‌టుడే	99-00
27.	హెల్త్‌ఫైల్	108-00
28.	వస్తుగుణపాఠం	250-00
29.	రసాయన వాజీకరణ తంత్రం	150-00
30.	వస్తుగుణ మకరందం	400-00
31.	నాటువైద్యం -(కేస్‌బైండ్)	360-00
32.	నాటువైద్యం (చిన్నది)	99-00
33.	ప్రాణాయామము-యోగ	63-00

9. అయ్యప్ప - భవానీ రకాలు

1.	శ్రీ అయ్యప్ప లీలామృతం	30-00
2.	శ్రీ అయ్యప్ప భజనపాటలు	63-00
3.	శ్రీ అయ్యప్ప పూజాకల్పం	20-00
4.	శ్రీ అయ్యప్ప భక్తి గీతాలు	20-00
5.	హారతిగైకొనుమా	40-00
6.	శ్రీ అయ్యప్ప దీక్ష F	10-00
7.	శ్రీ అయ్యప్ప భజనమాల F	10-00
8.	శ్రీ అయ్యప్ప నిత్యపూజ P	10-00

9.	శ్రీ అయ్యప్ప నిత్యనియమావళి P	10-00
10.	భవానీదీక్ష (శ్రీ భవానీ లీలామృతం)	36-00
11.	దేవీలీలామృతం	99-00
12.	శ్రీ దేవీ పూజాకల్పం	20-00
13.	దేవీ భక్తిగీతాలు	20-00
14.	భవానీదీక్ష P	10-00
15.	దేవీ భక్తిమాల F	10-00
16.	శ్రీ అయ్యప్ప భజనావళి	120-00
17.	అయ్యప్పపూజావిధి (జేసుదాసుసాంగ్స్‌తో)	24-00

10. భజనలు - కీర్తనలు

1.	అన్నమయ్య కీర్తనలు	20-00
2.	శ్రీరామదాసు కీర్తనలు	20-00
3.	సర్వదేవతా మంగళహారతులు	20-00
4.	వసుంధర మంగళ హారతులు	25-00
5.	సౌభాగ్య దేవతా మంగళహారతులు	36-00
6.	సర్వదేవతా భజనలు	36-00
7.	చిట్టి పొట్టి పాటలు	10-00
8.	జాతీయ గీతాలు	10-00
9.	దేశభక్తి గీతాలు	36-00
10.	పండుగలు-పుణ్యక్షేత్రాలు భక్తిగీతాలు	36-00
11.	గొబ్బిళ్ళపాటలు,లాలిపాటలు,కోలాటపాటలు	36-00
12.	అన్నమయ్య సంకీర్తనలు	99-00
13.	పెళ్ళిపాటలు-స్త్రీలపాటలు	36-00
14.	భక్తానంద భజనకీర్తనలు(ఓల్డ్‌సినీస్టైల్)	36-00
15.	సర్వదేవతాభక్తిమణిమాల	36-00
16.	బతుకమ్మ ఉయ్యాల పాటలు	36-00
17.	అన్నమయ్య సంకీర్తనానిధి(1000కీర్తనలు)	270-00

11. హిట్స్ సాంగ్స్

1.	ఘంటసాల భక్తిగీతాలు-భగవద్గీత	36-00
2.	ఎస్.పి.బాలు భక్తిగీతాలు	36-00
3.	ఘంటసాల సుమధురగీతాలు	99-00
4.	పి. సుశీల సుమధురగీతాలు	99-00

5.	ఎస్.పి. బాలు సుమధురగీతాలు	99-00
6.	ఎస్.జానకి సుమధురగీతాలు	99-00
7.	వేటూరి సుందరరామమూర్తిహిట్స్	99-00
8.	సర్వదేవతా సినీభక్తిగీతాలు	99-00

12. స్త్రీలకు ఉపయుక్త పుస్తకములు

1.	శ్రీకాంతామణి వంటలు (వెజ్)	63-00
2.	శ్రీకాంతామణి వంటలు (నాన్‌వెజ్)	63-00
3.	శాకాహార వంటలు	30-00
4.	మాంసాహారవంటలు	30-00
5.	చిట్టిచిట్కాలు	30-00
6.	అందానికి చిట్కాలు	30-00
7.	పిల్లల పేర్లు (పెద్దది)	30-00
8.	పిల్లల పేర్లు (చిన్నది)	10-00
9.	లేటెస్ట్ ఎంబ్రాయిడరీ శాలీబోర్డర్స్	36-00
10.	లేటెస్ట్ ఎంబ్రాయిడరీ డిజైన్స్	36-00
11.	చిన్నారులకు చిరుతిళ్ళు	30-00
12.	పసందైన ఫాస్ట్‌ఫుడ్ వంటలు	30-00
13.	పలావ్‌లు, ఫ్రైడ్ రైస్‌లు, వెరైటీరైస్‌లు	30-00
14.	వేపుళ్ళు-ఇగుర్లు	30-00
15.	బ్రేక్‌ఫాస్ట్ వంటలు	30-00
16.	పండుగలలో చేసుకొనే పిండివంటలు	30-00
17.	మైక్రోవేవెన్ వంటలు	99-00
18.	సర్వదేవతాభక్తిమాల	36-00
19.	పిల్లలపేర్లు (బాబు)	36-00
20.	పిల్లలపేర్లు (పాప)	36-00
21.	మోడ్రన్ మెహంది (గోరింటాకు డిజైన్స్)	36-00
22.	మోడ్రన్ పిల్లలపేర్లు	99-00
23.	నోరూరించే నాన్‌వెజ్‌వంటలు	99-00
24.	మోడ్రన్ టైలరింగ్ (లేడీస్ & జంట్స్)	99-00

వివిధ రకాలు

ఎందరోమహానుభావులు	270-00
యోగాసనాలు	36-00
సూర్యనమస్కారములు	36-00
పొడుపు కథలు (చిన్నవి)	10-00

హిందీ-తెలుగు-స్వబోధిని	20-00
ఇంగ్లీషు-తెలుగు-స్వబోధిని	20-00
జనరల్ నాలెడ్జ్	20-00
నూరు ఎక్కాలు	10-00
1-100 టేబుల్ బుక్	10-00
1-100 టేబుల్‌బుక్ (క్రౌన్‌సైజు)	4-50
శ్రీరామకోటి	27-00
శ్రీశివకోటి	27-00
మేజిక్	30-00
అంకెలతో గారడీ	30-00
హృదయస్పందన (కవితలు)	30-00
వాత్స్యయన కామసూత్రాలు	36-00
ఎ.పి.టూరిస్ట్ గైడు	36-00
ఇంద్రజాల రహస్యాలు	30-00
మహేంద్రజాల రహస్యాలు	30-00
శరీరభాష (బాడీ లాంగ్వేజ్)	99-00
క్రియాయోగం	36-00
ఆనందంగా జీవిద్దాం	99-00
హరిశ్చంద్ర నాటకం	50-00
వాత్సాయనకామసూత్రాలు	99-00
పంచసాయకం	99-00
రతిరహస్యాలు	99-00
అనంగరంగం (కంభంపాటి స్వయంప్రకాష్)	99-00
శృంగారకేళి (కంభంపాటి స్వయంప్రకాష్)	99-00
గాయత్రీవిజ్ఞాన్	99-00
చింతామణి (నాటకం)	50-00
బాలనాగమ్మ	50-00
కాళహస్తి స్త్రీల వ్రతకథలు	36-00
కాళహస్తి రామాంజనేయ యుద్ధం(బదిరెడ్డి)	50-00
కాళహస్తి గోవింద నామాల భగవద్గీత	36-00
కాళహస్తి గృహవాస్తు చింతామణి	99-00
కాళహస్తి గృహవాస్తు మర్మాలు (బైండు)	63-00
రామరాయవాస్తుశాస్త్రం(ముద్రగడరామారావు)	90-00
ఎం.ఎస్.ఆర్.హనుమాన్‌చాలీసా	10-00
ఎం.ఎస్.ఆర్.సుందరకాండ	80-00
బ్రహ్మంగారిజీవితచరిత్ర (జవంగుల)	125-00
శ్రీ ఆదిశంకరాచార్య దివ్యచరితామృతం	40-00

కాశీరామేశ్వర మజిలీ కథలు		63-00
శ్రీలలితాసహస్రనామము(భాస్కరభాష్యం)		600-00
ప్రకృతిసిద్ధాంతములు-వేదవిజ్ఞానము-ఫలితజాతక సూత్రములు		595-00
ముదుండి విశ్వనాథరాజుగారి గ్రంథములు		
విశ్వకర్మ ప్రకాశము		80-00
ప్రాచీనవాస్తుశాస్త్రాలు-ఆధునికవాస్తుపరిశీలన	,,	250-00
నారద సంహిత	,,	150-00
వాస్తురాజవల్లభము-మూలానువాదము	,,	60-00
మయమతము - వచనము	,,	80-00
బృహత్సంహిత - వచనము	,,	160-00
వాస్తువిజ్ఞానజ్యోతి		......
పురోహిత దర్శని (గోరసవీరభద్రాచార్య)		....
విశ్వకర్మవాస్తువిద్యారహస్యములు	,,	....
వాస్తు విజ్ఞాన చంద్రిక	,,	....
మహాదశా పారిజాతం	,,	....
వాస్తు నారాయణీయం	,,	120-00
యోగావళీఖండం	,,	120-00
ముహూర్తసింధువు		150-00
సర్వార్థచంద్రిక (4భాగాలు)		1208-00
మీరే న్యూమరాలజిస్ట్ (దావూద్)		370-00
నిర్ణయసింధు (2భాగాలు)		590-00
సాయి...	,,	45-00
శ్రీ దుర్గానందలహరి	,,	200-00
ఆరతిసాయిబాబా	,,	11-00
ప్రతిష్ఠకల్పః(సాగి నరసింహమూర్తి)		500-00
తాజుద్దీన్‌బాబా సచ్చరిత్ర		100-00

సుమారు 100 సం॥రాలునాటి ప్రాచీన ప్రతులు తిరిగి ఈ క్రింది గ్రంథములు ప్రచురించబడినవి.

శ్రీరామ మంత్రానుష్ఠానము	300-00
శ్రీరామనవరాత్రోత్సవకల్పః	300-00
సీతారామ కథా సుధ అయోధ్యకాండ	200-00
సీతారామ కథా సుధ బాలకాండ	150-00
అరణ్యకాండ	100-00
శ్రాద్ధము ఎందుకు పెట్టాలి ? షోడశ సంస్కారములు	200-00
స్మార్త కాపర్ది కారికలు	200-00
నపుంసక సంజీవనము, వైద్య శిరోమణి	200-00
విషవైద్య చింతామణి	200-00

హేమాద్రి సూరిణా ప్రాయశ్చిత్తాధ్యాయః	300-00
సర్వమూలికా గుణరత్నాకరం	300-00
ఆపస్థంబీయ ధర్మసూత్రాలు	300-00
సర్వశాంతి దర్పణం - అపర ప్రయోగ దర్పణం	200-00
గణకరంజని	200-00
సంతాన దీపిక	200-00
తిథినిర్ణయ కాణ్డః	250-00
ముహూర్త దర్పణం	200-00
జ్యోతిష శాస్త్ర రత్నము (శ్రీపతిజాతక పద్ధతి)	250-00
లఘుతాచకము	200-00
శ్రీ వైఖనస పైతృమేదిక ప్రయోగః	300-00
స్మృతి రత్నాకరము (ధర్మశాస్త్రం)	400-00
జాతకామృతతసారం	300-00
జాతక బోధిని	300-00
సంగీత విద్యాదర్పణం	300-00
సంగీత సర్వార్థసారసంగ్రహం	300-00
ముహూర్త మార్తాండం(టీకతాత్పర్యం)	450-00
జాతకరహస్యం	200-00
రాజమార్తాండం	200-00
ఆయుర్దాయదీపిక	200-00
వైద్యామృతం	200-00
అనుపానమంజరీ	200-00
నవగ్రహశాంతి విధానం-ఉదకశాంతి విధిః	200-00
చికిత్సరత్నము	200-00
స్వరచింతామణి	200-00
ద్వాదశలోహ భస్మవిధానం	200-00
దైవజ్ఞయశో విభూషణం	200-00
అనుపాన రత్నకరము	200-00
కాలామృతము	250-00
దైవజ్ఞకర్ణామృతము	300-00
రసేంద్ర చింతామణి	300-00
రసరత్న సముచ్చయం	300-00
వస్తుగుణరత్నాకరము	300-00
హోరానుభవదర్పణము	360-00
విశ్వకర్మ ప్రకాశిక వాస్తుశాస్త్రము	250-00
స్త్రీజన కల్పవల్లి	450-00
సంగీత సర్వార్థ సంగ్రహం	300-00
సంగీత సుధాసంగ్రహము	250-00
అర్క ప్రకాశము	200-00
సంగీత మార్తాండము	200-00
సంగీత ప్రథమబోధిని	200-00

వైద్యకల్పతరువు	200-00
రసప్రదీపిక	250-00
గణకానందము	250-00
శ్రీ లలితాసహస్రనామావళిః-వివరణాత్మక భావంతో	200-00
నవచండీ వేదోక్త శ్రీ దేవీ పూజాకల్పం	200-00
శ్రీ గాయత్రీ అనుష్ఠాన తత్త్వప్రకాశిక	360-00
సంగీతమార్తాండము	250-00
సారావళి	360-00
భేషజకల్పము	200-00
గురుశిష్య ఆయుర్వేద వైద్యచింతామణి	360-00
జాతకమణి	200-00
సర్వశకున ప్రకాశిక	200-00
యాజుష ప్రయోగ చంద్రిక	250-00
శిక్షావల్లీ-ఆనందవల్లీ-భృగువల్లీ	300-00
వసంతరాజ శకునము	250-00
తొట్టి వైద్యం	450-00
జ్యోతిష సిద్ధాంత సంగ్రహము (పంచాంగ గణితం)	300-00
సహస్ర యోగప్రకాశిక	300-00
శ్రీవిద్యారహస్యం	290-00
మహర్షుల చరిత్ర 1,3 300+300	
వేంకట సోమయాజీయం అను ధర్మశాస్త్రకాండము	250-00
శ్రీఆంజనేయం	216-00
రాశితుల్యవత్సర ఫలితం	200-00
నాడి జ్యోతిష విశ్లేషణ	400-00
రహస్యకుక్కుటశస్త్రం	300-00
స్త్రీ ధర్మరత్న బాండాగారము	200-00
శైవోత్సవరత్నాకరం	300-00
యాజుషప్రయోగ చిన్తామణి	300-00
సుస్వర ఋగ్వేద ప్రయోగదర్శిని	300-00
ఆయుర్వేద వైద్య సంగ్రహం	300-00
వశిష్ఠ సంహిత	360-00
హోమియోపతి గృహవైద్యం	200-00
వ్రతచూడామణి	300-00
వైశ్యధర్మప్రకాశిక	300-00
ఆలయ నిత్యార్చన పద్ధతి	200-00
స్మృతిముక్తాఫలం	300-00
ఆపస్థంబయల్లాజీయమ్	300-00
జ్యోతిషశాస్త్రసంగ్రహము	200-00
కర్మవిపాకాఖ్యయం	360-00
ముహుర్త రత్నావళి	250-00
సుదివిలోచనం	300-00
ఉత్తర కాలామృతం	200-00
సర్వవిషయ సర్వస్వసంగ్రహం	200-00